БАЛЬШАВІК БЕЛАРУСІ

№ 6—7

ЧЭРВЕНЬ—ЛІПЕНЬ

МЕНСК 1928

Пралетары ўсіх краёў, злучайцеся!

БАЛЬШАВІК БЕЛАРУСІ

ЧАСОПІСЬ ПАЛІТЫКІ І ПРАКТЫКІ
ПАРТЫЙНАЙ ПРАЦЫ
ОРГАН ЦК КП(б)Б

№ 6—7
ЧЭРВЕНЬ—ЛІПЕНЬ

МЕНСК — 1928

Друкавана ў 2-й друкарні-
літографіі Беларускага
Дзяржаўнага Выд-ва.
Ґалоўлітбел 1594.
У ліку 1000.
Заказ 2699.

В. Кнорын

Аб самакрытыцы, ініцыятыве мас і савецкіх бюракратах

Буйнейшыя посьпехі рабочае клясы і шырокіх сялянскіх мас нашае краіны ў справе сацыялістычнага будаўніцтва (прамысловасьць, сельская гаспадарка, культура) не падлягаюць ніякаму сумненьню. Будаўніцтва раду буйных прамысловых прадпрыемстваў, пачатае ў мінулыя гады, з посьпехам падыходзіць к канцу. Праз пару гадоў мы будзем працаваць ужо пановаму і выкідваць на рынак значна большую масу тавару, пры тым па значна паніжаным сабекошце. Уложаны ў сельскую гаспадарку дзяржаўны капітал ужо дае буйны вытворчы эфэкт. Праз год-два гэты эфэкт яшчэ больш узрасьце. У культурнае будаўніцтва мы таксама ўкладваем буйныя сумы, якія пакажуць сябе ў далейшым на павялічэньні тэмпу ўздыму культурнага ўзроўню нашай краіны. Усё гэта забясьпечвае пасьпяховаг прасоўваньне нашай краіны па шляхох сацыялістычнага разьвіцьця. Усё гэта паказвае на становішча рабочых і сялянскіх мас, якое ўсё паляпшаецца. Усё гэта паказвае, што мы будуем пасьпяхова і вылазім з нашага векавога жабрацтва і адсталасьці.

Але мы павінны асабліва падкрэсьліць, што наша будаўніцтва адбываецца ў надзвычайна цяжкіх умовах. Імкнучыся да таго, каб атрымаць як мага хутчэй буйны вытворчы эфэкт, мы часта пачыналі будаўніцтва нашых новых прадпрыемстваў без выстарчальнай тэхнічнай падрыхтоўкі. Вельмі часта, пачынаючы будаўніцтва, мы ня мелі і ня маем досыць прапрацаваных тэхнічных плянаў і чарцяжоў. Вельмі часта нашы пляны ў ходзе работы пераапрацоўваюцца. Усё гэта прыводзіць да таго, што плянавасьць будаўнічых работ парушаецца, чым ствараецца рад буйнейшых дэфэктаў у самым будаўніцтве і адбываецца ўдаражэньне будаўніцтва. Усё гэта балюча б'е ня толькі па нашай савецкай кішэні, але і па настроях рабочых мас, якія кроўна зацікаўлены ў тым каб наша сацыялістычнае будаўніцтва ішло лепш, таней, каб яно шпарчэй давала вытворчы эфэкт. Але гэта паляпшэньне і патаненьне нашага будаўніцтва можа адбыцца толькі пры актыўнейшым удзеле саміх мас у будаўніцтве, пры пастаянным наглядзе з боку рабочых мас над будаўніцтвам, пры ўмове, калі яны будуць выкрываць усе недахопы нашага будаўніцтва. Мы маем вельмі мізэрныя і пры тым мала падрыхтаваныя кадры будаўнікоў і гаспадарнікаў. Яны ніколі ня справяцца з тымі задачамі, што стаяць перад намі, калі яны ня будуць апірацца на актыўную і самастойную рабочую масу, калі яны ня будуць працаваць разам з рабочай масай і пад яе пастаянным кантролем.

Тэхнічныя сілы нашай краіны таксама больш чым нязначныя, мала кваліфікаваны, слаба падрыхтаваны для тэй буйнейшай будаўнічай работы, якая зараз на іх плечы выпадае. Апрача таго, не заўсёды

мы маем справу з бездакорнымі і досыць адданымі нашай справе інжынэрна-тэхнічнымі кадрамі. Таму выстарчальнай дапамогі і ад іх мы не атрымліваем. Усё гэта прыводзіць да значных памылак ва ўсёй нашай будаўнічай і гаспадарчай рабоце. Але памылкі нас не павінны палохаць. Памылкі *могуць быць і павінны быць* выпраўлены самым шырокім удзелам рабочых мас у самай будаўнічай рабоце, кантролем мас над будаўніцтвам, наглядам мас над усім ходам нашай работы. Дзеля гэтага *посьпех нашага сацыялістычнага будаўніцтва залежыць ад разгортваньня ініцыятывы самых шырокіх мас рабочых, ад іх актыўнага ўдзелу ў справе нашага будаўніцтва. Задачай партыі зьяўляецца ўсімі мерамі дапамагаць узьняцьцю гэтай ініцыятывы рабочых мас і арганізаваць іх удзел ва ўсёй будаўнічай і гаспадарчай рабоце.*

Самакрытыка рабочых, якая зараз разгортваецца, павінна падняць гэту ініцыятыву мас і пасунуць яе ў рэчышча практычнай і дзелавой дапамогі сацыялістычнаму будаўніцтву. Тыя, хто не разумеюць буйнейшай ролі самакрытыкі і арганізацыі ініцыятывы рабочых мас у справе разгортваньня нашай будаўнічай работы, тыя не разумеюць асноўнага, не разумеюць шляхоў вырашэньня задачы сацыялістычнага будаўніцтва. Самакрытыка ёсьць тое зьвяно ланцуга, за якое нам зараз трэба ўхапіцца для таго, каб падняць на вышэйшы ўзровень усю работу. Бюракраты, якія не разумеюць гэтага, зьяўляюцца асноўным тормазам у справе партыі па сацыялістычным будаўніцтве і па ўзьняцьці ўзроўню нашае работы. Таму партыя б‘е і будзе моцна біць ня толькі па непасрэдных віноўніках злоўжываньняў, бесгаспадарніках, разгільдзяях, але і па ўсіх тых, хто перашкаджае разгортваньню ініцыятывы мас, хто перашкаджае разгортваньню самакрытыкі, хто ня хоча зразумець гэтай асноўнай устаноўкі нашай партыі.

Чым характэрны зьявішчы, выкрытыя камісіяй ЦК і ЦКК КП(б)Б у Віцебскай арганізацыі, аб якіх гаворыць рэзалюцыя бюро ЦК і прэзыдыуму ЦКК КП(б)Б, якая сёньня зьмяшчаецца.

Папершае, мы тут маем справу з некаторымі гаспадарнікамі, якія, будучы назначанымі на адпаведную гаспадарчую работу, не кіравалі гаспадаркай. Мы маем справу з некаторымі гаспадарнікамі, якія ня ўмелі кіраваць тэхнічным пэрсаналам і служачымі, а пляліся ў іх у хвасьце. Мы маем справу з некаторымі гаспадарнікамі, якія ня ведалі сваіх прадпрыемстваў і не навучаліся даручанай ім партыяй справе. Ня ўмеючы кіраваць і ня ведаючы сваіх прадпрыемстваў, гэтыя гаспадарнікі зрабіліся заслонай для злоўжываньняў, якія рабіліся за іх сьпіною, і больш таго, часамі яны самі пакрывалі гэтыя злоўжываньні як на гаспадарчай рабоце, так і ў адносінах рабочых. Партыя павінна была зьняць іх з кіруючай гаспадарчай работы, як неапраўдаўшых партыйнага давер‘я на важнейшых пастох сацыялістычнага будаўніцтва, а тых, хто сьвядома зрабіўся заслонай для злоўжываючых,— аддаць пад суд. Пры выкрыцьці гэтых фактаў у Віцебску, мы спаткаліся з некаторымі працаўнікамі прафсаюзаў, якія зрабіліся тыповымі прафбюракратамі, чужымі рабочым масам, якія не разумеюць патрэб рабочых,—з прафбюракратамі, якія перашкаджаюць разгортваньню сацыялістычнай ініцыятывы рабочых мас. Мы маем справу з прафэсыяналістымі, якія зьверху ўніз глядзяць на рабочых, як на непасьпелыя для ўдзелу ў будаўніцтве, глядзяць так, як глядзелі прадпрыемцы. Мы маем справу з прафэсыяналістымі, якія ў імя прафсаюзнай дэмакратыі дазволілі антысавецкім элемэнтам засесьці ў мясцкоме савецкае ўстановы, рабіць розныя безадказныя справы і дыскрэдытаваць гэту ўстанову. Гэтым паказалі поўнае неразуменьне нашай клясавай лініі

ў прафсаюзах і сказілі клясавую лінію партыі. Мы маем справу з працаўнікамі савецкага апарату, савецкімі судзьдзямі, якія бралі хабары і злоўжывалі давер'ем, якое было аказана ім савецкай дзяржавай. Гэтым яны сталі ворагамі савецкае дзяржавы. На шчасьце і на радасьць нашу, усё гэта—адзінкі, выключныя, а ня масавыя зьявішчы і факты. Але мы павінны вырваць іх з коранем, каб другім непавадна было.

Паданыя ў рэзалюцыі факты па Віцебскай акрузе павінны папярэдзіць усе арганізацыі КП(б)Б, стварыць большую пільнасьць і паставіць перад кожным камуністым пытаньне аб паляпшэньні нашага кіраўніцтва гаспадарчым, савецкім і прафсаюзным апаратам. Трэба праверыць склад кіраўнікоў нашых гаспадарчых органаў з тым, каб дабіцца такога складу, які мог-бы на справе адказваць перад савецкай дзяржавай, партыяй і рабочай клясай за даручаную яму галіну гаспадаркі. Трэба абавязкова дабіцца, каб гаспадарнік быў *ня толькі камісарам,* пры тым кепскага тыпу, а фактычна адказным кіраўніком гаспадарчай работы, каб ён вучыўся і навучыўся гаспадарыць і вучыўся кіраваць. У гэтым партыя павінна зрабіць кожнаму гаспадарніку, адміністратару, арганізатару таварыскую дапамогу, але ўсе тыя, хто ня хоча або ня можа гэтага зрабіць, павінны быць выкінуты з нашых гаспадарчых органаў і ўстаноў. Трэба зьмяніць тых прафбюракратаў, якія адарваліся ад мас, якія не разумеюць запатрабаваньняў мас, якія не разумеюць і недаацэньваюць высокай палітычнай сьпеласьці і актыўнасьці гэтых мас. Трэба яшчэ больш рашуча вызваляць савецкі апарат ад варожых элемэнтаў, якія да нас прымазаліся, ад тых, якія разлажыліся, ад п'яніц, ад усіх тых, хто пад прыкрыцьцем савецкай улады хоча рабіць сваю агідную антысавецкую справу.

Наша рэзалюцыя мае, аднак, значэньне ня толькі для аднэй арганізацыі. Тых, хто не спраўляецца з даручанай ім справай і прыкрывае злоўжываньні службовых асоб, у нас хапае ва ўсіх акругах. Прафбюракраты і камуністыя, што разлажыліся, сустракаюцца ўсюды. Наша рэзалюцыя па Віцебску павінна падштухнуць усе нашы партыйныя арганізацыі да таго, каб праверыць і прарабіць сваімі сіламі і сродкамі тое, для чаго ў Віцебску патрэбна было ўмяшаньне камісіі ЦК і ЦКК.

Але выкрытыя за апошні час у Віцебску, Плешчаніцах, Буда-Кашалёўскай і г. д. факты сыгналізуюць яшчэ адно: гэта маральнае разлажэньне некаторых савецкіх працаўнікоў і камуністых. Ва ўсіх гэтых мясцох паасобныя тыпы маглі п'янстваваць і распусьнічаць, гвалтаваць жанчын, і гэта ня было выкрыта на працягу досыць доўгага часу акружаючымі, якім гэта трудна было ня бачыць. Больш таго, выкрываецца, што ў некаторых выпадках, калі паасобныя партыйцы ўзьнімалі голас для барацьбы супроць існуючых вакол агідных учынкаў, яны не сустракалі, падтрыманьня (напрыклад, Віцебскі папраўчы дом, фанэрная фабрыка) з боку другіх, якія не хацелі сварыцца з адміністратарамі, што разлажыліся, а ў некаторых выпадках такіх партыйцаў і беспартыйных рабочых прасьледвалі і звальнялі. Гэта паказвае, што ў радзе ячэек партыйная работа стаіць яшчэ не на адпаведнай вышыні.

Рад кіруючых таварышоў Віцебскай арганізацыі, проста кажучы, прамаргалі, не даглядзелі ўсіх гэтых зьявішч, таму яны прыцягнуты да адказнасьці. Напрыклад, сакратар ячэйкі міліцыі на працягу 6 месяцаў не адсылаў у раённы камітэт пратаколу пасяджэньня ячэйкі, на якім разглядаліся ўсе непарадкі, што тварыліся ў папраўчым доме. Але больш таго, раённы камітэт, які аб'ядноўвае ня больш двух дзесяткаў ячэек, не ўстанавіў гэтага факту, не запрасіў, ня выкрыў учынкаў міліцэйскага партбюракрата, які не захацеў выносіць сьмецьця з хаты. Такія партбюракраты, якія ня хочуць выносіць сьмецьця з хаты і гэтым

прыкрываюць злоўжываньні ў сваёй установе, павінны быць зьняты з партыйнага кіраўніцтва і прыцягнуты да адпаведнай адказнасьці. Гэта падкрэсьлівае рэзалюцыя ЦК і ЦКК. Гэтыя факты з жыцьця Віцебску паказваюць, што ня ўсюды наша партыйнае кіраўніцтва стаіць на адпаведнай вышыні. Гэта пацьвярджаецца яшчэ і тым, што група прахадзімцаў на працягу доўгага часу магла тварыць сваю брудную справу ў Плешчаніцкім і Буда-Кашалёўскім раёнах і ня былі сваечасова выкрыты.

Гэта трэба абавязкова ўстанавіць і надалей.

Віцебская арганізацыя зьяўляецца здаровай і моцнай арганізацыяй, з значнай колькасьцю камуністых-рабочых ад варштату. Яна ўзялася разам з усімі беспартыйнымі рабочымі, за рашучае выкарчоўваньне безгаспадарнікаў, бюрократаў, п'яніц і разгільдзяяў. Ніхто не павінен кінуць папроку Віцебскай арганізацыі і віцебскім рабочым, таксама, як ніхто не павінен кідаць папрокаў і гаварыць аб разлажэньні ў Плешчаніцкай і Буда-Кашалёўскай раённых *арганізацыях.* Н. Бімц, які ў № 128 газэты „Рабочий“ гаворыць аб тым, што Буда-Кашалёўская партарганізацыя „дайшла да поўнага разлажэньня“, што для гэтай арганізацыі характэрна „п'янства, зажым і кругавая парука“, зьяўляецца найагіднейшым дробна-буржуазным паклёпнікам на партыйную арганізацыю. Дасужыя журналістыя, якія гатовы ўзводзіць паклёпы на нашу партыю і на паасобныя яе арганізацыі, павінны быць асуджаны самым рэзкім чынам.

Рабочая кляса і наша партыя маюць такія запасы энэргіі, правільным выкарыстаньнем якіх можна ня толькі зьнішчыць усе існуючыя недахопы ў нашым апараце, але можна зрабіць цуды ў галіне сацыялістычнага будаўніцтва. Таму нам трэба яшчэ шырэй разгарнуць нашу пралетарскую самакрытыку. Трэба зьнішчыць усякі зажым, усякае запалохваньне паасобных партыйцаў і беспартыйных рабочых, што выкрываюць недахопы. Трэба нашу самакрытыку накіраваць на рэйкі сапраўднай дапамогі зжываньню існуючых недахопаў у нашай рабоце. Трэба вымагаць, каб нашы партыйныя і прафсаюзныя сходы былі-б лепш арганізаваны, чым да гэтага часу. Ні адна заўвага, зробленая беспартыйным рабочым, або членам партыі не павінна прайсьці незаўважанай. Кожная заўвага павінна быць зафіксавана ў пратаколе сходу. Трэба дамагацца, каб пратакол кожнага схоху з запісанымі туды заявамі і выступленьнямі членаў партыі і беспартыйных рабочых прачытываўся-б і правяраўся наступным сходам, трэба дамагацца, каб па кожнай заяве, зробленай рабочым, камсамольцам, камуністым на наступным сходзе было-б зроблена паведамленьне аб мерах, якія ўжыты для зьнішчэньня зазначанага недахопу. Трэба навучыцца ня толькі крытыкаваць, але і зжываць паказаныя рабочымі недахопы. Тады мы ня толькі справімся з недахопамі. Тады наша сацыялістычнае будаўніцтва пойдзе наперад яшчэ больш шпаркім тэмпам.

Пасьля кожнага выкрытага і зьнішчанага недахопу мы становімся мацнейшымі.

У. Ігнатоўскі

Да пастаноўкі пытаньня аб паўстаньні 1863 году

Паўстаньне 1863 году ў гістарычнай літаратуры звычайна носіць назву польскага паўстаньня. Такая назва павінна быць прызнана правільнаю пастолькі, паскольکі паўстаньне 1863 году ў цэлым ставіла сваёю мэтаю ў першую чаргу пабудову новай Польшчы; паскольکі ідэёвым і агульна-арганізацыйным рэволюцыйным цэнтрам паўстаньня была Варшава, зьвязаная з заходня-еўрапейскімі і расійскімі рэволюцыйнымі цэнтрамі і паскольکі паўстаньне абхапіла ўсю тэрыторыю былой Рэчы Паспалітай Польскай. Польшча першая ўва ўсходняй Еўропе агаласіла неабходнасьць аграрнай рэволюцыі. Маркс і Энгельс у „Новай Рэйнскай Газэце“ так формулявалі гэтую думку: „Прасторныя землямробскія краіны паміж Бальтыцкім і Чорным марамі могуць вызваліцца ад патрыярхальна-фэўдальнага барбарынства толькі пры дапамозе аграрнай рэволюцыі, каторая перавярне прыгонных і абавязаных паншчынаю сялян у вольных земляробаў,—рэволюцыі зусім аналёгічнай францускай рэволюцыі 1789 году на вёсцы. Польская нацыя мае тую заслугу, што яна першая агаласіла гэта сярод усіх суседніх з ёю земляробскіх краін“[1]).

Але адначасна з тым трэба памятаць, што былая Рэч Паспалітая складалася з уласнай Польшчы (Кароны), Беларусі і Літвы (быўшага вялікага княства Літоўскага) і Украіны (Русі). Такім спосабам, паўстаньне 1863 году вышла далёка за межы уласнай Польшчы. Яно абхапіла Беларусь, Літву і Украіну. Зразумела, што паставіўшы сваёю мэтаю пабудову ў першую чаргу новай Польшчы, яно разам з тым падняло пытаньне аб палітычным і соцыяльным вызваленьні насельніцтва Беларусі, Літвы і Украіны. У праграму радыкальнай, чырвонай часткі паўстанцаў увашло пытаньне аб утварэньні ў гэтых краінах аўтаномных дзяржаўных арганізмаў, каторыя, зрабіўшы разам з Польшчаю паўстаньне, і надалей існавалі-б у той ці іншай сувязі з ёю. Цэнтральны Комітэт у Варшаве ў канцу 1862 году заяўляе, што паўстаньне, апроч непадлегласьці Польшы, павінна даць вольнасьць усім насельнікам Польшчы, а таксама роўнасьць і ўшанаваньне правоў усіх народаў, злучаных з Польшчай. Такія правы Комітэт прызнае за Беларусьсю, Літвой і Украінай. Комітэт не ўяўляе сабе іншай Польшчы, як толькі ў даўных межах, але з вольнымі народамі, каторыя дабрахвотна ўвойдуць у яе склад. Не надужыцьцямі ўтрымліваюцца провінцыі і народы ў еднасьці і згодзе, а ўшанаваньнем волі і індывідуальнасьці народнай[2]).

У сваёй практыцы Варшаўскі паўстанскі цэнтр, асабліва калі ён складаўся з радыкальных, чырвоных элемэнтаў, ня толькі не выключаў,

---

[1]) Д. Рязанов. Очерки по истории марксизма. Маркс и Энгельс о польском вопросе. ИЗО. „Московский Рабочий“. Москва. 1923 г. стар. 615—616.

[2]) Падпольная часопісь „Ruch“, за 1862 год, № 10.

але, наадварот, прызнаваў, апіраўся і зьвязваўся з паўстанскімі цэнтрамі іншых нацыянальных тэрыторый, як напрыклад, з Віленскім паўстанскім цэнтрам, астаўляючы за гэтымі цэнтрамі самастойнасьць у той меры, у якой гэта было магчыма ў напружаныя часы паўстаньня, якое вымагала ад удзельнікаў у ім концэнтрацыі сіл і сродкаў. Былі выпадкі спрэчак паміж Варшаўскім і Віленскім цэнтрамі. Гэтыя спрэчкі і разыходжаньні найчасьцей залежалі ад белага ці чырвонага складу таго ці іншага цэнтру. Такім спосабам, польскае паўстаньне 1862 году было для Беларусі і на Беларусі беларускім паўстаньнем. Для кожнай закранутай паўстаньнем тэрыторыі паўстаньне 1863 году было нацыянальна-дэмократычным рухам, каторы меў сваёю мэтаю вызваліць яе з пад пяты Расійскага царскага самаўладзтва і ўтварыць у будучыне лепшыя соцыяльныя ўмовы жыцьця.

У паўстаньні прымалі той ці іншы ўдзел разманітыя соцыяльныя групы, незадаволеныя ў той ці іншай меры політыкаю расійскага царскага ўраду. Тут былі і буйныя земляўласьнікі Польшчы, Літвы, Беларусі і Украіны, у каторых пасьля паўстаньня 1831 году расійскі ўрад конфіскаваў маёнткі для перадачы рускім земляўласьнікам і да каторых наогул адносіўся недаверчыва. Былі тут і прадстаўнікі прамысловасьці і гандлю, нязгодныя з прыгонна-юнкерскай політыкай царызму. Галоўную масу паўстанцаў складалі—дробная зьбяднелая шляхта і вышаўшая з яе абязьзямеленых ці малазямельных шэрагаў разначыннае інтэлігенцыя, каторым рускі царызм ня мог і не хацеў забясьпечыць кавалка хлеба; рамясьнікі і рабочыя па гарадох і частка сялянства па вёсках, для каторых сучасны ім політычны і соцыяльны строй быў нявыносны. Само сабою зразумела, што для ўсіх гэтых соцыяльных груп не магло быць цэльнай адзінай праграмы, бо інтарэсы іх былі ня толькі не аднальковыя, але вельмі часта процілеглыя. Тым больш, што да соцыяльнага падзелу паўстанцаў далучаўся і нацыянальны падзел. Паўстанцы з самага пачатку руху разьбіліся на політычныя групы, каторыя склалі чырвоную і белую партыі. Белая партыя па сутнасьці трымалася ўгоды з царызмам. Частка яе на гэтай угодзе трымалася ўвесь час, стоячы на грунце легальнай опозыцыі. Тыповым прадстаўніком гэтай групы быў, напрыклад, Велепольскі. Частка белых, пасьля даволі доўгіх хістаньняў, увашла ў паўстаньне, лічучы яго толькі сродкам для чужаземнай інтэрвенцыі ці дыплёматычнага ўтыканьня. Сюды належалі такія групы, як напрыклад, група Андрэя Замойскага, прамыслоўцаў і гандляроў мільлеранаў, група Віктара Старжынскага, Лапы і іншых на Беларусі. Усе белыя наогул былі супраціўнікамі аграрнай рэволюцыі. Прымаючы ўдзел у паўстаньні, яны ўсімі мерамі стараліся перашкаджаць чырвоным у іх соцыяльных імкненьнях. Пачаўшы з угоды, белыя ўгодаю і скончылі. Зьлякаўшыся аграрнай рэволюцыі, баючыся згубіць свае маемасьці і політычныя выгады, яны вышлі з паўстаньня і кінуліся ў абыймы царызму, выкупаючы свой былы часовы ўдзел у паўстаньні здрадаю чырвоных У нацыяльным пытаньні белыя былі прыхільнікамі паглычэньня Беларусі, Літвы і Украіны Польшчаю.

Чырвоныя ставілі сваёю мэтаю шляхам аграрнай і політычнай рэволюцыі ўтварыць дэмократычную рэспубліку. Паўстаньне яны лічылі тым паядынчым сродкам, каторы прывядзе да пастаўленай мэты. Больш правыя колы іх тым ня менш часта занадта пазіралі з надзеяю на Заходнія ўрады. У вырашэньні нац.-пытаньня чырвоныя былі старонькікамі фэдэралістычнай тэорыі Герцэна і Бакуніна. Чырвоныя ня былі таксама адналітай партыяй. Іх магчыма падзяліць на ўмеркаваных і ўскрайніх чырвоных. У той час, як ускрайнія чырвоныя моцна трыма-

лісяў сваёй рэволюцыйна-дэмократычнай праграмы, умеркаваныя часта скатываліся ў бок белых. Да ўскрайніх чырвоных трэба аднесьці такіх паўстанцаў як, Л. Мераслаўскі, Я. Дамброўскі, В. Урублеўскі, К. Каліноўскі, К. Мацкевіч і іншыя. Да ўмеркаваных чырвоных трэба аднесьці З. Серакоўскага, Л. Зьвярждоўскага, Падлеўскага, О. Авэйдэ і іншых. Умеркаваныя чырвоныя ў сваім правым крыле зьліваліся з больш левымі коламі белых.

Тым ня менш усё паўстаньне ў цэлым ішло па шляху барацьбы з царызмам і не перастала быць прогрэсіўным гістарычным зьявішчам. Галоўную масу яго складалі—дробная шляхта, разначынцы, вучнёўская моладзь, рамясьнікі, рабочыя і сяляне. Аб гэтым у 1874 годзе Ф. Энгельс гаворыць так: „Польшча яшчэ ў большай меры, чым Францыя, пастаўлена сваім гістарычным разьвіцьцём і сваім сучасным станавіскам перад выбарам—ці быць рэволюцыйнай ці загінуць. Дзякуючы гэтаму губіць усякае значэньне ўся недарэчная балбатня аб пераважна арыстакратычным характару польскага руху. У польскай эміграцыі даволі людзей, каторыя маюць арыстакратычныя замашкі, але як толькі сама Польшча прыходзіць у рух, ён робіцца наскрозь рэволюцыйным, як гэта мы бачым у 1846 і 1863 гадох“[1]. Шмат незаможнага элемэнту папала потым у эміграцыю, ратуючыся ад рэпрэсый расійскага царызму. Эканамічнае становішча гэтых эмігрантаў у заходняй Еўропе патым было вельмі цяжкае. У 1865 годзе арганізуецца ў Лёндане мітынг у чэсьць рэволюцыі 1863 году. У сувязі з гэтым Карл Маркс піша[2]) Энгельсу: „Запраўды, мітынг мае на мэце ў першую чаргу грашовую дапамогу. Няўжо-ж павінны паміраць з голаду эмігранты, на гэты раз у большасьці сваёй рабочыя і сяляне і загэтым зусім не атрымоўваючыя падтрыманьня ад князя Замойскага і К-о“.

На паўстаньне 1863 году, як на прогрэсыўнае гістарычнае зьявішча, глядзелі ўсе выдатныя рэволюцыянэры таго часу: Мадзіні, Гарыбальдзі, Буанароці, Герцэн, Бакунін, Чарнышэўскі і іншыя. Мы спынімся на поглядах рускіх рэволюцыянэраў.

Гэрцэн у сваім „Колоколе“, які ён пачаў выдаваць у 1857 годзе вельмі цікавіцца, спачувае і дэтальна спыняецца на пытаньнях паўстаньня і на ўстанаўленьні братэрскіх узаемаадносін паміж Польшчаю Украінаю, Беларусьсю і Літвою. Апроч таго, ён лічыць вельмі важным і рашуча неабходным падняць шырокую агітацыю на карысьць паўстаньня ў Расіі, каб яе рэволюцыйныя сілы злучыліся з сіламі польскага паўстаньня. Па яго думцы вызваленьне Польшчы з Беларусьсю, Літвою, і Украінаю ёсьць палавіна вызваленьня ўсёй Расіі. Калі рэволюцыйная Варшава будзе вольнаю, то гэты факт нанясе канчатковы сьмяротны ўдар рэакцыйнаму царскаму Пецярбургу, бо ў Расійскага царызму тады ня будзе ніякай магчымасьці, ніякай моцы ісьці проці рэволюцыйнай пропаганды. У інтарэсах самой Расіі, як дзяржавы, у інтарэсах яе паступовых і рэволюцыйных сіл трэба падтрымоўваць найшчыльнейшую сувязь з дэмократыяй паўстаньня 1863 году. Герцэн лічыў патрэбным бясшчадна змагацца з тымі, хто іначай адносіўся да паўстаньня. Так ён паступіў, напрыклад, у адносінах да вядомага рускага пісьменьніка таго часу І. Тургенева. І. Тургенеў, каторы лічыўся лібэралам пасьля таго, як распачалося падаўленьне паўстаўньня, напісаў прыватны ліст на імя цара Аляксандра II. У сваім лісьце ён сьпяшаецца асудзіць і закляйміць паўстанцаў, як здраднікаў у адносінах да расійскай айчыны і пару-

---

[1]) Рязанов Д. Очерки по истории марксизма. Москва. 1923. Стар. 636.
[2]) Ibid Стар. 628.

шіцеляў прысягі цару. У канцы ліста ён выказвае свае гарачыя вернападданіцкія пачуцьці ў адносінах да царскага трону. Да ліста Тургенеў дадае сваю „скромную“ афяру (два чырвонцы) на карысьць рускіх салдатаў, каторыя пастрадалі пры засьмірэньні паўстаньня. Герцэн у „Колоколе“ абураецца гэтым агідным паступкам „сівавалосай Магдалены“ (Тургенева), якую нават і ўва сьне мучыць сумленьне за яго былы лібэралізм. Н. Ленін так піша аб Герцэне гэтага часу і адносінах яго да паўстаньня: „Калі ўся хэўра рускіх лібэралаў адкацілася ад Герцэна за абарону ім Польшчы, калі ўсё так званае эдукаванае грамадзянства адвярнулася ад „Колокола“, Герцэн не смуціўся. Ён не пераставаў абараняць свабоду Польшчы і бічаваць засьмірыцеляў, катаў і вешальнікаў (разумеецца ў першую чаргу Мураўёў вешальнік у Вільні. Ў. І.) Аляксандра II. Герцэн выратаваў чэсьць рускай дэмократыі. „Мы выратавалі чэсьць рускага імя пісаў ён Тургеневу —і за гэта пастрадалі ад рабскай большасьці“[1]). Такую самую позыцыю заняў Герцэн у адносінах да песьняра Некрасава, калі апошні зьнізіўся да прывітальнага вершу ў чэсьць Мураўёва. Герцэн назваў патрыятызм Некрасава „патрыятычным сіфілісам“ і асудзіў яго паступак у сваім „Колоколе“. Герцэн пісаў: „Брава, Некрасаў, брава. Прызнаемся гэтага ад вас мы не чакалі, а да рэчы вам вядома, як інтымна мы ведаем вашую біографію і як многа мы маглі ад вас чакаць. Брава, Некрасаў, брава“ [2]).

Бакунін таксама падтрымліваў паўстаньне 1863 году. У гэтыя часы Бакунін вельмі цікавіцца нацыянальнымі рухамі сярод славянскіх народаў. У сваіх творах ён агалашае неабходнасьць вызваленьня ўсіх славян з пад пяты царскай Расіі і Аўстрыі, а таксама патрэбу зьніштажэньня гэтых дзяржаў і ўтварэньня на іх руінах усеславянскай фэдэрацыі. Паўстаньне 1863 году, па думцы Бакуніна, як раз і дзейнічала ў патрэбным напрамку.[3]). Яшчэ ў 40-я гады ў газэце „Konstitutionel“ (№ 78 за 19 сакавіка 1846 году) Бакунін лічыць патрэбным выступіць на абарону Польшчы і проці прасьледваньняў уніятаў на Беларусі. „Я—русскі і люблю маю краіну. Вось дзякуючы гэтаму, я, падобна вельмі многім рускім, шчыра жадаю перамогі польскаму паўстаньню“. Праз некалькі радкоў Бакунін піша: „Усім вядома, да якіх незаконных гвалтоўных і часта лютых мерапрыемстваў зьвярталася руская ўлада для таго, каб прымусіць жыхароў Літвы і Беларусі зьмяніць сваю веру“[4]). Бакунін далей супыняецца на адгіных фактах прымусу і асуджае іх.

Таксама адносіўся да польскага пытаньня і Чарнышэўскі. Ю. Сьцяклоў піша аб гэтым так: „Спачуцьцё Чарнышэўскага нацыянальна-вызваленчай барацьбе палякоў ня было сэкратам. Яно паміж іншым пэўна было вызначана ў яго артыкуле „Национальная бестактность“ (Творы, т. VIII), выклікаўшым цэлы шэраг даказчыцкіх рэплік у рэакцыйным друку, прыватна, у Аксакаўскім „Дне“. З вядомым польскім рэволюцыянэрам Серакоўскім (выведзены ў рамане „Пролог“ пад фаміліяй Сакалоўскі) Чарнышэўскі быў у прыяцельскіх адносінах. Вераемна, што ён быў знаёмы і з Падлеўскім, магчыма і з Я. Дамброўскім і з іншымі. Зразумела, што Чарнышэўскі быў проці дамаганьняў польскіх нацыяналістых на украінскі і беларускі народы, але, з таго-ж пункту погляду права кожнай нацыі на поўнае самавызначэньне, ён нават у

[1]) Н. Ленин. Собрание сочинений. Т XII. ч. I. стар 99.
[2]) „Колокол“, 1866 год. № 220.
[3]) „Пролетарская Революция“. 1926 год. № 7 (54) Бакунин перед саксонской следственной Комиссией. Предисловие В. Полонского. Стар. 162—163.
[4]) Красный Архив“. 1926 год. Т I(XIV). Ю. Стеклов. Бакунін в 40-е годы. Стар. 73.

падцанзурным артыкуле адкрыта прызнаваў права палякоў на аддзяленьне і самастойнае існаваньне[1]).

Кароль Маркс і Фрыдрых Энгельс на ўсім працягу сваёй дзеяльнасьці вельмі часта спыняліся на польскіх паўстаньнях. Паколькі польскія паўстаньні займалі сабою доўгі час (ад пачатку 30-х да сярэдзіны 60-х гадоў 19-га стагодзьдзя), пастолькі Маркс і Энгельс падыходзілі да разьвіваўшыхся перад імі падзей і фактаў у сувязі з акаляючымі іх абставінамі, пастолькі погляды іх не маглі быць нязьменнымі на ўсім працягу іх працы. У асноўным адносіны асновапаложнікаў рэволюцыйнага марксызму да польскага пытаньня т-шч Д. Разанаў[2]) малюе так: „Як ні востра проціпастаўляе сябе буржуазнай дэмократыі дэмократыя пролетарская, як яна выявілася ў творах Маркса і Энгельса, усё-ж яна заемствавала з буржуазнай палітычнай праграмы, разам з іншымі палітычнымі запатрабаваньнямі, і запатрабаваньне адбудаваньня незалежнай Польшчы. Розьніца толькі ў тым, што абыдва асновапаложнікі научнага соцыялізму прагнуліся падмацаваць гэтае запатрабаваньне новымі довадамі, а таксама з самага пачатку прагнуліся процідзейнічаць ілюзіям польскіх рэволюцыянэраў". Прыблізна ў аднальковых з т-шчам Д. Разанавым рысах малюе адносіны Маркса і Энгельса да польскіх паўстаньняў і т-шч А. В.[3]). Ён паміж іншым піша: „Маркс і Энгельс па меры развою падзеяў, зразумела, зьмянялі ня раз свае канкрэтныя погляды на польскую справу ў сувязі з той ці іншай фазай гістарычнага разьвіцьця. Але ва ўсякім выпадку ў іх заўжды пераважаў адзін і той самы погляд—інтарэс дэмократычнай рэволюцыі, абарона дэмократыі і соцыялізму перад сталаю небясьпекаю, перад сталаю пагрозаю з боку дэспотычнага расійскага волата. Царызм быў наймагутнейшаю, найгрозьнейшаю апораю еўрапейскай рэакцыі. Пакуль у самой імпэрыі не зьявіліся сілы, здольныя ў сваім разьвіцьці зьнішто- жыць гэтага грознага волата, пакуль ён здаваўся непарушным гранітам, польскія паўстаньні, незалежна ад свайго палітыка-соцыяльнага зьместу ў самай Польшчы, былі адным з найважнейшых сродкаў заслоны еўрапейскай дэмократыі перад пагрозаю гэтага волата і аслабленьня яго ў сярэдзіне самай Расіі... Але з гэтага ні ў якім разе не вынікае, каб еўрапейскія рэволюцыйныя дэмократы, каб Маркс і Энгельс і каб самі польскія дэмократы ня бачылі адваротнага боку мэдаля і не крытыкавалі самых паўстаньняў. Крытыкавалі, і яшчэ як".

Калі падагульніць усё вышэйпаданае, то мы прыходзім да такога вываду. Маркс і Энгельс лічылі польскія паўстаньні, у тым ліку і паўстаньне 1863 году, прогрэсыўным гістарычным зьявішчам. Яны падтрымлівалі іх самі і заклікалі другіх да падтрыманьня іх, асабліва прыймаючы пад увагу значэньне польскіх паўстаньняў для дэмократычнай рэволюцыі на Захадзе і для барацьбы з расійскім царызмам. Свае погляды, параўнаўча з буржуазна-дэмократычнымі аўтарамі, Маркс і Энгельс падмацоўвалі клясавым падыходам да справы, што давала ў іх рукі новыя довады для правільнай ацэнкі польскіх паўстаньняў. Урэшце, яны не заплюшчвалі вачэй і на адваротны бок мэдаля, крытыкавалі недахопы паўстаньня і процідзейнічалі ілюзіям польскіх рэволюцыянэраў. Нам астаецца пацьвердзіць такія адносіны Маркса і Энгельса да польскіх паўстаньняў адпаведнымі выняткамі.

---

[1]) „Красный Архив". 1927 год. Т. III (XXII). Записка А. Н. Пыпина по делу Н. Чернышевского. Вступит. статья и примечания Ю. Стеклова. Стар. 233-234.

[2]) Д. Рязанов. Очерки по истории марксизма. Москва. 1923. Стар. 607.

[3]) A. W. Znowu nacjonal-bolszewizm. „Trybuna Radziecka". 1928, 25/III № 13 (50). Стар. 4.

Аб прогрэсыўнасьці паўстаньняў Маркс і Энгельс гавораць вельмі часта, пачынаючы з восені 1847 году. Энгельс падкрэсьлівае, што нямецкія дэмократы зацікаўлены ў посьпеху польскіх паўстаньняў і ў вызваленьні Польшчы з-пад гнёту царызму; што вызваленьне Нямеччыны ня можа адбыцца, пакуль не адбудзецца вызваленьне Польшчы; што, як толькі ў Польшчы распачнецца рух, ён заўжды робіцца наскрозь рэволюцыйным. Энгельс лічыць неабходным, каб рабочая кляса Захаду ў сваіх рухах не аставалася безразьлічнаю да лёзунгаў польскіх паўстаньняў. Ён вызначае, што так і было заўжды дагэтуль. „Дзе толькі рабочая кляса брала самастойны ўдзел у палітычных рухах, там з самага пачатку яе замежная палітыка выражалася ў двух словах— адбудаваньне Польшчы. Так было ў часы руху чартыстых у Англіі, пакуль ён існаваў. Тое самае датычыць француcкіх рабочых яшчэ задоўга да 1848 году. Так было ў Нямеччыне, калі ў 1848-49 гадох рабочыя часопісы жадалі вайны з Расіяй для адбудаваньня Польшчы[1]).

З твораў К. Маркса мы прыводзім толькі адзін вынятак, як вельмі яскравы. У „Новой Рейнской Газете“ Маркс піша ніжэйпаданае аб польскім пытаньні. „Польшча, дзякуючы соцыяльным умовам, зрабілася рэволюцыйнай часткаю Расіі, Аўстрыі і Прусіі. Опозыцыя яе проці захопнікаў была адначасова опозыцыяй проці вышэйшай арыстократыі ў самой Польшчы. Нават шляхта, якая часткаю яшчэ стаяла на фэўдальным грунце, прылучылася з беспрыкладным захапленьнем да аграрнай рэволюцыі. Польшча была агніскам еўрапейскай дэмократыі ўжо тады, калі Нямеччына яшчэ блуталася вобмацкам у найблагшай констытуцыяналістычнай ідэолёгіі і ў напышчанай філёзофскай ідэолёгіі. У гэтым, а не ў развою даўно памершага рыцарства ляжыць неабходнасьць адбудаваньня Польшчы. Пакуль мы (немцы) дапамагаем прыгнятаць Польшчу, пакуль мы далучаем частку Польшчы да Нямеччыны,—мы самі астаёмся зьвязанымі з Расіяй і расійскай палітыкай, мы ня можам і ў сябе ў хаце радыкальна вызваліцца ад патрыярхальна-фэўдальнага абсолютызму. Утварэньне дэмократычнай Польшчы ёсьць першая ўмова ўтварэньня дэмократычнай Нямеччыны“[2]).

Прызнаючы польскія паўстаньні, у тым ліку і паўстаньне 1863 г. прогрэсыўным гістарычным зьявішчам, Маркс і Энгельс прыкладаюць да іх клясавую мерку, што ўносіць новае разуменьне ўнутранай сутнасьці паўстаньняў. Соцыяльна-клясавы аналіз паўстаньняў злучаецца з прызнаньнем іх агульна-прогрэсыўнага значэньня для дэмократыі. Пры такой пастаноўцы пытаньня для нас робяцца яснымі ўзаемаадносіны паміж белаю і чырвонаю партыямі паўстаньня, каторыя вельмі часта выліваліся ў вельмі вострую, зацятую барацьбу за ўладу, за кіраўніцтва паўстаньнем. Зразумела, што Маркс і Энгельс не зьяўляюцца прыхільнікамі праграмы белых і яе рэалізацыі. Яшчэ ў 1847 г. Маркс гаворыць, што старая Польшча загінула канчаткова і беспаваротна і што ў імя прогрэсу ня можна жадаць яе ўвастанаўленьня. Белая група паўстанцаў марыць аб тым, каб Польшча ўваскросла ў старым выглядзе: з гэтым рэволюцыйны марксызм не згаджаецца. У 1848 годзе, напярэдадні лютаўскай рэволюцыі 1848 году, у Брусэлі на сходзе Дэмократычнага Таварыства ў другую гадавіну Галіцыйскага паўстаньня Маркс падкрэсьлівае яшчэ раз, што справаю еўрапейскіх дэмократаў зьяўляецца вызваленьне і пабудаваньне не старой фэўдальнай Польшчы па праграме белых, а новай дэмократычнай Польшчы па праграме чырвоных. На гэтым-жа сходзе Энгельс яскрава вызначае

[1]) W. Gumplowicz. Socjalizm i sprawa polska. Стар. 4.
[2]) Н. Ленин. Собрание сочинений. Т. IV, стар, 224-225. W. Gumplowicz. Ibidem Стар. 11.

два бакі паўстаньня. Ён гаворыць, што барацьбу паўстанцаў проці прыгнетацеляў, якімі зьяўляюцца Расія, Аўстрыя і Прусія, павінна папярэджаць соцыяльная клясавая барацьба паміж самымі паўстанцамі. Далей Маркс і Энгельс закранулі польскае паўстаньне і ў „Комуністычным Маніфэсьце“. Яны тут ясна вызначылі, каго павінны падтрымліваць комуністы ў паўстаньні. „Сярод палякоў комуністы падтрымліваюць партыю, каторая ставіць аграрную рэволюцыю неабходнаю ўмоваю нацыянальнага вызваленьня, тую самую партыю, каторая выклікала кракаўскае паўстаньне 1864 г.“[1]). Як нам вядома, такою партыяю была ўскрайняя чырвоная група Людвіка Мераслаўскага, каторая потым дзейнічала і ў часы паўстаньня 1863 году і мела сваіх прадстаўнікоў як у Польшчы, так і на Беларусі, Літве і Украіне.

Клясавы падыход К. Маркса да паўстаньня 1863 году мы бачым яшчэ і з такога, напрыклад, факту. У сярэдзіне сакавіка 1863 году белым колам удалося паставіць на чале паўстаньня Польшчы белую дыктатуру Марыяна Лангевіча. Варшаўскі Цэнтральны Комітэт, каторы, дзякуючы цэламу шэрагу прычын, значна пабялеў ужо к гэтаму часу, згадзіўся на гэтую дыктатуру пасьля перагавораў з Лангевічам. Чырвоныя паўстанскія колы ў Польшчы былі вельмі незадаволены адбыўшымся фактам. Што датыча Беларусі, то тут белыя выкарысталі гэты факт для таго, каб зрабіць белы пераварот у Вільні. Калі аб устанаўленьні дыктатуры М. Лангевіча даведаўся К. Маркс, ён адразу зразумеў соцыяльную сутнасьць адбыўшагася захопу ўлады і перамены ў кіраўніцтве паўстаньнем. Ён прызнаў адбыўшыйся факт не дадатнім, а адмоўным, бо бачыў у ім перамогу белых над чырвонымі. Такі самы клясавы падыход да паўстаньня 1863 г. мы бачым і ў прадмове Энгельса да польскага выданьня „Комуністычнага Маніфэсту“, каторая была напісана ў 1892 годзе і аб каторай мы будзем гаварыць яшчэ крыху ніжэй.

Вельмі рана ў Энгельса і Маркса зьявіўся сумнеў у тым, ці зможа сучасная ім Польшча выканаць тую прогрэсыўную ролю, аб якой яны гаварылі і пісалі; ці зможа яна правесьці тую аграрную рэволюцыю, каторая зьяўляецца неабходнаю ўмоваю для яе прагрэсыўнай ролі. Першым загаварыў аб гэтым Энгельс. Яшчэ 23 травеня 1851 году ён піша аб сваім сумневе ў лісьце да Маркса. „Чым больш я задумываюся над гістарычным разьвіцьцём Польшчы, тым ясьней робіцца мне, што палякі зьяўляюцца nation foutue, нацыяй, якая толькі да таго часу можа быць выкарыстана, як сродак, пакуль Расія сама не ўцягнута ў аграрную рэволюцыю. З гэтага моманту у палякоў не застаецца ні малейшага raison d' être. Палякі на працягу ўсёй сваёй гісторыі не рабілі ніколі нічога іншага, апроч таго, што вытваралі храбрыя неразважлівыя глупствы. Не магчыма вызначыць ані аднага такога моманту, калі Польшча, хоць-бы толькі ў адносінах да Расіі, з посьпехам прадстаўляла прагрэс ці зрабіла што небудзь такое, што мела-бы хоць некаторае гістарычнае значэньне. Расія-ж, наадварот, зьяўляецца запраўды прогрэсыўнай у адносінах да Ўсходу. Рускае панаваньне пры ўсёй яго бездарнасьці, пры ўсім яго славянскім бруду, мае цывілізуючае значэньне для краін Чорнага і Касьпійскага мораў і Цэнтральнай Азіі, для Башкірыі і татараў; пры гэтым Расія ўпітала ў сябе шмат больш элемэнтаў эдукацыі і асабліва прамысловых элемэнтаў, чым Польшча, па ўсёй сваёй натуры рыцарска-мядзьвежая. Перавагаю зьяўляецца ўжо тое, што рускае дваранства фабрыкуе, таргуецца, рабуе, дае сябе псаваць, займаецца ўсялякімі хрысьцьянскімі і еўрэй-

[1]) Д. Рязанов. Очерки по истории марксизма. Стар. 614.

скімі гешэфтамі, пачынаючы з імпэратора і князя Дзямідава і канчаючы пархатым баярынам 14 клясы, каторы завецца толькі „благородием“... Я запэўнены, што аграрная рэволюцыя адбудзецца поўнасьцю ў Расіі раней, чым у Польшчы, дзякуючы нацыянальнаму характару Расіі і большаму разьвіцьцю ў ёй буржуазных элемэнтаў. Што знача Варшава і Кракаў проці Пецярбурга, Масквы і Адэсы і г. д.“ [1])

Як мы бачым з вышэйпаданага вынятку, Энгельс і Маркс дэтальна вывучалі мінулае і сучаснае Польшчы і Расіі, часта гаварылі аб шляхох разьвіцьця гэтых краін і вялі аб іх гутарку ў сваёй перапісцы. Вывучэньне разьвіцьця элемэнтаў прамысловасьці ў Расіі прыводзіць Энгельса да дагадкі, што аграрная рэволюцыя хутчэй адбудзецца ў Расіі, чым у Польшчы. А калі гэта так, то ролі Расіі і Польшчы павінны памяняцца. Сучасная гісторыя нам ужо паказала, што старая дагадка Энгельса спраўдзілася на ўсе сто процантаў.

Адказу з боку Маркса на ліст Энгельса мы ня маем, але магчыма думаць, што гістарычная дагадка Энгельса не асталася бяз уплыву на Маркса. Д. Разанаў прынаймней піша [2]), што „аддзел аб польскім пытаньні ў артыкулах, напісаных Марксам у 1851 і 1852 гадох для „Нью-Йоркской Трибуны“, адзначаецца меншым энтузіазмам і катэгорычнасьцю, чым артыкул у „Новой Рейнской Газете“.

Праходзіць больш двух дзесяткаў год пасьля паўстаньня 1863 г. Адбылося шмат гістарычных падзей, разьвіцьцё каторых было раней толькі дагадкаю. Скончылася і паўстаньне 1863 году, не разьвязаўшы аграрнага пытаньня. Шляхта ня выканала ўзложаных на яе гісторыяй задач. Разьвінулася прамысловасьць у Польшчы і ў Расіі. І Энгельс ў 1892 годзе у прадмове да польскага выданьня „Комуністычнага Маніфэсту“ вызначае, што польская шляхта выявіла сваю поўную нядужасьць і зышла з гістарычнай арэны, як актыўны фактор, што буржуазія польская ня цікавіцца адбудаваньнем Польшчы; што пры такіх умовах запраўднае вызваленьне Польшчы прынясе польскі пролетарыят разам з расійскім пролетарыятам.

Такім спосабам, тая дагадка, якая зьявілася ў Энгельса і Маркса яшчэ ў пачатку 50-гадоў, спраўдзілася. Земляўласьніцкая шляхта, каторая з „бяспрыкладным захапленьнем прылучылася да аграрнай рэволюцыі“ і стала на чале паўстаньня 1862 году, хутка выявіла сваё банкруцтва і з пазорам кінула паўстаньне. Гэтае банкруцтва шляхты стаяла ў беспасрэднай сувязі з тым клясавым procірэччам, якое крылася ў самай соцыяльнай прыродзе ўсіх польскіх паўстаньняў і паўстаньня 1863 году. Прыймаючы ўдзел у аграрнай рэволюцыі, земляўласьніцкая шляхта йшла проці ўласных клясавых інтарэсаў. Яна падрубала той экономічны базіс, на якім грунтавалася. Групава-клясавыя інтарэсы земляўласьніцкай шляхты раскалолі паўстанцаў, выклікалі паміж імі вострую барацьбу, прывялі белых да выхаду з паўстанскіх шэрагаў і далі магчымасьць царскаму ўраду даволі лёгка расправіцца з чырвонаю часткаю паўстанцаў-разначынцамі, дробнаю малазямельнаю і безьзямельнаю шляхтаю, рамясьнікамі, рабочымі і часткаю сялянства,—каторыя асталіся вернымі старому лёзунгу аграрнай рэволюцыі. Апроч таго, царскаму ўраду ўдалося адцягнуць ад паўстаньня значную частку сялянства і нават натравіць яе на паўстанцаў Зразумела, што гэта магло ўдацца ўраду толькі дзякуючы таму, што паміж шляхтаю і сялянствам існаваў адвечны соцыяльны антаганізм. Былыя белыя паўстанцы разам з царскім урадам кінуліся з азьвярэньнем на сваіх ранейшых хаўрусьнікаў. Сялянства ў масе не падтрымала паўстаньня. Паўстаньне правалілася.

[1]) Ibid. Стар. 618.
[2]) Ibid. Стар. 619.

Вельмі часта спыняўся на польскіх паўстаньнях і Ў. І. Ленін. Яго погляды на справу ў сваёй сутнасьці супадаюць з вышэйпаданымі поглядамі Маркса і Энгельса. Зразумела, што Ў. І. Ленін меў магчымасьць больш дэтальна аналізаваць справу, бо ён пісаў аб Польшчы ў пачатку XX стагодзьдзя, калі дагадкі Энгельса і Маркса зрабіліся рэальчымі фактамі, калі Польшча шляхэцка-фэўдальная зьнікла, а яе месца заняла Польшча раней капіталістычная, а потым імпэрыялістычная. Мы спынімся з твораў Ў. І. Леніна толькі на двух вынятках, каторыя робяць пытаньне аб паўстаньні 1863 году і наогул аб Польшчы зусім ясным.

У 1903 годзе ў № 44 „Искры"[1]) зьявіўся артыкул Леніна пад назваю „Национальный вопрос в нашей программе". Тут Ленін цытуе адпаведныя месцы з твораў Маркса і Энгельса, з каторых відна, што яны ў свае часы лічылі польскія паўстаньні прогрэсыўным гістарычным зьявішчам. Ленін з гэтым згаджаецца. Ён піша: „Тагды рэволюцыйнаю была як раз Польшча ў цэлым, ня толькі сялянства, але і маса шляхэцтва. Традыцыі барацьбы за нацыянальнае вызваленьне былі такімі моцнымі і глыбокімі, што пасьля зьнішчэньня руху на бацькаўшчыне лепшыя сыны Польшчы ішлі падтрымліваць усюды рэволюцыйныя клясы. Памяць паўстанцаў Дамброўскага і Ўрублеўскага неразрыўна зьвязана з найвялікшым рухам пролетарыяту 19-га стагодзьдзя, з астатнім—і, будзем спадзявацца, астатнім няўдачным—паўстаньнем парыскіх рабочых. Тагды поўная перамога дэмократыі былі запраўды немагчыма без адбудовы Польшчы. Тагды Польшча была запраўды апораю цывілізацыі проці царызму, перадавым атрадам дэмократыі[2]). Так было тагды. Але цяпер (у 1903 г.) умовы жыцьця зьмяніліся. Тагды была эпоха астатніх буржуазных рэволюцыйных рухаў, а цяпер—эпоха напружаньня ўсіх сілаў перад пролетарскай рэволюцыяй. Паўтараць бяз зьмены старыя палажэньні марксызма ў пачатку XX стагодзьдзя—значыць парушыць дыялектыку гісторыі, значыць, замест сутнасьці марксызму здаволіцца яго літарай. „Цяпер кіруючыя клясы Польшчы, шляхта ў Нямеччыне і Аўстрыі, прамысловыя і фінансавыя тузы ў Расіі выступаюць у якасьці прыхільнікаў кіруючых клясаў у прыгнятаючых Польшчу краінах, а поруч з польскім пролетарыятам, каторы геройскі ўспрыняў традыцыі старой рэволюцыйнай Польшчы, змагаецца за сваё вызваленьне пролетарыят нямецкі і рускі"[3]). У Расеі разьвінулася прамысловасьць, значна ўзрос рабочы рух, утварылася моцная партыя пролетарыяту. Цяпер рабочая кляса ня можа спусьціцца да нацыянал-дэмократычных ідэалаў паўстаньня 1863 году. Мінулі часы, калі буржуазная рэволюцыя магла ўтварыць вольную Польшчу. Польскія рабочыя, ува ўсіх трох дзяржавах, падзяліўшых Польшчу, вядуць клясавую барацьбу проці буржуазіі разам са сваімі таварышчамі па клясе, пабудуюць новую Польшчу. Польскі рабочы ня проці рускага рабочага, а разам з рускім рабочым. Не буржуазная Польшча проці царскай Расіі, а рабочая Польшча разам з рабочай Расіяй проці буржуазнай Польшчы і царскай Расіі.

У 1914 годзе зьявіўся вялікі артыкул Леніна пад назваю: „О праве наций на самоопределение"[4]). Тут у аддзеле 7-м („Решение Лондонского международного Конгресса 1886 г.") Ленін яшчэ раз вяртаецца да закранутага раней пытаньня. Ён яшчэ раз вызначае[5]),

---

[1]) Н. Ленин. Собрание сочинений. Т. IV. 1925. Стар. 221—229.
[2]) Ibid. Стар. 225.
[3]) Ibid. Стар. 225.
[4]) Н. Ленин. Собрание сочинений. Т. XIX. 1921 г. Стар. 97—151.
[5]) Ibid. Стар. 131—132.

што Маркс і Энгельс лічылі ў свае часы прогрэсыўнымі рухамі, польскія паўстаньні, што такі пункт погляду ў эпоху 40 і 60-х гадоў мінулага сталецьця „быў зусім правільным і паядынчым паступова-дэмократычным і пролетарскім пунктам погляду“. Вызначаўшы гэта, Ленін далей падкрэсьлівае наступнае[1]). „Але, калі гэты пункт погляду Маркса быў зусім верны для другой трэці ці трэцяй чверці 19 стагодзьдзя, то ён перастаў быць верным к пачатку XX стагодзьдзя. Самастойныя дэмократычныя рухі і нават самастойны пролетарскі рух прабудзіўся ў большасьці славянскіх краін, і нават у аднэй з найбольш адсталых славянскіх краін, у Расіі. Шляхэцкая Польшча зьнікла і ўступіла сваё месца капіталістычнай Польшчы. Пры такіх умовах Польшча не магла ня згубіць свайго выключна рэволюцыйнага значэньня. Калі ППС прагнуліся ў 1896 годзе замацаваць пункт погляду Маркса іншай эпохі, то гэта абазначала ўжо выкарыстаньне літары марксізму проці духу марксізму. Загэтым зусім правы былі польскія СД, калі яны выступілі проці нацыяналістычных захапленьняў польскай дробнай буржуазіі, паказалі другараднае значэньне нацыянальнага пытаньня для польскіх рабочых, утварылі ўпяршыню чыста пролетарскую партыю ў Польшчы, агаласілі найвялікшай важкасьці прынцып самага сьціслага саюзу польскага і рускага рабочага ў іх клясавай барацьбе“. Да гэтых зусім ясных і вычэрпваючых слоў т-шча Ў. І. Леніна нам ня трэба нічога дадаваць. Яны, дапаўняючы сабою сказанае ў папярэднім вынятку, канчаткова ставяць кропку над І. Ня польская буржуазія ў саюзе з польскім рабочым у сучасны момант пабудуюць новую Польшчу, а польскі рабочы ў саюзе з рускім рабочым. Нацыянальнае пытаньне не выкасоўваецца, як абмылкова думала Р. Люксембург, а набывае другараднае значэньне. На першым пляне стаіць клясавая барацьба пролетарыяту, як Польшчы і Расіі, так і ўсіх краін. Словы Леніна зьяўляюцца непасрэдным уводам у падзеі адбыўшайся праз некалькі год пасьля напісаньня артыкулу Кастрычнікавай рэволюцыі.

Сучаснасьць, як нельга лепш пацьвердзіла тое, што гаварылі Маркс, Энгельс і Ленін. Аграрная рэволюцыя поўнасьцю адбылася ў Расіі, а не ў Польшчы. Замест царскай Расіі ўтварыўся наш Саюз Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік, каторы складаецца з паасобных пролетарскіх дзяржаў, прототыпам каторых была славутная Парыская Комуна. Польская буржуазія і шляхта, пасьля зруйнаваньня царызма, баючыся пролетарскіх дзяржаў Саюза, зноў сталі на незалежніцкі грунт і ўтварылі ўрэшце, са спазьненьнем на 60 год, дэмократычную Польшчу. Для нас зразумела, чаму польская буржуазія і шляхта, каторыя так дружна жылі з царызмам у астатнія часы яго існаваньня і зусім забыліся аб сваіх незалежніцкіх ідэалах, чаму яны ўспомнілі аб незалежнасьці Польшчы толькі пасьля таго, як у былой Расіі нарадзіўся новы строй. Польская буржуазія і шляхта не маглі згадзіцца з пролетарскаю дыктатураю. З царскаю дыктатураю яны згаджаліся, бо царская дыктатура падтрымлівала іх інтарэсы. Ёсьць усе даныя думаць, што калі-б існавала царская Расія, польская буржуазія і шляхта не ўспомнілі-бы аб сваіх незалежніцкіх ідэалах. Так ці іначай пабудавалася незалежная „дэмократычная“ Польшча, але яе існаваньне зьяўляецца не прогрэсам, а глыбокім рэгрэсам сучаснасьці.

Цяпер Польшча зьяўляецца не „апораю цывылізацыі проці царызма“, чым яна была ў 1863 годзе, а апораю абскуранцкай рэакцыі і фашызму проці соцыялізму і комунізму. Тады лепшыя дэмократы паўстаньня пашлі праліваць сваю кроў на барыкады Парыскай Камуны

[1]) Ibid. Стар. 132.

для ўтварэньня першай пролетарскай дзяржавы, цяпер і лепшыя і горшыя „дэмократы“ сучаснай Польшчы праліваюць кроў рабочых і зьяўляюцца зацятымі ворагамі пролетарскай дзяржавы. Тады адзін з дэмократаў паўстаньня, Л. Мераслаўскі, быў запэўнены, што „Польшча будзе вольнаю толькі тады, калі на кішцы астатняга ксяндза павесяць астатняга шляхціча“, а сучасныя „дэмократы“ ў Польшчы лічаць сваім абавязкам гадаваць цэлыя арміі ксяндзоў і сокамі сялянства карміць абшарнікаў. Паўстанцкі дэмократычны ўрад 1863 году прагнуўся, як мог разьвязаць нац-пытаньне так, каб усе народы ў Польшчы, у тым ліку і беларусы, былі вольныя, сучасны дэмократычны польскі ўрад прагнецца зжыць са сьвету ўсе свае нац-меншасьці. Шмат яшчэ прыкладаў „дэмократычнасьці“ сучаснай шляхэцка-буржуазнай Польшчы магчыма было-б прывесьці, але няма сэнсу гэта рабіць, бо яны ўсім вядомы. Так йдзе дыялектыка гісторыі.

Гаворачы аб польскім паўстаньні, усе паказаныя ў артыкуле аўтары, у тым ліку К. Маркс, Ф. Энгельс і У. І. Ленін разумелі ўсю тэрыторыю, абхопленую паўстаньнем 1863 году, гэта значыць, Беларусь, Літву і Украіну. Вось чаму, напрыклад, т-шч Ленін, называючы імёны лепшых сыноў Польшчы 1863 году, адзначыў, Як Ярослава Дамброўскага, каторы працаваў і змагаўся ў Варшаве і ўва ўласнай Польшчы, так і Валерыя Ўрублеўскага, каторы разам з Кастусём Каліноўскім змагаўся за лепшую будучыну на тэрыторыі Беларусі. Гэта заўжды трэба мець на ўвазе, чытаючы выняткі з іх твораў. Усё тое, што гаварылася раней аб польскім паўстаньні, трэба адносіць і да паўстаньня 1863 году на Беларусі.

Не профессор

Об одном профессорском документе

Перед нами литографированный курс лекций, читанных на педагогическом ф-те „История России XX века“ одним из профессоров Белорусского Университета.

Курс этот издан профкомом рабпроса БГУ и отличается всеми присущими такого рода изданиям недостатками—курс носит на себе „определенный след суб'ективного подхода слушателей к тому, что читал лектор“ (из предисловия лектора к запискам), очень часты опечатки, иногда существенно меняющие смысл записи, изложение страдает скомканностью, мысль неясностью и т. д. и т. п. Останавливаться на подобных недочетах не приходится—неизбежность их в такого рода изданиях очевидна. И если, тем не менее, мы посвящаем этому курсу нашу небольшую статью, то не затем также, чтобы останавливать внимание читателя на недостатках стиля автора, на отдельных частных ошибках, на расхождениях в оценках отдельных эпизодов истории России XX века. Ко всяким запискам лекций, как-бы тщательно они не проверялись профессором, нельзя подходить как к вполне законченному продукту работы, очень часто они являются только началом работы, наброском, в котором мы имеем дело только с первыми приближениями. Все это нам отлично известно и если мы выступаем с публичной критикой этого курса, имеющего весьма ограниченный круг читателей, то делаем это по следующим причинам: 1) читать этот курс приходилось студентам педфака социально-исторического отделения, людям, сейчас преподающим обществоведение в наших школах, занимающим в деревне передовые позиции на фронте культурной революции, 2) курс этот уважаемым профессором был просмотрен. В своем предисловии лектор сообщает, что он „при исправлении лекций обычно вносил только фактические поправки, стараясь сохранить и стиль и об'ем записей“. Таким образом от своей доли ответственности лектор отнюдь не отказывается и, наконец, 3) последнее обстоятельство, являющееся для нас первым по своему значению—этот курс не только носит на себе след явного антимарксистского подхода к изучению истории (а марксизм, как это для некоторых ни прискорбно, не только господствует у нас в теории, но и управляет страной), но и известных антисоветских настроений.

Мы должны оговориться—мы вовсе не хотим сказать, что лектор в своем курсе ставил перед собой *сознательную* задачу борьбы с марксизмом, или что он хотел *сознательно* внедрить в умы или пропитать чувство студента ядом буржуазной идеологии. Таких фактов у нас нет и мы охотно верим в высокие побуждения и благие намерения профессора, но нас все-это весьма мало интересует—для нас важны не суб'ективные помыслы, а об'ективные результаты—а они таковы, что их иначе квалифицировать, как *политически вредные*, нельзя. Но об этом пусть судит читатель...

История России XX века это есть прежде всего история подготовки Октябрьской революции, изучение ее социально-экономических предпосылок. В преподавании такого курса неизбежно должно обнаружиться не только историческое, но и политическое мировоззрение. Оно проявляется в полной мере и в разбираемом нами курсе.

Историческая концепция автора курса—стопроцентный идеализм, идеализм беспримесный. Конечно, есть экономика, есть борьба классов—автор об этом упоминает, но рычагом исторического процесса у него является личность, интеллигент. „В XIX в. было общественное движение, массы реагировали на него стихийно, теперь же масса до известной степени созревает для революции. В этой массе стала складываться кое-какая положительная программа—и это дало возможность перекинуть мост от интеллигенции к массам. Интеллигенты начинают знать, что им делать“ (29 стр.).

Есть, следовательно, общественное движение, есть массы и как только в среде последних начинается складываться—под несомненным влиянием интеллигенции—„кое-какая“ положительная программа, то и интеллигенция, перекидывая мост к массам, становится во главе новой, более сильной, общественной волны. Таков, повидимому, смысл приведенной нами цитаты. Это не оговорка. К движению интеллигенции автор относит и социалистическое движение. Разногласия между марксистами и народниками, распадение марксизма „на отдельные толки“, как пишет уважаемый профессор—все это выводится из того, что „среди интеллигенции есть уже и революционный элемент“ (36 стр.) и рассматривается в главе, так и озаглавленной „движение интеллигенции“.

Но вся ценность и научность исторического метода автора вскрывается им при анализе разделения русской социал-демократии на два крыла. Здесь читатель и вкусит ото всей прелести исторического идеализма, здесь он познает предельные возможности и высоты научных достижений психологизма в изучении исторических явлений. Пусть не посетует читатель, если мы прибегнем к длинным выпискам, чтобы передать во всей неприкосновенности и красочности профессорский анализ.

„В чем разгадка этого разрыва?—глубокомысленно спрашивает профессор. Ее нельзя найти ни в происхождении, ни в социальном положении представителей обоих лагерей: и те и другие вышли из среды интеллигенции. Делу, может быть поможет некоторый идеологический анализ той группы, которая об'единяется термином „интеллигенция“. Так многообещающе заканчивает девятую лекцию профессор и с первых же строк десятой лекции принимается за анализ. „В чем разгадка того, что интеллигенция одинакового воспитания, одинакового происхождения, с одним и тем же прошлым, распадается на группы. Разгадка в идеологической структуре интеллигенции, которая возникла у них на экономической почве“. Это нечленораздельное замечание об экономической почве больше нигде не повторяется, и здесь это не больше как дань лицемерия марксизму. „Мы должны отметить—продолжает профессор—особенности определяющие деятельность интеллигенции. Тургеневская статья „О Гамлете и Дон-Кихоте“ подчеркивает присутствие у интеллигенции гамлетизма. Из какого бы класса не выходила интеллигенция, будь это пролетарская или буржуазная интеллигенция, она все же будет рассуждать, а уже если рассуждать, то следовательно и колебаться. Это с одной стороны, а с другой—в идеологии интеллигенции проявляется индивидуализм. Опять таки и эту черту нельзя отнести за счет класса,

например, буржуазии. Это есть черга, присущая интеллигенции вообще. Кроме этого есть еще один момент, связанный с предшествующим. Раз интеллигент работает индивидуально, у него есть элемент самомнения, т. е. сознание превосходства над окружающими, то, что теперь называется оторванность от массы. Это все представляет для интеллигента некоторую опасность, которую только более сильные, более активные интеллигенты умеют избежать. Такие люди умеют собою владеть, они во время ловят себя на склонности к гамлетизму. Они понимают опасность индивидуализма и стараются делиться со всеми окружающими их своими мнениями. Это элемент здоровый. Они идут по правильному пути. Вот эта то интеллигенция и стала большевиками, а другая часть, не имеющая воли, захворала гамлетизмом. Они слишком стали вглядываться в окружающее и рассуждать. Это меньшевики. Они боятся действий, они смотрят где большинство и идут за сильными. Но так делают они не из трусости, в этом их обвинить нельзя. А потому что всякий другой образ действий они сочли бы несоответствующим данному уровню развития экономических сил".

Вся эта галиматья, называемая профессором анализом „идеологической структуры интеллигенции", напечатана на стр. 56—57.

Лектор не видит никакой классовой подпочвы в расколе. Даже спустя 20 лет после раскола, при свете всех развернувшихся не только на литературной арене, но и на полях гражданской войны столкновений между большевизмом и меньшевизмом, даже после того, как во всем международном рабочем движении оформились эти течения, после того, как не только профессору историку, но и для самой невинной по части истории комсомолке, должно бы быть ясным, что раскол являлся только, выражаясь профессорски, антецедентом глубокого классового расслоения в социализме, только предвосхищением того разрыва международной социал-демократии на Гору и Жиронду, который предсказывался Плехановым еще после Амстердамского конгресса —даже после всего этого для цитируемого нами профессора корни разрыва заложены исключительно в различии психологических типов русского интеллигента. Только в психологии—и ни в чем больше не ищите об'яснения расхождения между большевизмом и меньшевизмом. Дело не в происхождении, не в социальном положении—услужливо поясняет автор. Люди эти, и те, и другие—это интеллигенты, одинакового воспитания, происхождения и с одинаковым прошлым, только одни делятся „своими мнениями" с окружающими, не боятся действовать, не очень смотрят где большинство и не очень вдаются в рассуждения—это большевики, другие же страдают гамлетизмом, рассуждают, колеблются и бездействуют.

Но автор считает, что он выполнил все свои обязательства перед советским студенчеством,—он ведь не только обрисовал тип большевика, но он еще прибавил—люди эти идут по правильному пути. К сожалению, эта оговорка только ухудшает дело. Профессор воспевает сильных людей. Профессор с явным пренебрежением относится к размагниченным интеллигентам—меньшевикам. Профессор даже не прочь признать диктатуру, не напрасно он в ряде мест усиленно напоминает о бесплодности и никчемности парламентаризма на русской почве. Профессор только усиленно скрывает, за какую он диктатуру, за диктатуру какого класса. Больше того, наш советский профессор усиленно доказывает, что о классовой диктатуре, пожалуй, и говорить не приходится: ни социальное положение, ни социальное проесхождение ни-

чего об'яснить не могут—и Ленин и Плеханов и Мартов—это только интеллигенты.

Какие бы оговорки затем не приводил лектор, а он кстати и оговорок не приводит—но в уме неподготовленного слушателя должно сложиться представление такое, будто партия большевиков только организованное инициативное меньшинство, отрешившееся от безгосударственности, расхлябанности, интеллигентщины, отказавшееся от рассуждений и неизбежно связанных с ними колебаний, не оглядывающееся на большинство, не вычисляющее уровень развития производительных сил, не побоявшееся власти и власть взявшее.

Самую диктатуру профессор приемлет, но ведь диктатуру приемлет, ну, к слову сказать, и Шульгин. Ведь доказывает же Шульгин в своем последнем произведении, что во все времена и во всех человеческих обществах страной управляют „паны", класс, который ведет страну ...„раньше организованное меньшинство управлявшее толпой, называлось аристократами, патрициями, буржуазией, дворянством. Нынче оно называется коммунистами и фашистами". И вся задача, которую Шульгин выдвигает перед своими последователями,—русскими фашистами,—сводится к тому, чтобы „скусить верхушку". „С известной точки зрения—пишет он—вся революция была только борьбой за смену *личного состава*. Естественно, что и контр-революция будет такой же". Шульгин не против диктатуры, он только против класса, проводящего эту диктатуру. И если в прошлом Шульгин еще знает аристократов и патрициев, буржуазию и дворянство, то сейчас он знает только коммунистов и фашистов, при чем коммунисты, по Шульгину, раньше всего инородцы, фашисты же представители будущей национальной России. „Из Жидов—в Варяги. Коммунисты да передадут власть фашистам не разбудив зверя"—так формулирует Шульгин тактические задачи и пути монархической реставрации.

Шульгин тоже против раздумываний, колебаний, гамлетизма, он тоже полагает, что дело не в социальном происхождении, не в социальном положении, он тоже выдвигает на первый план сильного человека, сильную власть, он тоже считает что „они" идут по правильному пути. И пусть уважаемый лектор и не подозревает, на чью мельницу льет он воду, пусть он, подобно мольеровскому герою, не знает каков *род* его речи—суть от этого не меняется. Всякий, кто так или иначе пытается затушевать классовую природу диктатуры большевиков, советов, всякий кто захочет обосновывать диктатуру лишь волюнтаристически, а в большевиках видеть лишь психологический тип, определенную идеологическую структуру интеллигенции—тот—независимо от своего желания—подготовляет почву для ростков фашизма.

Уважаемый профессор не довольствуется только анализом соц.-демократического движения. Он не оставляет без своего внимания и социалистов-революционеров „Соц.-рев. тоже интеллигенция, но в ней сказалась третья черта интеллигенции—вообще индивидуализм и оторванность от массы. Они составили себе теоретическую программу и, не сверив ее с практической жизнью, решили ее проводить в жизнь, а отдельных людей не соглашающихся с ними, они снимают с пути". Эти отдельные люди не соглашающиеся с ними, повидимому, Сипягин и Плеве, Сергей Романов и Боголепов, Шувалов и Дубасов и т. д. Об'яснение деятельности следующего крыла той-же интеллигенции в комментариях вряд ли нуждается... Не менее научно об'ясняется и деятельность другой партии—кадетской. „Кадетствующее дворянство получило заграничное образование, *поэтому* (подчеркнуто нами), оста-

ваясь умеренной группой, они ориентировались не на русские лозунги, а на лозунги крупной буржуазии Европы и Америки“ (96 стр.). „Сила кадетской партии об'ясняется также и тем, что было в ней много популярных имен, являющихся в России проводниками интересов западно-европейского капитализма“ (98 стр.).

Но идеалистическая историческая концепция профессора дополняется и вполне определенным политическим восприятием событий новейшей предреволюционной истории России. Как и у всякого ученого человека, оно покоится на некоем теоретическом постулате. Таковым для профессора является то положение, что „слабое и медленное развитие производительных сил в Росии находит себе соответствие также в медленном и неотчетливом социальном развитии“ (10 стр.). Но это медленное развитие осложнялось одним несчастным обстоятельством: „ пролетариат у нас рос быстрее, чем следовало (?! для кого?), он перевешивал вложенный в дело русский капитал“ (28 стр.). А отсюда и другое несчастье: выроставший более, чем следовало, „пролетариат слишком далеко и широко замахивался, и вследствие этого не всегда попадал в цель“ (71 стр.). Правда это было в 1905 г., но и в следующих революциях пролетариат не исправился. По крайней мере мы узнаем в конце первой же лекции следующее: „Рабочий класс, казалось, вырос для того, чтобы захватить предприятия и капиталы в свои руки, но капитал, в большей части был у нас чужой, и когда наступил момент захвата, то нечего было захватить (отсюда и НЭП, насаждение промышленности)“. Это напечатано на стр. 10 записи лекций советского профессора и издано профессиональным органом.

Идеалистическая концепция плюс политическое мировоззрение— вот что заранее определяет своеобразие об'яснения русского исторического процесса в XX в., своеобразие это сказывается почти всюду, на протяжении всего, довольно солидного, конспекта. Автор характеризует отдельных исторических деятелей—и из характеристик он пытается извлечь об'яснение фактов, действий, учреждений, связанных с тем или иным лицом. Такова, например, характеристика Зубатова— „Он говорит о том,—сообщает профессор—что сильной личности все дозволено; необходимым условием является отсутствие лицемерия и если человек сверху может посмотреть на свои мерзкие поступки, он оправдан“. Таков нравственный облик Зубатова, но под эту „идеологию“ Зубатова профессор подводит научную базу—„это—поясняет он—смесь лавровщины и писаревщины“. Незачем и прибавлять, что такое пояснение, это только смесь научного невежества и политической недобросовестности. Вот другая характеристика — Святополк-Мирского. „После убийства Плеве правительство поняло, что одним сыском и провокацией бороться нельзя, что необходимо сделать уступки... Назначен Святополк-Мирский. Это честный человек. Он был губернатором при Горемыкине, потом служил при Сипягине. Когда назначили Плеве, он хотел уйти, но его перевели в Вильно, а после убийства Плеве его назначили министром внутренних дел. Это произошло по рекомендации мадам Милашевич, лично знакомой с Николаем II. Либеральная часть общества испытывала большое удовлетворение, он не бюрократического уклада и надеялись, что он осуществит либеральные идеи“. В этой характеристике есть все—и мадам Милашевич, и небюрократический уклад, и нежелание работать с Плеве, и даже его честность—нет только того, что Святополк-Мирский, бывший командир отд. корпуса жандармов, что для того, чтобы „правительство поняло“ необходимость уступок, нужна была не только бомба Сазонова, но и Ляоян, и весьма повышенная общественная атмосфера, нужно

было такое состояние в стране, чтобы даже Зубатов понял, что „в сущности вся Россия бурлит, что удержать революцию полицейскими мерами невозможно“. Всего этого для лектора нет и все положение до убийства Плеве он характеризует так: „охранка усиливается, блестяще ставится сыск и провокация“. Такова же, приблизительно, и характеристика Николая—здесь почему то уважаемый профессор предпочитает обходиться без Витте (у которого он заимствовал все подробности—в том числе и рекомендацию мадам Милашевич—о назначении Мирского), а дает три характеристики различных лиц, из которых две положительные и только одна верная.

Но характеристики тех или иных исторических персонажей—это дело вкуса, правда и здесь более политического, чем литературного. Несравненно хуже то, что профессор дает совершенно неверную, научно недоброкачественную оценку важнейшим событиям предистории и истории первой русской революции.

У профессора, раньше, всего исключительно примитивное представление о ходе рабочего и революционного движения, об основных его фактах, а иногда и незнание весьма элементарных вещей. Ничтоже сумняшеся профессор, например, пишет: „Одна из таких забастовок в Петербурге в 1891 г., на которой были произнесены 4 речи, показала распропагандированность пролетариата. Выявилось знание марксизма, по которому рабочий класс возьмет власть в свои руки“. Все это, мягко выражаясь, пустяки. Речи были не на забастовке, а на тайной маевке, никакой распропагандированности и знания марксизма в пролетариате тогда еще не было, социал-демократическая работа велась еще в кружковых масштабах. Точно также „группа освобождения труда“ не только большого (33 стр.), но и вообще никакого значения в Северном Рабочем Союзе, не имела, по той простой причине, что и организовалась она позже. Точно также смеем уверить почтенного профессора, что в 80-х г. г., и ни в какое другое время ни в центральном районе, ни в каком либо ином, в подпольных организациях не участвовало по 80% всех рабочих. Смеем еще уверить, что не было также в природе „сочинения под заглавием „Credo“—Е. Кусковой и С. Прокоповича“ (стр. 37). Не думаем также, чтобы уважаемый профессор настаивал на своих формулировках, будто „митинги подготовляли почву для под‘ема рабочего движения“ (77) (мы, грешным делом полагаем, что взаимозависимость была обратной) и будто „и в Петербурге партийная группировка уступала в своем значении профессиональной“ (мы не решаемся предположить, что лектор к профессиональным группировкам отнес Советы). Также неверна и нарисованная профессором история широкого рабочего с‘езда „Аксельрод и Плеханов, чтобы спасти партию от подпольного терроризма (?!) предположили созвать с‘езд с привлечением сюда и беспартийных рабочих“ (118 стр.). Еще позволим себе заметить, что вряд ли можно говорить о рабочем движении перед революцией 1905 г. и ни словом не упомянуть ни о ростовской стачке 1902 г. ни о южной всеобщей стачке 1903 г. Но останавливаться на том, что не упомянуто, собственно говоря нельзя, потому что хотя и изданные записки по нагромождению фактами часто напоминают собой каталог комиссионного магазина, но не упомянуто там так много и столь существенного, что легче написать новую книжку. С другой же стороны хватит и упомянутого.

Но не только в области рабочего движения слаб наш профессор, он также основательно слаб и при анализе всякого другого исторического события. Вот, например, как профессор описывает начало русско-японской войны: „Хотя в 1904 г. Плеве убит, а комитет ни разу

не собирался, но мнение все же встревожилось. Это время—было время „Величайшей Японии“. В английской и американской прессе Япония поднимает кампанию против России. Все сознавали необходимость войны и вопрос уже назрел“ (48 стр.). „Он (Николай) говорит: „Я не хочу войны“. Но он должен был считаться с придворной, очень сильной и могущественной партией...“ и дальше—„в данном вопросе *миролюбие* Николая II не сыграло своей роли“ (подчеркнуто нами). Здесь есть много неясного,—так, например, Плеве был убит через полгода после начала войны, при чтении создается впечатление, будто он был убит до войны—виною этим неясностям, видимо, одинаково как качество студенческих записей, так и профессорских исправлений, но смысл этой „концепции“ совершенно ясен. И нужно прямо признать, что мемуары Витте, столь часто служащие для профессора кладезью премудрости, освещают всю историю подготовки русско-японской войны более об'ективно, более верно, более научно. Всякие рассказы о „миролюбии“ Николая—сумасшедшие пустяки. Николай говорил не „не хочу войны“, а войны сегодня, в этом месяце, в этом году не будет, потому что не хочу. Да и не в том дело, хотел или не хотел войны, а в том, что он сознательно вел такую политику, которая неизбежно приводила к войне. Никакой придворной партии, действовавшей за войну вопреки Никалаю не было—придворная партия тем и была сильна, что она пела в унисон с желаниями самого царя. Не меньшее значение, чем всякие „внешние“ соображения играли и соображения полицейского характера. „Чтобы удержать революцию, нам нужна маленькая, победоносная война“—эта знаменитая фраза Плеве приводится и у Витте; профессор ее оттуда не заимствует. Неверно также и профессорское освещение роли Японии—там действовала не только алярмистская партия, но и мирная. Японский посол—об этом также можно узнать хотя бы у Витте—в самые последние дни перед войной—выдвигал условия, которые Витте признавал приемлемыми. Вся же картина в целом, нарисованная профессором, *прикрашивает царизм.* Иной читатель может быть подумает, что такое прикрашивание мы имеем только во внешней политике, где сказывается у профессора своеобразный рефлекс своеобразного „оборончества“. Но профессор не менее того прикрашивает и внутренюю политику. Вот, например, как описывается „кровавое воскресенье“: „Наступило 9 января. Как учесть самые события? Очевидцам верить вообще трудно. Обыкновенно подчеркивается мирный характер январьского выступления. Но более сознательные рабочие уже на предварительных собраниях вполне сознавали возможность революционного выступления. На районных собраниях рабочие так говорили: пойдем к царю, а если он нас не примет, если не выслушает нас—отдадим царя на суд народа. Если царь не даст свободы—вырвем ее из рук правительства. С другой стороны понятно, что правительство, стоя на точке зрения своих интересов, могло принимать меры к своей защите. Но суть в том, что у правительства была возможность защищаться с большей гуманностью, с меньшим количеством жертв“ (63 стр.). Так под талантливой рукой профессора конструируется совершенно новая в исторической литературе картина движения 9 января. Начинается с того, что *обыкновенно* подчеркивается мирный характер, но профессор вносит поправку: 1) очевидцам нельзя верить, 2) более сознательные рабочие (т. е. повидимому не очень большая часть питерского пролетариата, которая не шла за Гапоном) сознавали *возможность* революционных выступлений и 3) на районных собраниях рабочие готовились вырвать свободу из рук царя, если он их не выслушает (где,

кто, когда, какие организации вели *подготовку* к борьбе—этого профессор не указывает). Тогда понятны и действия правительства. Вот при помощи каких научных приемов превращается одна из величайших провокаций царизма в необходимый акт самообороны, и профессор может только выдавить несколько слов о том, что правительству следовало бы защищаться с большей гуманностью, то есть с меньшим количеством жертв.

Признаемся, что такой откровенно-черносотенной защиты одного из гнуснейших преступлений романовской шайки в стенах нашего, советского ВУЗ'а, мы никак не предполагали встретить. По откровенному полицейскому цинизму этаких исторических об'яснений может сравняться лишь то место, где уважаемый профессор услужливо поясняет, что „жестокости Мина и Римана отчасти об'ясняли тем, что этих экспедиций командиры не имели указаний, как делать и как поступать. И они сильно преувеличивали опасность со стороны революционеров" (88 стр.), да еще одно, о котором речь будет ниже.

Не приходится и говорить, что московское вооруженное восстание профессор рисует, как восстание специально спровоцированное для нужд царизма. Адм. Дубасов „решил покончить раз навсегда с рев. движением, воспользовавшись возбужденным настроением..." Но даже у Витте можно подробно узнать, каково было действительное положение—смел ли Дубасов провоцировать, могла ли ему принадлежать инициатива. Либеральная басня о декабрьском вооруженном восстании, созданная специальная для того, чтобы выхолостить революционное содержание и смысл восстания, поддерживается даже тогда, когда все известные профессору факты решительно говорят против этой басни, даже тогда, когда сами авторы (Милюков и др.) от нее отказались.

Но зато в освещении аграрного вопроса наш профессор более чем современен. Трудный этот вопрос—аграрный. „Отсутствие серьезной подготовленности в экономической разработке аграрного вопроса сказался в 1917 году, когда сначала пришлось ограничиться лишь отдельными мероприятиями" (106 стр.). Какой нибудь, не вполне грамотный студент решит, что в начале революции 1917 г. ограничивались „отдельными мероприятиями", как весьма вежливо выражается профессор, потому что правительство было буржуазное и во главе его стоял крупнейший помещик и сиятельный князь, но это он решит лишь потому, что не проходил курса у нашего профессора. Последнему же не до революции 1917 года, обронил он свое веское замечание и все; сейчас же профессор подробно расписывает все достоинства кадетской аграрной программы в 1905 году. Как известно кадеты были за выкуп. „Говорили—таинственно сообщает профессор—о том, что крестьянам не под силу эта выкупная операция. На это кадеты возражали, что плата будет во всяком случае меньше нынешней арендной платы" (108 стр.). Все же видно были и такие, которые не удовлетворялись меньшей платой, а хотели и совсем без платы. „Другие группы—трудовики и соц.-рев. настаивали на раздаче земли всем желающим, *но это утопическое требование*" (108 стр.), и как бы там ни было, общий вывод лектора таков: „В Думе все-таки более серьезно был поставлен вопрос чем у кадетов, так как в их партии были хотя до известной степени люди, практически подходившие к вопросу. А трудовики и все остальные подходили к вопросу или прямо теоретически, или руководствуясь соображениями, которые могли получить значение лишь после общей социальной революции" (110 стр.). Трудно всю эту белиберду серьезно критиковать и только в поучение нашему ученому историку мы при-

ведем несколько иную оценку, одновременно, как декабрьского восстания, так и роли буржуазной оппозиции, а равно и значения I Думы, где кадеты защищали свою неутопическую аграрную программу. Вот она:

„Попытка *революционной* части общественности решить спор московскими баррикадами (декабрь 1905 г.) была, как и нужно было предвидеть, раздавлена; а *вместе с тем* (подчеркнуто нами) перестала стоять угрозой над правительством и *конституционная* часть общественности. Дело первой государственной Думы было, собственно говоря, проиграно еще раньше, чем она собралась". Приводится эта оценка, в книге изданной в Париже и автор ее—Милюков.

Однако, пожалуй, наиболее ярко и профессорское лицемерие, и абсолютная беспомощность „ученого", и научная недобросовестность, чтобы не употреблять термина более употребительного в уголовном кодексе, проявились в последних лекциях—в лекциях о столыпинщине. „Столыпин—гибкий и талантливый человек. Лозунг Столыпина—„репрессия для реформы", тогда как говорили „репрессия и реформа" (116 стр.) - это о самом Столыпине, а вот о его военно-полевых судах сказано не менее мягко: „Если преступные данные настолько очевидны что нет надобности в их рассмотрении, то дело решалось тут же". О законе 9 ноября—этой, по выражению самого Столыпина, ставке на сильных и крепких, т. е. на кулаков—сказано только, что „правительство... решило самостоятельно подготовить разрешение крестьянского вопроса" и что „закон 9 ноября дал широкие результаты, но и вызвал горячие споры. Он шел навстречу расслоения деревни". О coup d'etat 3 июня рассказывается следующее: „Трепов умер, на Столыпина производится покушение, поднявшее его во мнении двора и Столыпин перестал заигрывать с Думой, а смело поставил вопрос о пересмотре законов 11 декабря". И тут как оказывается, виноваты бомбисты; не подними они Столыпина во мнении двора, не сумел бы он разогнать Думу... Но самое интересное, как наш профессор описывает арест соц.-дем. фракции: „В литературе господствовало мнение, что никаких оснований для ареста депутатов не было, но теперь обнаруживается что соц.-демократы—*меньшевики* (подчеркнуто нами) действительно поддерживали связи с военно-революционными организациями, так что Столыпин юридически действовал правильно". Это пишется после октябрьской революции, после того, как известно во всех деталях это сугубо-провокаторское дело, после того как до мельчайших подробностей известна роль Екат. Шорниковой и Станислава Бродского! После этого писать о юридической правоте Столыпина, это значит открыто и явно издеваться, как над исторической истиной, так и над советской властью, над этим дурачьем-коммунистами, которых он—профессор—поучает тому, что Столыпин был прав. А ведь не революция вскрыла провокаторскую подоплеку всего этого дела, ведь после революции стали известны только детали, ведь даже Витте в своих мемуарах, писанных за несколько лет до войны, заявляет: „опубликование 3 июня 1907 г. о замыслах 55-ти членов Гос. Думы ниспровергнуть существующий государственный строй было в значительной степени провоцировано и преувеличено, такого замысла не было, все это в значительной степени была провокация министерства внутренних дел" (мемуары т. II, 363 стр.). Даже для Витте дело было абсолютно ясным, а вот наш профессор усиленно занят юридическим оправданием Столыпина. Ему и в голову не приходит рассказать о том, насколько „юридически действовал правильно" Столыпин, когда опубликовывал закон о новой избирательной системе, он и не собирается рассказать о нарушении

Столыпиным основных законов, изданных всего за год с небольшим до этого, а вот что Столыпин юридически действовал правильно, когда посылал соц.-дем. депутатов на каторгу, до этого он додумался. А чтобы замести следы, наш профессор пускается на небольшой подлог: он обвиняет в „незаконных“ сношениях с военно-револ. организациями только *меньшевиков.* На каких простачков рассчитывает господин профессор? Кого такой подлог может обмануть? И может ли грамотного коммуниста обмануть следующий небольшой подлог профессора: рассказывая о II Думе, он сообщает, „Решено было заранее встретить речь гробовым молчанием. С этим не соглашалась только социал-демократия. Меньшевистская соц.-дем. партия готова была итти на уступки, но под условием уступок правительства революционному движению (напр. проведения амнистии)“. Вы понимаете читатель? Решено было бойкотировать Столыпина, но с-д. партия шла на срыв, бойкота и на уступки правительству под условием известных уступок. Сей профессор, так старательно утаивающий переговоры кадетов с Витте, Треповым, Столыпиным не останавливается перед конструктивизмом в истории, перед маленькими „поправочками“ в фактах, перед распространением всяких двусмысленностей и прямой неправды, чтобы создать впечатление переговоров соц.-демократии со Столыпиным. Но на всякий случай профессор страхует себя—к социал-демократии он добавляет слово: меньшевистская.

Что же это, как не подлог?!

Мы знаем, этот профессор попытается сослаться на то, что в ряде мест мы имеем дело с неудовлетворительными записями. Но 1) как бы неправильно записи не велись, они могут либо немного ослабить, либо немного (хотя—чего больше!) усилить, но не уничтожить того впечатления, которое вынесет всякий безпристрастный политически-грамотный читатель; 2) повторяем, профессор просматривал и исправлял записи и, наконец, 3) мы полагаем, что записи весьма мало разнятся от речи. Посудите сами В I томе мемуаров Витте есть такое место „точно также 21 января государю представлялась депутация от экспедиции заготовления государственных бумаг. Эта депутация была более подлинная и она произвела некоторое впечатление на умеренных рабочих экспедиции“ (285 стр.). А вот в записи лекций профессора мы находим следующее место „21 января была вторая депутация от экспедиции заготовки государственных бумаг. Эта прошла удачнее и произвела некоторое впечатление на умеренных рабочих“. Как видите текст Витте в результате двойного списывания (сначала профессор с книги Витте, затем студенты с речи профессора) почти не пострадал, только немного ухудшился, да и то, вероятнее, в силу особенностей конструктивного метода. Нет никаких оснований полагать, будто запись плоха. Автор не согласился бы на издание записок, если бы они не были, по меньшей мере, удовлетворительны.

И так, каковы итоги? В советском вузе Белоруссии подвизается профессор, упорно именующий Украину Малороссией, настойчиво проповедующий идеализм в истории, очень мало понимающий в роли классовой борьбы в истории и ничего не смыслящий в истории революционного и рабочего движения. Рабочую революцию он считает по меньшей мере преждевременным событием, он подчеркивает медленность развития производительных сил, примитивность социальной структуры страны, интеллигентский характер революционного движения. В аграрном вопросе он, повидимому, вплоть до последнего времени считает наиболее жизненной кадетскую программу, за то в

других сферах государственной жизни он решительнее—он признает за царизмом право на защиту 9 января от народных масс, он оправдывает действия карательных экспедиций, этот профессор защищает Столыпина, и в довершении всего, этот профессор вовсе не против диктатуры, нет, он за диктатуру! И это сегодня *у нас*, в университете. Мало же мы любопытны. И что хуже всего—профессиональные студенческие организации эту дребедень печатают, студенты-коммунисты эти отпечатанные записки изучают...

И еще одно. Правильное использование старой профессуры дело весьма трудное. Огромное большинство из них охотно делится своими знаниями и честно работает, но лишь незначительное меньшинство учится у жизни и переучивается, идет навстречу марксизму. Мы не можем отказаться от профессора—пусть и буржуазного по своему складу и общему мировозрению,—если он специалист в своей области. По отношению к таким слоям научных работников, если не удается дружеским и тактическим „подталкиванием“ в сторону жизни и революции надоумить их пересмотреть свою научную методологию, приходится только занять позицию осторожного и критического отношения к преподаваемому материалу. Нужно научить студента не только механически воспринимать у профессора знания, но и перерабатывать их в соответствии с подлинно научным мировоззрением. Задача более чем нелегкая. Профессор обратится к материалистической диалектике лишь тогда, когда он в самом содержании *своей* дисциплины, в конкретном многообразии своего предмета найдет для этого опорные точки. Никакие абстрактные логические формулы—а у нас часто ухитряются и диалектику к ним сводить, никакие априорные методологические схемы не помогут, если они будут насильно притянуты к той или иной ветви научного знания. Студенту точно также не поможет никакое знание законов о единстве противоположностей, или о переходе количества в качество, если он не сумеет их вскрывать в самом материале изучаемой им науки.

Но есть такие области знания, где неправильный, ненаучный метод убивает самую науку, превращает ее в пустословие или богословие. К таким наукам относятся прежде всего социально-экономические дисциплины. *Здесь не может быть места никакому идеализму*. И дело вовсе не в политическом мировоззрении профессора—и буржуазный профессор может не быть идеалистом в истории или в теоретической экономии. Здесь не может быть места также политической заостренности против политики партии и советской власти. Преподаватель, который будет учить, что нэп есть восстановление капитализма, или что политика индустриализации—вредная политика, как бы он скрыто и искусно это не делал, в какой бы ретушированной форме он эти мысли не проводил—для нас неприемлем. Ну, а если он это делает почти явно, неискусно и... неумно? Пусть он тогда не жалуется, что мы резко и публично его критикуем, что мы называем вещи своими именами, что мы квалифицируем такой курс, как вышеразобранный нами курс истории России эпохи войн и пролетарской революции—*идеологическим вредительством*.

И пусть не жалуется, что мы извлекаем курс, читанный два года тому назад. Мы это делаем по двояким соображениям: во-первых—нужно научить *наше* студенчество необходимости критически относиться к материалу, преподносимому буржуазной профессурой, и во-вторых, нужно заставить наших профессоров еще лишний раз пересмотреть свой курс, продумать материал своей науки, проверить науч-

ную ценность своей методологии. Учиться у жизни—что же в этом зазорного?! А то, что жизнь сейчас—это революция—это нужно понять и не бояться учиться и у революции. Учится же и неплохо учится у революции *историк* Милюков, дал ведь он классовое об'яснение гражданской войне в своем последнем труде, значительно пошел вперед в „России на переломе“ по сравнению с его „Историей русской революции“. Было бы обидно, если бы профессора, работающие в советской стране, преподающие в советских вузах, обучающие советское студенчество, учились хуже...

А. Дубіна

Роля сельска-гаспадарчага крэдыту ў сельскай гаспадарцы і нашы задачы

Адзінаццаты Зьезд Камуністычнай партыі Беларусі сказаў, што сельска-гаспадарчы крэдыт зьяўляецца магутнай прыладай у руках пралетарскай дзяржавы ў справе перабудаваньня вёскі на новых соцыялістычных падставах. У сувязі з гэтым, сел-гасп. крэдыт павінен быць накірован, галоўным чынам, па шляху, ускараючаму працэс сацыялістычнага будаўніцтва, ён павінен падтрымліваць, як існуючыя, так і ізноў арганізуемыя калектывы і пачатковыя сел-гасп. аб'яднаньні, па шляху аграмаджаньня ў процэсе пераапрацоўкі сел-гасп. сырцу, а таксама збыту сел.-гасп. продуктаў, асабліва калектыўны збыт.

Наш крэдыт за апошні год значна павялічыўся па вытворчаму крэдытаваньню з 9,1 міл. руб. да 12.494 тыс. руб. у гэтым годзе і па бюджэту на фінансаваньне сельскай гаспадаркі 3.483 тыс. руб., а ўсяго па пляну маем 15.977 тыс. руб. Асабліва крэдыт павялічаны па доўгатэрміноваму крэдытаваньню—з 57,2 да 69,5% агульнай сумы.

Фінансавае становішча зьвеньняў сыстэмы таксама палепшылася: Балянсы зьвеньняў узрасьлі за мінулы год так: Белсельбанку з 12,5 да 20,9 міл. руб., альбо на 66,9%, Акрсельбанку—з 3,7 да 15,2 міл. руб. і нізоўкі—з 9,1 да 15,4 міл руб. альбо на 72%.

Выконваючы гэтую дырэктыву XI Зьезду КПБ і Бюро ЦК ад 26/VIII-1927 году, мы маем большую магчымасьць у гэтым годзе забясьпечыць поўнае здавальненьне крэдытам сацыялістычнага сэктару сельскае гаспадаркі і стымуляваць крэдытам яго пашырэньне, забясьпечыць мерапрыемствы, якія садзейнічаюць індустрыялізацыі і рэканструкцыі сельскай гаспадаркі, пашырыць і палепшыць абслугоўваньне крэдытам беднаты, як за рахунак спэц. фондаў, так і наогул.

У сацыялістычны сэктар накіроўваецца ў гэтым годзе 8,4 міл. руб., або 54,6% ад усёй сумы вытворчых крэдытаў па пляну супроць 5,8 міл руб.—46,2% пляну мінулага году, прычым за першую палову гэтага году фактычна ўжо накіравана 3,9 міл. руб.; амаль што палова грошай выдадзена саўгаспадаркам, спэцыяльным відам с-г. вытворчых аб'яднаньняў (машынныя, малочныя, мэліярацыйныя, жывёлаводныя і інш. т-вы), калгаспадаркам і саматужна-прамысловай каапэрацыі. З гэтай сумы ня менш як 15% павінна пайсьці на арганізацыю новых калгасаў і спэцвідаў. Па тых вестках, якія мы маем, гэтыя сродкі асабліва на калгасы і спэцвіды, няпоўнасьцю скарыстоўваюцца ў акругах і нізоўцы, напрыклад: Віцебск—49 тыс. руб., Полацк 39 тыс. руб., Менск 30 тыс. руб., Магілеў 11 тыс. руб. і Мазыр—6 тыс. руб.

Гэта тлумачыцца тым, што на працягу мінулых гадоў і за апошні час мы кепска абслугоўвалі калгасы і спэцыяльныя віды сел-гасп. каапэрацыі наогул, што калі зараз мы праводзім дужа вялікую палітыч-

ную і практычную працу на вёсцы і больш завострываем пытаньне па ўзмацненьню існуючых на Беларусі 420 калгасаў і прыступілі да арганізацыі 250 новых, а таксама праводзім шэраг мерапрыемстваў па абслугаваньню і арганізацыі іншых спэцыяльных сел-гасп. аб'яднаньняў, наш савецкі і каапэрацыйны апарат з арганізацыйнага боку зьяўляецца яшчэ слабым і ня мае зараз магчымасьці ахапіць поўнасьцю гэтую шырока разгорнутую работу пры наяўнасьці крэдытных сродкаў і тэхнічных агрыкультурных, праўда ня зусім дастатковых у вёсцы сіл. Па лініі Наркамзему і Белсельсаюзу тут неабходна рашуча ўзмацніць работу арганізацыйнага апарату сел-гасп. каапэрацыі зьверху да самага нізу і больш прыцягнуць да гэтае справы Райвыканкомы і вясковы бядняцка серадняцкі актыў, які фактычна ня ўдзельнічае ў практычнай арганізацыйнай рабоце і нашыя камуністычныя ячэйкі да гэтага часу кепска кіруюць гэтым актывам. Мы ні ў якім разе не павінны пусьціць у калгасы, ці іншыя аб'яднаньні с-г. каапэрацыі кулакоў і нават верхавіну больш заможнага сялянства. Мы павінны будаваць калгасы, арцелі, камуны, рознага роду т-вы і саўгаспадаркі, уцягваючы і арганізуючы беднату і серадняцтва. А між іншым справа па арганізацыі і абслугоўваньню беднаты ў нас абстаіць дрэнна. Гэтая слабасьць скарыстоўваецца кулацкімі элемэнтамі, якія імкнуцца ўлезьці ў камуны, у каапэрацыі і затым узарваць з сярэдзіны калектывізацыю сельскай гаспадаркі. Ёсьць такія прыклады, калі ў Віцебскай акрузе ў комуну „Чырвоны Сьцяг" падаў заяву кулак Савельлеў Хведар з фальварку Ліпкі, Сіроцінскага раёну, і прасіў прыняць яго з ўступным узносам 1.500 руб. Потым наяўна кулацкія вёскі Селішчанскага сельсавету таксама падавалі заявы аб прыняцьці іх у камуну цэлай вёскай са ўсім скарбам і маемасьцю.

На індустрыялізацыю сельскай гаспадаркі ў мінулым годзе было накіравана ўсяго 676 тыс. руб., альбо 5,2% пляну. У гэтым годзе мы мяркуем накіраваць 1.810 тыс. руб., альбо 11,7% агульнага пляну, прычым з іх 1.310 тыс. руб. доўгатэрміновых крэдытаў выключна на капітальнае будаўніцтва прадпрыемстваў. Летась мы не скарысталі 500 тыс. руб. за адсутнасьцю вытворчых плянаў на гэтую мэту; і зараз канчатковых, практычна распрацаваных плянаў на частку грошай яшчэ няма з боку належных органаў і ўстаноў. У нас ёсьць некаторая няўпэўненасьць, што мы зможам скарыстаць гэтыя грошы на тыя мерапрыемствы, якія прадугледжаны і пералічаны пастановай лютаўскага Пленуму ЦК КПБ (п. 14 рэзолюцыі аб вясеньняй сел-гасп. кампаніі). З гэтай сумы за паўгода толькі пакуль што выдадзена 200 тыс. руб. с-г. каапэрацыі і 80 тыс. руб. Сел-Гасп. Трэсту на млыны.

Па рэканструкцыі ў гэтым годзе мы павялічваем крэдыт супроць леташняга: на земляўпарадкаваньне—1.600 тыс. руб. супроць 934 тыс. руб., на мэліярацыю—940 тыс. руб. супроць 478 тыс. руб. на сел-гасп. машыны—1.760 тыс. руб. супроць 1.204 тыс. руб., на насеньне канюшыны—800 тыс. руб. супроць—602 тыс. руб., на лён і бульбу 205 тыс. руб. супроць—166 тыс. руб., на агнятрывалае будаўніцтва—334 тыс. руб., супроць—141 тыс. руб. і г. д. Пляны накіраваньня рэканструкцыйных крэдытаў прыстасаваны да ўмоў розных сел-гасп. раёнаў.

Побач з значнымі дасягненьнямі, якія ёсьць у нас па сацыялістычнаму перабудаваньню сельскай гаспадаркі, мы маем шмат недахопаў у галіне правядзеньня нашай клясавай лініі, асабліва па мэліярацыі, ізноў дзякуючы слабасьці нашага, галоўным чынам, савецкага апарату і недагляду нізавых партыйных органаў.

Мы маем 850 мэліярацыйных т-ваў, з якіх 150 ахоплены сеткаю с-г. каапэрацыі, астатнія застаюцца без належнага гаспадарчага і арга-

нізацыйнага абслугоўваньня. У выніку такога становішча мы маем шэраг выпадкаў, калі ў мэліярацыйныя т-вы ўвайшлі спэкуляцыйныя і кулацкія элемэнты з мэтай перашкодзіць практычнаму ажыцьцяўленьню нашай камуністычнай політыкі на вёсцы і асабістай нажывы, калі крэдыты атрымоўваліся і скарыстоўваліся на ўласныя гандлёвыя мэты, альбо на ўласную гаспадарку. Напрыклад, па Менскай акрузе ў Сьмілавіцкім раёне было арганізавана мэліярацыйнае т-ва „Праца“ спэкулянтам Мазо Залманам, які атрымаў 600 р. ад дзяржавы і пусьціў гэтыя грошы на гандаль. Другі выпадак—у тым-жа раёне было арганізавана мэліярацыйнае т-ва імя „Калініна“ з адных кулакоў, якое разьмеркавала атрыманыя на мэліярацыю 2.052 руб. паміж сабою для скарыстаньня на ўласныя гаспадаркі. Зразумела, гэтыя т-вы ліквідаваны і вінаватых трэба рашуча прыцягнуць да адказнасьці. Такія выпадкі бязумоўна, можна знайсьці і па другіх акругах, і мы павінны на працягу гэтых бліжэйшых тыдняў выкінуць тую гніль, якая забралася ў т-вы і перашкаджае творчай працы.

Тыя крэдытныя сродкі, якія мы накіроўваем у сел. гаспадарку, павінны пайсьці выключна на забясьпеку інтарэсаў бедняцка-серадняцкага сялянства, і пры правільным іх скарыстаньні, асабліва, калі ў гэтым годзе мы значна больш укладваем грошай у сельскую гаспадарку чым летась,—мы маем поўную магчымасьць з посьпехам выканаць і практычна ажыцьцявіць дырэктыву, дадзеную лютаўскім Пленумам ЦК па земляўпарадкаваньню, мэліярацыі і наогул па рэканструкцыі сельскай гаспадаркі. Неабходна пры гэтым выправіць клясавую лінію там, дзе яна мае скрыўленьне, шляхам далейшай праверкі правільнасьці накіраваньня і скарыстоўваньня на мясцох сродкаў, вядучы рашучую барацьбу з нядбайнасьцю і разляйцанасьцю, якая маецца да гэтага часу. Аб эфэкцыйнасьці буду гаварыць асобна далей.

Па асобных сялянскіх гаспадарках, калі мы летась мелі крэдыту 53,8% агульнага пляну, —сёлета мы маем 45,4%. Зараз дасягнута значнае палепшаньне ў сэнсе ўзросту ролі беднаты і серадзякоў за лік зьмяншэньня кулакоў. За 1926/27 год у складзе пазычкоўцаў з 3,6% да 2,4%, запазычнасьць іх т-вам з 4,4% да 2,7% ад ітогу. Мерапрыемствы гэтага году па каапэраваньню беднаты, а таксама праводзімая ў жыцьцё катэгарычная дырэктыва—*зусім спыніць крэдытаваньне кулацкіх гаспадарак*, дадуць значнае далейшае палепшаньне соцыялістычнага складу гэтага прыватнага сэктару.

У вясеньнюю сел-гасп. кампанію Белсельбанк сваечасова і поўнасьцю забясьпечыў крэдытам загатоўку сродкаў вытворчасьці (машын, насеньня, угнаеньня і інш.) у разьмерах пляну НКЗ і рэалізацыю ўсяго загатоўленага, згодна зацьверджаных Экономнарадай правілаў: была распрацавана дыфэрэнцыяльная шкала крэдытаваньня розных груп насельніцтва машынамі, насеньнем і ўгнаеньнем. Шкала прадугледжвае больш ільготныя ўмовы (нізкі процант задатку, доўгі тэрмін і інш.) для вытворчых с-г. каапэрацыйных аб'яднаньняў і паасобных беднякоў і менш ільготныя для астатніх. Кулацкія гаспадаркі зусім ня крэдытуюцца і толькі за гатоўку могуць набываць сродкі вытворчасьці, калі яны застаюцца пасьля здавальненьня беднаты і серадзякоў. Насельніцтву на набыцьце сродкаў вытворчасьці ў кампанію выдадзена ўсяго каля 3 міл. руб., з іх: на сел-гасп. машыны 1 міл. руб., травасеяньне 750 тыс., руб., штучнае ўгнаеньне 275 тыс., руб., на насеньне ільняное 125 тыс. руб. і г. д.

Адзначаныя мерапрыемствы стымулююць вытворчае аб'яднаньне сялянства і забясьпечваюць правільнае клясавае прасоўваньне пасяўных крэдытаў.

У параўнаньні з леташнім годам, у гэтую пасяўную кампанію мы адпускаем на кантрактацыю значна больш. Калі летась на кантрактацыю ільну-валакна і бульбы было дадзена 420 тыс. руб., дык у гэтым годзе сума павялічана да 1.085 тыс. руб., больш чым у два разы. Мяркуецца закантрактаваць: ільну-валакна 20.000 гэктараў на 540 тыс. руб., ільну-насеньня—10.000 гэктараў на 75 тыс. руб., піваварнага ячменю—3 000 гэктараў на 35 тыс. руб., бульбы—7 тыс. гэктараў на 275 тыс. руб. і травянога насеньня на 160 тыс. руб.

Да пасеўшчыкаў ужываецца клясавы падыход (беднякам вышэйшыя авансы). У дагаварох больш строга, чым летась, забясьпечваецца паступленьне натурай закантрактаваных прадуктаў.

Па папярэдніх вестках кантрактацыя наогул праходзіць здавальняюча па канюшыне, кораньплодам; некаторае затрымліваньне было па ільну-насеньню для прамысловасьці. Галоўнае, трэба адзначыць, што насельніцтва зразумела сэнс і карысьць кантрактацыі, якая праходзіць у гэтым годзе значна ляпей і больш арганізавана.

На 1-е студзеня 1928 году за лік фонду каапэрыравана ў крэд. сел-гасп. т-вах 12 200 беднякоў. Фонд на 1-е кастрычніка 1927 году складаў 36.398 руб., з іх 18.146 руб. выдзяліла нізоўка, 6.762 руб.— Белсельбанк і 6.338 руб.—Акрсельбанкі. З прыбыткаў 1926-27 году выдзелена ў гэты фонд Белсельбанкам 70 тыс. руб., Акрсельбанкамі—27.700 руб. і нізоўкай 16 тыс. р., ад прыбыткаў ЦСГБанку чакаецца 40 тыс. руб. Такім чынам, увесь фонд у гэтым годзе—190 тыс. руб. Дадзены дырэктывы аб зьнішчэньні фармальных мэтадаў каапэраваных беднякоў да актыўнага ўдзелу ў справах т-ва, а таксама аб роўным і сваечасовым скарыстаньні сродкаў фонду. Выдадзена 26 тыс. руб. для каапэраваньня беднаты і спэцыяльных вытворчых аб'яднаньняў (малочныя, машынныя і інш. т-вы) Астатняя сума павінна пайсьці на каапэраваньне ў сел гасп. крэдытныя таварыствы. Гэтыя мерапрыемствы падвысяць, як ахоп, гэтак і якасьць каапэраваньня беднаты.

За лік фонду ў гэтым годзе будзе каапэравана яшчэ 25 000 беднякоў у крэдытную каапэрацыю і блізка 13.000—у спэцыяльныя віды сел-гасп. каапэратываў.

Фонд па крэдытаваньню беднаты на 1-е красавіка г. г. складаецца з розных сум—1.260 тыс. руб. Да канца году мы мяркуем фонд давесьці да 1.500 тыс. руб.

У кастрычніку 1927 году Белсельбанкам праведзена анкетнае выбарачнае дасьледваньне скарыстаньня пазык з фонду пазычкоўцамі і ўплыву на гаспадаркі па 800 адзінках. Дасьледваньнем выяўлены значны ўздым гаспадарак, рэалізаваўшых пазычкі ў выглядзе падвышэньня ў сярэднім забясьпечанасьці гаспадаркі працоўнай і карыснай жывёлай, будынкамі і інвэнтаром, пашырэньне пасяўной плошчы, павялічэньне на 73% здымаючых зямлю ў арэнду і памяншэньне на 34% здаючых і г. д. Адначасна гэтым дасьледваньнем, як і дасьледваньнем РСІ і НКФ быў выяўлен шэраг недахопаў у накіраваньні гэтага фонду, як-та: затрымліваньне фонду ў т-вах, накіраваньне галоўнай масы ў паасобныя бядняцкія, а часам і серадняцкія гаспадаркі, бяз вучоту гаспадарчасьці пазычкоўцаў, драбленьне пазык, падвышэньне процантаў і. г. д.

З гэтымі няправільнасьцямі вялася і зараз вядзецца рашучая барацьба; праўленьні некалькіх т-ваў прыцягнуты да суровай адказнасьці; усім установам сел-гасп. крэдыту прапанована ліквідаваць усе гэтыя ненармальнасьці.

На падставе зробленага дасьледваньня, распрацованы практычныя мерапрыемствы, якія праводзяцца ў жыцьцё па накіраваньню гэтага

фонду: 1) большая частка сродкаў накіроўваецца па лініі абагуленых бядняцкіх гаспадарак, 2) з паасобных гаспадарак выдаюцца пераважна земляўпарадкаваным, 3) крэдытаваць цэлы комплекс патрэб бядняцкай гаспадаркі, у зьвязку з чым зараз павялічаны разьмер крэдыту да 400 руб. на гаспадарку, тэрмін устаноўлены да 10 год і процант зьніжан з 5 да 2,5% гадавых.

Ажыцьцяўленьне гэтых мерапрыемстваў значна палепшыць вынікі крэдытаваньня беднаты.

Фінансавае становішча зьвеньняў сыстэмы павінна расьці і ўзмацняцца паміж дзяржаўных сродкаў па бюджэце, галоўным чынам, за рахунак мабілізацыі сялянскіх сродкаў і гаспадарчых органаў шляхам укладаў, узносаў паявых капіталаў, задаткаў і ўкладаньня грошай гаспадарчымі органамі для разрахункаў праз сыстэму сел-гасп. крэдыту паміж горадам і вёскай. Гэтая справа ў нас толькі пачата і мы павінны значна больш разгарнуць гэтую працу на вёсцы, прыдаўшы ёй грамадзкі характар, а не адміністрацыйны, бо былі выпадкі, калі ўтрымліваліся паі пры выдачы пазычак—сялянам, у тым ліку і беднаты. Узрост укладаў, асабліва сялянскіх, і іх роля ў балянсе застаецца ўсё яшчэ нязначнай. Уклады ў нізоўцы ўзрасьлі за год з 295 тыс. руб. да 590 тыс. руб.,—амаль у два разы. На 1-е студзеня г. г. сума іх роўна 667,4 тыс. руб., альбо 4,3% да балянсу. Спрыяючым разьвіцьцю было-б тое, каб мясцовыя ўстановы (РВК і г. д.) трымалі ў т-вах часова вольныя сродкі, чаго цяпер няма.

Фактычна сабраны паявы капітал у сярэднім на аднаго члена падняўся за леташні год з 3 р. 60 кап. да 4 р. 30 кап. (на 1/І-28 г.— 4 р. 40 кап., з якіх 20 кап. на гандлёвыя апэрацыі). У перавыбарчую кампанію г. г., у якую ўся сетка пераведзена на новы статут, устаўны пай на 90% т-ваў падвышан да 10 руб. і ўстаноўлены ўзносы членаў у спэц. капітал на гандлёвыя апэрацыі ад 1 да 3 руб. Гэта дасьць магчымасьць пашырыць удзел членаў у таварыстве сваімі сродкамі.

Зьбіраньне ўласных сродкаў ад прыбыткаў адбываецца гэтак: за мінулы год Белсельбанк меў прыбытку 344 тыс. руб., Акр'сельбанкі— 161 тыс. руб., па нізоўцы—121 т-ва далі прыбытак 159, 1 тыс. руб., альбо 1,3 тыс. руб. у сярэднім на таварыства, а 80 т-ваў далі страту 197, 6 тыс. руб., альбо 2,5 тыс. руб. у сярэднім на адно т-ва. Скарачэньне выдаткаў у нізоўцы і ў першую чаргу, утрыманьне апарату ўсё яшчэ застаецца задачай дню, бо кошт апарату ў сярэднім на адно т-ва за мінулы год ня зьнізіўся, а павялічыўся да 3,4 тыс. руб. супроць 3,2 тыс. р. у 1925-26 г. пры зьмяншэньні ліку работнікаў з 7 да 6 адзінак у сярэднім на т-ва.

У бягучым годзе сыстэма шырока падыйшла да дыфэрэнцыяцыі процантных ставак за крэдыт з пазычкоўцаў розных соцыяльных груп у бок патаненьня яго для аб'яднаньняў і беднаты і розных прызначэньняў крэдыту. Зьніжаны проценты па фонду беднаты з 5 да 2,5% па ўсіх крэдытах для калгаспадарак—па доўгатэрміновых з 6 да 5-ці, па кароткатэрміновых з 10-ці да 8, па крэдытах на сельска-гаспадарчыя машыны агульным пазычкоўцам па доўгатэрміновых з 6 да 4 і кароткатэрміновых з 10 да 7, паасобным беднякам і серадкякам па доўгатэрміновых з 6 да 5 і кароткатэрміновых з 10 да 8. Патаненьне зроблена за рахунак зьмяншэньня адлічэньняў у карысьць зьвеньняў сыстэмы.

Надбліжана да сялянства нізавое зьвяно сыстэмы (с.-г. крэд. т-вы), лік якіх павялічаны к 1 красавіку г. г. да 220. У сярэднім адным таварыствам абслугоўваецца 3 400 сялянскіх гаспадарак і к канцу году мы павінны павялічыць лік т-ваў да 300 і гэтым яшчэ больш наблізіць і

палепшыць абслугоўваньне насельніцтва. Процант каапэраваньня сялянскіх гаспадарак узрос за год амаль на 12%. На 1 красавіка ў сетцы мелася 253 тыс. паасобных членаў, або 32% усіх сялянскіх гаспадарак, і 2368 членаў каапэрацыйных і грамадзянскіх арганізацый з 241 тыс. членаў у іх. Па сацыяльнаму складу: 35% беднаты, 61,1% сераднякоў і 3,2% заможных (кулакоў), якія лічацца членамі крэдытнай сыстэмы с.-г. каапэрацыі. Такім чынам, калі наогул, падвесьці падрахунак тэй працы, якая зроблена да гэтага часу па нашай сыстэме, і на грунце пералічаных тут палітычных і практычных мерапрыемстваў даць кароткі аналіз садзейнічаньня і дапамогі сельскай гаспадарцы ў яе далейшым вытворчым разьвіцьці і эканамічным палепшаньні становішча вясковай беднаты, дык зусім відавочна, што сел-гасп. крэдыт адыгрывае дамінуючую ролю наогул у сельскай гаспадарцы і сапраўды зьяўляецца магутнай прыладай камуністычнай партыі і дзяржавы па перабудаваньню вёскі на новых сацыялістычных падставах. Неабходна дамагчыся, каб з боку нашай партыі і савецкіх органаў на вёсцы сваечасова і поўнасьцю прыймаліся захады да шырокага азнаямленьня сялянства аб тых вялікіх мільённых укладах сродкаў, якія ўкладвае дзяржава на сельскую гаспадарку і на дапамогу паасобным бедняцка-серадняцкім гаспадаркам. Неабходна зьвярнуць больш увагі з боку нашага друку на гэту справу і больш высьвятліць у газэтах, як праводзіцца практычна крэдытная палітыка па ўсіх галінах сельскай гаспадаркі і асабліва каапэрацыі, падкрэсьліваючы ня толькі адмоўныя бакі і недахопы, але таксама і нашы дасягненьні ў гэтай справе.

Для правядзеньня больш правільнай клясавай лініі з боку нашай сыстэмы, мы правялі і праводзім зараз шэраг мерапрыемстваў па паглыбеньню справы сталага сацыяльнага вучоту, асабліва ў нізоўцы. Праведзены персанальны перавучот пайшчыкаў, які мы зусім не пасьпелі скончыць, дзякуючы зімовай загатоўчай кампаніі, калі апарат быў перагружан і ня мог займацца гэтай работай. Праўда, у час спагнаньня пратэрмінованых пазычак 1.500 тыс. руб., пад моцным нажымам Белсельбанку на сваю сетку, некаторыя працаўнікі ў акругах няўважна падыходзілі да беднаты, спаганяючы з бедняка гэтыя пазычкі аднолькава як і з заможных без належнага клясавага падыходу і парушалі дырэктыву партыі і практычныя дырэктывы па лініі Белсельбанку.

Наша бяда ў тым, што мы, па-першае, ня маем да гэтага часу добра распрацованых вытворчых плянаў, як я ўжо адзначаў і, па-другое,—наш нізавы апарат агульна слабы і дрэнна абслугоўвае вёску.

У часе перавыбараў нізавое сел-гасп. сеткі мы значна ўзмацнілі сел-гасп. крэдытныя таварыствы шляхам добрага падбору старшынь праўленьняў, на 98% камуністых, лепшага падбору астатняга складу гэтых праўленьняў, адначасова праводзячы чыстку апарату ад кляса-ва-чужых элемэнтаў і растратчыкаў (Казьнянскае крэдытнае т-ва, Віцебскай акругі). Але гэтую работу трэба прадоўжыць і паглыбіць, замяняючы нягодных працаўнікоў праўленьняў і тэхнічнага апарату перадавымі рабочымі,—батракамі, беднякамі і серадняками, гэтым самым устанаўляючы яшчэ большую сувязь сыстэмы сел-гасп. каапэрацыі з працоўнымі масамі сялянства.

Асаблівую ўвагу трэба зьвярнуць на социяльны склад мэліарацыйных т-ваў і спэцыяльных відаў с-г. каапэрацыі, каторым мы мала аддавалі ўвагі пры перавыбарах нізавой сеткі каапэрацыі і амаль нічога не зрабілі ў сэнсе чысткі галоўных відаў каапэрацыі ад кулакоў, спэкулянтаў (Мэліарацыйнае т-ва „Праца“, імя „Калініна“ і інш). Апроч гэтых мер: чысткі, падбору і вылучэньня лепшых працаўнікоў за лік, галоўным чынам, сялянскага актыву, неабходна зьвязаць каапэ-

рацыю з сельсаветамі, каб сельсавет дапамагаў каапэрацыі па каапэраваньню і сваечасоваму звароту сродкаў пазычкоўцамі па пазыках і кантрактацыі.

Трэба наладзіць і ўзмацніць культурна-асьветную работу с-г. крэдытных таварыстваў.

Неабходна таксама ўзмацніць інспэктарскі апарат Белсельбанку і акруговых таварыстваў добра падрыхтаванымі партыйнымі працаўнікамі і больш ахапіць дасьледваньнем кіраўніцтва нізоўкі і рашуча зьнішчыць у бліжэйшы тэрмін выпадкі скрыўленьня клясавай лініі і выпадкі няпоўнага і сваечасовага скарыстаньня сродкаў па прызначэньню, што бывае часта ў крэдытных с-г. таварыствах.

Неабходна больш вывучыць пры дапамозе Р. С. І. пытаньне аб стратнасьці амаль што 40% крэдытных т-ваў, стратнасьць якіх мы зараз папаўняем згодна пастановы Эканомнарады: 50 тыс. руб. даецца з бюджэту, 50 тыс. руб. Белсельбанк з сваіх прыбыткаў і 100 т. р. павінен даць ЦСГБанк па нашаму хадайніцтву. У будучым часе рашуча не дапушчаць гэтай стратнасьці, якая выклікалася ў мінулым, галоўным чынам: 1) неправільнай гандлёвай дзейнасьцю і 2) прадпрыемствамі да перадачы гэтай прамысловасьці Райвыканкомам (напрыклад, Талочанскае крэд. Т-ва, Аршанскае акругі).

Трэба адзначыць вялізарнасьць і мноства справаздачнасьці па апэрацыях с.-г. крэдытных т-ваў, якая прытупляе дзейнасьць т-ваў і не дае магчымасьці больш разгарнуць гаспадарчую і грамадзкую работу па каапэраваньню і крэдытаваньню насельніцтва. Р. С. І., Белсельсаюз і Белсельбанк зараз прыступаюць да гэтае справы з мэтай упрашчэньня сыстэмы наогул у працы крэдытных т-ваў і больш правільных узаемаадносін з акругамі і цэнтрам.

І нарэшце,—трэба згрупаваць у сыстэме с.-г. крэдыту крэдытаваньне, як вытворчых, так і збытавых процэсаў сельскае гаспадаркі, зьвярнуўшы асаблівую ўвагу на пашырэньне крэдытных апэрацый па кантрактацыі сырцу для прамысловасьці і гатунковага насеньня; больш узгадняць і ўвязваць працу сыстэмы с-г. крэдыту з сел-гасп. каапэрацыяй, будуючы свае крэдытныя пляны ў поўнай адпаведнасьці з працаю па вытворчаму каапэрыраваньню сялянства.

І асноўная задача сыстэмы сел.-гасп. крэдыту—рашуча вясьці і далей барацьбу з кулацтвам на вёсцы, як правіла, не даваць зусім крэдыту кулаку, ізаляваць кулака ад каапэрацыі і ўсямерна дабівацца ў практычнай працы правядзеньня больш цьвёрдай і дасканальна правільнай клясавай лініі зьверху да нізу на грунце дырэктыў камуністычнае партыі.

Л. Левін і З. Федарынчык

Аб дапамозе беднаце [1])

Меўшыяся ў некаторых таварышоў сумленьні адносна значэньня мерапрыемстваў партыі і савецкага ўраду па дапамозе сялянскай беднаце і наконт фактычнага дасягненьня гэтых мерапрыемстваў да беднаты — бязумоўна, патрабуюць дасканальнага вывучэньня і высьвятленьня гэтага пытаньня шляхам абсьледваньня фактычнага становішча на мясцох. Тым больш яшчэ гэта неабходна, што дзякуючы нядбайнасьці ў працы нашага апарату на справе маюцца паасобныя выпадкі грубага пакрыўленьня і парушэньня дырэктыў партыі і ўраду.

Таму зусім зразумелай і правідловай зьяўляецца пастаноўка ў парадак дню працы нашых шэфскіх таварыстваў, як арганізацый ажыцьцяўляючых сувязь рабочае клясы гораду з вёскай—неабходнасьці праверкі ў падшэфных ім сельсаветах фактычнага скарыстаньня беднатою дадзеных ёй ільгот.

Шэфтаварыства пры НКФ БССР, якое шэфствуе над Каменскім і Сямёнавіцкім сельсаветамі Вузьдзенскага раёну Менскай акругі правяло ў сьнежані 1927 г. паказаную вышэй працу.

Двое таварышоў, выехаўшых кожны ў паасобны сельсавет, мелі перад сабой наступныя задачы: высьвятліць, якія мерапрыемствы па дапамозе беднаце праводзяцца ў падшэфных сельсаветах, як арганізавана іх ажыцьцяўленьне, і які ўплыў мелі гэтыя мерапрыемствы на сельскую гаспадарку беднаты.

У парадку прапрацоўкі гэтых пытаньняў давялося карыстацца ў нязначнай меры ранейшымі матар'яламі шэфтаварыства па гэтых сельсаветах і, галоўным чынам, зьвесткамі і матар'яламі, якія атрымоўваліся на месцы ў РВК, РК партыі, сельсаветах, сельгаскрэдыт. таварыстве і пры непасрэдным азнаямленьні з паасобнымі гаспадаркамі ў вёсках. Цэнтрам усяе працы быў сельсавет.

Агульныя зьвесткі

Падшэфныя сельсаветы па данных абкладаньня сельгаспадаткам выяўляюць сабой з эканамічнага боку наступнае;

З ь в е с т к і	Сямёнавіцкі сельсавет		Каменскі сельсавет	
	Кольkасьць	% %	Кольkасьць	% %
Лік насельніц.—пунктаў	27	—	21	—
„ насельніцтва	3666	—	3260	—
„ гаспадарак	671	100	583	100
„ зямлі на гасп.	5,68	—	5,83	—
„ гасп. з аблаг. прыбыткам да 250 р.	287	42,7	183	31,3
„ ад 500 і выш.	17	2,5	28	4,8

[1]) Па матар'ялах шэфтаварыства пры НКФ БССР.

Гэтыя агульныя даныя паказваюць аб наяўнасьці значнай колькасьці бядняцкіх гаспадарак па абодвых сельсаветах пры чым, бядняцкія гаспадаркі па Каменскаму сельсавету складаюць—31,3% ліку ўсіх гаспадарак, а па Сямёнавіцкаму сельсавету—42,7%. Лік заможных гаспадарак па абодвых сельсаветах нязначны, але па Каменскаму сельсавету ён усё-ж такі дасягае лічбы ў 4,8%, у той час, як па Сямёнавіцкаму толькі 2,5%.

Паказаныя вышэй зьвесткі гавораць аб тым, што Сямёнавіцкі с/с. зьяўляецца бядняцка-серадняцкім у той час, як у Каменскім с/с. мы маем параўнаўча большую групу заможных гаспадарак, і значна меншы %% бядняцкіх. Апошні вывад часткова можа быць падмацаваны тым, што па Каменскаму с/с. выкрыта: 5 гаспадарак, якія арандуюць зямлю з іх—2-3 яскрава выражаным эксплёататарскім абліччам), 4 гаспадаркі, якія эксплёатуюць с-гасп. машыны і 2 гаспадаркі—маюць батракоў. Трэба падкрэсьліць, што гэткая-ж, як паказана вышэй, характарыстыка эканамічнага становішча с/саветаў давалася папярэдне ў Райкампартыі і РВК.

Фактычная дапамога беднаце па паасобных відах мае наступны выгляд:

Ільготы беднаце па с-гасп. падатку

Даныя	Сямёнавіцкі сельсавет				Каменскі сельсавет			
	Колькасьць гасп.	%%	Сума	%%	Колькасьць гасп.	%%	Сума	%%
Налічана пад. у 1927-28 г.	671	100	8115	100	583	100	9117	100
Аслабан. па неаблаг. мінім.	27	4,0	—	—	22	3,8	—	—
Зьнята і зьменш. падатку								
а) па асноўн. скідцы	124	18,4	535	6,6	185	31,7	676	7,3
б) па падатк. скідцы	98	14,6	340	4,2	—	—	—	—
в) па стыхійн. бедах	72	10,7	328	4,0	266	45.6	558	6,1
г) ільготы перасял. і інш.	—	—	496	6,1	—	—	465	5.1
Лічылася нядоімкі	—	—	105	1,3	—	—	56	0.6
Зьнята нядоімак.	—	—	17	0,2	—	—	26	0.3
Усяго зьнята акл.	—	—	1816	22.0	—	—	1726	18.8
У тым ліку зьнята беднаце	249	37	892	10,9	207	35,5	702	7,6

З пададзенае таблічкі відаць, што ільготы па с/г. падатку ахапілі сабой прыблізна 37% гаспадарак па Сямёнавіцкаму с/с. на суму 10,9% ад агульнай сумы с. г. падатку з нядоімкай і адпаведна па Каменскаму с/с. 35,5% гасп. на суму—47,6%. У падлік паказаных ільгот атрыманых выключна беднатой—ня ўключаны ільготы перасяленцам, расьсяленцам, паасобным гаспадаркам, па індывідуальных заявах, і ільготы па стыхійных бедах.

Між тым, бязумоўна, значная частка з ільготаў апошняга парадку падае таксама і на беднату.

Такім чынам, можна лічыць, што дырэктыва аб 35% аслабаненьні бядняцкіх гаспадарак ад с-гасп. падатку ў асноўным, амаль, што выканана.

Аднак, нельга не адзначыць, што ў той час, як процант ільгатаваных гаспадарак беднаты па Каменскаму с/с.—35,5%, нават перавышае агульны процант ліку бядняцкіх гаспадарак—31,4, па Сямёнавіцкаму сельсавету лік ільгатаваных гаспадарак (37) не дасягае агульнага проценту бядняцкіх гаспадарак па с/с. (42,7).

Апошняе зьявішча паказвае, што ня гледзячы на тое, што ільготы па сельгаспадатку, як правіла, разьмяркоўваліся паміж сапраўднай беднаты, усё-ж адсутнічала належная роўнамернасьць у здавальненьні беднаты ільготамі паміж розных с/саветаў. Гэтае адмоўнае зьявішча гаворыць аб тым, што РВК (і нават сельсавет—як будзе паказана далей) недасканала яшчэ вывучылі свае сельсаветы з сацыяльна-эканамічнага боку.

Ільготы беднаце па страхоўцы

З ь в е с т к і	Сямёнавіцкі сельсавет				Каменскі сельсавет			
	Кольк-касьць гасп.	%%	Сума	%%	Кольк-касьць гасп.	%%	Сума	%%
Налічана акладу	671	100	2939	100	583	100	3037	100
Зьнята аклад.	—	—	172	5,9	—	—	173	5,9
У тым ліку аслабонена цалк.	55	8,2	—	—	25	4,3	—	—
Лічыцца нядоімкі	—	—	261	100	—	—	148	100
Зьнята нядоімкі	—	—	175	67.0	—	—	24	16.2
У тым ліку па маніфэсту	—	—	164	62,8	зьвест. няма	—	—	—
Усяго зьнята	—	—	347	10,8	—	—	202	6.3

Адзначаючы нязначнасьць ільготы па страхоўцы, наогул, бо як відаць з таблічкі цалкам аслабоненых ад страхоўкі па Сямёнавіцкаму с/с. 8,2% агульнага ліку гаспадарак пры 10,8% агульна зьнятай сумы страхоўкі з нядоімкай, а адпаведна па Каменскаму с/с. цалкам аслабонена 4,3% пры 6,3% сумы. Трэба канстатаваць, што разьмеркаваньне ільготы па страхоўцы паміж сельсаветаў значна больш раўнамерна, чым па с. гасп. падатку.

Ільготы беднаце па лесе

З Ь В Е С Т К І	Сямёнавіцкі с.-с.			Каменскі с.-с.		
	Кольк-касьць гасп.	%%	Сума	Кольк-касьць гасп.	%%	Сума
Адпушчана дармова	11	1,6	200	12	2,1	200
Адпушчана ў крэдыт	15	2.2	800	28	4,8	650

Акрамя паказанага адпушчана лесу за плату:

	Сямёнавіцкі сельсавет	Каменскі сельсавет
1. На пабудову цёплых хат	1.000 пнёў	675 пн.
2. На пабудову халодных хат	2.211 „	1.339 „
3. Крокваў	1.161 „	850 „
4. Лат	275 „	251 „
5. Дроў	1.000 км.	Зьвестак няма

Дапамогай лесаматар'ялямі—ахоплена па Сямёнавіцкаму с.-с. 3,8% а па Каменскаму—6,9% гаспадарак. Патрэбна прызнаць, што здавальненьне паказанай дапамогай беднаты досыць роўнамернае, бо меншы процант здаволеных лесаматар'ялямі гаспадарак па Сямёнавіцкаму с-савету ня мае адбітку на суме дапамогі, якая па Сямёнавіцкаму сельсавету значна большая (1.000 р.), чым па Каменскаму (860 р.). Нельга не адзначыць, што паасобным гаспадаркам беднаты адпушчана лесаматар'ялу малая колькасьць, што нямэтазгодна, бо з малога ліку лесаматар'ялаў ня магла быць зроблена сталая пабудова.

Землянадзяленьне і земляўпарадкаваньне

Вельмі значнымі пры тым грунтоўным мерапрыемствам, па дапамозе беднаце зьяўляецца землянадзяленьне, але апошняе, як вядома, ахапляла ня толькі малазямельныя бядняцкія гаспадаркі, але і зусім безьзямельных—батракоў. Усяго надзелена зямлёю (гл. таблічку).

ЗЬВЕСТКІ	Сямёнавіцкі сельсавет				Каменскі сельсавет			
	Кольк. пасёлк.	Дзес. зямлі	Едакоў	%% едакоў	Кольк. пасёлк.	Дзес. зямлі	Едакоў	%% едакоў
Землянадзелена			3 666	100,0			3.260	100,0
У 1923 годзе	6	492	421	11,4	4	480	348	10,6
У 1926 годзе	6*)	305	269	7,3	2	126	(91)	(2,7)

Як відаць з прыведзеных даных, землянадзяленьне наогул за ўвесь час пасьля Кастрычніка ахапіла досыць значны процант душ—па Сямёнавіцкаму с-с—18,7%, а па Каменскаму, прыблізна, 13,3%. Паказанае землянадзяленьне вытваралася ў 1923 і 1926 г. і мела ўплыў на зьмяншэньне ліку бядняцкіх гаспадарак, галоўным чынам, у мінулым, цяпер-жа землянадзяленьне, амаль што скончана.

Адным з грунтоўных мерапрыемстваў па дапамозе беднаце па паказаных сельсаветах у сучасны момант павінна зьявіцца агульнае земляўпарадкаваньне. Не закранаючы значэньня апошняга для сельскае гаспадаркі наогул трэба адзначыць, што правядзеньне земляўпарадкаваньня дасьць магчымасьць падвысіць колькасьць пахаты-сенажаці ў малазямельных бядняцкіх гаспадарках (шляхам абрэзкі больш зямельных) і ўтвараючы спрыяючыя ўмовы для пераходу (у першую чаргу бядняцкіх гаспадарак) на каляктыўныя формы, апрацоўкі зямлі, як найбольш у гэтым зацікаўленых.

Вакол земляўпарадкаваньня апошнія гады ў паказаных сельсаветах вядзецца барацьба. Бедната, бязумоўна, імкнецца да яго правядзеньня, але супраціўленьне больш заможных пры існуючым законадаўстве (якое зараз зьмяняецца) затрымліваюць ажыцьцяўленьне земляўпарадкаваньня. Сыстэма землякарыстаньня, наогул, у абодвых с-с цераспалосная. Насельныя пункты—вёскі і пасёлкі, ёсьць і хутары; сыстэма вядзеньня сельскае гаспадаркі—трохпольле.

Каапэраваньне. На тэрыторыі абодвых с-с маецца адзін спажывецкі каапэратыў з адным аддзяленьнем. Апроч таго, другі каапэратыў маецца яшчэ ў раённым цэнтры на адлегласьці 5-7 вёрст ад сельсаветаў.

*) Зьвесткі паказаны па 5-цёх.

Агульны лік гаспадарак каапэраваных спажывецкай каапэрацыяй па с-с і ў тым ліку беднаты характарызуецца гэтак:

ЗЬВЕСТКІ	Сямёнавіцкі сельсавет		Каменскі сельсавет	
	Коль-касьць гасп.	%%	Коль-касьць гасп.	%%
Усяго каапэравана	414	61.7	307	52,7
У тым ліку за кошт фонду каапэрав. беднаты.	176	42,5	55	17,9

Фонд каапэраваньня беднаты па Вузьдзенскаму і Ракшыцкаму спажывецкіх каапэратывах у 1926-27 г. г. . . 1.540 руб. ці 100%

Скарыстана . . . . 1.191 руб. ці 77‘3%

Паказаныя проценты каапэраваньня (61,7 і 52.7) нават перавышаюць сярэдні процант каапэраваньня па БССР, аднак, факт няпоўнага скарыстаньня фонду каапэраваньня беднаты на 22,7% сьведчыць усё-ж аб недастатковай увазе каапэраваньню беднаты з боку мясцовых органаў тым больш, што процант ахопу каапэрацыяй беднаты, як відаць з вышэйпаказаных зьвестак, не дасягае фактычнага проценту апошняй с-с. Гэтая думка дапаўняецца яшчэ і тым, што ў практыцы мясцовай каапэрацыі адсутнічаюць тыя ці іншыя ільготы для беднаты, напрыклад, па крэдытаваньню таварамі і інш.

Дапамога беднаце з боку крэдытнага таварыства

Што датычыцца абслугоўваньня беднаты па сельгаскрэдытнай каапэрацыі дык тут мы сустракаемся з яскравымі парушэньнямі дырэктыў ураду і партыі па гэтаму пытаньню.

Дадаваемая ніжэй таблічка дае толькі агульныя лічбы па працы раённага т-ва:

ЗЬВЕСТКІ	Сямёнавіцкі с.-с.		Каменскі с.-с.	
	Кольк. гаспад.	%%	Кольк. гаспад.	%%
Усяго каапэравана	(150)	22,3	150	25,7
У тым ліку за кошт фонду каапэр. беднаты.	Зьвестак няма		42	7,2
Атрымана пазык з фонду беднаты . .	5	0,7	4	0,9
	На суму 335 р.		На суму—290 р.	

Фонд каапэраваньня беднаты на 1926-27 г. г. 1.500 р.

Скарыстана . . . . . . 1.500 р.

Згодна законапалажэньняў аб парадку скарыстаньня фонду крэдытаваньня вясковай беднаты, апошні павінен выдавацца выключна

беднаце і пры тым без усялякага патрабаваньня паручыцельства ці гарантыі і з сысканьнем зусім нязначных працантаў.

Фактычна-ж практыка крэдытнага т-ва на месцы паказала зусім адваротнае.

1. Ні ў саміх сельсаветах, ні ў мясцовых камітэтах сялянскае ўзаемадапамогі і тым больш наогул сярод насельніцтва ня маецца амаль што ніякіх ведаў аб тым, што ў Вузьдзенскім сельска-гаспадарчым т-ве маецца спэцыяльны фонд для крэдытаваньня вясковае беднаты і аб парадку карыстаньня. Нават гаспадаркі, атрымаўшыя пазыкі з гэтага фонду ня ведаюць аб гэтым.

Пытаньні аб гэтым фондзе за ўвесь час не абгаварваліся ні на сходах беднаты, ні ў іншых сельсавецкіх арганізацыях.

Умовы па атрыманьні пазычак у крэдытным т-ве (як з фонду беднаты, там і наогул), такія цяжкія, што фактычна сапраўднаму бедняку вельмі цяжка дабіцца пазычкі. Галоўныя прычыны, якія выклікаюць шмат нараканьняў з боку мясцовае беднаты, гэта незаконнае патрабаваньне паручыцельства 2-х заможных сялян і вялікія %%. Таксама пазычкі могуць выдавацца і па паручыцельству КСУ, калі апошні мае дастатковы фонд для іх забясьпекі. Аднак пасьля таго, як у Каменскім камітэце ўзаемадапамогі была апісана міліцыяй маемасьць за несваечасовую выплату пазычкі адным бедняком, за якога камітэт паручыўся, апошні ў далейшым амаль-што нікому паручыцельства не дае і гэта „палітыка“ знаходзіць маўклівае падтрыманьне нават з боку раённых органаў. Ніжэй некалькі надта цікавых і галосных фактаў: а) Азаркевіч Мікалай з в. Губіна—бядняк, ня мог доўгі час атрымаць пазычкі, па прычыне адсутнасьці паручыцеляў. Апошнія былі даны яму 2-я мясцовымі сялянамі толькі пасьля таго, як ён ім паставіў выпіўку; б) Таўсты Сямён—з в. Каменка—бядняк падаваў заяву аб выдачы пазыкі на куплю каровы ў суме—60 руб. У сувязі з адсутнасьцю належных паручыцеляў—у пазычцы было адказана: в) Таўсты Дзімітра—з в. Каменка—у сувязі з падшуканьнем паручыцеляў атрымаў пазыку на каня замест летняга часу ўжо ў восень, г. зн. тады, як галоўная патрэба ў ім прайшла; г) Глебка Алесь—прасіў пазычку ў суме 20 руб., на лесаматар'ялы на пабудову хаты. Камітэт узаемадапамогі адказаў у паручыцельстве і з цяжкасьцямі апошнія былі ўзяты ў 2-х больш заможных сялян. Пры атрыманьні пазычкі ўтрымана: 1 р. паявога ўзносу, 50 к. сяброўскага, 3 кап. за блянкі, 5 р. %% за год. Атрымана 13 рублёў, д) Лашук Мацей—з пас. Каменка 5/IV-26 г. атрымаў пазыку на куплю каня ў памеры 100 р. замест прасімай сумы 150 р. Пасьля вылічэньня сяброўскага пая, узносу працантаў і г. д. засталося толькі 80 рублёў. За гэтыя грошы прышлося купіць каня значна горшага—за 75 рублёў, які па сваёй няпрыгоднасьці быў сёлета прададзены за 40 р. У сучасны момант тав. Лашуком атрымана 2-я пазычка ўжо ў суме 150 руб. і за гэтыя грошы куплены добры конь.

Тут-жа наогул, трэба адзначыць, што пры існуючым парадку атрыманьне пазычкі ў Вузьдзенскім крэдытным т-ве зьяўляецца вельмі цяжкай і складанай справай. Да гэтага неабходна быць у т-ве ня больш-менш як разы тры. Трэба падаць 2 заявы пацьверджаныя с.-саветамі, таксама неабходна пацьвердзіць у с.-с. паасобна кожнае паручыцельства і абязанасьць па ліку тэрмінаў плацяжу і г. д.

Усяго за 1926-27 б. г. атрымалі пазычкі з фонду крэдытаваньня беднаты: па Каменскаму с.-савету 4 гаспадаркі і па Сямёнавіцкаму с.-савету 5 гаспадарак.

Эканамічнае становішча паказаных гаспадарак па даных пасялёных сьпісаў сельска-гаспадарчага падатку, зьяўляецца наступным:

ЭКАНАМІЧНЫЯ ПАКАЗАЦЕЛІ	Сямёнавіцкі с.-с.				Каменскі с.-с.				
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Пашні	6.0	5 9	3,65	8,7	1,4	4,1	4,3	2,6	4,0
Пасеву	5,0	4,0	3,65	5,2	1,0	3,6	4,0	2.6	3,5
Сенажаці	,5	1,0	2,65	1,6	0,4	1,4	1,0	0,4	1.0
Кароў	2	1	—	2	2	1	2	1	1
Коняй	1	1	—	1	1	1	—	—	1
Дробнае жывёлы	—	—	—	2	1	1	1	—	1
Неземляробчага зароб.	10 р.	36 р.	—	—	36	—	—	—	60 р.
Агул. сума гад. дах.	240	296	183	422	112	200	201	112	257
Едакоў	4	7	4	5	8	8	6	4	5
Падатак за 1926-27 г.	17,0	10,0	7,0	45,0	2,5	4,4	5.2	2.6	12,2
Скінута падатку	в е	д а ў	н я	м а		4,4	—	2.6	—
Сума крэдыту	100 р.	50 р.	100 р.	50 р.	35 р.	40 р.	80 р.	70 р.	100 р.

Пададзеная вышэй таблічка сьведчыць аб тым, што з ліку гаспадарак, атрымаўшых крэдыт з фонду беднаты, амаль-што больш за палову (1, 4, 5, 6, і 8) ня могуць быць аднесены да крайне бядняцкіх груп насельніцтва сельсаветаў.

З паказаных 9 гаспадарак фактычна абсьледавана 3: 7-я, 4-я і 9-я, прычым устаноўлена наступнае:

(7). Варакса Ганна. Агульнае ўражаньне ад гаспадаркі як ад бядняцкае. У сям'і адсутнічаюць працаздольныя мужчыны. Атрыманая пазычка выкарыстана цалком на мэтавае прызначэньне (пабудову новае хаты). Само атрыманьне пазычкі было цяжкім для гаспадаркі, галоўным чынам, з прычыны патрабаваньня 2-х паручыцеляў—заможных сялян. Уся хата каштуе больш чымся 150 р. Пры падачы заявы Варакса фактычна прасіла пазыку ў суме 100 руб., але-ж пасьля вылічэньня %% (5% ад усяе сумы за 5 гадоў) і сяброўскага і паявога ўзносу атрымана толькі 80 руб. Да гэтага часу пазычка яшчэ не пакрывалася. Аб тым, што пазычка атрымана з фонду крэдытаваньня беднаты, а не з агульнага фонду т. Варакса ня ведае.

(9). Даманскі Зэнон. Агульнае ўражаньне ад гаспадаркі—як аб серадняцкай. Пры гаспадарцы маецца сталая кузьня, якая працуе сыстэматычна штодзённа, але-ж пры няпоўнай нагрузцы. Сума 60 р., паказаная як гадавы прыбытак ад кузьні, зьяўляецца, бязумоўна, няпоўнай. Пазычка ў 100 руб. атрыманая на пакупку каня скарыстана па прызначэньню

(4). Ліхадзіеўскі Баніфацый. Як гэта ўжо відаць з табліцы, гаспадарка павінна быць аднесена да вышэйшай групы сераднякоў. Фактычнае азнаямленьне з гаспадаркай падцьвердзіла гэты вынік. Але ж усё-ж як гэта зьявілася магчымым устанавіць у часе атрыманьня пазычкі гаспадарка Ліхадзіеўскага сапраўды знаходзілася ў вельмі цяжкім становішчы, што, зразумела, яшчэ не апраўдвае і ня робіць законным факт выдачы пазычкі з фонду крэдытаваньня вясковае беднаты—не бядняцкай гаспадарцы. Атрыманая пазычка па фонду беднаты ў суме 50 руб і з агульна-банкаўскага крэдыту таксама 50 руб. Ліхадзіеўскім скарыстана на выкуп заарандаванай ім будоўлі, г. з. згодна з мэтавым прызначэньнем на якое браліся грошы.

Такім чынам, з матар'ялу фактычнага азнаямленьня з гаспадаркамі запазычнікаў па фонду беднаты яскрава відаць, што далёка ня ўсе гэтыя гаспадаркі могуць быць аднесены да сапраўдных бядняцкіх груп насельніцтва і атрыманьне імі пазычак з фонду беднаты можна лічыць выпадковым зьявішчам. Між тым з сапраўдных бядняцкіх гаспадарак некаторым крэдыт быў выданы ня з гэтага фонду, а з агульна-банкаўскага.

Так, напрыклад, гаспадарка гр. Сянькевіча жыхара вёскі Сямёнавічы, якая бязумоўна павінна быць аднесена да бядняцкай групы (бясконная, пашні 3,1, сенажаці 0,7, 1 карова) атрымала пазычку ў Вузьдзенскім крэдытным т-ве ў суме 100 руб. на куплю каня з агульна-банкаўскага крэдыту на 1 год і г. д.

Выпадковасьць атрыманьня гэтымі гаспадаркамі пазычак з фонду беднаты сьведчыцца яшчэ і тым фактам, што, як паказаныя вышэй, гаспадаркі гр. Ліхадзіеўскага і Вайцахоўскага адначасова з пазычкай з фонду беднаты атрымалі і агульна-банкаўскі крэдыт. Больш правідлова будзе сказаць, што ім далі крэдыт, а з якіх фондаў аб гэтым ведае толькі сельгаскрэдытнае т-ва.

Таксама характэрным у гэтым напрамку зьяўляецца факт, што з агульнай сумы выданых пазычак з фонду беднаты па Сямёнавіцкаму с/савету больш 70% падае на будоўлі і толькі 30% на куплю коняй, між тым як па агульна-раённых лічбах на будоўлю падае толькі 48% і на коні - 42%. Гэта таксама дае падцьверджаньне ўжо зробленай ацэнцы гаспадарак, атрымаўшых крэдыт з фонду беднаты як далёка не бядняцкіх.

Усе прыведзеныя факты досыць характарызуюць агульны парадак выдачы пазычак і іх скарыстаньня.

Ня лішнім будзе дадаць, як недарэчны прыклад нашых недахопаў, што па атрыманых на месцы даведках крэдытнае т-ва было абсьледвана ў сьнежні 27 году інструктарам Белсельбанку і па справаздачы апошняга райком КП(б)Б канстатаваў агульную ўпарадкаванасьць у скарыстаньні фонду беднаты.

Дапамога Камітэтаў Сялянскай Узаемадапамогі

У абодвых с/саветах маюцца камітэты сялянскай узаемадапамогі. Лік гаспадарак, аб'яднаных камітэтам даволі значны (Каменскі с/с—88%, Сямёнавіцкі прыблізна 85%). Але-ж па атрыманых на месцы даведках фактычна ўдзельнічаюць у працы камітэту і плацяць сяброўскія ўзносы ня больш 55%. Наяўных грошай па Каменскаму КСУ маецца 335 руб. і па Сямёнавіцкаму—424 руб. Дапамога дадзеная беднаце пазыкамі складаецца з наступнага: Сямёнавіцкі КСУ: грашмі—40 руб., насеньнем—167 пуд., Каменскі КСУ грашмі—8 р., насеньнем—340 пуд. Акрамя таго праз раённы КСУ атрымана бядняцкімі гаспадаркамі ў Сямёнавіцкім с/савеце 3 кані, у Каменскім 5 (па ільготнай цане з вайсковых часьцей).

Наогул праца КСУ ў с/саветах яшчэ разгорнута зусім недастаткова і ня мае таго значэньня для дапамогі беднаце, якое павінна была-б мець.

Сацыяльна-культурная і інш. дапамога беднаце

Акрамя пералічаных вышэй грунтоўных мерапрыемстваў па дапамозе беднаце маецца яшчэ цэлы шэраг іншых больш дробных паасобных ільготаў, якія датычацца той ці іншай нязначнай часткі бядняцкага насельніцтва. Да гэтага, напрыклад, належыць: выдача пэнсій

калекам вайны (Каменскі с/савет—7 гаспадарак (выдача пэнсіі сем'ям чырвонаармейцаў, прадастаўленьне інтарнату для дзяцей беднякоў у школах (Кам. с/с—5 чалавек) дармовая мэдыцынская дапамога ў больніцах і г. д.

Трэба тут-жа адзначыць, што адзіная раённая больніца ні ў якім разе ня можа здаволіць усіх дапамогай. У сувязі з такой вялікай нагрузкай Вузьдзенская больніца на працягу 3 месяцаў (ліпень—кастрычнік 1927 г.) ня маючы вольных сродкаў па каштарысе, практыкавала на гэты час сыскваньне аплаты за мэдыцынскую дапамогу (лекі), што зразумела не магло ня выклікаць нараканьняў з боку насельніцтва, асабліва яе бядняцкай часткі.

Паказаны факт таксама гаворыць і аб тым, што ў працы мясцовых органаў яшчэ шмат недахопаў, бо толькі так можна тлумачыць паказаныя вышэй зьявішчы.

Падагуленьне дапамогі беднаце

Падыходзячы да пытаньня аб падагуленьні дапамогі беднаце—трэба падкрэсьліць, што ў сувязі з разнастайнасьцю і няпоўнасьцю маючыхся зьвестак, высьвятліць і адказаць на гэта пытаньне дакладна вельмі цяжка. Усё-ж па прыблізнаму падрахунку прыведзеных вышэй зьвестак мы маем наступныя лічбы:

Аказана дапамогі	Беззваротная дапамога	Крэдытная дапамога
Каменскі с/савет	1.104 р.	1.598 р.
Сямёнавіцкі с/савет . . .	1.439 р.	1.804 р.

Выходзячы з умоўнага ліку бядняцкіх гаспадарак, паказанага ў першай табліцы, дык будзем мець у сярэднім на адну бядняцкую гаспадарку ў год:

	Каменскі с/с	Сямёнавіцкі с/с
Беззваротныя дапамогі . . .	6 р. 04 к.	5 р. 00 к.
Крэдытам	8 р. 73 к.	6 р. 03 к.
Усяго . .	14 р. 77 к.	11 р. 03 к.

Ці дайшлі ільготы і дапамога да сапраўднай беднаты

Што тычыцца пытаньня аб правільнасьці разьмеркаваньня ільгот і дапамогі паміж сапраўднай беднатой, дык тут ня маючы для пацьверджаньня канкрэтных лічбаў, усё-ж на падставе агульных матар'ялаў па азнаямленьню з фактычным становішчам на месцы (вывучэньне сьпісаў гаспадарак атрымаўшых ільготы, лік скаргаў, азнаямленьне з паасобнымі гаспадаркамі, гутаркі з насельніцтвам і інш.) можна ўпэўнена канстатаваць, што ў асноўным мерапрыемствы па дапамозе беднаце дасяглі свае мэты і імі скарыстоўваліся.

Аналіз паасобных груп атрымаўшых тую ці іншую ільготу падцьвярджае гэтую агульную думку. Так, напрыклад, з ліку больш 200 гаспадарак, атрымаўшых тую ці іншую ільготу па сельгаспадатку па Каменскаму с-савету больш 90% маюць гадавы прыбытак ня больш як 250 рублёў і г. д.

Як арганізацыйна праводзілася дапамога беднаце

Як на адным з найбольш важных і асноўных момантаў неабходна застанавіцца на характарыстыцы парадку разьмеркаваньня пералічаных вышэй ільгот і ўдзелу ў гэтым самой беднаты. Бо зусім ясна, што фактычнае палітычнае афармленьне аказанай дапамогі і вытрыманасьць пры гэтым клясавай лініі зьяўляюцца амаль-што найбольш важным момантам у гэтай працы, характарызуючым усю яе каштоўнасьць.

З цэлага шэрагу даных па гэтых пытаньнях, можна ўпэўнена сказаць, што гэтае месца зьяўляецца найбольш слабым у працы па дапамозе беднаце і што тут мы маем яскравае незразуменьне грунтоўных дырэктыў па гэтых пытаньнях.

Як у Сямёнавіцкім, так і у Каменскім с-саветах групы беднаты па пытаньнях разьмеркаваньня ільгот ня скліраліся і наогул бедната ў гэтым арганізована амаль-што ня ўдзельнічала. Разьмеркаваньне вытваралася самім с-саветам, у адным выпадку (у Сямёнавіцкім с-савеце) скідачны фонд па сельгаспадатку быў разьмяркован асабіста старшынёй с-савету. Пытаньне аб аказаньні дапамогі і аб ільготах беднаце недастатково растлумачваліся і абмяркоўваліся на сходах беднаты, пленумах, ці ў штодзённай працы, а некаторыя з іх і зусім не абмяркоўваліся ў выніках чаго і маглі мець месца такія зьявішчы як паказаныя вышэй у справе выдачы пазычак з фонду крэдытаваньня беднаты-крэдытным т-вам і нават такія выпадкі, калі аднаму бедняку селяніну зьнялі падатку на 3 руб. больш чым гэта за ім лічылася.

Наогул, праца сярод беднаты вядзецца мясцовымі органамі недастатковая. Групы беднаты мала дзе з'арганізаваны, а група беднаты пры Каменскім с-савеце складзена на 2/3 з сяброў с-савету (з 12 таварышоў 8 сяброў с-савету.

Агульныя вывады

Беднаце наогул аказваецца досыць значная дапамога, якая дае магчымасьць шэрагу бядняцкіх гаспадарак станавіцца на ногі (пераходзіць у вышэйшую групу), што падцьвярджаецца, напрыклад, па Сямёнавіцкаму сельсавету памяншэньнем ліку бясконных гаспадарак з 20% да $11^1/_2$%.

Аднак, відавочна, што дапамога, якая аказвалася беднаце да апошняга часу павінна быць значна павялічана і вытварацца ў такіх формах, якія-б давалі больш магчымасьці ня толькі падтрымліваць бедната ў яе сучасным становішчы, але і ўздымаць яе гаспадарку больш шпаркім тэмпам. Патрэбна апроч той дапамогі, якая беднаце аказваецца, разгарнуць грунтоўныя мерапрыемствы па земляўпарадкаваньню, паляпшэньню якасьці сельскай гаспадаркі і ў першую чаргу ўзмацніць калектывізацыю бядняцкіх гаспадарак. Толькі адначасова з ліквідацыяй індывідуальных форм карыстаньня і апрацоўкі зямлі мы цалком ліквідуем беднату.

Вось чаму так рашуча і катэгарычна дадзены партыяй апошнія дырэктывы адносна сельскай гаспадаркі, галоўным чынам, калектывіза-

цыі гаспадарак і ад тэмпу ажыцьцяўленьня гэтых дырэктыў у значнай меры будзе залежыць і тэмп разьвіцьця сельскай гаспадаркі наогул.

Другі вывад, які патрэбна зрабіць гэта тое, што як ужо сказана вышэй дапамога і ільготы адпускаемыя для беднаты ў асноўным дасягаюць свае мэты і за паасобнымі выключэньнямі разьмяркоўваюцца паміж сапраўднай вясковай беднатой.

Апошні надзвычайна важны вывад неабходна зрабіць аб тым, што з боку арганізацыйнага правядзеньня і палітычнага афармленьня аказваемых беднаце дапамог на мясцох мы маем цэлы шэраг недахопаў і нядбайнасьцяй, якія не даюць магчымасьці бядняцкім групам насельніцтва зразумець усю каштоўнасьць атрымліваемае дапамогі. На гэты бок працы па дапамозе беднаце павінна быць зьвернута ў найбліжэйшы час самая сур'ёзная ўвага.

М. Зерницкий

На путях осуществления директив XV парт-с‘езда

(*Первые итоги привлечения масс к непосредственному участию в работе Рабкрина*)

„Строя свою работу на основе вовлечения широких рабочих и вообще трудящихся масс в дело улучшения советского аппарата и борьбы с бюрократизмом, *Рабкрин должен быть организатором рабочих и крестьян, проверяющих работу советского аппарата*...

... Проверку выполнения советскими органами директив партии и правительства Рабкрин должен производить *силами рабочих*, выбираемых заводскими собраниями *и лишь возглавляемых и инструктируемых работниками Рабкрина*".

(Из резолюции XV Партс‘езда по докладу ЦКК РКИ)

Практикой работы Рабкрина за последние годы установлена целая система связи органов КК РКИ с массами. Эту связь Рабкрин осуществляет путем привлечения к участию в своей работе производственных и экон. комиссий, партячеек, профорганов, комсомола, делегатских собраний работниц, секций РКИ при Горсоветах, Ревкомиссий, рабселькоровских организаций, освещения деятельности НК РКИ на массовых собраниях, в печати и т. д.

В резолюции XV Партс‘езда, однако, была дана директива об усилении более действенных форм участия массовых организаций в в работе Рабкрина. Перед контрольными органами более остро была поставлена задача привлечения к непосредственному участию во всех процессах обследовательской работы рабочих „лишь возглавляемых и инструктируемых работниками Рабкрина", не ограничиваясь, как это было в прошлом, одним только ознакомлением массовых организаций с результатами обследований (когда они уже заканчивались).

Осветить первые итоги (за истекшее полугодие) осуществления этой директивы органами КК РКИ Белоруссии и является задачей настоящей статьи.

* * *

Прежде всего приведем более показательные примеры привлечения рабочих к непосредственному участию в обследованиях РКИ.

При обследовании льняной промышленности на ф-ке „Двина" (Витебск) фабкомом была выделена группа в 6 старых рабочих, принявшая непосредственное участие в обследовании. Группа эта работала по 2 часа в день, будучи освобождена от работы на это время в цехах.

Рабочими были проработаны вопросы о самозаготовке сырья для промышленности, рациональном использовании сырья и материалов. Мероприятия, выдвинутые по этим вопросам рабочими, оказались весьма жизненными и целиком использованы в качестве обследовательского материала.

Особенно ценными оказались предложения по рационализации самого производственного процесса и улучшения условий труда рабочих в ватерных цехах. Большое скопление пара в этих цехах до крайности затрудняло работу и являлось одной из главных причин частой заболеваемости рабочих (от 50 до 60% всех заболеваний). Рабочими из состава производственной комиссии был впервые внесен проект о переходе на пониженную температуру воды и оттеплении чердачного помещения фабрики. Эта мера должна была устранить пар. Проект оказался вполне реальным и был принят к осуществлению.

При обследовании капитального строительства (Бобруйский Комбинат, Осинстрой, Добрушская писчебумажная фабрика и др.), помимо связи с низовыми профорганизациями и постановки докладов на рабочих и парт. собраниях на предприятиях, Правления Союзов выделяли своих представителей—рабочих для непосредственного участия в обследовательской работе. (Правления союза строителей в Бобруйске, Орше и Витебске. В Орше правление союза строителей выделило для непосредственного участия в обследовании ответственного секретаря союза). Любопытно отметить, что рабочие, интересуясь ходом обследования, приходили к инспекторам РКИ за выяснением вопросов и сообщением известных им фактов, на которые—по их мнению—следовало бы обратить внимание.

В обследовании стекольной промышленности на стеклозаводах „Новка" и „Коминтерн" участие рабочих выразилось в следующем:

На заводе „Новка" после информации о задачах обследования были выделены 3 представителя для содействия в обследовании. Завкомом на заводе было вывешено об'явление о проводимом РКИ обследовании завода с указанием основных его вопросов. Когда предварительное обследование закончилось, было устроено заседание производственной комиссии для доклада о выводах обследования. На этой комиссии присутствовало 25 человек. В прениях высказалось 10 человек. Производственная Комиссия постановила выделить 5 человек для окончательной проработки выводов и предложений по обследованию. На созванном затем производственном совещании был заслушан доклад управляющего заводом и содоклад обследователя и зачитаны выводы и предложения. Присутствовало 72 человека; в прениях высказалось 9 человек.

Обследование завода „Коминтерн" проводилось таким же методом. Обсуждение выводов и предложения было проведено на расширенной производственной комиссии (присутствовало 50 человек) в прениях выступало 12 человек.

Обследование общественного питания является одной из работ, где РКИ нашло непосредственное привлечение рабочих масс к работе;

Обследование рабочих столовых (Минск, завод „Деревообделочник", проводилось специальными комиссиями из рабочих заводов, при коих эти столовые находятся, под руководством Инспектора РКИ. Работа этих столовых обсуждалась также на общих собраниях обедающих, при чем эти собрания проводились во время самих обедов. Интересно отметить, что наряду с материалами самих комиссий и предложений, кои вносились на общих собраниях, поступали письмен-

ные предложения от отдельных рабочих (например, в отношении Ляховской столовой от 7 рабочих).

Для обследования столовых в городе было создано 12 групп, в работе коих принимало участие свыше 40 чел.—депутатов кооперативной секции Горсовета и женщин-делегаток. Ими были обследованы почти все столовые в городе, как кооперативные и другие, так и частные, при чем до приступления к работе все комиссии получили соответствующий инструктаж: результаты обследования обсуждались на специальных совещаниях.

Далее, к обследованию были привлечены коллективы самих работников обследованных столовых, главным образом, в форме обсуждения всех вопросов на производственных совещаниях. Такие совещания происходили не только в тех столовых, в обследовании коих принимала непосредственное участие РКИ, но и в столовых, обследованных комиссиями.

В дальнейшем работа по обследованию подытоживалась на совещании при РКИ (продолжавшаяся 2 вечера), где за одним столом встретились работники ЦРК, отдельных столовых, депутаты Горсовета, делегатки.

Аналогичная работа проводилась в Орше, Гомеле (в последних работа проводилась по плану Наркомата Окружных РКИ), хотя, понятно, в меньших размерах.

Кроме того, в связи с этим обследованием в печати (особенно в „Рабочем“, где по несколько дней вопросы общественного питания занимали целые страницы) было помещено около 50 статей в „Рабочем“ и 20 в других газетах (больше всего в „Полесской Правде“).

Результаты привлечения общественности к этой работе РКИ являются исключительно положительными. В ходе обследования было мобилизовано общественное мнение вокруг вопроса питания, что обеспечит и на дальнейшее время общественный контроль; наиболее полно были выявлены все вопросы, связанные с общественным питанием; самое количество об'ектов было значительно увеличено. Но самое главное это то—что на этой работе учились и работу проводили сами рабочие непосредственно.

Образцом массового проведения проверки аппарата силами рабочих и представителей организаций является обследование трудовой дисциплины в учреждениях г. Минска.

В обследовании приняли участие:

рабочих от станка	18 (из них 7 работниц)
жен рабочих от станка и служащих	6
служащих учреждений	3
представителей месткомов	8
партработников	3
Всего втянуто	38 чел.

Из них: членов партии—18; беспартийных—20; женделегаток—11, комсомольцев—3 и членов горсовета—6.

Привлеченные тщательно были проинструктированы на совещании, и участвовали в „налете“ по группам по 2-3 работника. Все привлеченные, в том числе и рабочие от станка и служащие работали по программе обследования в течение всего рабочего дня. Дальнейшая разработка материала была поручена т. т., которые могли быть оторваны от работы (проф., парт. работники).

После проработки было проведено совещание для принятия выводов и предложений обследования. Помимо обследователей (20), на совещании приняли участие представители месткомов, администрации и ячеек (46 чел.). Оплата труда рабочих была проведена производством (по их средней зарплате).

Кроме того, почти все группы провели доклады о результатах „налета" на общих собраниях служащих обследованных учреждений. Таких собраний было 7 (НКЗ, НКФ, НКСО, Госбанк, Окрфо, Окрзо, Страхкасса), на них приняло участие 566 служащих. Собрания прошли с большим успехом и активностью, участвовало в прениях 60 т. т. В остальных учреждениях, где не представлялось возможным созвать собрания, были проведены совещания админстрации и представителей ячеек и месткомов.

Таким образом, в работу вовлечено было 38 и обслужено членов профсоюзов свыше 620.

Перейдем теперь к обследованиям РКИ особенно характерным со стороны широкого *освещения* их перед массами рабочих и крестьян.

В первую очередь надо указать на обследование советской (пролетарской) демократии. В связи с этим обследованием по четырем округам (Гомельский, Мозырский, Оршанский и Бобруйский) было проведено 52 собрания (из них 22 заседания, на которых ставились доклады и выступления по вопросам советской и рабочей демократии). Только такой метод—широкого привлечения рабочих и крестьян к обсуждению вопросов советской демократии,—дал возможность обследованию использовать богатейший фактический материал и провести большую воспитательную работу среди масс в духе усвоения и осуществления директив партии об оживлении советов и о привлечении масс к непосредственному участию в советском строительстве. Собрания, созывавшиеся по вопросам о задачах и результатах обследования, собирали значительное количество участников. Всего этими собраниями и широкими заседаниями охвачено 3084 (в среднем на каждое собрание—50). На 30 массовых собраниях (сходы крестьян, пленумы сельсоветов и горсоветов, собрания актива, собрание уполномоченных, членов союза, парт. и комсом. ячеек, собрания рабочих, совещания выдвиженцев и т. д.) приняло участие до 2.800. Наиболее хорошо было поставлено привлечение масс по Мозырскому округу, где проведено было докладов и выступлений на 26 собраниях, с количеством участников до 1900.

На массовых собраниях активность присутствовавших выражалась в большом количестве вопросов и выступлений в прениях. Так, в Мозырском и Оршанском округах на 23 собраниях по докладам представителей НКРКИ было 151 выступление в прениях (в среднем—7 на каждом собрании, максимум до 15-20).

В этом обследовании широко применялся метод бесед с рабочими, крестьянами и служащими,—рядовыми членами и выдвиженцами выборных, советских, кооперативных и др. органов, а также и с работниками этих органов. Всего было проведено таких бесед в 3-х округах—120, из них: с выборными работниками (и сотрудниками) того или иного органа—63, с выдвиженцами—9, как индивидуальные, так и групповые (в Гомеле беседа с выдвиженцами в окр. учреждениях); с работниками ревкомиссий, лавочных комиссий, членами секций советов и др. общественными организациями—8 (в Гомельском округе была проведена беседа с членами секций горсовета); с делегатками женотдела—6, широко применялись также беседы с пайщиками, посетителями совучреждений и отд. селькорами—34.

Обследование милиции является другой характерной работой в смысле вовлечения в обсуждение вопросов обследования исключительно большого количества рабочих и крестьян—путем постановки докладов о задачах обследования и проведения бесед на предприятиях и в деревнях. В процессе обследования (проводилось в Минском и Оршанском округах) было устроено 27 собраний, сходов и бесед, которыми охвачено до 2.000 человек.

Сельских сходов было проведено 7 (присутствовало на них свыше 800 крестьян). Особенно надо отметить как весьма многолюдные и живо проходившие сходы в селе Похутяны, Оршанского округа (присутствовало 206 чел.) и селе Кляны того же округа (присутствовало 300 чел.). В прениях на этих сходах участвовало по 15—20 чел., был задан ряд вопросов и внесено много дельных предложений. Кроме того проводились беседы с крестьянами после посещения последними РИК'ов, Сельсоветов, Нарсуда.

На заводе им. „Домбаль" (Борисов), на ф-ке Днепровской мануфактуры (Орша), наряду с открытыми собраниями ячеек, делегатскими собраниями проводились также беседы с отдельными рабочими в цехах (во время перерывов). Широко были обслужены сами обследуемые—милицейские работники—путем постановки докладов на окружных совещаниях и городских собраниях работников милиции. В Минске на таком собрании, устроенном совместно с членами горсовета и членами Фабзаместкомов, присутствовало 500 человек и в прениях участвовало 17 человек. Итоги обследования были заслушаны на заседании ЦП Союза Совторгслужащих.

Из работ, где в обсуждение вопросов обследований РКИ довольно широко привлекались крестьяне (помимо уже освещенных выше), надо отметить—а) проверку выполнения директив о помощи крестьянской бедноте, б) обследование лесов местного значения, в) изучение эффективности мероприятий по повышению урожайности. При проведении проверки выполнения директив о помощи крестьянской бедноте (в Полоцком и Витебском округах) были устроены собрания-собеседования в 6-ти колхозах—о связи и помощи окружающим бедняцким хозяйствам и другим вопросам помощи деревенской бедноте. Были также проведены беседы в 3-х деревнях с беднотой, об'единенных в машинные и мелиоративные товарищества. Кроме того, доклад обследователя ставился на выборном собрании уполномоченных Ветринского кредитного товарищества, что вызвало ряд выступлений бедняцкой части собрания, указывавших на недостаточность снабжения бедняцких хозяйств удобрением, на формализм товарищества в подходе к бедняку и др. недостатки в деле оказания помощи бедноте.

При обследовании лесов местного значения в 8 деревнях были поставлены доклады на сходах в 8 деревнях, где присутствовало 800 крестьян и на заседании 3-х райисполкомов.

При изучении вопроса об эффективности мероприятий по повышению урожайности были проведены сходы в 7 деревнях Бобруйского и Витебского округов, охватившие до 800 крестьян.

Из работ, проведенных успешно в смысле широкого привлечения заинтересованных общественных организаций следует отметить обследование Белгоскино. Обследователи с первых же шагов установили связь с ЦП союза Рабис, ячейкой, МК и ЭК Белгоскино. Благодаря постоянной связи с этими организациями и детальному ознакомлению со всеми имеющимися к обследованию материалами о работе Белгоскино, обследователям удалось довольно полно охватить все вопросы БГК, что особо отметил Президиум ЦП союза Рабис. Много важного материала

дала для обследования также Белорусская фото-кино конференция, в которой обследователи принимали активное участие. В результате такого совместного участия с Профсоюзом, материал обследования представлял единое мнение, включив в себя ряд весьма интересных и важных вопросов, в свое время поднятых союзом, но до обследования РКИ не получивших соответствующего направления.

Интересно отметить, что после обследования Местком и Экономкомиссия Белгоскино по своей инициативе обратилась в РКИ с просьбой дать направляющие указания МК и Экономкомиссии (через стенгазету), как практически осуществлять проверку выполнения решений НКРКИ и проводить дальнейшую проработку выдвинутых при обследовании вопросов. Эта просьба, разумеется, была выполнена: инспектор-обследователь поместил статью в стенгазете, где были определены задачи Экономкомиссии после обследования РКИ.

Такую форму связи РКИ с ЭК обследованных учреждений надо признать безусловно положительной, ибо помимо направления работы ЭК по пути выполнения прямых своих задач—РКИ одновременно содействует организации массовой проверки и контроля на местах за выполнением решений вышестоящих органов.

Обследование работы реорганизованного советского аппарата проводилось НКРКИ с участием всех Окр. Контр. Комиссий. Широко были привлечены к этой работе профсоюзные организации: ЦП Союзов Совторгслужащих, Рабземлес, Рабпроса и Медсантруда и их Окр. Отделения, при чем последние через Экономкомиссии Окр. учреждений. В обследованных НКРКИ центральных учреждений, помимо администрации активно участвовали Экономкомиссии и ячейки КПБ: НКВД, НКТруда, НКПроса, НКЗдрава, НКЗема, НКЮ, НКТорга, Секретариата ЦИК, Управления Делами СНК, ВСНХБ, НКСО, Госплана, НКФина и ЦСУ.

Администрация, Экономкомиссии и ячейки КП(б)Б центральных учреждений, работу свою провели в большинстве совместно и представлены материалы в НК РКИ.

Помимо привлечения к непосредственному участию низовых учреждений, организаций и союзов в связи с этим обследованием, одними только работниками РКИ было проведено до 20 собраний служащих, заседаний Экономкомиссии и Бюро ячеек (Минск, Могилев, Полоцк) созывались совещания представителей Наркоматов, профсоюзов и экономкомиссий при НКРКИ, а в округах такие же совещания окружных учреждений и организаций—при ОКК. Доклад об итогах рационализации и дальнейших задачах реорганизованного совaппарата был также поставлен на обще-городской конференции профсоюза Совторгслужащих в Минске.

Широкое освещение получили также эти вопросы и в печати. В газетах „Зьвязда", „Савецкая Беларусь", „Рабочий", „Полесская Правда" и др. было помещено за истекшее полугодие до 50 статей и заметок, касающихся работы реорганизованного совaппарата, выявившихся недостатков и путей дальнейшего улучшения работы наших учреждений.

Такими же методами проводили эту работу Витебская и Бобруйская ОКК, являвшиеся прямыми соучастниками в обследовании, а именно: к проверке работы реорганизованного окружного совaппарата и разработке предложений по дальнейшему улучшению работы аппарата привлекались администрация, экономкомиссии и парт'ячейки обследуемых учреждений, а также представители профорганизаций, затем результаты работ ставились для широкого обсуждения на собраниях служащих.

* * *

Общий итог по привлечению масс к работе РКИ (по важнейшим обследованиям НКРКИ Бел. за истекшее полугодие) представляется в следующем виде:

Всего было привлечено к участию в обследованиях НКРКИ 10 производственных комиссий (фабзавкомов), 30 экономкомиссий (Месткомов) и сов'ячеек; 10 центральных Правлений Профсоюзов и их Окружные отделения.

Помимо участия низовых профорганизаций за этот период привлечено было к непосредственному участию в обследовательской работе РКИ—путем избрания на собраниях—74 рабочих от станка. Это, пока еще незначительное, число—74 рабочих от станка—первый итог осуществления на практике директивы XV С'езда партии о привлечении рабочих к непосредственному участию в работе Рабкрина.

Имеются также несомненные достижения по сравнению с прошлым в области привлечения масс и общественных организаций и в Окружных Контрольных Комиссиях (хотя здесь еще не все, главным образом при массовых обследованиях возможности используются). По всем ОКК участвовало рабочих, в общем до 1.000 человек—в большинстве случаев представителей профорганизаций, производственных и экономкомиссий, из партактива, в эту сумму включены и члены секций РКИ при Горсоветах. Пока преобладают среди привлеченных служащие (Витебск, Бобруйск, Могилев, Мозырь и др.), рабочие же привлечены пока в небольшом количестве, что надо признать безусловно недостатком в работе ОКК. Наряду с этим надо отметить факт растущей активности низовых организаций. Так например, Витебская ОКК сообщает, что, благодаря втягиванию в обследовательскую работу представителей производственных совещаний и экономкомиссий, последние начали проявлять инициативу в своей работе, что доказывают неоднократные обращения их непосредственно в ОКК-РКИ за раз'яснением того или другого вопроса, кроме того, присылали проработанные ими материалы для рассмотрения и оказания содействия по проведению в жизнь их предложений администрацией в области упрощения аппарата, сокращения адм.-хоз. расходов и проч.

* * *

В заключение необходимо коротко остановиться на привлечении Комсомола к работе Рабкрина и участию комсомольцев в борьбе с бюрократизмом.

За последнее время, после проработки в ячейках письма ЦКК ВКП(б) и ЦК ВЛКСМ, повсеместно наблюдается повышение интереса и активности ячеек в этих вопросах. На местах выделены группы комсомольцев для участия в работе бюро жалоб и в проверочных работах (в Минске, Бобруйске, Орше, Витебске, Могилеве и др. организациях). Работники ЦКК и ОКК принимали участие в проведении ряда собраний, посвященных вопросам борьбы с бюрократизмом (в Минске совещание ячеек горрайона, собрание ячеек типографий, массовое собрание гор.-организации КСМ—в Бобруйске, доклад пред ОКК на Пленуме Горрайкома КСМ в Гомеле). Группа ячеек гостипографий (Минская орг.) наметила план мероприятий в этой области, в частности участие в проверке выполнения директив РКИ по Белгосиздату (по предприятиям).

В отдельных партячейках имеются случаи активного выявления комсомольцами недостатков на предприятиях и в учреждениях и вне-

сению предложений по рационализации работы. В мае месяце т. г. редакция газ. „Чырвоная Зьмена“ по призыву т. Бухарина (на 8-м Всесозном С'езде ЛКСМ), об'явила запись в „эскадрон легкой кавалерии“. Эти „эскадроны“ мыслятся как наиболее живые, действенные помощники Рабкрина: путем налетов на предприятия и учреждения они будут энергично помогать РКИ в выявлении фактов бюрократизма, волокиты и головотяпства. „Эскадроны легкой кавалерии“ должны будут практически закрепить и возможно полнее использовать наметившийся интерес и активность комсомольцев к вопросам борьбы с бюрократизмом, за улучшенне госаппарата.

Ж. З.

К вопросу о советской демократии

(*Из материалов обследования ЦКК-РКИ Бел.*)

Вопросы советской демократии теснейшим образом связаны с вовлечением масс в дело социалистического строительства и поэтому должны привлекать особое внимание как партийных, советских и общественных организаций, так и каждого партийца и советского работника в частности.

В самом деле, как можно полно вовлечь рабочих и крестьян в дело управления государством, когда массе не дана будет возможность указывать и исправлять недочеты нашей работы?

„Массовая критика снизу, контроль снизу нужен нам, между прочим, для того, чтобы опыт миллионных масс не пропадал даром, чтобы он учитывался и претворялся в жизнь"... „Главное теперь состоит в том, чтобы поднять широчайшую волну критики снизу против бюрократизма вообще, против недостатков нашей работы—в особенности (из речи т. Сталина на VIII С'езде ВЛКСМ).

А рабочий и крестьянин тем больше получит возможности учиться управлению государством, а значит, и исправлению недочетов, чем глубже он будет вовлечен в работу советов, профсоюзов, кооперации. Само же вовлечение будет возможно и плодотворно в том только случае, если работа советов, правлений и пр. будет налажена правильно. Словом, ясна не только важность проведения демократии, но очевидно и то, что вопросы демократии захватывают многообразные и основные моменты работы во всех отраслях.

Для того, чтобы установить, как же обстоит дело с проведением демократии в повседневной практической работе низовых органов (непосредственно связанных с массой), чтобы на основе конкретного материала разработать мероприятия по усилению и расширению демократии—для этого ЦКК—НКРКИ Бел. было проведено специальное обследование.

Это обследование охватило: сельсоветов—12, РИК'ов—5, горсоветов—8, ОИК'ов—3, Райсоюзов, потребобществ, сельхозтовариществ и рабочих кооперативов—19; комсомольских ячеек, Райкомов и ОК КСМ—6; партячеек, Райкомов и ОК КПБ—12; Окр. РКИ—2, низовых профорганов—8.

Приведем наиболее характерные моменты из материалов обследования:

О работе сельсоветов и РИК'ов

Содержание разбираемых через президиумы вопросов значительно улучшилось и охватывает в общем хозяйственную, общественную и культурную жизнь деревни—наряду с вопросами общегосударственного

значения. На пленумах же Сельсоветов и РИК'ов вопросы местного значения совершенно не ставятся, а в других местах (Домановичи—сельсовет; Калинковичи—РИК) занимают небольшое место.

Тоже следует отметить в отношении пленумов Горсоветов не окружных городов (Калинковичский, Дубровенский).

Но Горсоветы окружных городов (Мозырь, Гомель, Могилев) придали уже и пленумам роль „хозяев" города, пропуская через них вопросы хозяйственные и культурные, в то же время не отстраняя пленумы от вопросов общеполитических.

Комиссии ни при одном из обследованных сельсоветов не работают. Несмотря на то, что по голым статистическим данным в Мозырском округе дело с комиссиями обстоит как будто благополучно („в среднем проведены заседания 653 комиссий; втянуто 3378 человек" и т. п.), на самом деле в этих цифрах ничего отрадного нет, так как в обследованных сельсоветах большая часть комиссий „заседала" по одному лишь разу (за год), а на всех заседаниях присутствовало только 10%(!) членов комиссий, причем бывали „заседания", на которых присутствовало всего навсего по 2 человека.

Кроме этого, нельзя обойти вниманием такого явления, что довольно часто (если не всегда) комиссии при сельсоветах рассматриваются президиумами не как органы, через которые и вокруг которых масса должна учиться всесторонне разбираться в вопросах советской работы и тем самым—в конечном результате—научиться управлению государством,—а только как органы административной помощи, когда комиссии (а чаще всего, собственно, председатели) привлекаются к тому, чтобы выкачивать налог, выгонять крестьян с подводами и т. п.

При таком одностороннем использовании комиссий, естественно, большого желания вовлекаться в работу ожидать трудно.

Что касается *секций Горсоветов*, то в окружных городах, подпавших под обследование (Мозырь, Гомель, Могилев, Орша), и в неокружных—Ветковском и Чаусском—секции работают довольно регулярно и нагружаются насущными вопросами. Но рядом с такими горсоветами стоят Калинковичский и Дубровенский, где секции развернутой, регулярной и сколько-либо заметной работы не ведут.

Здесь же следует отметить, что со стороны партийных и комсомольских ячеек, а также и самих сельсоветов не уделяется внимание *руководству сельскими сходами*: нет ни подбора вопросов, ни предварительной их проработки, ни последующего просмотра и реагирования на решения сходов, тогда как сходы в подавляющем большинстве случаев придерживаются принципа „уравнительности" всяких сельских сборов и выполнения обязанностей (плата пастухам и сторожам; ночные караулы и т. п.), не говоря уже о том, что вообще сходы собираются случайно и зачастую по пустякам.

В отношении выдвиженчества следует отметить, что выдвиженцы с коллективами или массой, откуда они выдвинуты не установили никакой связи, которая обеспечивала бы выдвиженцам возможность постоянно черпать из массы указания, замечания, предложения по улучшению работы аппарата, особенно по борьбе с бюрократизмом. Как правило, выдвиженцы предоставлены самим себе, с ними не устраивают ни регулярных совещаний, ни бесед по заранее выработанной программе и выучка выдвиженцев происходит исключительно за счет их собственной смекалки и инициативности. В подавляющем большинстве случаев выдвиженцы себя оправдывают, с работой осваиваются и выполняют ее не плохо. Зато борьбы с бюрократизмом и

другими язвами аппарата выдвиженцы не ведут ни в какой степени и никто не привлекает к этому их внимания.

Заслуживает, внимания вопрос об использовании тех „вовлеченцев"—выборных, которые постоянной работы в аппарате не выполняют, но тем не менее числятся „хозяевами"—члены правлений кооперации. При обследовании удалось выяснить достаточно полно роль таких „хозяев" в правлениях Потреб. Общества и С-хоз. Т-ва Мозырского округа. Бросается в глаза, что со стороны руководителей (председателей), а также и общественных наших организаций не принимается никаких мер к тому, чтобы усилить роль членов правлений, как хозяев, и на ряде конкретных случаев учить их работе, втягивать, заинтересовывать. Далее. Установлено, что ни один рабочий, либо крестьянин (из членов правления кооперации, не ведущий постоянной работы), если он остается недоволен единоличным решением председателя по его делу,—ни один после этого не обращается в соответствующий выборный орган,—президиум, правление, а идет жаловаться выше. Об'ясняется это тем, что „раз председатель сказал, то ни один член не пойдет против". Сами председатели думают тоже так. Оказывается, как выяснилось из нескольких десятков опросов работников—за все время в президиумах или правлениях ни разу не было споров и разногласий ни по одному практическому случаю—„работали в полном контакте". В таком „контакте", безусловно, кроется семейная спетость.

О критике

По всем обследованным округам отмечен ряд случаев, когда отчитывающиеся работники—члены партии позволяют себе такие выпады в отношении выступающих с деловой критикой, которые отбивают охоту в дальнейшем выступать, а в некоторых случаях даже запугивают.

В Гом. округе зав. совхозом на указания рабочего К. об использовании спецами брони подростков для личных услуг,—отрезал: „если К. в состоянии, пусть сам станет спецом".

В Оршанском округе рабочие совхоза не желают выступать по докладам управляющего, потому что он за это „кроет" на собрании.

При перевыборах Домановичского п/о. один из пайщиков сделал отвод члену правления партийцу, говоря, что он для работы в правлении не подходит и в прошлом составе проявил себя тем, что убил собаку (а собаку-то действительно он убил). За такое выступление член партии тянет пайщика в суд, обвиняя его в оскорблении. Суд, разумеется, пайщика оправдал, а шуму получилось много и т. п.

В Калинковичах среди членов партии утвердился такой взгляд, что выступать с деловой критикой работ—того учреждения, в котором работает партиец—нельзя: „подорвешь авторитет того работника, которого мы сами же рекомендовали". В результате такой теории и некоторых случаев одергивания за критику—в Калинковичах боятся поднимать и не поднимают для обсуждения такие, хотя, бы, вопросы, как сокращение лошадей РИК'а, увольнение лишнего сотрудника и т. п. Ответственные члены партии утверждают, что этих вопросов действительно нельзя трогать: „пойдут после этого разговоры о бесхозяйственности и подрыве авторитета работников РИК'а".

Обращение работников аппарата с трудящимися.—Обследованием отмечен ряд отрицательных моментов в этом отношении. Сплошь и рядом, особенно в низовых органах, допускается ругань и друг. виды

грубых отношений с посетителями. Практика ругани находит подтверждение в соответствующей „теории“: в Калинковичах члены партии перед многочисленным собранием развивают следующую „мотивировку“: „о грубости нам говорить нечего, потому что мы в пажеских корпусах не учились“; „если бы мы были вежливы, то наша диктатура пошла бы на смарку“; „ничего, братцы, с моим языком не поделаешь, потому что я сам из рабочих“; „попроси иного садиться—так он полдня и просидит“ и т. п.

С отчетностью перед массами дело обстоит из рук вон плохо. Почти как нерушимое правило отчитываются только перед перевыборами, а периодически отчеты не проводят. Больше того: когда в 1928 году были отложены перевыборы советов,—то и намеченные (к перевыборам) отчеты в ряде мест не проведены. Приятное исключение из этого составляют два потреб. общества: в одном (Старобелицкое, Гом. окр.) отчеты проводились по квартально, в другом—за полугодие. Из ЦРК—Витебский провел полугодовые отчеты. Из всех горсоветов только Гомельский в сентябре—октябре провел отчеты в 36 избирательных участках из 97.

Ревизионные комиссии всех органов и вопросом таким не задавались, чтобы выступать с отчетами перед массой в средине года.

В отношении *связи выборных органов с массами* отмечено, что этому вопросу не было уделено должного внимания и поэтому работа выборных органов оторвана от масс: за очень редким исключением—заседания секций и пленумов, правлений и комиссий в гущу масс или ближе к массам не переносятся, не установлено организованной и четкой формы связи депутатов и руководителей горсоветов, профсоюзов, кооперации с коллективами рабочих—даже на отдаленных от города предприятиях, отчеты отдельных депутатов перед своими избирателями или совсем не проводятся (Калинковичи, Могилев) или проводятся очень редко и мало (1 раз в году) и т п.

О внимании к вопросам общественно-массовой работы со стороны парторганов надо сказать следующее:

Ни в одной сельской партийной ячейке вопросы вовлечения масс и общественно-массовой работы вообще ни с какой стороны не обсуждались, несмотря на то, что в советах и кооперации фактического претворения в жизнь директив партии нет. Из городских ячеек упоминается Калинковичская, где в ряде вопросов имеются директивные указания соответствующим фракциям (Горсовета, Месткомов), но указания эти в жизнь не проведены и ячейка этого не добивалась.

В отношении Райкомов партии имеются такие указания Дубровенской и Ляднянской—„специальных вопросов не ставили, а по отчетам фракции РИК'ов, Сельсоветов, кооперации и профорганов принимали отдельными пунктами в резолюциях постановления общего характера“—„оживить работу комиссий, поднять активность членов и т.п.“.

Калинковичский—при обсуждении работ некоторых парт'ячеек и с.-х. товарищества не дает ни конкретных, ни директивных указаний. В плане работ на апрель-сентябрь 1927 г. был намечен ряд вопросов, связанных с практической работой, но подавляющее большинство этих вопросов не выполнено, таким образом, внимание к общественно-массовой работе дальше плана не пошло.

Окружкомы в своих планах и постановлениях уделяли внимание вопроса общественно-массовой работы и в соответствующих случаях (при заслушивании, скажем, фракцией) вырабатывали директивы, вытекающие из общей установки партии и решений С'ездов и ЦК. Директивы и предложения—как общие руководящие указания—вполне

правильные, но тут надо признать, что принятия общих директив недостаточно. Исходя из того, что на местах очень мало сделано, недостаточно ограничиваться обычным напоминанием или повторением общих требований партии, а необходимо, во-первых, заострить этот вопрос, выдвинуть его из ряда обычных—на линию наиболее важных и центральных и решительно добиваться практического преломления директив партии по всем отраслям, а для этого, во-вторых, Окружным Комитетам самим нужно было ставить вопросы с точки зрения практического и конкретного руководства. Между тем как именно данные обследования и показывают, что рассмотрение *конкретных* случаев нарушения демократии в парткомах не практикуется.

* * *

Основные (обобщенные) выводы из данного обследования представляются в следующем виде:

В целом ряде моментов работы низовых органов (работа секций горсоветов; выборность; самостоятельность в повседневной работе; контроль работы через ревизионные комиссии и т. д.) осуществление пролетарской демократии проводится достаточно полно и имеет положительные результаты.

Однако, общественно-массовая работа во всем ее об'еме и вопросы, охватываемые понятием пролетарской демократии вообще, не занимают сколько-нибудь видного места в деятельности низовых органов и в повседневной работе последних не пользуются тем вниманием, которого они по своей важности требуют; вопросы общественно массовой работы вспоминают, как правило, либо при составлении планов, либо при проведении кампаний.

В городе хотя общественно-массовая работа развернута далеко не полностью, но все-таки там заметны уже большие результаты. Что же касается деревни,—то здесь всю работу по вовлечению масс и по ее активизации, по приданию общественности в работе всех организаций деревни,—наконец, по раз'яснению всем работникам деревни особой важности этих вопросов—в деревне работу в основном и по существу надо только начинать.

В некоторых местах „домашняя спетость", элементы казенного благодушия и нетерпимость критики приняли такой характер и размеры, что впредь до окончательного искоренения этих моментов усиление пролетарской демократии будет встречать довольно сильное препятствие.

Все это вместе взятое указывает на то, что соответствующие директивы и прямые указания партии достаточно усвоены не всеми парторганизациями и руководящими органами на местах.

Предложения по данному обследованию предусматривают ряд практических мероприятий по улучшению работы сельских, районных, городских и окружных Советов, связи и отчетности их перед массами, стимулированию критики деятельности выборных органов, по усилению парт. руководства и т. д.

П. Пасюкевіч

Праца насьценных газэт на прадпрыемствах

Насьцен. газэты набываюць з цягам часу большае і большае значэньне ў напрамку адбітку на сваіх старонках жыцьця прадпрыемства. Адбітак жыцьця прадпрыемств—гэта значыць, па-першае, праз насьцен-газэту ставіць пытаньні, якія высоўваюцца ў даны момант партыяй у тым напрамку, як яны практычна праломваюцца на данным прадпрыемстве, па-другое, праз газэту выяўляць настроі рабочых і запросы іх, як у штодзённых матар'яльна бытавых, так і культурных патрэбах: па-трэцяе, адбіць у газэце працу ячэйкі, фабзаўкому, адміністрацыі—заводзкага „трохкутніка“ ў кіраваньні ўсімі відамі работы на прадпрыемстве і задаваленьні запытаньняў і патрэб рабочых.

Рашэньні красавіковага Пленуму ЦК і ЦКК УсеКП(б) ролю іх у гэтых адносінах яшчэ больш павялічваюць, паколькі яны павінны асьвятляць у большай меры недахопы нашай працы. Бяручы пад абстрэлы крытыкі паасобныя скажэньні працы і г. д. Абсьледваньне ЦКК КП(б)Б 11 насьценных газэт на буйнейшых прадпрыемствах БССР (абсьледваньне праводзілася ў сувязі з вывучэньнем масавай працы на прадпрыемствах) можа паказаць у якім напрамку працуюць нашыя газэты і што неабходна зрабіць, каб палепшыць іх працу.

Абсьледваньнем ахоплены былі насьценныя газэты прадпрыемстваў: Заходняя чыгунка (Менск), МББ чыг. (Віцебск-Магілеў), Менская электрастанцыя, „Домбаль“ (Барысаў), „Везувий“, „Двигатель Революции“ (Гомель), скурж. завод „Лекерта“ (Магілеў), ф-ка „Двина“ (Віцебск). На некаторых прадпрыемствах маецца нават дзьве і больш насьцен. газэт.

У гэтым артыкуле будзе асьвятляцца праца насьценных газэт, галоўным чынам з боку зьместу іх, не закранаючы таго, у якой форме яны выдаюцца і выпускаюцца („Ільлічоўкі“, ці сталыя мастацкія ілюстрацыі і г. д.), што бязумоўна мае таксама немалаважную ролю ў сэнсе зацікаўленасьці рабочых—чытачоў сваёй газэтай.

З самага пачатку неабходна адзначыць, што ня ўсе насьценныя газэты вядуць сыстэматычны вучот сваёй працы і затым немагчыма было па некаторых дакладна ўстанавіць, як з колькаснага боку, так і асабліва якаснага—заметкі, зьмешчаныя ў газэтах. Аднак, зьвесткі, сабраныя ў выніку абсьледваньня, адзначаюць цэлы шэраг характэрных момантаў.

Што, галоўным чынам, асьвятляюць насьценныя газэты?

Па свайму зьместу ўсе заметкі можна падзяліць на дзьве групы. Да першай групы можна аднесьці заметкі афіцыйнага, юбілейнага і справаздачнага характару (газэты выпускаюцца, галоўным чынам, к сьвятам і кампаніям); такіх заметак налічваецца 67%. Да другой групы адносяцца заметкі, якія гавораць аб недахопах тэй ці іншай галіны

працы; такіх заметак 33%. Адгэтуль вывад ясны: у насьценгазэтах, галоўным чынам, зьмяшчаюцца матар'ялы і заметкі кампанейскага, юбілейнага характару. Неабходна даць цьвёрдую дырэктыву па партыйнай лініі рэдкалегіям у сваёй працы дамагацца таго, каб за лік афіцыйных заметак павялічыць асьвятленьне ў насьценных газэтах канкрэтных пытаньняў жыцьця прадпрыемства і недахопаў у яго працы. Акрамя гэтага, неабходна ў працы ўзяць такі напрамак, каб ня толькі канстатаваць факт недахопу, як ён ёсьць, але і ў меру магчымасьці на мерапрыемствы да зьнішчэньня яго. Гэта тычыцца артыкулаў, якія прысьвечаны розным сьвятам і кампаніям і якія ў дастатковай меры асьвятляюцца ў цэнтральных газэтах, бязумоўна ў больш лепшай форме і зьместу. Пагэтаму, такога роду заметкі павінны зьмяшчацца ў насьценных газэтах толькі ў выключных выпадках.

Акрамя агульнага падзяленьня на дзьве групы па зьместу ўсіх газэтных заметак, па паасобных найбольш цікавых і канкрэтных пытаньнях справа маецца гэтак:

Найбольшая колькасьць заметак падае на пытаньні рацыяналізацыі і рэжыму эканоміі (19%), што зьяўляецца правільным і нармальным, калі гэтаму пытаньню за апошнія гады давалася і будзе давацца першае мейсца. Далей ідзе гэткая-ж група заметак аб адмоўных бакох быту (п'янства, хуліганства, абрады і г. д.—блізка 19%). Пытаньні культурных патрэб рабочых (работа клюбаў, кіно, бібліятэк) займаюць 16%.

Зусім замала асьвятляюцца ў насьценных газэтах матар'яльныя патрэбы рабочых (3,8%). Павялічэньне колькасьці такіх заметак яшчэ ў большай меры зацікавіць рабочых сваёй насьценнай газэтай. Мала таксама асьвятляецца непасрэдная праца адміністрацыі—штодзённае кіраваньне прадпрыемствам (4,7%).

Асьвятленьне прафэсыянальнай працы на прадпрыемствах, за вылікам тых заметак, якія пералічаны вышэй і часткова маглі быць аднесены да гэткай, займаюць 10,3%.

Асьвятленьне партработы займае ў сярэднім у насьцен. газэтах 5,2%. Гэтая цыфра патрабуе некаторых тлумачэньняў. Сюды ўвайшлі заметкі, галоўным чынам, агульна-палітычнага і агульна-партыйнага характару і некаторыя справаздачныя матар'ялы па перавыбарах бюро ячэек. Амаль-што ніводнага артыкулу ня знойдзена ў насьцен. газэтах, які быў-бы напісаны па даручэньні бюро ячэйкі ў сувязі з тымі ці іншымі пастановамі працы парт'ячэйкі. Між тым парт'ячэйка на падставе агульных дырэктыў партыі пры вынясеньні сваіх пастаноў сваю працу магла-б адбіць у насьценнай газэце, уносячы пытаньні практычнага ажыцьцяўленьня дырэктыў партыі ў прыстасаваньні да ўмоў свайго прадпрыемства на шырокае абгаварэньне і крытыку свае працы ў насьценнай газэце, што было-б вельмі і вельмі карысна і што дало-б парт'ячэйкам выкарыстаць насьцен. газэту, як адну з прыладаў партыйнага ўплыву на рабочых.

Зусім не асьвятляюцца пытаньні ўнутры-партыйнага і выхаваўчага характару. Прыкладна, учыніў партыец той ці іншы праступак, бюро ячэйкі прымае пастанову, а каб асьвятліць гэты праступак у насьценнай газэце, адпаведна раскрытыкаваць, стварыць грамадзкую думку,— гэтага не назіраецца. А беспартыйныя рабочыя аб гэтым праступку ведаюць і аб ім гавораць. І між тым, такі мэтад асьвятленьня даў-бы магчымасьць выкарыстаць насьценную газэту як зброю выхаваўчага ўзьдзейнічаньня і на партыйцаў і папярэджваньня некаторых хваравітых зьявішчаў.

Астатняе мейсца ў насьценных газэтах займае асьвятленьне працы розных грамадзкіх арганізацый.

Другое важнае пытаньне, якое паўстае ў сувязі з працай насьцен. газэт—гэта *наколькі і ў якой форме недахопы, паказаныя ў насьцен. газэтах зьнішчаюцца і як адміністрацыя прадпрыемстваў рэагуе на іх.*

Агульны падлік па 11-ці насьценных газэтах паказвае, што недахопы зьнішчаюцца толькі на 30%, што, бязумоўна, зьяўляецца замалым. Паасобныя заводакіраўніцтвы зусім мала зьвяртаюць увагі на заметкі, а рэдкалегіі пасыўна адносяцца да гэтага. Найменшы процант зьнішчэньня недахопаў дае насьценная газэта Службы Цягі МББ чыг. (Магілеў), дзе з 231 заметкі прыняты меры толькі ў 23 выпадках. На гэтым прадпрыемстве адносіны да пытаньняў рэагаваньня на заметкі былі яўна бюракратычныя. Да тэй пары, пакуль адміністрацыя не атрымала загаду іменна „ў адміністрацыйным парадку“ ад Кіраўніцтва дарогі сваечасова даваць адказы на заметкі, датуль глядзелі скрозь пальцы.

Ёсьць паасобныя прадпрыемствы, дзе процант зьнішчэньня недахопаў па газэтным заметкам даволі значны (Заходн. чыг. Менск 65%); аднак, і тут неабходна зрабіць агаворку, што недахопы гэтыя зьнішчаны ў парадку штодзённай працы, як зусім відавочныя. Рэагаваньне на заметкі і зьнішчэньне недахопаў у тым разуменьні, каб аб прынятых мерапрыемствах па зьнішчэньню даводзіць да ведама рабочых і насьценных карэспандэнтаў праз тую-ж газэту,—гэтага няма.

Маюцца і такія выпадкі, калі фармальна адміністрацыя і дае адказы, адпісваецца (выконвае закон!), але па сутнасьці не дае адказу, як і што канкрэтна ўжыта (чыг. МББ Віцебск).

Акрамя нядбайных адносін адміністрацыі да пытаньняў рэагаваньня на заметкі, некаторыя фабзаўкомы, калі заметкі тычацца іх, незаўсёды сваечасова адказваюць (фабзаўком электрастанцыі Менск).

Ва ўсёй гэтай працы неабходна ўзяць такі напрамак, каб рэдкалегіі дабіваліся адказаў на свае заметкі. Парткалактывам і ячэйкам, бязумоўна, неабходна падшурхнуць гаспадарнікаў, каб яны ляпей „варушыліся“ з адказамі на газэтныя заметкі. Яскравы прыклад дае насьценная газэта на ф-цы „Двигатель Революции“ (Гомель). Там адміністрацыя на заметкі кожнага выпуску газэты афіцыйна паведамляе рэдкалегію, што зроблена па тэй ці іншай заметцы і якія атрымаліся вынікі, пасьля чаго рэдкалегія разглядвае на сваім пасяджэньні, як у адказах адміністрацыі вычарпаны ўсе магчымасьці па зьнішчэньню таго ці іншага недахопу, і калі адказ адміністрацыі не здавальняе, яны патрабуюць больш дакладнага вывучэньня таго ці іншага пытаньня. Аб усім гэтым даводзяцца да ведама зацікаўленыя карэспандэнты. Гэткі парадак рэагаваньня на заметкі, бязумоўна, трэба прызнаць упаўне станоўчым і яго неабходна распаўсюдзіць і на іншыя прадпрыемствы.

Наступнае пытаньне—гэта аб тым, *хто, галоўным чынам, піша ў насьцен. газэту.*

Найбольшы ўдзел у насьцен. газэце, у адносінах да колькасьці заметак, прыймаюць беспартыйныя рабочыя (55%), за імі ідуць партыйцы (24%) і група камсамольцаў (17%). Характэрна адзначыць, што больш усяго аб недахопах на прадпрыемствах пішуць беспартыйныя, а камуністыя больш за ўсё даюць афіцыйны матар'ял. Хаця дакладнага падліку па гэтаму пытаньню нельга было правесьці, але прагляд паасобных заметак у насьценных газэтах паказвае зусім нездавальняючае становішча. Між тым, сталых карэспандэнтаў па вучоту рэдкалегій і парт'ячэек, як партыйцаў, так і беспартыйных, аднальковая колькасьць—усяго 82% з агульнага ліку насьценкораў; камсамольцаў

—14%, але з боку беспартыйных рабочых маецца шмат нясталых карэспандэнтаў, якія напісалі 1-2 заметкі.

Адміністрацыя ў якасьці насьценкораў займае нязначнае мейсца —4%.

З агульнай колькасьці насьценкораў зусім нездавальняючае становішча з выяўленьнем насьценкорак—13%, у той час, калі на вытворчасьці па гэтых прадпрыемствах жанчыны займаюць 26%.

Апошняе пытаньне—гэта *якасьць кіраваньня рэдкалегіямі з боку парт'ячэек*. Праўда, бюро ячэек заслухоўваюць справаздачы рэдкалегій, але пастановы больш за ўсё адзначаюць недахопы знадворнага характару, кіраваньні па сутнасьці, у напрамку адзначаных у гэтым артыкуле недахопаў, амаль не даюцца. Некаторыя парт'ячэйкі нічога не зрабілі, каб прымусіць адміністрацыю, гаспадарнікаў і ўсіх, каго тычыцца, сваечасова даваць адказы на заметкі.

Побач з больш ці менш добра пастаўленымі насьценгазэтамі, маюцца і заняпаўшыя. На такім буйным прадпрыемстве, як запалкавая фабрыка „Везувий" (Гомель) газэта слаба пастаўлена. Камісія АКК РСІ ў матар'яле абсьледваньня гаворыць—„насьценная газэта ня служыць праваднікам уплыву на беспартыйных рабочых, слаба асьвятляюцца ў насьценнай газэце недахопы цэхаў... адміністрацыя не рэагуе на заметкі..."

Ясна, што парт'ячэйка замала зьвяртала ўвагі на гэтую галіну працы. Маецца выпадак і няправільнай пастановы бюро ячэйкі, калі паказана было рэдкалегіі, што „заметкі склочнага характару" не павінны зьмяшчацца (Цяга Зах. чыг. Менск). Калі заметка тычыцца таго ці іншага працаўніка, дык яе заўсёды лёгка падвесьці пад „склочную".

Неабходна, каб шэрагам паказаных тут мерапрыемстваў газэты былі ўзьняты на значную вышыню, а заняпаўшым трэба дапамагчы ўзьняцца на ногі. Партыйныя арганізацыі павінны выкарыстоўваць насьценную газэту, як адзін з мэтадаў камуністычнага выхаваньня рабочых гушчаў.

НАША ТРЫБУНА

С. Гельтман

К вопросу о национал-большевизме

В пяти номерах (11, 12, 13, 14 и 16) „Трибуны Радзецкой“ появилась аршинная статья, а по существу целая диссертация, тов. А. В. под боевым заголовком: „Снова национал-большевизм“ [1]).

Почему „снова“—автор не поясняет, но самую постановку вопроса обосновывает следующим образом: „кажется, что тема национал-большевизма не скоро перестанет терзать польских коммунистов. Ибо перед нами новые симптомы, которые повидимому свидетельствуют о том, что национал-большевизм является неисчерпываемым источником, бьющим каждый раз из иных голов в нашей партии. К этим симптомам относим: 1) спор, возникший среди польских партийных товарищей в Минске на тему был ли Адам Мицкевич социалистом, 2) книгу под заглавием „1863 г. в Минщине“, и 3) статью тов. Ч. Ясинского в защиту этой книги“.

Обвинение в национал-большевизме является чрезвычайно тяжелым упреком, особенно по отношению к так называемым национальным коммунистам, активным работникам среди нацменшинств. Казалось бы поэтому, что следовало базироваться на точных фактах, оперировать соответствующим материалом, привести и проанализировать конкретные мысли и формулировки тех, кого упрекают в столь серьезном уклоне от партийной линии. Тов. А. В. считает это излишним, в чем мы сейчас убедимся.

Методы тов. А. В.

Тов. А. В. пишет:

„Следует признать, что вмешиваясь в спор о Мицкевиче, мы располагаем незначительным материалом. Знаем всего только, что тов. Гельтман написал статью для книги для чтения 3-го года обучения, в которой утверждает, что наш величайший польский поэт был социалистом. Другие же ответственные польские товарищи в Минске после некоторой дискуссии пришли к заключению, что вопрос, был ли Мицкевич социалистом или нет, является вопросом „спорным“. Напрасно мы старались получить статью тов. Гельтмана, чтобы иметь возможность ближе ознакомиться с предметом спора минских товарищей. Увы, статьи этой мы не получили. Мы так же не знаем, как аргументировали спорящие минские товарищи“.

Тов. А. В. услыхал, что была какая то статья и был какой-то спор, сам же признает, что не знаком с предметом спора, не знает аргументов, не читал статьи, которая нигде не была печатана или оглашена (значит вообще *не должна и не может быть предметом* публичного обсуждения). Однако это не мешает тов. А. В. выставить

---

[1]) См. „Бальшавік Беларусі“ № 5, разьдз. „Наша трыбуна“, стар. 29-49.

тяжелую артиллерию обвинений, бросающих тень на партийную линию группы товарищей и в частности подчеркнутого по фамилии тов. Гельтмана.

Как назвать подобный поступок? Легкомыслие, или же.. „пусть чуткий слушатель в душе своей доскажет“ (Мицкевич).

Располагая таким материалом, тов. А. В. выступает в роли учителя, по отношению к минским товарищам, а так как ему нечего сказать от себя, подавляет бедных „школьников“, признанными авторитетами. В конечном счете вышло не плохо: по крайней мере одна из статей Розы Люксембург стала, наконец, достоянием всех коммунистов поляков. Жаль только, что другие, более основательные причины не подбудили до сих пор тов. А. В., который обладает всеми необходимыми данными и возможностями, содействовать изданию на польском языке собрания произведений Розы Люксембург и других вождей и идеологов марксистского революционного движения в Польше. Это было бы более полезное занятие, чем выискивать дыры в целом мешке и клеветать на партийных товарищей.

Вернемся, однако, к „методам“ тов. А. В.

Поскольку статья Розы Люксембург относится непосредственно к рассматриваемому вопросу, постольку целая глава из статьи тов. А. В. под названием „Марксистская оценка Толстого, как пример“, в которой тов. А. В. поместил ряд выдержек из Ленина и Розы о... Толстом, является единственно примером... ложного применения метода аналогии. Впрочем тов. А. В. сам это чувствует, когда пишет: „из этих примеров отнюдь не следует, что Мицкевич был реакционером или утопическим социалистом в стиле Толстого“.

Не „следует“ и даже, „отнюдь“,—так к чему же три страницы примеров? Зато возникает предположение, что Мицкевич был тоже „реакционером или утопическим социалистом“ только в каком то другом, не толстовском „стиле“.

Порождая у читателя такого рода сомнение, тов. А. В. не разрешает его, ибо выражение—Мицкевич „был без сомнения искренний демократ“, ничего еще не говорит, особенно, если мы взвесим, что Роза Люксембург говорит о Толстом:—„Итак, социальным идеалом Толстого является ничто иное, как социализм“, а в другом месте: „может быть причислен к типу великих утопистов социализма“.

Если, несмотря на такую характеристику, Толстой является реакционером, то что же говорить про Мицкевича, который был только „искренний демократ“. Вот к каким выводам может привести тов. А. В., применяя ложные аналогии.

Покончив со „спором“ о Мицкевиче, тов. А. В. берется за книгу „1863 г. в Минщине“ и за статью тов. Ч. Ясинского, являющуюся ответом на пасквиль тов. Здзярского.

И, снова, казалось бы, что высказываясь по этому вопросу, тов. А. В. должен был проявить хоть немножко об‘ективизма и, сурово критикуя данную книгу и статью, хотя бы в нескольких словах открыто определить свое отношение к статье тов. Здзярского.

Тов. А. В. удобнее однако промолчать щекотливые вопросы. Благодаря этому тов. А. В., нападая еще на тов. Ясинского и не критикуя тов. Здзярского, становится на сторону тов. Здзярского.

Особенно характерно святое негодование тов. А. В. на тов. Ясинского за-то, что последний оценил рецензию тов. Здзярского, как „вредную тем более, что создавая фикцию будто бы коммунисты хотя бы косвенно пробовали защищать политику Муравьева - Веша-

теля, он льёт попросту воду на мельницу польских националистов, облегчая им травлю коммунизма вообще и Советского Союза в частности".

Тов. А. В. пишет: „Мы должны признать, что обвинение, которое бросает тов. Ясинский, принадлежит к числу таких необыкновенных, что по адресу товарищей мы столь сильного обвинения еще не слышали".

Слышали, уважаемый тов. А. В., и гораздо более необыкновенное, из уст тов. Здзярского, на защиту которого вы становитесь.

Ибо вот что тов. Здзярский разрешает себе писать по поводу книги „1863 г. в Минщине" (см. „Трибуна Радзецка" № 2 от 8-I 1928 г.):

„... Мы можем определить чьих отцов и дедов книга Инбелкульта старается (запомните тов. А. В. - старается! *С. Г.*) апотеозировать. Приведем только те фамилии, которые сегодня громки в Польше: Мейштович (министр юстиции, вождь окраинных зубров), Об'езерский (секретарь партии монархистов в Польше), Головня (известный прокурор в коммунистических процессах), Абрамович (один из организаторов польского фашизма) и друг."

Тов. А. В. считает „необыкновенным" обвинение тов. Ясинского, который оценивает рецензию, как вредную, ибо она создает фиктивные представления, следовательно он не приписывает автору, тов. Здзярскому, *сознательных* тенденций. Одновременно тов. А. В. не находит ни одного слова порицания тов. Здзярскому, который обвиняет редакторов и издателей книги в *сознательном* („старается") апотеозировании предков, значит и их потомков т. е. современных фашистов, реакционеров, угнетателей трудящегося народа, прокуроров в коммунистических процессах!

„Рецензия" тов. Здзярского сначала до конца переполнена грязными инсинуациями. Тов. А. В. тоже охотно бросает ни на чем неоснованные упреки.

Ибо вот, что мы читаем:

„Если тов. Ясинский *сегодня* считает, что нельзя критиковать польских восстаний, или выявлять их классово-шляхетский характер потому что *тогда* Маркс и Энгельс окружали их ореолом (?! *С. Г.*) демократии и своей публичной симпатией, то это доказывает насколько слабо он еще умеет оперировать методом марксизма". (Подчеркнуто тов. А. В.).

Действительно-ли, тов. А. В., дело только в ореоле и публичной симпатии?—Что-то не по-марксистски!

И где это тов. А. В. нашел в статье тов. Ясинского мысль „что нельзя критиковать польских восстаний?" Нет там ничего подобного.

Итак оставим в покое, тов. А. В., громкие фразы о необыкновенных обвинениях. Это не к лицу, тем более, что тов. А. В., оперируя фамилией тов. Гельтмана, приписывая ему национал-большевизм, причисляя его к польскому изданию „украинской шумскиады", утверждая, что он является „горячим защитником книги под наз. „1863 г. в Минщине" приписывая ему взгляд, что „крупнейший польский поэт был социалист",—не приводит ни одной мысли, ни одной фразы, ни одного слова тов. Гельтмана, попросту потому, что тов. Гельтман по этим вопросам не высказывался. Тов. А. В. является, однако, „ясновидящим", отгадывает мысли и взгляды тов. Гельтмана при чем, по образцу средневековых монахов, судит и издает приговоры на основе предположений и предвзятых мнений.

„Нам незачем добавлять, что ни тов. Гельтман, ни тов. Ясинский, ни издатели этой книги не действовали по приказу или по поручению врагов партии и советской власти. Они являются попросту несозна-

тельными, безвольными орудиями того мелко-мещанского напора, который сделал из них польское издание украинской шумскиады" — кончает свои выводы тов. А. В.

Тов. А. В. добряк! Он не обвиняет, что тов. Гельтман и Ясинский „действовали по приказу или с поручения врагов партии и советской власти", или, говоря открыто, что они не состоят на жалованьи польского правительства, не являются платными агентами дефензивы.

Этого еще только не хватало!!!

Методы тов. А. В. не заслуживают одобрения. Перейдем, однако, к содержанию его выводов.

Спор о Мицкевиче

Как я уже отметил, тов. А. В. поднял вопрос о Мицкевиче, не зная даже в чем дело, поэтому ничего удивительного, что он не приводит никаких данных, не дает никакого материала, ничего—кроме голословного обвинения в национал-большевизме. следовательно не о чем было говорить.

Неразрешенным однако, остается предмет дискуссии, т. е. вопрос о том, что несколько товарищей говорили о Мицкевиче и признали, что вопрос об отношении Мицкевича к социализму, вопрос *политической и публицистической деятельности* Мицкевича требует более глубокого исследования и выяснения, что оценка *этой стороны* деятельности Мицкевича может быть спорной.

Я считаю, что „могучая личность польской истории, как Адам Мицкевич" (слова тов. А В.) заслуживает всестороннего исследования и освещения всех сторон его творчества (не только поэтической), что пора уже покончить с распространенным взглядом, что Мицкевич был автором „Пана Тадэуша"—эпопеи апотеозирующей шляхетчину и... точка. К несчастью, это распространенный взгляд на Мицкевича, в этом духе воспитывается наша молодежь, так смотрит на „могучую личность польской истории" значительное количество—мы должны признать со стыдом—коммунистов-поляков. Я не берусь в данный момен- критически рассмотреть совокупность взглядов Мицкевича и как онт проявились в его политической деятельности, в его публицистическии трудах, думаю однако, что ссылка на статью Розы Люксембург, помех щенной в „Лейпцигской Народной Газете" в 1898 г., не исчерпывает вопроса, так как большинство товарищей не только не читало, но даже не слышало до сих пор об этой статье, как признает это сам тов. А В. (стр. 33 последняя строка).

Однако-же, спор был, скажет тов. А. В.—кто-то защищал взгляд, что Мицкевич был социалистом, кто-то с этим не соглашался, признано, что это „спорный вопрос" и отложено его разрешение, по поводу чего, сильно негодует тот же тов. А. В., балагуря о Кусым и Соколе.

Не знаю, почему этот „спор" о Мицкевиче, является таким жгучим что „не должен был продолжаться даже несколько часов", но если бы мы даже с этим согласились, по той причине, что, как хочет тов. А. В., для „революционных марксистов-ленинцев этот вопрос должен был быть сразу предрешен," то, однако, снова возникает вопрос, о чем собственно шел спор.

Здесь же тов. А. В. путает, чему впрочем я не удивляюсь, так как не зная в чем дело, не имея никаких материалов ему было выгоднее догадываться, было выгоднее оперировать общими фразами.

Все знают Мицкевича, как автора „Пана Тадэуша“, „Конрада Валенрода“ „Дедов“, „Гражины“, сонетов, баллад и т. д. и, по истине, можно создать сумбур в головах, характеризуя вообще Мицкевича, как социалиста.

Никому это однако в голову не приходило. Как я уже упомянул, дело идет о политическо-публицистической, а не поэтической стороне деятельности и творчества Мицкевича[1]).

Напоминая, что Мицкевич как поэт замолк навсегда, когда начал заниматься и высказываться по политическо-общественным вопросам, я еще раз констатирую, что дело не в поэтическом творчестве Мицкевича, а в его политическо публицистической деятельности, особенно в период революции 1848 года.

Это принципиально отличается от фразы: „спор... был ли Адам Мицкевич социалист“ или приписываемого тов. Гельтману взгляда, что „величайший польский поэт был социалистом“.

Пользуясь тем, что благодаря тов. А. В. статья Розы Люксембург стала нам доступна, не можем не обратить внимания на энтузиастическую характеристику творчества Мицкевича, которого Роза называет „не только величайшим польским поэтом“, но и „одним из величайших в мире“, причём отмечает, что он „*об'ективно* (подчеркнуто мною *С. Г.*) отображал национальное прошлое“.

Мне думается, что отдавать Мицкевича, как впрочем многих выдающихся личностей прошлого, в монополию польскому национализму и социал-оппортунизму, является политически неразумным, так как, по словам Розы Люксембург:

„*Классово-сознательный промышленный пролетариат* представляет единственный слой, который одинаково заинтересован, исторически способен стать на страже *культурной* стороны политически обанкротившегося национализма“.

А в другом месте:

„В Польше он (пролетариат *С Г.*) является... наследником романтической поэзии, а значит также ее величайшего корифея Адама Мицкевича“.

Говоря же детям, равно как и взрослым, об этом корифее, а не говорить нельзя, следует ли, согласно исторической истине, отметить, что он становился на стороне трудящегося народа, что его ненавидели могучие современного мира, что его преследовало французское правительство, что он был противником и активно боролся с клером (что не исключает мистически-религиозного настроения)?

Считаю, что следует, равно как считаю, что это не имеет ничего общего с национал-большевизмом.

Пример Толстого

Тов. А. В., полный негодования, что группа товарищей поинтересовалось этой другой—не поэтической—стороной деятельности Мицкевича, хватает перо и дает нам аршинную статью о... Толстом.

---

[1]) Стоит отметить, что о Горьком, юбилей которого празднует в этом году весь Советский Союз, один из критиков (Теодорович в статье о „классовой характеристике творчества Горького“ помещенной в номере 6 „Большевика“ пишет „совсем неправильно было бы утверждать и никто из крупных знатоков истории этого не утверждает, якобы творчество Горького следовало считать, как идеологию пролетариата. И Ленин и Плеханов, а из пишущих в наше время Горбачов Назаренко, Льво-Рогачевский, Р. Григорьев и друг. не считают творчества Горького отражением пролетарской идеологии в артистической среде“.

Здесь идет речь о Горьком, который с 1901 г. был членом рабочей марксистской партии—РСДРП. и даже принадлежал к ее большевистскому крылу.

Мы весьма признательны тов. А. В., что он напомнил читателям „Трибуны Радзецкой“ известные взгляды Розы и Ленина на Толстого, но в данном случае было бы гораздо лучше, если бы что-нибудь от себя сказал о Мицкевиче. Прикрываться прекрасной статьей Розы Люксембург, быть может, очень выгодно, но далеко недостаточно, особенно, выставляя тяжелую артиллерию против непечатанной статейки в книжке для детей. От себя же тов. А. В. в громадной статье о Мицкевиче дает дословно 14 строчек, в которых ничего не говорит, кроме нескольких общих и широко известных фраз о влияниях Сан Симона и Лелевеля и что Мицкевич „был безусловно искренний демократ с сильным акцентом в пользу международной солидарности народов“.

Тов. А. В. требователен, но только по отношению к другим, а не к себе.

Обосновывая почему занимался исключительно Толстым, а не Мицкевичем, тов. А. В. пишет:

„Такие примеры (мнение Ленина и Розы о Толстом—*С. Г.*) имели перед собой Минские товарищи... Из них вытекает, что к подобного рода вопросам следует приступать с диалектически-материалистическим методом марксизма“.—Дальше же идет 14 строчек о Мицкевиче: „Что в свое время был безусловно искренний демократ...“ и т. д.

Восхитительный пример применения диалектически-материалистического метода, или метода, как пишет тов. А. В, „который такого рода явления рассматривает не в пустом пространстве, но на почве, классовых отношений и борьбы, в зависимости от исторических условий времени и места!“

В 14 строчках о Мицкевиче мы могли любоваться рассматриванию „подобного рода явлений“—в данном случае политической деятельности Мицкевича, „не в пустом пространстве“ (ни слова о сороковых годах прошлого столетия), „но на почве классовых отношений и борьбы“ (ни слова о революции 1848 г., на фоне которой, главным образом, проявлялись политическо-социальные взгляды Мицкевича), „в зависимости от исторических условий времени и места“ (ни слова о польской эмиграции, о состоянии революционного движения и т. д.)!

По истине, тов. А. В. в учителя не годится.

Приводя о Толстом мнение Розы, в котором она говорит: „может быть причислен к типу великих утопистов социализма“ и добавляя: „Роза Люксембург приказывает“ созрелому революционному рабочему классу пожать честную руку“ Толстого не только как „великому артисту и смелому критику“, но также как „социалисту помимо сознания и воли“,—тов. А. В. пишет:

„А значит и Толстой был социалист!—подумает наверно тов. Гельтман, прочитав указанные обзацы из статьи Розы Люксембург. Почему-ж поэтому нельзя было бы и из Мицкевича сделать социалиста?“

Тов. А. В. очень заботится обо мне и спешит выяснить, что „Роза Люксембург не была бы революционной марксисткой, если бы не отличала социализма от социализма и социализма одной эпохи (эпохи утопического социализма) от социализма другой эпохи“, и дальше приводит критику Розы, которая отмечает реакционные моменты в идеологии Толстого.

Роза пишет:

„Когда, наконец, Толстой стал непосредственным зрителем исторической драмы Российской революции [1]), он становится *открыто против революции*, тем более, что уже раньше в своих трудах ярко

[1]) 1905 года.

выступал против социализма, в частности же боролся с марксовой теорией, как громадным ослеплением и ошибкой“ (подчеркнуто тов. А. В.).

Теперь ясно, почему тов. А. В. понадобилась оговорка относительно социализма двух эпох.

Имеем ли мы что-нибудь подобного по отношению к Мицкевичу?

Политическая деятельность Мицкевича имела место в одной исторической эпохе (период 40-х годов прошлого столетия). Мицкевич принципиально не выступал против социализма, а когда критиковал современных утопических социалистов, то еше нужно было бы исследовать, в каком направлении шла его критика и чем она была вызвана. Мицкевич не был „зрителем исторической драмы“ (революции 1848 года с июньским выступлением рабочих), но активным ее участником и не „против революции“ выступал, но горячо ее поддерживал, а когда узнал, что в Париже власть досталась не рабочим, а буржуазии, писал к одному из своих друзей: „отклонение Красного Знамени—плохой знак“, наконец, Мицкевич не был социалист „помимо сознания и воли“, как говорит Роза о Толстом, но считал себя социалистом, и таким считали его современники [1]).

С того, что я выше сказал о Мицкевиче по сравнению с Толстым, тов. А. В. наверно сделает вывод, что по моему социализм Мицкевича был без оговоров, что это был чуть не революционный марксизм!

Известно, что ссылаясь на различных авторов, следует помнить, когда, в каких условиях и с какой целью они высказывались. Следует также помнить, когда писала Роза Люксембург. Это был 1898 г., статья была написана в связи с националистической авантюрой, по поводу открытия памятника Мицкевича в Варшаве. Роза в своей статье обращает на это внимание:

„Торжество открытия памятника Мицкевича в Варшаве... должно только уяснить миру, что в глазах оффициального польского общества, буржуазии, шляхты, мелко-мещанской массы, национализм перешел окончательно в романтизм, политика независимости—в поэзию. В Вильне, где Мицкевич вырос, пел и действовал—памятник Муравьева. В Варшаве, где русского царя только что торжественно приветствовало так назыв. польское общество на коленях—памятник Мицкевича“.

Добавим, что эта статья имела целью противопоставить СДКП и Л. ППС и ее участию в обще-национальном торжестве сотой годовщины рождения поэта. Ничего удивительного, что Роза всю свою статью посвящает поэтическому творчеству Мицкевича, и только в нескольких строках напоминает о социалистических взглядах Мицкевича, которые называет „неясными, мистическо-утопичными *социалистическими*

---

[1]) Стоит напомнить что сын Адама, Владислав Мицкевич со взглядами совершенно не социалистическими и даже не радикальными, должен был однако отметить: „мой отец не боялся принять название социалиста в то время, когда это название вызывало бесчестие и весь гнев правительственного общества“.

Один из друзей поэта, Леонард Реттель, в предисловии к изданию в 1880 г. произведений Мицкевича так писал: „после того, когда Мицкевич развил такого рода взгляды, его считали одним из наиболее красных революционеров... Если бы жил теперь, быть может был бы назван коммунистом-петролером“ (Петролерами—поджигателями называли коммунаров в 1871 г. *С. Г.*).

Как свидетельствует серьезный историк (Ст Шпотаньский „Адам Мицкевич и его эпоха“, приезд Мицкевича в Рим в 1848 г. был принят со страхом и недружелюбием. Его считали одним из тех пророков бунта и мятежа, которые появляются толпе в блеске пожара и нуждаются в акомпаниментах рева раз'яренной черни для своих слов“.

Таким же образом оценивал Мицкевича также Сигизмунд Красинский, принадлежащий вместе с Мицкевичем к Великой Тройце польских романтиков, но так отличный от него по политическо-социальным взглядам.

(подчеркнуто мною. С. Г.) воображениями", постоянно при этом отмечая, что это было в периоде упадка его поэтического дарования Замечания Розы, безусловно весьма ценны, но не исчерпывают вопроса.

Правда, тов. А. В. предполагает (см. стр. 47), что в 1928 г. Роза Люксембург, „должна была бы подчеркнуть *реакционную* (подчеркнуто тов. А. В.) сторону Мицкевича более ярко, чем это она сделала в своей статье о Толстом" но, не вдаваясь в предположения, что подчеркнула бы Роза, считаю, что она дала бы всестороннее и исчерпывающее освещение политико-социальных взглядов и деятельности того, о котором говорит: „имя Мицкевич обозначает в Польше целую эпоху",—а вопрос ведь только в этом.

Пользуясь тем, что тов. А. В. привел много цитат из Ленина и Розы напомню, что Ленин, констатируя, что „ученье Толстого безусловно утопично и, по своему содержанию, реакционно в самом точном и в самом глубоком значении этого слова. сейчас-же прибавляет: „но вовсе не следует, чтобы это ученье не было социалистическим".

Тов а А. В. пугает слово социализм в отношении к Мицкевичу, но оно не пугало ни Ленина ни Розы в применении к Толстому. Оценка Ленина и Розы является прекрасным примером диалектического метода, которого тов. А. В., применять не умеет.

„Противоречия в произведениях, взглядах, учениях, в школе Толстого—действительно кричащие"—пишет Ленин (собр. соч т. XI, ч. 1-я, стр. 114), а в другом месте поясняет: „противоречия во взглядах Толстого—не противоречия его только личной мысли, а отражение тех в высшей степени сложных, противоречивых условий, социальных влияний, исторических традиций, которые определяли психологию различных классов и различных слоев русского общества в пореформенную, но дореволюционную эпоху". (Сбор. сочин. т. XI, ч. II-я, стр. 117).

„Что при таких противоречиях Толстой не мог абсолютно понять ни рабочего движения и его роли в борьбе за социализм, ни русской революции, это само по себе очевидно" (Ленин. собр. соч. т. XI, ч. I, стр. 115.).

Заслугой Толстого является острая беспощадная критика современных условий.

Ленин ее так характеризует:

„Критика Толстого отражает перелом во взглядах миллионов крестьян, которые только что вышли на свободу из крепостного права и увидели, что эта свобода означает новые ужасы уничтожения, голодной смерти, бездомной жизни среди городских хитрецов. Толстой отражает их настроения так верно, что сам вносит в свое ученье их наивность, их отчужденность от политики, их мистицизм, желание уйти от мира, непротивление злу, бессильное проклятие по адресу капитализма и власти денег. Протест крестьян и их отчаяние—вот что слилось в ученьи Толстого".

Отсылая читателя к работам Ленина о Толстом и обращая внимание на обширную статью Фриче, помещенную в № 72 и 73 „Правды", в которой Фриче дает такое определение:

„Творчество Толстого—классово-суб'ективно и классово-тенденциозно, направлено в сторону аристократии, против буржуазии, против демократии и против пролетариата",—отмечу только, что Ленин обращая внимание на то, как Толстой мало известен, пишет:

„Чтобы сделать его великие произведения действительно достоянием всех, нужна борьба и борьба против такого общественного строя который осудил миллионы и десятки миллионов на темноту, забитость.

каторжный труд и нищету, нужен социалистический переворот" (собр. соч. т. XI, ч. II, стр. 115).

Анализа Толстого Лениным показывает, как ошибочно, не диалектически рассуждает тов. А. В., а за ним ряд его последователей, не видя противоречий в творчестве и взглядах Мицкевича, подходя к ним как к чему-то цельному, давая („искренний демократ") или же требуя, („был или не был социалистом") упрощенных определений и формулировок.

Несколько замечаний о Мицкевиче

Мицкевич не помещик, как Толстой, дворянин, но „из-засьцянка" принадлежит к той группе шляхты, которая под влиянием развивающегося капитализма искала исхода в изменяющихся социально-экономических условиях. Возврата к прошлому для нея не было и не могло быть, особенно ввиду специфически польской многочисленности шляхты, в своей значительной части окрестьянившейся и обмещанившейся. Эта часть шляхты стремилась и должна была стремиться к возможно быстрому преобразованию социальных условий, из ея недр выходили тогдашние демократы, радикалы, революционеры, и даже социалисты.

Распространился обычай ссылаться на влияние Лелевеля на Мицкевича и на то, что Мицкевич под этим влиянием идеализировал крестьянскую общину. Это только частично правильно.

Мицкевич сумел отрешиться от своих „народнических" тенденций и в одной из своих статей в „Трибуне Людов" (от 15 апреля 1849 г.), немилосердно критикуя тогдашних социалистов за их утопические планы, говорит с едкой иронией:

„Чтобы избавить общество вы предлагаете ипотечные банки и общины; но пойдите в Польшу, и найдете там эти банки основанные 30 лет тому назад; в России на каждом шагу вы встретите общины, однако, не предполагаете же, что положение несчастного польского мужика или оскотевшего подданного в России являются тем идеалом счастья на земле, свет которого вы бросаете в глаза экспроприированным вашей собственной страны...".

В политико-общественных взглядах Мицкевича мы не находим этой крестьянской наивности, выразителем которой был Толстой. Мицкевич, помимо несомненного мистицизма, является трезвым реальным политиком. Я не вхожу в то, каким образом у Мицкевича укладывалась политическая трезвость с мистическо-товянистическими тенденциями и влияниями. Мы не находим также у Мицкевича и тени Толстовского несопротивления злу.

В приводимой уже статье, Мицкевич, выступая против мирных реформ современных социалистов, восклицает: „а во-первых мы скажем, что всякая система будет только пустой утопией, до тех пор пока будет стараться разрешить общественные вопросы мирным путем и не затрагивая никого"...

Обращаясь к революционерам он говорит (ст. от 19 марта): „в революции нужно быть революционером и кто им не является—погибнет"...

Призыв к революционной борьбе постоянно звучит из уст Мицкевича, критикуя же современных социалистов, он делает им колкие упреки: „стараются обращать в свою веру, вместо того, чтобы принуждать к действию" (ст. Социализм).

Вопросу о всеобщих выборах в Национальное Собрание Мицкевич посвятил ряд статей в „Трибуне Людув", в которых энергично пропагандировал принципы избирательной платформы социалистических групп и партий. Платформу, подписала также редакция „Трибуны Людув", а ведь Мицкевич был главным редактором этого органа.

Интересна, например, статья „Миллиард", в которой Мицкевич обосновывает программное требование „социал-демократического избирательного комитета" возвращения миллиарда, признанного дворянам в качестве вознаграждения за конфискованные имения за время Великой Французской Революции.

„Думали купить этим миллиардом нейтралитет духовенства, благосклонность, если не содействие старого дворянства и равнодушие бюрократов"—напоминает Мицкевич и констатирует: „торг не удался... партии ксендзов, аристократов, неверующих и атеистов, издавна разделенные, в первый раз об'единяются все в боготворении *капитала* (подчеркнуто Мицкевичем)... Народ рвется против капитала .. Отнять миллиард у реакционеров—это то же самое, что высушить источник, из коего они до сих пор черпали все свои жизненные силы... После устранения вопроса с миллиардом, реакция потеряет основу существования".

В статье „Рабочие города" Мицкевич предостерегает перед демагогическими лозунгами буржуазии: „Пускай будут убеждены (рабочие *С. Г.*), что это революционный и социалистический дух, что это дух Июля и Февраля заставил капиталистов признать неизбежность заняться, наконец, благосостоянием пролетария... Если бы рабочие дали подкупить себя корыстными уступками материалистов, которые берут их под свою опеку, если-бы, довольствуясь незначительным улучшением своего положения, отделились от общего дела пролетариата, тогда они были-бы похожи на тех оппозиционеров, которые, став платными чиновниками или министрами, отказываются от чувств и убеждений, благодаря которым они получили те места, коими теперь они так гордятся".

Поглощенный политическими вопросами, Мицкевич не уделял однако достаточного внимания экономическо-социальным вопросам; не пренебрегая ими, всё-ж он недостаточно углубленно подходил к этим вопросам и благодаря этому оставил только отрывки мыслей и замечаний, не связанных, однако, в гармоническое и логическое целое, а иногда и довольно противоречивых.

Мицкевич безусловно рассматривал современные политическо-социальные вопросы под углом зрения идеи освобождения Польши. Причина острой критики современных утопических социалистов в значительной степени вытекала из этого источника. Мицкевич не мог бояться вооруженной борьбы, наоборот, он правильно предполагал, что единственным путем для разрешения политического вопроса, каким было освобождение и восстановление Польши, является война, восстание, революция. Здесь нет никакого сравнения с Толстым.

Хотя я и оговорился, что не берусь в данный момент критически рассматривать совокупность взглядов Мицкевича однако, я не могу обойти молчанием отношения Мицкевича к Людовику Наполеону, который тогда подавляющим большинством голосов был избран президентом республики, а через несколько лет об'явил себя императором Франции. Равно как до так и после выбора Людовика Наполеона, Мицкевич поддерживал последнего, надеясь, что он осуществит идею европейской демократии. В этом вопросе Мицкевич расходился с большинством современных социалистов. По этому поводу имели место трения в редакции „Трибуны Людув".

Считаю, что одной из самых больших ошибок Мицкевича было то, что он упорно держался „наполеоновской идеи", которую Мицкевич старался связать с социализмом. Трезвый политик в других вопросах, тонкий аналитик современных условий, умевший неоднократно пророчески заглядывать в будущее,—здесь Мицкевич проявил громадную близорукость.

Защищаясь от упреков, и одновременно стараясь переубедить оппонентов, Мицкевич поместил в „Трибуне Людув“ ряд статей, посвященных выяснению „наполеоновской идеи“.

В одной из них (от 13 сентября 1849 г.) он писал: „политическое спасение Франции, равно как и братских народов, заключается в соединении наполеоновской идеи с идеей социалистической“—при чем в приписке поясняет:

„Не следует смешивать *наполеоновской* идеи *с бонопартизмом*“ (подчеркнуто Мицкевичем). Наполеоновскую идею следует понимать в том смысле, что она является олицетворением французского[1]) принципа, борющегося с принципом русским[2]); обе стремятся овладеть Европой. Бонапартизм наоборот, это использование данной фамилии в пользу данного человека, данной семьи, совершенно также как легитимизм[3]) и орлеанизм[4]).

Отмечая, что Мицкевич не был единственным среди современных политиков и революционеров, которого отуманила ложная идея, примером чего является Прудон, следует отметить, что Мицкевич не понимал, что историческая роль Франции периода Великой французской Революции уже кончилась и что вредной иллюзией было предполагать,что мелко-буржуазная Франция и ее президент, впоследствии император, захотят бороться за идею демократии, как это имело место на переломе 18—19 столетия.

Ошибка Мицкевича была выражением настроений того общественного класса, из которого он вышел и которого представлял.

Деклассирующаяся шляхта,особенно мелкая и особенно в тогдашних условиях разгрома ряда восстаний, многочисленной эмиграции и всеобщего ее обнищания (большинство эммигрантов испытывало нужду и жило в нищете)—преобразовывалась в другой общественный класс.

Роза Люксембург пишет: (в приводимой статье о Мицкевиче):

„После уничтожения старых норм жизни, мелкая шляхта должна была искать новых путей карьеры. Новая бюрократическая система требовала специального образования, как нового средства существования, школа, пресса, приобретают для шляхты новое значение, возникает в Польше новый социальный слой, а именно „шляхецкая интеллигенция“.

Благодаря этому процессу тот социальный слой, из которого вышел Мицкевич и с которым был наиболее сильно связан, приобретает признаки присущие мелкой буржуазии, и вместе с ея характерными колебаниями, шатаниями то в право, то в лево, с отсутствием постоянных принципов, с революционными под‘ёмами и реакционными отступлениями.

Мицкевич был выразителем того класса из которого вышел и который тогда был призван играть передовую роль. Отсюда не удивительные на первый взгляд противоречия: анти-клерикализм и религиозный мистицизм, политическая трезвость и утопизм, международность и патриотизм, социализм и наполеоновская идея.

---

[1]) Под французским принципом Мицкевич понимал идеи демократии, равенства, свободы и братства, которые бросила миру Великая Французская Революция, другими словами, принципы буржуазной революции против феодально-дворянского строя дореволюционной Франции и современной Европы.

[2]) Принцип русской (современной царской России, России Александра I и Николая I)—это принцип самодержавия, сословного строя, эксплоатации крепостных, угнетения покоренных народов, это—принцип черной реакции.

[3]) Легитимизм—направление, боровшееся за возврат на престол Бурбонов, низвергнутых Великой Французской Революцией.

[4]) Людовик Филип Орлеанский царствовал с 1830 по 1848 г., был фактически представителем интересов крупного капитала.

Как я уже отметил „спор“, который побудил тов. А. В. обвинять группу товарищей в национал-большевизме, касался не Мицкевича-поэта, но Мицкевича-публициста, политического деятеля. Как известно и как правильно напоминает Роза Люксембург, это был тот период в его жизни „в котором его поэтический гений померк, был сдавлен покровом религиозного мистицизма“.

Однако этот период может быть и должен быть исследован, отнюдь не для того, чтоб придавать блеск поэтическому гению Мицкевича т. к., говорит Роза, „сознательный пролетариат... достаточно созрел, чтобы великого поэта любить и почитать за его поэтический гений“, но потому, что человек, которого имя „обозначает в Польше целую эпоху“, заслуживает, чтобы все стороны его жизни и деятельности были всесторонне исследованы и освещены.

* * *

В этом серьезном вопросе имеется юмористическая сторона. Тов. А. В. пишет: „т. Гельтман написал статью к книге для чтения 3-го года обучения“, т. е. для детей 10-11 лет. Статейка могла быть худшая или лучшая, или даже совсем плохая, но каждый понимает, что в ней невозможно было дать такого анализа, какой дала Роза и Ленин о Толстом.

Тов. А В. знает какой должна была быть статейка. Это однако не мешает ему выдвигать требование всестороннего анализа творчества Мицкевича.

Тов. А. В. бьет из пушек по воробьям.

Созерцать такого рыцаря —весьма забавно.

1863 год

Институт Белорусской Культуры (польский отдел) издал книгу „1863 г. в Минщине. Материалы архива 3-го Отд. б. царской канцелярии“.

Т. Здзярский, равно, как и т. А. В. приводя заглавие книги, пропускают указанные на обложке фамилии трех товарищей, которые собрали и подготовили данный сборник. В своих статьях они также ни словом не упомянули об этом, но за то постоянно опперируют фамилией т. Гельтмана, который не фигурирует среди указанных трех лиц. Это свидетельствует о методах т. Здзярского и т. А. В. [1]).

Книга дала повод т. Здзярскому написать пасквиль под заглавием: „Нужная книга или не нужная“. Т. Ясинский в ответ написал статью „Нужная или не нужная книга“, помещенную в № 8 „Трибуны Радзецкой“ в разделе „Свободная Трибуна“.

Указанная книга и статья т. Ясинского являются для т. А. В. проявлением национал-большевизма.

Почему?

Т. А. В., который, как я уже отметил, ни словом не отгородился от т. Здзярского, чуточку, однако исправив его, А. В. говорит, что помещенные в книге Инбелкульта документы нужно было исследовать и издавать, признает, что „верно, что, с одной стороны, был свирепый царизм и зверь-Муравьев“ (вообразите т. Здзярский, себе—зверь!), признает, что борьба поляков (т. Здзярский, значит о поляках вообще можно

[1]) Для точности и во избежание недоразумений отмечаю, что я являюсь председателем польского сектора Инбелкульта, т. е. того Отдела ИБК в состав которого входит историческая комиссия, которая собирала и подготовляла документы. Упомянутая книга является исключительно сборником документов, с информационным предисловием на 5 стран., написанном исторической комиссией, но отнюдь не мною.

однако писать, не нужно сейчас же говорить о классовом делении) против царизма имела революционное значение".

Тов. А. В. не разрешает себе „милых шуточек" т. Здзярского об „белении" шляхты, которая клала венки на памятнике Екатерины в Вильне;—или подсовывать товарищам тенденции—притом сознательные —апотеозирования современных палачей фашистской Польши. Тов. А. В. знает, что т. Здзярский ляпнул глупость и слишком увлекся, поэтому т. А. В. иначе ставит вопрос, хотя в конечном итоге к тем же приходит выводам.

„Дело в том, что „эта (подчеркнуто т. А. В.) книга могла бы быть издана без всяких изменений в Варшаве, Кракове или Познани пилсудчиками, пэпээсовцами или эндэками, Краковской академией или другой—а она издана в Белорусской пролетарской республике".

Тов. А. В., как об этом свидетельствует его статья, любит громкие фразы.

Заметим. Книга „1863 год в Минщине" является сборником материалов, жандармских документов, до сих пор не известных, не опубликованных, т. к. архивы бывшей царской канцелярии не были доступны до момента победоносной революции. Теперь можно ими пользоваться. Советские исследователи это делают и постоянно появляются соответственные издания, издаваемые, впрочем, таким образом, как „1863 год в Минщине".

Архив быв. царской канцелярии является перво-разрядным историческим источником. Ничего удивительного, что научные учреждения и историки, не только Польши, но и других буржуазных стран хотели-бы иметь доступ к этим архивам, пользоваться ими и оглашать находящиеся там материалы. Другой вопрос—оглашали-ли бы все, не скрывали-ли бы того, что неудобно для господствующих классов, для влиятельных личностей.

Советское учреждение не есть и не может быть заинтересовано в укрывательстве чего нибудь из прошлого царского господства. Каждый документ подтверждает еще раз реакционную, классовую сущность быв. царской России, разоблачает политику насилия, притеснения, провокации продажности, деморализации царского господства и поддерживающих его классов и общественных слоев.

Одновременно, как говорится в предисловии к данной книге, публикуемые документы дают возможность ознакомиться „с искустной техникой быв. государственного строя", дают возможность точнее выяснить множество подробностей, которые бросают яркий свет на чудовищность строя, низвергнутого пролетарской революцией.

Тов. А. В. должен это понимать, однако он бросает громкие фразы, с целью дискредитировать книгу, скорее товарищей, которые принимали то или другое участие в ее издании При чем А. В. не потрудился задуматься над тем, являлось ли-бы для учреждений, стоящих на услугах буржуазно-фашистской Польши удобным помещать такие документы, как докладная записка Семашки, как верноподданнический адрес дворян с несколькими тысячами подписей, среди которых не один из теперешних польских деятелей найдет подпись своего отца или деда, а среди старейших и свою собственную (это признает даже т. Здзярский). тов. А. В. не соизволил задуматься над тем, что „эта груда подписей показывает... (что) количество активных повстанцев (из шляхты *С. Г.*) ничтожно" неприемлема для шляхецких идеологов восстания и никак не свидетельствует о „сентиментально-слезливом патриотизме в фрацко-пэпээсовском духе"—как этого хочется т. Здзярскому.

Тов. А. В. знает, что его позиция слаба и отыскивает поэтому другой мотив. Книга имела „педагогическую цель“—„дать университетской молодежи возможность находить без долгих поисков наиболее характерные документы“.

Если-бы у т. А. В. была другая цель, кроме задачи во-что-бы то ни стало перекрасить т. т. в шумскистов или национал-большевиков, то, приводя эту цитату из французского „вступления“ [1], не пропустил-бы словечка—также—которое свидетельствует, что „педагогическая цель“ (выражение, кстати говоря неумелое и вводящее в заблуждение) была только дополнительной, второстепенной, не пропустил-бы также дальнейшей части предложения, из которого видно, что вопрос шел не о педагогических целях и не об освещении исторического явления, а о совершенно конкретном вопросе, т. к. пропущенный конец гласит: „а именно дать университетской молодежи возможность ознакомиться без долгих поисков с наиболее характерными документами“. Тов. А. В. быть может привел-бы из польского предисловия следующее предложение: „польский сектор ИБК... имеет целью прежде всего пополнить труды и поиски многочисленных исследователей путем оглашения материалов 3-го Отделения б. царской канцелярии, касающихся истории восстания 1863 г. в Белоруссии“.

И дальше:

„С другой стороны из этого издания академическая молодежь сможет подробно ознакомиться с искустной техникой бывшего государственного строя, не по свидетельствам третьих лиц, *но непосредственно по источникам*“ (подчеркнуто мною *С. Г.*).

Вот и все о „педагогических целях“.

Инбелкульт издал сборник документов, а т. А. В. хочет, во чтобы то ни стало, сделать из него историю восстания, или же школьный учебник. Хотя т. А. В. скромно не причисляет себя к ученым историкам, однако, думаю, отличает сборник материалов от учебника. Не считаю, чтобы сборник документов и материалов должен бы быть снабжен специальным предисловием, вводящим, как говорит т. Ясинский („Трибуна Радзецка“ № 10, стр. 8) „читателя в классовое историческое содержание происходящих явлений“. Классово-историческая оценка 1863 г., в ее основных чертах дана в марксистской литературе, о чем могут свидетельствовать хотя-бы цитаты, которыми т. А. В. начинил свою статью.

О взглядах Маркса и Энгельса недавно напомнило польским читателям в СССР издательство „З поля вальки“ (№ 1 и 2). Поэтому безусловно не было и необходимости повторять их в таком *специальном* и расчитанном на незначительный контингент читателей издании (тираж 1000 экз.), как „1863 г. в Минщине“. Если же вопрос идет о восстании в Белоруссии, в частности в Минщине, то начатое издание должно только дать материал для более глубоких работ. Изданный сборник это только первая часть, первого тома, первой сэрии намеченного издания документов. Помещенные в книге материалы это жандармские рапорты. Комментирование этих рапортов с целью избежания ложного их понимания, теперь после 10 лет революции, является совсем излишним.

Отмечу, впрочем, что в предисловии к одному з аналогичных трудов („Политические процессы 60 годов“—материалы по истории рево-

[1] Не вступление, а резюмэ содержание, которое в научных изданиях принято давать на одном из широко распространенных иностранных языков. Вследствие недосмотра резюмэ было помещено в начале, а не в конце книги, как это обыкновенно делается.

люционного движения в России". Госиздат 1923 г.) мы читаем: „только проштудирование этих материалов даст возможность приступить к научной разработке истории революционного движения 60 годов". Прибавим, что практика подобных к „1863 год в Минщине" книжек никак не свидетельствует, о том, что их снабжают подробными комментариями или предисловиями, критически освещающими данную эпоху, исторический факт, или хотя-бы помещенные в книге документы Вот несколько примеров:

„Н. Г. Чернышевский по рапортам агентов 3-го Отделения (1861-1862)" Красный архив том XIV, 1926 г. Это сборник документов, кстати говоря, относящихся к тем же временам и происходящих из того же источника, что и „1863 год в Минщине". В коротком предисловии указано происхождение документов, но ничего не сказано о Чернышевском, его взглядах, эпохе, в которой он жил, о времени к которому относятся данные документы, сами же документы даны без комментариев.

Или же в том же „Красном Архиве", среди редакторов которого фигурируют такие фамилии, как Адоратский, Покровский,—в томе IV с 1923 года: „Отзвуки польского восстания 1863 в центральной России"—сборник документов—рапортов полиции, жандармерии, губернаторов. Предисловие на 2-х страницах, без какого бы то ни было анализа восстания, современного положения в России, оценки документов, к которым не дано ни одного комментария.

Или же в томе I (8) с 1925 года: „Литература 60 х годов по отчетам III отделения". Ни одного комментария, а вместо предисловия несколько строк в сноске.

Целесообразность и необходимость предпослать сборнику документов критическую работу о восстании может подлежать обсуждению, но недопустимо, как это делает т. А. В. требовать. чтобы сборник документов стал учебником и поэтому поводу обвинять товарищей в национал-большевизме.

Тов. А. В. однако такое требование выдвигает и не только выдвигает, но патетически восклицает: „и чему эта книга научит молодежь?"

Тов. А. В. много говорит о „Революционном значении восстаний". Этот раздел, вероятно, предназначен для т. Здзярского; пускай же тов. Здзярский его читает и, если сумеет, чему нибудь научится. Для „Национал-большевиков", вероятно, предназначены остальные разделы. Мы займемся ими.

Тов. А. В. усердно подчеркивая, что революционный характер восстания вытекал единственно из их внешнего (для европейской демократии) значения и этим об'ясняя положительную оценку восстаний Марксом и Энгельсом, ни словом не упомянул о их взглядах на внутреннее (для Польши) значение этих восстаний. А жаль, это было бы более интересно и для рассматриваемых нами вопросов важнее.

Рязанов в труде „Маркс и Энгельс о польском вопросе[1]) говорит о восстании 1846 года: „выдающийся социальный характер этого восстания". В „Новой Рейнской Газете" Маркс пишет: „Факт, что полчки, начиная с первой пробы союзников задушить их, не только начали повстанческую борьбу за независимость, но и выступили революционно против общественных порядков у себя в стране".

---

[1]) „Очерки по истории марксизма". Московский Рабочий, 1923, стр. 605 и след. Этот же самый труд по польски в № 1 „З поля вальки", органа польской комиссии Истпарта ЦК ВКП(б).

В 1874 году в декларации по польскому вопросу Энгельс говорит: „Как только сама Польша приходит в движение, оно становится целиком революционным, как мы это видим в 1846 и 1863 г. г. Движения эти были не только национальные, они вместе с тем были направлены непосредственно на освобождение крестьян и на передачу им собственности на землю“.

Эти мысли свидетельствуют, что Маркс и Энгельс оценивали революционное значение восстаний в Польше не только с внешней точки зрения.

Стоит отметить, что Покровский в своей „Истории России„ говорит: „Настоящая политическая мелко-буржуазная революция разразилась в начале шестого десятилетия не в самой России, а в Польше“.

Критика восстаний польскими демократами общеизвестна. Приведенные тов. А. В. примеры можно бы умножать до бесконечности.

Тов. А. В. поддерживает тов. Здзярского в его взглядах на крестьянский вопрос, хотя тов. Ясинский напомнил в корне противоположный взгляд Ленина, приводя цитату о Драгоманове.

Тов. А. В. старается выяснить причину внутренних противоречий восстаний, возникающих на фоне аграрной революции. Вместо того, однако, чтобы выяснить, он как всегда, только напутал. Что противоречия существовали, что недостаточно энергичная, открытая, революционная постановка повстанцами аграрного вопроса, была самой важной причиной неудачи польских восстаний, это общеизвестно. Известен также факт недружелюбного, а иногда враждебного отношения значительной части крестьян к восстанию. Причины были аналогичны тем, на которые указывает Ленин, имея ввиду русского или украинского крестьянина: когда писал, что: Драгомонов „выражал точку зрения крестьянина, настолько еще дикого, сонного, приросшего к своей куче навоза, что из-за законной ненависти к польскому пану он не мог понять значения борьбы этих панов для всероссийской демократии“. (Собрание соч. том XIX стр. 121).

Однако, несмотря на такое отношение крестьян, Ленин пишет: „*тогда* революционною была именно Польша в целом *не только крестьянство* (подчеркнуто мной С. Г.), но и масса дворянства“. (Собр. соч. том IV, стр. 225).

Тов. А. В. сводит участие крестьян в восстании к „служащим в имениях, батракам и лакеям, идущим по требованию пана“. Такая постановка свидетельствует, что тов. А. В. совсем не понимает характера восстаний (1846 и 1863), считая их, в противовес Марксу и Ленину, исключительно шляхетско-помещичьими, направленными против захватнических правительств. Тов. А. В. как видно, ничего не знает о том, что как раз шляхта—помещики, и особенно их более зажиточная часть были не дружелюбны и даже враждебны по отношению к восстанию, и в высшей степени лойяльны по отношению к захватническим правительствам. Это особенно сильно проявилось в Белоруссии и на Украине, где после разделов Польши местные помещики очутились в условиях, дающих им неограниченую возможность эксплоатировать крепостного крестьянина и охраняющих их от влияний Запада (Вел. Французской Революции), которые проникали в Польшу. Стоит напомнить тов. А. В. мнение Маркса: „Польша силой общественных отношений, о которых мы выше говорили, сделалась революционной частью России, Австрии и Пруссии. Ее оппозиция против захватников была одновременно оппозицией против крупной аристократии в самой Польше. Даже шляхта, отчасти стоящая на почве феодализма, с беспример-

ным самопожертвованием присоединилась к демократически-аграрной революции" (статья от 2 августа 1848 г. в „Новой Рейнской газете").

„Принимали участие в этом восстании (1863 г.) *отчасти* шляхецкие круги, но *прежде всего* городские массы, мелкая буржуазия, ремесленники, рабочие, отчасти крестьяне" — пишет Мархлевский (Польша под иноземным игом—стр. 23) (подчеркнуто мною С. Г.)

Покровский называет восстание 1863 г. „настоящей мелко-буржуазной революцией". Не входя в то, отвечает-ли полностью данное определение характеру восстания, безусловно следует констатировать, что восстание не было исключительно шляхецким, и особенно шляхецко-помещичьим.

Мархлевский пишет (Из истории Польши 1925 г. стр. 31): „В помещичьей среде настроение было против восстания. Правда, молодежь шла к партизанам, но солидные отцы не верили в результаты".

Узаконенная ненависть к шляхте-помещикам была основной причиной недружелюбного отношения крестьян к восстанию. На этом фоне развивалась и имела значительное влияние демагогическая политика захватнических правительств, во что никак не хочет поверить т. Здзярский.

Покровский, говоря о политике Александра 2-го, отмечает: „он попытался расколоть польскую народную массу, подкупив „милостями" крестьянство. В „царстве" крестьяне были свободны еще со времен Наполеона I, но земли тогда не получили; теперь им была дана земля, отобранная у помещиков, при чем расходы по „выкупу" взяло на себя государство. В западных губерниях, затронутых революцией, где крестьяне были освобождены в 1861 году но по общерусскому способу, т. е. с большим их ограблением, „уставные грамоты" были пересмотренны и сильно изменены в пользу крестьян. Надежды Александра сделать таким путем польского хлопа *благонадежным холопом русского царя* успехом не увенчались (подчеркнуто мною *С. Г.*)

Тов. же А. В. пишет иронически:

„О крестьянах, которые... шли в аграрную революцию, т. е. сжигали поместья и убивали повстанческую шляхту (Галицийская бойня 1846 г.)—о таких крестьянах можно говорить только, как об орудиях захватнических правительств, каковые крестьяне, не имели никакой классовой причины и никакого исторического обоснования сжигать поместья и резать шляхту".

Что так подходят к этому вопросу в „патриотической литературе", прав т. А. В., но когда он бросает упрек авторам, редакторам и издателям книги „1863 г. в Миншчине", то, выражаясь деликатно.... высасывает упрек из пальца, так как ничего похожего нет ни в данной книге, ни в статье т. Ясинского. Тов. А. В. считает, что „следовало и теперь следует поднять на высоту революционной традиции Галицийскую резню 1846 г.", при чем отождествляет ее с фигурой Шели.

Тов. А. В. не отличает узаконенного бунта крестьян, которые по плебейски, революционно расчитывались со шляхтой, которые сжиганием поместий и избиением шляхты расплачивались за столетия кровавого гнета, нищеты и эксплоатации,—от деятельности агента правительства, правительства черной реакции и контр-революции, правительства помещиков, кроме того, находящихся тогда под угрозой революционных движений. Нет таких условий и обстоятельств, которые оправдывали-бы и узаконяли службу правительствам реакции и контрреволюции.

Поэтому недопустимо оправдывать, как это делает тов. А. В., Шелю и окружать его „ореолом исторической справедливости“, следует за то понимать и исторически оправдывать бунт галицийских крестьян, отличая его от провокационной деятельности правительства и его агентов.

Следует также понимать, почему законный бунт крестьян сорвал начинающуюся революцию, а одновременно не был использован для революционных целей повстанцами, о которых, как напоминает сам т. А. В., Маркс и Энгельс так говорят в „Коммунистическом манифесте“: „среди поляков коммунисты поддерживают партию, которая ставит аграрную революцию необходимым условием национального освобождения, ту самую партию, которая вызвала Краковское восстание 1846 г.“.

Ясно сказано т. А. В.!

Свободна-ли книга 1863 г. в Минщине“ от ошибок? Было-бы удивительно, если-б в условиях, в которых мы работаем, их не было. В книге имеются недосмотры, имеются недочёты, которые, однако, не выходят за пределы встречаемых в советской научной литературе. Недостатки следует критиковать, следует на них указывать, следует т. т., которые взялись за трудную и впервые начатую работу („1863 г. в Минщине“ есть первое на польском языке издание исторических документов научным учреждением не буржуазным, а советским), по товарищески помочь. Находим ли мы что нибудь похожее у т. Здзярского или у т. А. В.? Ни в коем случае Кригик и острая критика— правильна и допустима.

Но критика—это не злорадствование по поводу наших трудностей, критика—это не обливание грязью, не подсовывание товарищам мыслей и тенденций, которых у них нет, которых они никогда не высказывали, критика—это не оперирование неоглашенной статейкой (Гельтман—о Мицкевиче), которой „критик“ не читал, не видал в глаза и даже не знает ее содержания; критика—это не оперирование фразой—т. Гельтман: „является горячим защитником книжки под названием... „1863 г. в Минщине“,—хотя т. Гельтман до сих пор ни одним словом не выявил своего отношения к этой книге, а не является ни ее составителем, ни автором предисловия.

Это не товарищеская критика. Напасть, злостная софистика А. В. не имеют ничего общего со здоровой, суровой, безоговорочной и необходимой большевистской критикой.

Возвратимся к недостаткам книги „1863 г. в Минщине“. Тов. А. В. не постарался указать конкретно ни одного недостатка этой книги. Поможем т-у А. В. К ошибкам книги, например, я причисляю, что в предисловии не указано почему, несмотря на большое количество трудов, посвященных восстанию 1863 г., мы до сих пор не имеем истории восстания в марксистском освещении. Вследствие этого соответственный абзац предисловия может ввести в заблуждение, как будто-бы все зависело от честности и умения пишущих, и от находящихся в их распоряжении материалов. Безусловно, следовало указать, что никто из историков марксистов не взялся до сих пор за систематическую разработку истории восстания 1863 г.

Некоторые из заглавий документов следовало несколько иначе сформулировать, поскольку вообще стоило их давать.

Предисловие почти исключительно информационное. Маленькие отступления от этого принципа имеются, но они никак не узаканивают упреков, которые делают т. Здзярский и т. А. В., т. к. они не свидетельствуют о „сентиментально-слезливом патриотизме“—как „оце-

нивает“ книгу, а значит по существу предисловие т. Здзярский,—и не о какой-то сухой, догматической об‘ективности, как утверждает т. А. В., но, наоборот, они указывают и подчеркивают те моменты, которые делают данный сборник неприемлемым для „Краковской Академии или другой“.

Несмотря на это, не все формулировки удачны. Например, указывая на „груду подписей“ шляхты на верноподанническом адресе царю, авторы предисловия пишут: „она (груда) показывает также какая часть и кто именно из польской шляхты в Минщине не отметился положительно в восстании“. Определение „не отметился положительно“ по отношению к лицам, которые стали на стороне царского правительства, на стороне Муравьева-вешателя, на стороне самой черной реакции мира-против повстанцев-революционеров, никуда не годится, недопустимо в советском издании.

Туманными являются два замечания (стр. 8): „как следует понимать эти подписи“ и „по чьей инициативе, кем и каким образом собирались эти подписи“. Хотя известно, что правительство угрозами и соответственным нажимом старалось при помощи своих чиновников собрать как можно больше подписей и что это ему удавалось, но не один Каленкевич был верноподданным царя, а были их по крайней мере сотни. Высказываясь по этому вопросу, следовало ясно отметить, что шляхта была лойяльная, соглашательская, действительно верноподданническая. Даже тогда, когда она давала подписи под нажимом она проявила малодушие, трусость.

Ошибочно также предположение (стр. 4), что историки Гиллер и Пржыборовский „не свободны от ошибочных толкований и предположений как раз вследствие недостака в многих случаях необходимых источников и материалов“.

Недостаток материалов может вызывать ошибки в частностях, но не в этом источник ошибок Гиллера и Пржыборовского, как историков восстания. Следовало это отметить. Тов. А. В. требует иного предисловия, не информационного характера. Думаю, что могу заверить т. А. В., что если-бы такое предисловие было дано, оно не удовлетворило-бы т. А. В., т. к. оно должно было-бы осветить ряд вопросов совсем иначе, чем это делает т. А. В. в своей статье.

Имеют ли указанные мною ошибки, однако, что нибудь общего с „упреками“ т. Здзярского, которого т. А. В. берет под свою защиту?

Вот один пример.

Т. Здзярский, ссылаясь на предисловие, цитирует: „мы узнаем из них (писем Муравьева) об активном участии крестьян в восстании 1863 г. и о специальных мероприятиях по отношению к ним (стр. 8)“, при чем, конечно, пропускает конец фразы: „чего из актов, касающихся Минщины совсем не видно“, (а что было одним из мотивов помещения в приложении 2-х писем Муравьева к Долгорукову). Тов. Здзярский не верит что что-нибудь подобное имеется в письмах Муравьева и пишет: „письма Муравьева говорят как раз обратное о роли крестьян (стр. 152-154)“, (почему-же однако не стран. 147-151, где речь идет о ссылаемых „простолюдинах и казенных“ крестьянах? *С. Г.*) „а мероприятия, предлагаемые Муравьевым“ имеют целью усилить (хорошо что хотя это признает т. Здзярский,—это и есть упомянутые в предисловии—специальные мероприятия.—*С. Г.*) существующую пропасть между крестьянами и шляхтой“. А дальше патетически восклицает: „в конечном итоге имеют и здесь редактора книги стереотипный, поверхностный, с патриотических учебников (??!! *С. Г.*) извлеченный ответ: „*здесь выковывалось при помощи жандармерии специальное*

законодательство и мероприятия, которые в высшей степени углубили разлад между населением и повстанцами (стр. 5)". Подчеркнуто т. Здзярским, который, как видно, считал это место особенно важным.

Изумленный читатель спросит: где „здесь"?—в письмах Муравьева, или патриотических учебниках? Вопрос очень прост. Обратим только внимание, что подчеркнутая т. Здзярским выдержка не относится ни к письмам Муравьева, ни к крестьянскому вопросу. В ее конце указана 5 страница. Ищем этой страницы и оказывается, что слово „здесь" относится ко всей Минской губернии, т. к. приведенная фраза обосновывает, почему издание документов начато от Минской губ., а не от какой нибудь другой.

Ну и „диалектик"—этот т. Здзярский!

Он не голословен в своих обвинениях. Приводит выдержки из предисловия—начало из стр. 8, где авторы говорят о письмах Муравьева, а конец из стр. 5, где поясняют причину такого или другого порядка издания. Ничего поэтому удивительного, что решая составленную им самим головоломку, т. Здзярский упрекает авторов и редакторов в сознательном апотеозировании польских фашистов, а т. А. В. делает из них польское издание шумскиады. Но, т. А. В., который не боится крепких слов, как назвать подобный способ подделки цитат?

Тов. А. В. против Ленина

Несмотря на уверенность, с какой т. А. В. выступает в роли правоверного ленинца, следует констатировать, что он ни на иоту не понял Ленина.

Тов. А. В. приводя обширную выдержку из Ленина, в которой Ленин, признавая, что отношение Маркса и Энгельса к польскому вопросу было в свое время совершенно правильно, доказывает, что „перестало-быть правильным для XX столетия" и имея ввиду ППС пишет:

„Закрепить" точку зрения Маркса *иной эпохи*, это означало уже использование *буквы* марксизма против *духа* марксизма" (подчеркнуто Лениным).

В виду этого т. А. В. гремит:

„Слышите-ли товарищи, Ясинский и Гельтман, как в начале XX столетия, но до *большевистской революции* 1917 г. следовало по марксистски, по ленински приводить исторические факты".

Здесь т. А. В. споткнулся на собственной софистике.

Что доказывает Ленин?

Что условия в XX столетии изменились, что в виду этого, изменилось наше отношение к польскому вопросу.

Об этом ясно говорит Ленин:

„Но если эта (признание громадного значения освободительного движения в Польше *С. Г.*) точка зрения Маркса была вполне верна для второй трети или третьей четверти XIX века, то она перестала быть верной к XX веку. Самостоятельные демократические движения и даже самостоятельное пролетарское движение пробудилось в большинстве славянских стран и даже в одной из наиболее отсталых славянских стран, России. Шляхецкая Польша исчезла и уступила свое место капиталистической Польше. *При таких условиях* (подчеркнуто мною *С. Г.*) Польша не могла не потерять своего *исключительного* (подчеркнуто Лениным) революционного значения" (Ленин. Собр. соч. том XIX стр. 122).

С момента пробуждения России, с момента возникновения пролетарского движения и в России и в Польше, с момента когда шляхта потеряла свое прежнее доминирующее значение в польском обществе, с момента когда правящие классы Польши, шляхта в Германии и Австрии, промышленные и финансовые тузы в России, выступают в качестве сторонников правящих классов в угнетающих Польшу странах“ (Ленин)—теперь же являются основой фашизма в Польше,—с момента когда освобождение крестьян в некоторой степени модифицировало аграрный вопрос,—польский вопрос—вопрос борьбы за независимость Польши, а теперь существования независимого польского государства, приобрел совершенно другое значение.

Недопустимо, начиная с 70—80 г. г. прошлого столетия так оценивать польский вопрос, как его раньше правильно оценивали Маркс и Энгельс. *Изменился вопрос, изменились отношения в Польше, России и во всей Европе, а также и их значение, одновременно изменились лозунги и цели социальной борьбы*—вот в чем дело, т. А. В., а не в том, что-бы мы на „исторические факты“, на фактическую сторону событий XIX века смотрели сегодня иначе, чем это делали Маркс и Энгельс. Тов. А. В. этого не понял и волей неволей стал на точку зрения ППС. Подобно тому как ППС, стараясь „закрепить“ точку зрения Маркса иной эпохи (Ленин), хотела использовать „букву марксизма против духа марксизма“, (Ленин), так тоже самое делает т. А. В. только в обратном направлении, стараясь теперешний (под теперешним я понимаю после 70—80 г. г. прошлого века) наш взгляд на польский вопрос, перенести на события половины XIX столетия. Это и есть буква, а не дух марксизма.

По отношению к Ленину еще хуже, т. к. тов. А. В. не сохраняет даже буквы ленинизма, подсовывая Ленину, взамен его гениальной диалектики в применении лозунгов и требований пролетариата, какой-то вульгарный релативизм по отношению к историческим фактам, т. е., говоря по просту, взгляд на исторические факты так, как это в данный момент удобнее.

И так мы имеем уже дело не только с вульгаризацией, но с ревизией и исковерканием элементарных принципов ленинизма.

Тов. А. В. по-просту себе Ленина по своим потребностям спрепарировал.

Поэтому результат весьма мизерный, когда тов. А. В. позволяет себе писать: „найдется какой-то вздорный польский большевик, аля Ясинский и воскликнет: „не критикуй! Это свято. Этого трогать нельзя. Ведь Маркс, Энгельс, Ленин и т. д.“. Оказывается, что не Ясинский, но что вздор мелет кто-то другой.

Тов. А. В. цитируя Ленина:

„*В каждом* буржуазном национализме угнетаемого народа есть обще-демократическое содержание, направленное против угнетения и вот это содержание мы *безусловно поддерживаем*“ (подчеркнуто Лениным)—делает вывод, что „Роза Люксембург была права *тогда*“, когда писала свою статью о Мицкевиче, но не могла бы написать этой же самой статьи в 1928 году, „ибо теперь мы имеем не Польшу угнетенную, но Польшу угнетающую Западную Беларусь“, и т. д.

Что Роза не написала бы той же самой статьи это факт, но что она не оценивала бы Мицкевича иначе, чем 30 лет тому назад, это тоже не подлежит сомнению.

Тов. А. В., отмечая, что приведенную выше мысль, Ленин высказал в 1914 году, забывает, что в том же 1914 году (великороссы

принадлежали к народам угнетающим, а не угнетаемым) Ленин написал статью „О национальной гордости великороссов“, в которой говорит:

„Нам больше больно видеть и чувствовать каким насилиям, гнету и издевательствам подвергают нашу прекрасную родину царские палачи, дворяне и капиталисты. Мы гордимся тем, что эти насилия вызвали отпор из нашей среды, из среды великороссов, что *эта* среда выдвинула Радищева, декабристов, революционеров-разночинцев 70 годов, что великорусский рабочий класс создал в 1905 г. могучую революционную партию масс, что великорусский мужик начал в это время становиться демократом, начал свергать попа и помещика“ (Собр. соч. том XIX, стр. 144).

Ленин, как видим, не опасался, что напоминание о демократах прошлого и даже позапрошлого столетия, может отрицательно повлиять на российский рабочий класс и его борьбу с национализмом. Ленин приказывает партии, которую создал и которой руководил гордиться этими демократами.

Тов. же А. В., возвращаясь к ошибкам люксембургизма высказывает взгляды, аналогичные тем, за которые Ленин так немилосердно хлестал.

Еще об ошибках тов. А. В.

Тов. А. В. поучает нас, что авторы книги забыли о возникновении и существовании Советской Белоруссии, и с другой стороны фашистской, империалистической Польши, которая является „постоянной угрозой войны против СССР“.

„Это внешний фон, на котором нужно рассматривать статью тов. Гельтмана о Мицкевиче, книгу о „1863 годе в Минщине“ и взгляды тов. Ясинского“—пишет тов. А. В. и прибавляет: „внутренний же фон заключается в существовании в Белоруссии слоев недовольных советской властью, враждебных нам и мечтающих о прибытии поляков, польского войска, которое освободило бы их от диктатуры пролетариата: это слои белорусского кулачества, польской реакционной мелкой буржуазии и католического клера. Стремления этих слоев сливаются со стремлениями польских капиталистов к границам 1772 года, которые из этой земли сделали бы снова „польскую землю“, оторванную от „Москвы“.

Польский фашизм подготовляется „также в духовной области“. „Какое должно быть направление этой пропаганды?..“

Поставив такой вопрос. тов. А. В. отвечает: „направление как раз такое, какое имеет книга „Восстание 1863 года в Минщине“, окружить ореолом симпатии, обновить лозунги: „Прочь с Москвой“, отуманить головы геройством повстанцев, борющихся за федерацию Польши, Литвы и Руси, дать историческое оправдание походу Пилсудского на Минск (и Киев)“.

Вот что называется—договорился.

Тов. А. В. не отличает Польши, разорванной тремя империалистическими государствами, Польши, которой освободительные движения были постоянной угрозой для европейской реакции и увязывались с демократически-революционными движениями других народов—от Польши фашистской, империалистической, центра, и одновременно форпоста европейской реакции.

Тов. А. В. не отличает также империалистической царской России, жандарма Европы, центра самой черной реакции, России, кото-

рая, как кошмар тяготела над жизнью Европы—от Союза Советских Социалистических Республик, очага пролетарской революции, который несет надежду освобождения всем угнетаемым и эксплоатируемым. Эту разницу видит и понимает каждый ребенок, воспитываемый в советской школе, но этого не видит и не понимает тов. А. В. Отсюда его забавное требование, чтобы одна и притом так специальная книга заменила широкую пропагандистскую и воспитательную работу.

Непонимание этой разницы не является случайным—оно находится в связи с ошибочной линией эсдекапеиль по национальному вопросу, линией с которой такую беспощадную борьбу вел Ленин, а к которой возвращается тов. А. В.

Но, если бы мы даже на одно мгновение согласились с т. А. В., то только в „диалектических" головах тов. А. В. и тов. Здзярского, факт, что в данной книге помещен верноподданический адрес царю вместе с несколькими тысячами подписей польской шляхты, окружает „ореолом симпатии" их наследников, собирающихся вооруженно против Советской Белоруссии и Советской Украины, а докладная записка доносчика епископа Семашки придает блеск католическому клеру.

Очень трудно решить, виновата ли здесь плохая диалектика, или удивительная „забывчивость", что тысячи фамилий верных подданных кровавых царей оглашены в книге и что верноподданический адрес характеризует соглашательскую, контр-революционную позицию значительного количества польской шляхты в Минщине.

Заметим, что адрес с подписями равно, как докладная записка Семашки помещены, как *приложение*, так как происходят из другого источника (не из быв. царской канцелярии) и что они непосредственно не связаны с остальными документами. Можно ли было их не помещать? Можно, поскольку книга является сборником документов из архивов бывш. царской канцелярии. Эти приложения не свидетельствуют об „об'ективности" редакторов, на почве которой тов. А. В. основывает свои обвинения.

В связи с этими подписями возникает несколько замечаний. Тов. Здзярский, который из факта, что среди повстанцев 1863 года находятся фамилии предков деятелей современной фашистской Польши, делает вывод о сознательном „апотеозировании" этих деятелей, не делает, однако, соответственных выводов, из того, что среди подписей на верноподданическом адресе царю фигурируют также подписи предков этих деятелей, хотя даже сам эти фамилии приводит.

Это свидетельствует о методах тов. Здзярского, так усердно и без оговорок поддерживаемсго тов. А. В. Стоит также запросить обоих т. т.: с какого это времени марксисты считают, что заслуги, равно как грехи предков падают на их потомков?

Что то не по марксистски.

Господа министры фашистской Польши, пилсудчики, пэпэсовцы и так далее, хорошо знают о „заслугах" своих предков и стараются использовать их для себя. За то „грехи" своих предков, зная о них, скрывают и не будут слишком довольны, что их (грехи) извлекли на дневной свет. Для завоевателя Виленщины генерала Желиговского (его фамилию приводит сам тов. Здзярский) может быть немножко неприятно, что его предок был верноподданически настроен по отношению к царям.

В конечном итоге это не имеет большого значения, так как в Польше на самых выдающихся постах кишит от верных слуг последнего царя.

Достаточно вспомнить господина министра Мейштовича, предка которого тов. Здзярский выкопал среди повстанцев. Этот предок ничего ему „не поможет", если ему „не повредил" факт, что он сам принадлежит к так наз. „катариняжам", т. е. тем, которые принимали участие в открытии в Вильне памятника Екатерины.

Оставим же в покое предков.

Необходимо прибавить, что книга Инбелкульта, вследствие ее академического характера, тиража и цены не может быть причислена к массовым книгам и сфера ее воздействия даже посредственного очень ограничена. Но возникает вопрос, как тов. А. В. воображает себе содержание книги действительно-массовой, напр., учебника истории Белоруссии, в котором ведь нельзя обойти восстания 1863 г.? Быть может не следует из страха перед Пилсудским совсем говорить об этом историческом факте, или может быть представить его как выражение империалистических стремлений Польши (вероятно современной, фашистской)? Было бы очень интересно, если бы тов. А. В. теперь в 1928 г. написал соответственную главу для такого учебника, помня при том о словах Маркса:

„Разумеется, речь идет не о создании призрачной Польши, а об образовании жизнеспособного государства. Польша должна получить, по крайней мере, границы 1772 года, должна сохранить не только бассейны, но и устья своих крупных рек и получить, по крайней мере, над Балтийским морем обширную береговую полосу" (статья от 19 августа 1848 года в „Новой Рейнской Газете").

Не может ли такая мысль ввести в заблуждение, не может ли послужить обоснованием лозунга „от моря до моря"?

Однако, А. В. Рязанов, приводит эту мысль Маркса в своем труде „Маркс и Энгельс о польском вопросе", помещенном в книге „Очерки по истории марксизма", с тиражем *в десять тысяч* экземпляров (а не одна тысяча, как сборник документов, изданных Инбелкултом).

Ту же самую мысль мы находим в том же труде Рязанова, перепечатанном по польски в № 1 „З поля вальки", органа польской комиссии Истпарта ЦК ВКП(б) (тираж 1500 экз.), наконец, та же мысль в № 2 „З поля вальки", в собр. статей Маркса в „Новой Рейнской Газете" (тираж 1500 экз.).

Итак, „опасная" мысль Маркса разошлась в Советском Союзе в 13.000 экз., без специальных пояснений, оговорок или комментариев[1]).

Почему? Ибо ни один фашист, ни один „кулак" белорусский или представитель польской мелкой буржуазии и католического клера не даст себя убедить рассуждениями об изменившемся положении, о разнице двух эпох, ибо их теперешнее стремление к границам 1772 года не требует авторитета Маркса (конечно ложно понятого), а вытекает из их современных классовых стремлений, интересов. Также сила сопротивления рабочих и крестьянской бедноты белорусской, украинской и польской не будет слабее благодаря тому, что лозунг границ 1772 года когда то поддерживался Марксом, как лозунг в тогдашних условиях революционный.

---

[1]) Не только без объяснений, но с следующей оговоркой тов. Рязанова во вступлении к упомянутому труду: „Я ставлю себе задачу чисто повествовательную. Я заранее отказываюсь от всякой критики, даже тогда, когда взгляды Маркса и Энгельса прямо требуют ее".

Тов. А. В.ставить ударение на необходимости специального предисловия, забывая, что самое лучшее предисловие не имеет значения для контрреволюционеров.

Совсем забавны обвинения тов. А. В. в том, „что направление пропаганды, имеющей подготовить духовную почву для польского нападения на Беларусь“ находят свое выражение в приложении двух воззваний повстанцев, „агитирующих для целей так близких Пилсудскому: „Прочь с Москвой. Польская это земля, а не Московская. Народ Польши, Литвы и Руси“.

„Приложение“ (не приложение, а очередной материал), заключается в том, что среди жандармских рапортов находится рапорт от 25-го апреля 1863 года о том, что при убитом повстанце найдено значительное количество возваний и эти возвания приведены. Это: возвание центрального комитета как Временного Национального Правительства и Манифест Польского Национального Правительства (стр. 20 и 21 книги „1863 год в Минщине“).

Тов. А. В., упомянув об этих воззваниях, пишет: Прочь с Москвой. Польская это земля, а не московская. Народ Польши, Литвы и Руси“ и эти лозунги берет в кавычки, чем вызывает убеждение, что они взяты из данных возваний.

А как в действительности? „Прочь с Москвой“—таких слов нет. За то находим фразу (Манифест Польского Национального Правительства):

„§ 2. Национальное Правительство Польши передает крестьянам, оседлым, господским и казенным, на вечные времена, в полное владение, без чиншев и выкупов ту землю, которую они до сих пор имели,—а все распоряжения Московского Правительства отменяет, *ибо это земля польская, а не московская*“ (подчеркнуто мною *С. Г.*),

Как видим, повстанческое правительство обосновывает свое право отмены распоряжений правительства, с которым оно ведет вооруженную борьбу. Правильный ли мотив, хорошая ли формулировка? Дело не в этом, а в том, в каком контексте находятся приводимые тов А. В. слова.

И что имеет общего с Пилсудским и его стремлением к нападению на Белорусь *во имя помещичьих интересов, с целью отнять землю у крестьян Советской Белоруссии и Украины, землю, которую им дала Октябрьская Революция.* Считаю, что не найдется настолько тупоголовый, в глазах которого приведенный абзац из Манифеста Польского Национального Правительства окружал бы ореолом агресивные стремления современных польских помещиков и давал „историческое оправдание походу Пилсудского на Минск (и Киев)“.

В аналогичном контексте находятся слова: Народ Польши, Литвы и Руси“.

Тов. А. В. умеет подбирать „цитаты“!

Тов. А. В. для поддержания своего тезиса о содействии „походу Пилсудского на Минск (и Киев)“ притягивает за волосы Мицкевича.

Социалист Мицкевич придаст „тоске“ Пилсудского, тоске польских капиталистов к границам 1772 года, к федерации Польши, Литвы и Руси“ блеск своей собственной тоски к „Литве, моему отечеству“, окружит лучами своей чудной поэзии, своим великим сердцем“—пишет тов. А. В. Великолепен тов. А. В!—гневается на тов. Гельтмана зато, что он четко отделяет поэтическое творчество Мицкевича от его публицистическо-поэтической деятельности, и одновременно приводит мысль Мицкевича как раз из „Пана Тадеуша“.

Тов. А. В. вероятно думает, что никто не читает поэтических произведений Мицкевича и что все возьмутся за них, когда узнают, что Мицкевич был социалистом (что судить о социализме Мицкевича я уже писал).

А может быть тов. А. В. предполагает, что в Пилсудском осталось что-нибудь от прежнего социалиста (пэпээсовского, фрацкого), что так на него кто-нибудь смотрит и что в виду этого „социализм" Мицкевича создает ореол „социалисту Пилсудскому.

В чьих это глазах тов. А. В.?

Определение Мицкевича, данное тов. А. В., как „искреннего демократа", для различных „демократических" элементов, недостаточна-ли, а может быть лучшая рекомендация поэзии Мицкевича.

* * *

Считаю, что весь вопрос стоит не в той плоскости, в какой его ставит тов. А. В.

Дело в том, чтобы пропагандировать не подлежащий сомнению факт, что наступила другая эпоха, а вместе с ней передвижка отношений. Если раньше Запад был революционным и его передовой стражей была Польша, перед центром реакции—Россией, теперь Восток—(Советский Союз—Россия)—является очагом революции, а Запад стал реакционным. Польша, хотя в дальнейшем является передовой стражей, но уже реакции против революции. Польша стоит постоянно обращенная лицом на Восток, но это уже не лицо Польши революционной, а Польши контрреволюционной, не Польши демократов-революционеров 1863 года, а Польши „белых" 1863 года, Польши маркграфов Велепольских, Польши помещиков феодалов.

Этот основной перелом в отношениях должно уяснить себе польское трудящееся население Советской Белоруссии, должна понять университетская молодежь. Если это поймут, а считаю, что современные события (за последние 10 лет) убедили большинство для нас ценных—книга Инбелкульта, несмотря на отдельные недостатки и ошибки, не будет „опасна, вредна", как этого хочет тов. А. В. Тем же, которые этого не поймут—не помогут и не повредят никакие сборники документов с комментариями и предисловиями или без таковых, тем более останется без влияния плохенькая „диалектика" тов А. В.

Еще одно замечание. Тов. А. В. констатирует и я здесь с ним соглашаюсь, что „стремления польской реакционной мелкой буржуазии и католического клера сливаются со стремлениями польских капиталитов к границам 1772 года", однако должен отметить, что в нашем отпоре „походу Пилсудского на Минск (и Киев") не на эти слои будем ориентироваться, нас они не интересуют. Для польского же рабочего, для крестьянина-бедняка имеют значение слова Ленина:

„На ряду с польским пролетариатом, геройски *перенявшим великие традиции старой революционной Польши*, борется за свое освобождение пролетариат немецкий и русский" (собр. соч., том IV, стр. 225) (подчеркнуто мною *С. Г.*).

Для точности—русский пролетариат, а вернее СССР уже освободился и должен только остерегаться, чтобы ему снова не наложили ига, в первую очередь руками польских фашистов.

Е. Ривлин

О задачах комвуза

(Несколько предложений)

I

Наша страна, наша партия стоят сейчас перед задачами колоссальнейшего масштаба и колоссальной трудности. В порядок дня поставлен вопрос о культурной революции в стране с миллионами неграмотных, вопрос о социалистическом переустройстве деревни с 24 миллионами распыленных крестьянских хозяйств. Выполнение этих задач упирается, наряду с другими трудностями, и в вопросе о людях.

Нам нужны для культурной революции, для социалистического переустройства деревни люди, и не просто люди, а *новые* люди, коммунисты, совмещающие в себе классовое сознание с грамотностью, культурностью и умением работать. Вопрос о подготовке таких людей стоит сейчас с небывалой остротой. Его острота усуглубляется тем, что мы вынуждены снимать с работы целый ряд коммунистов, которые за годы передышки, годы мирного строительства, разложились, переродились, утеряли классовую бдительность, срослись с классовым врагом. Нам приходится снимать верхушки целых организаций, губернских, окружных, районных (Смоленск, Артемовск, Сочи и т. д.). Эти операции еще больше обостряют и без того еще огромную нужду в кадрах новых работников.

Нам нужны прежде всего работники для деревни. Было бы непростительным самообманом думать, что мы можем циркулярами, посылаемыми в деревню, гастролирующими наездами в деревню—произвести там культурную революцию и социалистическое переустройство. Все наши планы, все важнейшие решения партии остаются в значительной мере висящими в воздухе, ибо нет верных рук, которые могли бы их проводить. Мы должны сейчас послать в деревню тысячи коммунистов, постоянных практических работников, на которых можно было бы опереться, которые проводили бы в жизнь те прекрасные циркуляры и резолюции, которые пишутся.

И задача подготовки таких работников падает в первую очередь на наши Комвузы; этой задаче должна быть подчинена вся учеба в Комвузе с первого до последнего года.

Это не означает, конечно, что отдельные т. т. по окончании Комвуза не пойдут на работу в город; это означает только то, что основная масса оканчивающих Комвуз должна быть подготовлена к деревенской работе и на эту работу должна итти. Каждый год выпускать на деревенскую работу 40—50 комвузовцев, носителей культурной революции, не болтунов, а практиков, которые поедут в деревню не на кратковременную гастроль, а на 3-4 года—это даст нам ощути-

тельные результаты, это даст возможность не строить прекрасные воздушные замки, а вести действительную работу по переустройству деревни.

Конечно, мы испытываем нужду и в городских работниках. Но в наших условиях, в условиях Белоруссии (как впрочем и в большей части Союза) вопрос о деревенских работниках стоит несравненно острее и на разрешение этого вопроса должны быть сконцентрированы все силы. *Подготовка кадров деревенских работников—вот то звено за которое мы должны сейчас ухватиться.*

Наша республика—республика деревенская. На ее территории мы имеем лишь немногие города, с немногими фабриками и заводами, с малочисленным пролетариатом. Экономическое развитие республики, победа культурной революции—все это зависит в первую очередь от того, насколько глубоко мы проникнем в деревню, насколько нам удастся действительно ее преобразить. Уже по этой одной причине мы должны сейчас сосредоточить все наше внимание, все силы и средства на подготовке работников для деревни. А если к этому прибавить, что город снабжен работниками все же несравненно лучше, чем деревня, что, как бы медленно ни шло выдвижение работника из среды городских рабочих, оно идет несравненно быстрее, чем из среды деревенского пролетариата и бедноты, наконец, что непрерывно идет процесс снятия лучших элементов деревни для города (поступающие в ВУЗ'ы, поднимающиеся по служебной лестнице и т. д.), тогда становится совершенно очевидным, почему мы должны Комвуз поставить на службу деревне.

II

Что должен делать Комвуз для того, чтобы готовить работника деревни, что должен дать он вступающему в него партийцу? Очевидно, что он должен готовить работника грамотного, владеющего марксистким методом, умеющего при помощи этого метода разбираться в окружающей обстановке *и умеющего вести практическую работу в какой-либо области деревенской работы.* С первыми задачами Комвуз кое-как (как мы видим дальше, именно, „кое-как") справляется. Для выполнения последней задачи он не делает ровно ничего.

Между тем деревне сейчас меньше, чем когда бы то ни было нужны всезнайки, агитаторы, не умеющие вести никакой практической работы и т. п. Деревня никогда особенно не жаловала таких людей. Но прежде работа была, несравнено проще, не требовала специальных знаний, и поэтому можно было и не имея предварительной специальной подготовки, сравнительно быстро приспособиться к той или другой работе. Теперь положение совершенно иное. С каждым годом все больше и больше расширяются права (и обязанности) районных советов и с каждым годом поэтому усложняется их работа, а стало быть и работа соответствующих партийных организаций.

Но еще важнее то, что задачи стоящие перед нами, чрезвычайно усложнились. Теперь, такая, например, работа, как коллективизация сельского хозяйства, кооперативная работа, финансовая и т. д., требует знаний и при том не общих знаний, а знаний в данной конкретной области.

Комвуз должен давать студентам такие знания, если он хочет готовить не *лишних людей, часто по окончании Комвуза не находящих себе работы, кочующих с места на место*, а людей действительно нужных партии.

Этих знаний нельзя дать мимоходом, путем поездок в подшефную деревню, эпизодических лекций и другими подобными методами. Комвуз должен уделить специальное время (никак не меньше, чем полгода), исключительно подготовке студентов к отдельным областям деревенской работы.

Мы предлагаем разбить студентов в последний год обучения на отдельные группы, секции, назовите как угодно, которые готовили бы работника по коллективизации, партработников, кооперативных работников, работников политпросвета.

Ведь уже теперь Комвуз не отказывается от секционной работы, но по какой то иронии судьбы—единственная секция, которая теперь существует, это... секция журналистики. Как будто в журналистах мы острее всего нуждаемся, как будто журналиста легче всего подготовить путем секционной работы в Комвузе, как будто мы имеем хоть сколько нибудь подготовленных людей для руководства секцией журналистики.

Нам нужны в Комвузах секции, но как раз не такие, какие там существуют. Нам нужны секции по отраслям деревенской работы, секции, работе которых было бы уделено специальное время, которыми руководили бы наши лучшие практические работники, которые по серьезному поставили бы работу по изучению деревни.

Но созданием таких секций, как бы важно оно ни было, вопрос не исчерпывается. Мало того, чтобы студент Комвуза последние полгода занимался той или иной отраслью деревенской работы. Нужно в общей учебной работе уделить больше времени дисциплинам, связанным с будущей работой студента, нужно целый ряд дисциплин связать с деревенской работой. Мы говорим сейчас о том, чтобы пересмотреть центральные программы, включив в них моменты, связанные с Белоруссией. Это надо уточнить. Мы должны прежде всего включить в них моменты, связанные *с белорусской деревней*. Это относится к таким предметам, как экономическая география, экономическая политика, к ряду общеобразовательных предметов,—естествознанию, химии и др.

Мы должны поставить в Комвузе изучение и глубокое изучение экономики белорусской деревни, которое предшествовало бы секционной работе, ибо в какой бы отрасли работать не пришлось—экономику деревни знать необходимо. Нам скажут: нет книг, нет преподавателей. Это отчасти верно, но этот недостаток может быть восполнен, и с успехом для дела, самостоятельной работой студента. Его нужно научить методу работы, методу изучения экономики деревни, дать исходные пункты для работы, а дальше центр тяжести будет перенесен на самостоятельную работу студенчества.

III

Коротко говоря, перед Комвузом должна быть поставлена определенная задача и тогда будут найдены средства для ее разрешения. *Комвуз должен стать школой подготовки деревенских работников.*

„Значит вы хотите готовить узких специалистов, значит вы хотите отказаться от основной задачи Комвуза—выработки у партийных работников марксистского миросозерцания, поднятия их культурного уровня? Ничуть не бывало. Ничего этого мы не хотим. Но нам, грешным делом, кажется, что та задача, которую мы ставим перед Комвузом, ни в какой мере не противоречит задачам, указанным выше. Больше того, нам кажется, что они неразрывно связаны, ибо нам нужен практический работник в деревне, не только знакомый со своей

отраслью работы, не только грамотный, культурный, но выработавший у себя марксистское миросозерцание, овладевший методом марксизма и научившийся применять его к конкретной обстановке.

Но как обстоит в Комвузе дело с выработкой марксистского миросозерцания? Казалось бы, что с этой задачей он должен был бы справляться. Ведь слушатели Комвуза, почти все время имеющееся в их распоряжении, уделяют политической экономии, диалектическому материализму, ленинизму, всяким историям и другим общественным дисциплинам, проходимым при том исключительно под руководством преподавателей—марксистов.

Между тем, нам кажется, что слушатель не выходит из Комвуза с отчетливым марксистским миросозерцанием, что он не научается самостоятельно владеть марксистким методом. Он бесспорно получает в Комвузе знания по политической экономии, истории, ленинизму и другим *отдельным дисциплинам*, но он не получает знания, во всяком случае достаточного знания, марксизма. С первого взгляда это может показаться пародоксальным. Разве есть какой либо другой марксизм помимо марксистской политической экономии, помимо истории, изучаемой при помощи марксисткого метода, помимо исторического материализма, ленинизма и разве все это не проходится в Комвузе? Другого марксизма, конечно, нет и все это действительно проходится. Но для того, чтобы овладение этими дисциплинами действительно означало бы овладение марксистским миросозерцанием, для этого необходимо чтобы комвузовец уловил взаимную связь, больше того, неразрывное единство этих дисциплин, *необходимо, чтобы каждый новый факт, который он узнает, не оставался бы изолированым, а укладывался бы, как частичка единого и цельного миросозерцания.* А для этого, в свою очередь, необходимо не только соответствующее построение программ, согласование их и проч., для этого *необходимо, чтобы к более глубокому изучению отдельных дисциплин слушатель подходил бы, уже имея представление об основных вопросах марксизма, зная уже, на какие вопросы он должен искать ответа в каждой отдельной дисциплине, для этого необходимо, чтобы после прохождения отдельных дисциплин слушатель обобщал бы полученные изменения, снова возвращаясь, но уже на совершенно другой основе, несравненно более углубленно, к основным вопросам марксизма.*

Между тем, ничего этого мы сейчас не имеем. Программы отдельных дисциплин одна с другой не связаны, к изучению этих дисциплин студент подходит, не имея представления о том, что такое марксизм, и, наконец, достаточного обобщения он также не получает.

Студент может поэтому прекрасно знать, какие классы боролись в Великой Французской Революции, что такое общественно необходимый труд, почему произошел раскол на II с'езде партии и т. д. и т. п., но все эти сведения не составят у него единого целого, не составят марксистского миросозерцания.

Возьмем к примеру уже такой „марксистский предмет“, как политическая экономия. Спросите у комвузовца[1]), и не у худшего, спросите у него какие собственно выводы можно сделать из всех сведений которые он получил, спросите у него, что обосновывает марксистская политическая экономия, что доказывает она, и редко кто ответит (и этот ответ сможет обосновать), что политическая экономия является

[1]) Считаем нужным отметить, что политическая экономия принадлежит в Белор. Комвузе к числу тех, к сожалению немногих, предметов, с которым дело обстоит благополучно. В данном случае мы, не имея ввиду Белорусского комвузовца, основываемся на опыте Свердловского Комвуза и ряда совпартшкол.

обоснованием теории классовой борьбы, что она доказывает возможность и неизбежность перехода от капитализма к социализму. Слушатель сможет, хуже или лучше рассказать Вам о воспроизводстве, дифференциальной ренте и т. д., а о смысле всей предмудрости сей, о месте политической экономии в общей системе марксизма вам расскажут лишь одиночки, уже пришедшие в Комвуз будучи несколько знакомыми с марксизмом.

Между тем, мы никак таким знанием удовлетвориться не можем. Эти знания имеют очень сомнительную ценность. Поскольку они не сложились в определенную систему, поскольку они остались разрозненными, отрывочными, они растают очень быстро; а если у немногих, обладающих хорошей памятью, эти сведения и остаются, они вряд ли смогут принести существенную пользу.

Что же мы предлагаем конкретно?

1. Мы предлагаем, чтобы прекратилось ежегодное увеличение количества дисциплин в Комвузе[1]). А Комвуз вовсе не должен ставить себе задачей догнать наши Вузы, перенявшие в свою очередь в этом отношении худшие стороны старой высшей школы. Не загромождать голову комвузовца бесчисленным количеством фактов, а на немногих дисциплинах научить их пользоваться марксистским методом, самостоятельной работе—в этом наша задача.

2. Мы предлагаем поставить на должное место ту дисциплину, которая призвана обобщать отдельные науки, дать студентам метод и которая называется у нас диалектическим материализмом. Прохождение этой дисциплины в наших Комвузах (не только в Белорусском) надо признать совершенно неудовлетворительным; она у нас ютится где-то на задворках.

Студенты занимаются диалектическим материализмом последний год. Но из того ограниченного числа часов, которое на эту дисциплину уделяется, еще урывается значительное время на изучении истории философии, на Беркли, Юма, Канта, изучение, которое комвузовцу не под силу и вряд ли особенно нужно.

Нас обвинят в пренебрежении к философии. Мы не чувствуем себя ни в какой мере повинными в этом грехе. Мы прекрасно знаем, что „большевикам вовсе не зазорно заниматься философией“. Но нам кажется уж действительно зазорным для большевика заставлять комвузовцев из 7-ми месяцев, которые даны на диалектический материализм, пять месяцев уделять Беркли, Юму, Канту, Гегелю и вообще истории философии, особенно при том условии, что это им при уровне их подготовки не под силу, что они тратят огромное количество часов с очень малым эффектом на преодоление далеко не легкого изложения Деборина, которое им рекомендуется. А мы утверждаем, что именно такое положение было в этом году на III курсе Комвуза. Только в *апреле*, за два месяца до окончания курса, студенты приступили к *первому* заданию по диалектическому, материализму, а первые пять месяцев они с усердием, достойным более плодотворного применения, занимались перечисленными выше философами.

И при таком положении становится понятным, что *студенты выходят из Комвуза не зная, как это ни покажется невероятным, таких основных работ по диалектическому материализму, как Плехановские „Основные вопросы марксизма“, „К развитию монистического взгляда на историю“* и т. д.

---

[1]) Этот момент пока еще не стоит особенно остро. Но для того, чтобы он и в будущем остро не стоял, мы считаем необходимым во время сигнализировать опасность, вырисовывающуюся уже достаточно ясно.

Студенты III курса Комвуза за 3 месяца до его окончания заявили пишущему эти строки, что они никогда в жизни этих книг не читали. Насколько нам известно и за оставшиеся три месяца их так и не успели прочесть, по крайней мере полностью. А по этим книгам училось марксизму и не плохо училось все старшее поколение нашей партии, по этим книгам неоднократно и настойчиво советовал учиться молодежи и Ленин.

В разгар дискуссии о профсоюзах, в один из наиболее критических моментов, которые только переживала наша партия и страна, накануне Кронштадта Ленин счел уместным заметить для молодых членов партии, что „*нельзя стать настоящим сознательным коммунистом без того, чтобы изучать—именно изучать все написанное Плехановым по философии, ибо это лучшее во всей международной литературе марксизма*". „Рабочему государству", говорит опять таки никто иной, как *Ленин*, по моему *следует требовать от профессоров философии, чтобы они знали изложение марксистской философии Плеханова и умели передать учащимся это знание*".

А у нас профессора умудряются в Коммунистическом Университете так проходить диалектический материализм, что студент Комвуза за три года так и не раскрывает книги Плеханова „К развитию монистического взгляда на историю" и, во всяком случае полностью, не прочитывает „Основных вопросов марксизма",—этих лучших из лучших книг, вышедших из под пера Плеханова. Если это не позор, то во всяком случае большое несчастье.

Мы предлагаем так поставить прохождение диалектического материализма, чтоб студент изучал основные работы Маркса, Энгельса (прежде всего Анти-Дюринга), Плеханова, Ленина, а не всякие учебники, как бы хороши они ни были.

Мы предлагаем, чтобы с основными вопросами марксизма слушатель знакомился не только на последнем семестре последнего года, но уже на первом курсе или даже на подготовительном отделении. Мы не настаиваем на определенной форме такого ознакомления. Этот вопрос должен быть обсужден особо. Но нам казалось бы наиболее целесообразным поставить изучение одной, двух основных работ классиков марксизма (обязательно Маркса „Коммунистический Манифест", а затем Энгельса „Развитие социализма от утопии к науке", или Ленина „Три источника марксизма" и т. д.). Это осветило бы совершенно новым светом, те дисциплины, которые студент будет впоследствии изучать на протяжении трех лет.

3. Мы предлагаем, наконец, при прохождении отдельных теоретических дисциплин уделить больше внимания методу и общим выводам из этих дисциплин, мы предлагаем, увязав их между собой, подчинить их диалектическому материализму. Пора наконец, чтобы каждый предмет перестал у нас быть самостоятельной республикой. Если мы хотим, чтобы студент получал не обрывки знаний, если мы хотим чтобы все получаемое им в Комвузе укладывалось бы в определенную систему взглядов, то нужно так поставить отдельные предметы, чтобы они дополняли, обосновывая друг друга, сами образовывали бы в своей совокупности единое и хорошо слаженое целое.

Если эти задачи будут выполнены, то Комвуз даст такую теоретическую подготовку, какая нам нужна. Студент, *так подготовленный*, будет действительно сознательным коммунистом, умеющим пользоваться марксистским методом в своей повседневной работе и имеющим все возможности для дальнейшего уже самостоятельного изучения общественных наук.

Янка Мялешка

Не пісаньне, а жывое інструктаваньне

Згодна рашэньняў XV-га зьезду ЎсеКП(б) і XI-га зьезду КП(б)Б і тых абставін, якія ў сучасны момант стаяць перад партыяй, партыйнае кіраўніцтва гаспадарчым і культурным будаўніцтвам сельскай гаспадаркі, ува ўсіх галінах павінна быць як мага больш гібкім і выразным.

Мы ведаем, што нашы вясковыя ячэйкі КП(б)Б па сваёй колькасьці сяброў партыі складаюць ня менш 10—15 чалавек, якой у большых выпадках прыходзіцца абслугоўваць 2 альбо 3 с.-саветы, маючы на ўвазе, што ня ўсе партыйцы данай ячэйкі знаходзяцца ў адным с.-савеце. Такім чынам, перад ячэйкай і раённай партарганізацыяй стаіць вялікая і адказная праца па абслугоўваньню і сталым кіраўніцтве гаспадарча-культурным жыцьцём с.-савету, альбо тэй ці іншай вёскі.

Перад сялянскімі арганізацыямі ў сучасны момант пастаўлены канкрэтныя задачы, бяз лішняй агітацыі заняцца пытаньнямі, арганізацыі, плянавай працы з групамі беднаты і наогул з беднатой, узяць рэзкі курс на калектывізацыю сельскай гаспадаркі, каапэраваньне насельніцтва і г. д.

Калі мы паглядзім, як гэта практычна выконваецца, дык убачым, што нашы ячэйкі пад час ударнасьці некалькіх пытаньняў, ня ведаюць за што ў першую чаргу ўхапіцца і як выканаць тую працу, якая перад імі ставіцца. У большасьці сэкратары ячэек стараюцца самі выканаць, забываючы, што ў яго маюцца партыйцы, камсамол, бедната і сялянскі актыў.

Нашы сэкратары ячэек, як вядома ня заўжды ўсебакова падрыхтаваны, каб стала правесьці ў умовах с.-савета, альбо прадпрыемства тое ці іншае мерапрыемства. Адгэтуль само напрашваецца пытаньне, што кіраўніцтва ячэек павіннаісьці шляхам як мага больш жывога кіраўніцтва, жывога інструктаваньня, як тое ці іншае пытаньне практычна праламіць у ўмовах дзейнасьці ячэйкі, як падыйсьці к яго ажыцьцяўленьню і праз каго ў першую чаргу патрэбна праводзіць.

У Гарадоцкім райкоме за апошні час пісьмовае кіраўніцтва, ячэйкамі паступова зьнішчаецца, а замест гэтага ўводзіцца, як сыстэма, жывое, канкрэтнае кіраўніцтва. Па паасобных пытаньнях праводзяцца інструктыўныя нарады з сэкратарамі ячэек выезды раённых працаўнікоў у раён на больш працяжны тэрмін ня толькі абглядаць работу, але і дапамагаць.

За апошні час райкомам КП(б)Б вывучана пытаньне плянаў работы. Раней было, што ячэйкі хоць і мелі пляны работы, але гэтыя пляны зьяўляліся не рэальнымі, ня ставіліся ў іх пытаньні канкрэтнага характару, якія патрэбна праводзіць у сучасны момант і пры складаньні плянаў ячэйкі ня ўлічвалі свае сілы і магчымасьці для выкананьня тае ці іншае задачы.

У сучасны момант перад плянавым пэрыядам у райкоме склікаецца нарада сэкратароў ячэек, на якой плян кожнай ячэйкі абгаварваецца, уносяцца тыя ці іншыя папраўкі, альбо дадаткі, робяцца канкрэтныя ўказаньні і парады, як практычна лепей правесьці тое ці іншае пытаньне. Потым гэтыя пляны абгаварваюцца на кожнай ячэйцы. Такі мэтад, як кажуць сэкратары ячэек, дужа добры, гэта дае магчымасьць ня толькі дапамагаць ім у іх працы, але на гэтых нарадах пры складаньні пляну, прымаецца мэтавая ўстаноўка па ўсіх ячэйках на даны пэрыяд. Пасылаць інструктыўныя лісты па ячэйках перад плянавым пэрыядам, гэта ня мэтад і ня жывое кіраўніцтва, а той-жа самы шматстаронкавы „цыркуляр“ дзе міжвольна будуць паўтарэньні:—„зьвярнуць увагу“, „усіліць“, „дабіцца канкрэтнасьці“ і г. д. З боку акругкому было-б мэтазгодным кожныя два-тры м-цы рабіць пэрыядычны агляд работы ячэек і райкомаў, а гэта давала-б магчымасьць абменьвацца вопытам работы аднэй арганізацыі з другой.

Таксама мэтазгодна практыкаваць заслухваньне дакладаў аб працы ячэек на бюро райкому па паасобных пытаньнях, што канкрэтна зроблена па калектывізацыі і машынізацыі сельскай гаспадаркі, альбо аб працы з беднатой і актывам, ці—калі вытворчая ячэйка,—аб працы вытворчых нарад і камісій. Значна больш ад гэтага будзе карысьці, чым ад заслухваньня дакладу ячэйкі наогул аб працы, пасьля чаго даецца вялічэзная дырэктыва, у якой ня кожная ячэйка можа разабрацца.

Мэтазгодна і такая сыстэма, якая за апошні час практыкуецца акругкомам КП(б)Б, гэта рассылка праз райком паасобных дырэктыў непасрэдна ячэйкам, як напрыклад:—прысланы тэзісы аб пасяўной кампаніі, з разьлікам на кожную ячэйку; гэта мерапрыемства аблягчае райком партыі ў сэнсе перадруку і пасылкі ад сябе ячэйкам гэтых-жа ўказаньняў.

Да ўсяго гэтага трэба дадаць, што было-б вельмі добра, каб арганізавалі для сэкратараў ячэек, асабліва сельскіх, кароткатэрміновыя курсы. Гэта дало-б магчымасьць дасягнуць лепшай практычнай працы.

НА МЯСЦОХ

Б. Шпітальнік

Партыйная арганізацыя на Мазыршчыне

Акруговая партыйная арганізацыя за час з 1-VII—27 года па I-IV—28 г. узрасла на 284 ч. і налічвае ў сучасны момант 1820 чал. членаў і кандыдатаў партыі, рост які ў пераважнай сваёй частцы ішоў за лік рабочых і сялян.

Зьмяненьні ў складзе арганізацыі за гэты пэрыяд характарызуюцца ў наступным:

На якія пэрыяды	Арганізацыя па сацыяльным становішчы ў $^0/_0{}^0/_0$		
	Рабочых	Сялян	Іншых
На I-VII—27 г.	46,5	33	20,5
„ I-IV—28 г.	53,9	29,9	16,2

Пры ўзросьце партыйнай арганізацыі за адзначаны пэрыяд на 18,4$^0/_0$ удзельная вага членаў партыі ў арганізацыі паменшылася на 2,4$^0/_0$, што гаворыць аб здавальняючым тэмпу пераводу з кандыдатаў у члены партыі, хоць з другага боку маецца невялічкае памяншэньне ў складзе членаў партыі рабочага асяродку (на I-VII—27 г. было 56,5$^0/_0$, на I-IV—28 г. маецца 56,1$^0/_0$—памяншэньне на 0,4$^0/_0$).

У агульным росьце арганізацыі наглядаецца невыстарчальны рост за лік жанчын, процант якіх у арганізацыі зьяўляецца стабільным (8,9$^0/_0$).

Як праходзіла фільтроўка, а правільна кажучы адбор у партыю з складу падаўшых заявы аб уступленьні ў партыю? Адсеў па паасобных соцыяльных групах падаўшых заявы характарызуецца гэтак:

За які пэрыяд	Адсеў па сацыяльных групах у $^0/_0{}^0/_0$				
	Рабочых	Сялян	Батракоў	Служ. і інш.	Агульны $^0/_0$ адсеву
З 1-I па 1-VII—27 г.	69	79,2	90	88,8	76
З 1-VII па 1-IV—28 г.	37	63	57	78,6	42,2

З прыведзенных лічбаў бачым, што ў асноўным адсеў быў правільны, што падыход да прыёму ў партыю паасобных сацыяльных груп быў правільны, аднак процант адсеву батракоў зьяўляецца ўсё-ж завялікім, тое-ж самае наглядаецца і ў агульным росьце парт-

арганізацыі за лік батрацтва—рост за лік гэтай групы зусім нязначны (за час з 1-VII—27 г. па 1-IV—28 г. прынята батракоў 29 чалавек). Прычынай слабага росту арганізацыі за лік батракоў зьяўляюцца: а) раскіданасьць батракоў па вёсках і б) слабасьць пастаноўкі выхаваўчае і масавае работы сярод іх; аб гэтым яскрава сьведчыць і тое, што з улічаных па акрузе батракоў 928 чал., партыйная праслойка складае сярод іх 2,1%. Адсюль як задача перад партарганізацыямі, асабліва перад вясковымі партыйнымі ячэйкамі ўзмацніць масавую і культурна-выхаваўчую работу сярод батракоў і ўцягненьне іх у партыю.

Як станоўчы бок у росьце арганізацыі трэба адзначыць агульнае павялічэньне ліку беларусаў ва ўсёй арганізацыі (з 52,4% да 52,5%) і асабліва ў складзе рабочай часткі арганізацыі (з 36,7% да 39,5%). За тое, назіраецца вельмі марудны тэмп узросту партарганізацыі за лік палякаў, асабліва сялян.

Значнаму росту арганізацыі і паляпшэньню сацыяльнага складу яе, бязумоўна, садзейнічаў кастрычнікавы заклік на 1-X—27 года (было рабочых у арганізацыі—47,5% на 1-IV—28 г. маецца—53,9%). Наогул кастрычнікавы заклік у арганізацыі прайшоў наступным парадкам:

Усяго прынята па Кастрычн. закліку	З іх членаў КСМ	Фабрычна-завод. і транспорт. рабоч.	Па стажу работы на фабр. і трансп.				Батракоў	Іншых наёмных рабочых
			Да 3-х гадоў	Ад 3 да 5	Ад 5 да 10	Звыш 10 гадоў		
250	100	163	34	38	51	40	28	59

Кастрычнікавы заклік значна павялічыў партыйную праслойку на цэлым шэрагу прадпрыемстваў, хоць па паасобных вытворчых саюзах партыйная праслойка вельмі стракатая, так напрыклад: калі па саюзу дрэваапрацовачнікаў партпраслойка сярод рабочых складае 21,2%, па саюзе харчаўнікоў—15,7% і скурнікаў—17,1%, дык па саюзах будаўнікоў яна складае 3,3%, камунальнікаў—9% і сельгаспадарчых і лясных рабочых (сярод рабочых саўгаспадарак)—18%,

Па паасобных прадпрыемствах партпраслойка зьмянілася:

Назва прадпрыемства	Лік рабочых	Партпраслойка ў %%		
		На 1-X—27 г.	На 1-IV—28г.	% павяліч.
Фабрыка „Чырвоны Кастрычнік"	310	21.9	23.5	1.6
Завод „Пралетары" . .	161	17	24.2	7,2
„ „Зьвязда" . .	305	10	16.3	6,3
„ „Труд" . . .	125	21.5	35,9	14,4
Дэпо ст. Калінкавічы . .	329	7,3	12,8	5,5

Такім чынам з прыведзеных лічбаў відаць, што поруч з значным ростам паасобных прадпрыемстваў за лік кастрычнікавага за-

кліку, некаторыя слаба ўзрасьлі, асабліва гэта тычыцца дэпо станцыі Калінкавічы заходніх чыгунак і заводу „Зьвязда“.

Да недахопаў росту партарганізацыі трэба аднесьці:

а) невыстарчальны рост арганізацыі за лік рабочых да і пасьля кастрычнікавага закліку (за час 1-VII па 1-X—27 г. было прынята рабочых 24 чал. і за час з 1-I па 1-IV—28 г. 25 чал. рабочых). Гэты момант быў асабліва падкрэсьлен пры абсьледаваньні вытворчых партячэек заводу „Пралетары“ і камбінату, дзе была выяўлена слабая пастаноўка масавай працы, слабая апрацоўка беспартыйнага рабочага актыву, слабая праца індывідуалаў і зьменоргаў,

б) пры здавальняючым росьце партыйнай арганізацыі за лік камсамолу ўсё яшчэ маецца наліčча значнае колькасьці рабочых перарасткаў у арганізацыі КСМ.

Бліжэйшымі задачамі партарганізацыі павінна зьяўляцца: узмацненьне масавае работы на прадпрыемствах, большае разгортваньня работы з беспартыйным рабочым актывам, узмацненьне і ўцягваньне ў партыю рабочых і асабліва работніц. Неабходна зрабіць рашучы пералом партячэйкам вясковым і райкомам КПБ у справе большага ўцягваньня батракоў і сельгаспадарчых рабочых у партыю. У гэтым напрамку неабходна зьвярнуць сур'ёзную ўвагу на ўзмацненьне масавае работы батрачкомаў і рабачкомаў савецкіх гаспадарак. Адначасова не памяншаючы агульнага проценту рабочага асяродку ў арганізацыі—павялічыць рост за лік сялян беднякоў і лепшых серадьнякоў-актывістых. Райкомам і ячэйкам КПБ неабходна ўзмацніць уцягненьне ў партыю жанчын работніц, батрачак, бяднячак і лепшых серадьнячак, галоўным чынам, прайшоўшых цераз дэлегацкія сходы сялян.

Вяртаючыся да кастрычнікавага закліку важна не абмінуць, што значны процант з ліку прынятых у партыю (69%) прайшоў грамадзкую школу, што характарызуецца наступнымі лічбамі:

Грамадзкая работа прынятых у партыю па кастрычнікаваму закліку

у саветах		у каапэр.		у праф-саюзах		у КСМ		у дабр. т-вах		Іншая	Усяго
абран.	неабр.	абр.	неабр.	абр.	неабр.	абр.	неабр.	абр.	неабр.	на-грузка	нагружаных
8	—	3	1	61	1	39	17	22	11	10	173

Такім чынам, большы процант быў уцягнуты да і ў час кастрычнікавага закліку ў грамадзкую работу і зараз-жа пасьля прыёму ў партыю ячэйкі апроч правядзеньня з імі асобнай работы (асобныя нарады, сходы) значная частка была нагружана рознай грамадзкай і партыйнай работай і амаль што ўсе былі ўцягнуты ў партыйныя школы і палітгурткі.

За гэты час маецца пашырэньне сеткі партыйных ячэек з 81 да 97, пашырэньне, якое ішло, галоўным чынам, за лік вясковых ячэек (павялічэньне на 12) і адначасова павялічылася колькасьць сельпартячэек з лікам камуністых ад 10 да 20 чал. (на 1-VIII—21 яч. на 1-IV—29 ячэек). Як задача, перад арганізацыяй на бліжэйшы пэрыяд пастаўлена—пашырэньне сеткі партячэек за лік арганізацыі іх у савецкіх і каляктыўных гаспадарках.

З. Чухман

Состояние ячейки трудколлективов (Гомель)

Парт'ячейка трудколлективов об'единяет коммунистов 2-х коллективов „Ларек" и „Общепит" и насчитывает всего 46 чел, из них 5 канд. По партстажу состав ячейки не молодой—50%—с 1918 года по 1921 год.

Работа в ячейке за последний год несколько оживилась. Ячейка подошла ближе к руководству хозяйственной работой и фракциями месткомов.

Болезни и недостатки в ячейке

Казалось бы, что поскольку состав ячейки по партстажу в основном приличный, болезненных явлений там не должно было иметь места. Но это далеко не так. Мы здесь имеем такое положение, когда болезненные явления уж слишком выпирают наружу.

В чем они заключаются? Склоки, дрязги, сплетни хотя в количественном отношении несколько уменьшились в сравнении с прошлым, но все же тип этой болезни в ячейке сохранился. Эта болезнь исходит в основном от части партийцев, которые часто позволяют себе ряд недостойных членов партии поступков и когда им указывается на это, то они не только не считают эти указания правильными и стараются их исправить, а, наоборот, думают, что это, мол, к ним придираются, что члены партии, которые указывают на эти недостатки и ставят эти вопросы в бюро, являются сплетниками, что они подкапываются и т. д.

Факты. Чл. партии (семейный, имеет 2-х детей) получил в прошлом ряд партвзысканий за неэтичные, некоммунистические поступки, за связь с проституткой и т. д. Казалось бы, что хватит, надо было исправиться, но это далеко не так—он продолжает итти по скользкому пути: пару недель тому назад назначает свидание с „дамой". Для того, чтобы быть гарантированным, что она придет, берет в залог *колечко*. Она приходит в назначенное время, идут вместе в ресторан, напивается с ней. Для какой цели? Это секрет (хотя по мнению этого тов. у него были самые чистые, невинные намерения). Связался с домовладельцем хозяином магазина, выпивает часто с ними вместе и т. д.

Беспартийные, что, конечно, вполне правильно, указывают члену партии той же ячейки: „видите, как ваши коммунисты ведут себя". Когда этот вопрос обсуждался на бюро и собрании ячейки, то находятся такие т. т., которые пытаются взять его под свою защиту. По мнению этих т. т. члены бюро являются „сыщиками, они, мол, следят за каждым поворотом товарищей. Один т. высказывает на бюро и общем собрании ячейки такую мысль: „если он не может это „чисто" делать (т. е. так сделать, чтобы никто не заметил! З. Ч.), то душа с

него вон". Вот, мол, я это тоже практикую, но вы меня (это на чл. бюро яч. З. Ч.) никогда не поймаете! Как будто неэтичные поступки можно делать, но надо их делать с толком, „умеючи", а, главным образом, чтобы никто не знал об этом.

Дрязги, сплетни в ячейке создали обстановку недоверия друг к другу, нетоварищеские взаимоотношения между собой—чл. партии. То, что для части членов партии этой ячейки является привычным, вполне узаконенным, то для человека, впервые попавшего на собрание ячейки—особенно, когда разбирается вопрос, затрагивающий некоторых т. т.,—является противным Вы можете там слышать, примерно, такие „реплики": подлиза, вреш, демагог и т. д.; часто мешают друг другу говорить.

Это недоверие выражается и в другой форме: бывает, когда придешь поделиться с тов. по тому или другому отрицательному факту, то вместо правильного ответа часто услышишь: это сплетни, неправда. Что это значит? Это значит, что эти сплетни, дрязги так вкоренились в ячейке, что мозги отдельных т. т. работают по определенному направлению: эти сплетни заставляют часто не доверять тем или другим указаниям т т. на отрицательные моменты. Есть случаи, когда отдельные т. т. боятся говорить об этих болезненных моментах: „не зачем мол, мне начинаться с ними, он еще кое что выдумает и на меня", или просто:—нет охоты обижать т. т., сойдет так".

Все это культивирует в ячейке хладнокровное отношение вообще к различным недостаткам в хозяйственной, партийной и профессиональной работе Отсюда и целый ряд других непартийных поступков, систематическая выпивка, неэтичное поведение некоторых партийцев в быту и т. д.

Таким образом получается, что сами эти болезни под разным соусом самоограничивают борьбу с собой.

Можно было, примерно, такую лестницу изобразить: 1) основная опора этой лестницы: дрязги, сплетни; 2) сделал антипартийный поступок? Ничего подобного. Это подкапываются или—это дрязги; 3) указать на отрицательный факт?—Рисковано, не хочется иметь дело, зачем начинаться, потом сам не вылезешь, опасно: скажут, что это сплетни; 4) вообще не следует обижать т. т., по семейному уладим дело; 5) завершается это общим нереагированием на болезни и недостатки.

Вместо правильного претворения в жизнь решений 15-го с'езда партии: вместо здоровой самокритики, самобичевания болезней ячейки с тем, чтобы их изжить, часть т. т. стараются путем другой, нездоровой критики—(эта „категория" критики в значительной степени развита в ячейке. З. Ч.) *замазывать, сглаживать и этим самым вгонять болезнь глубже во внутрь.*

Культмассовая и воспитательная работа слабо поставлена

Большинство членов ячейки были вначале учебного года распределены по школам Существует кружок по проработке решений 15-го с'езда партии. Контроль над посещаемостью апокомиссией не проводился. Вледствие этого частые пропуски. Вообще воспитательная работа в ячейке слабо проводится, несмотря на то, что ячейка по своему культурному и политическому развитию стоит на низком уровне.

Апокомиссия не работает, не руководит проводимой воспитательной работой среди б./п. фракц. месткомов (ларка и общепит) в этом деле также слишком отстали. В коллективе „Ларек" имеется кр. уголок,

где можно было бы работу проводить. Воспитательная работа по практическим вопросам жизни коллектива, как воспитание по лини недостач по магазинам, по линии взаимоотношений работников прилавка с потребителем, совершенно не проводится. Несколько живее работает экономкомиссия, но и тут имеются существенные недостатки. Экономкомиссия и производственные совещания часто не занимаются своими непосредственными функциям: обсуждают несвойственные вопросы, как например, о состоянии ларька, принимают соответствующие постановления: пример (несмотря на включение ларька в плановое снабжени... принять меры через соответствующие организации об улучшении положении ларька и т. д.). Есть случаи, когда экономкомиссия подменяет местком: о той или другой ненормальности по лавке работники часто обращаются не в местком, а в экономкомиссию. Постановления производственных совещаний не утверждаются месткомом.

Недостатки в хозяйственной работе

Недостачи по магазинам „Ларька“ и буфетам „Общепита“ как будто получили там права гражданства и доходят до внушительной цифры: по „Ларьку“ мы имеем на 1-е октября 27 г. около 3.500 руб. (сюда входит некоторая часть недостач и после октября). По буфетам „Общепита“ около 1.800 руб. В этом деле не отстают и некоторые коммунисты—они идут „в ногу“ с беспартийными рабочими.

Условия работы для работников трудколлективов не совсем хорошие—частая сменяемость работников прилавка, буфетов усугубляет положение с недостачами. Все же это ничуть не смягчает вопроса и вести решительную борьбу против этого необходимо.

В отношении сменяемости замечается недоговоренность между администрацией и биржей труда. Часто бывают курьезы. А ведь договориться можно и необходимо. Нужно, чтобы и биржа труда и союз были ответственны за качество посылаемых работников.

Есть такие случаи, когда зав. магазинами за свой риск и страх отпускали товар (мануфактуру) в кредит своим знакомым и в том числе и сами кредитовались. Это делает член партии и когда при его докладе на бюро ячейки об этом спрашивают, он отрицает подобные факты. Такие явления кредитования имели место и по некоторым буфетам.

Не излишне будет тут указать на такую ненормальность: администрация общепит покупает в „Ларьке“ некоторые продукты (булочн. кондитерския изделия и др.) Несвоевременно производился расчет, ну и что же, есть один „хозяин“—управление трудколлективами, где можно было регулировть вопрос: управление трудколлективами могло заставить администрацию „Ларька“ отпускать нужные продукты. Это далеко не так, вопрос этот не решается так „упрощено“, как думают. Посылаются „ноты“, трещат телефоны—к соглашению не пришли—и разрыв торговых сношений. А кто здесь выиграл? Конечно, частник, так как эти продукты должны были некоторое время закупаться на частном рынке.

В хозяйственной работе „Общепита“ имеется ряд крупных недостатков. Пример: существует столовая „Общепита“, она дифицитна. Казалось бы что надо больше заглядывать сюда, стараться уменьшать расходы, и т. д. этого нет. Есть обратное: безхозяйственность. Вот, что рассказывает партиец на партдне: всего варят около 30 обедов в день; остается половина, подогревают в следующий день, и т. д В итоге выбрасывают на улицу, как негодное к пище. Закупка продуктов в

качественном отношении часто скверная. Обо всем этом администрация „Общепита“ не знала. Так она заявила на партдне. Партячейка также ничего об этом не знала и не приняла соответствующих мер, несмотря на то, что там работали члены партии. За первый квартал текущего года общепит имеет дефицит около 4000 руб. В отношении снижения административных и накладных расходов результатов нет. Имеется увеличение расходов по отношению к обороту, приблизительно проц. на 40. Накидки по буфетам, особенно там, где продаются спиртные напитки, доходяг на некоторые продукты до 300 проц. И вот представьте себе: буфеты в рабочих районах,—а они являются наиболее доходными, как об этом заявляла сама администрация—какую пользу они дают? Содействуют увеличению пьянства в рабочих районах, побольше выкалачивать рубли у рабочих (накидки). Ну, а какая польза в этом деле? Буфеты дают работу некоторому количеству безработных. На какой стороне перевес—трудно сказать. Если к этому учесть громадные недостачи по буфетам, а эти недостачи могут быть даже при хорошей постановке контроля (надо заметить, что таковой далеко не хорошо поставлен), ибо торговля продуктами находится в буфетах, не поддаются точному учету, то можно сказать, что эти буфеты приносят больше отрицательного чем полезного. По последним сведениям, некоторые буфеты административным отделом закрыты. Необходимо, чтобы соответствующиее организации заинтересовались этим делом и вывели отсюда соответствующие выводы.

Выводы

Бюро райкома партиии дало ячейке ряд директив для изжития всех недостатков в ее работе, особенно заострено внимание на болезни внутри ячейки. Ячейке сказано: *решительно бороться против болезни внутри вплоть до постановки вопроса об исключении из партии. Всю работу проделывать коллективно всей ячейке, больше коллективности в работе бюро, вместо нездоровой критики развернуть здоровую самокритику.*

Коллектив „Общепит“ не связан по своей работе с коллективом „Ларек“, по профсоюзной линии они состоят в различных союзах: первы союз Нарпит, второй—союз Совторгслужащих. Это затрудняло работу и руководство этими коллективами. Коллективу „Общепит“ бюро ячейки мало уделяло внимания, вследствие чего там работа еще слабее поставлена. Бюро райкома решило открепить этот коллектив от ячейки „Ларька“. Ячейке дана директива, несмотря на то, что она противилась этому, о переводе своей работы на еврейский, язык так как обсолютное большинство в ячейке евреи (1 русск.), которые выражают свои мысли лучше на еврейском языке.

Обледование внесло свежую струю в работу ячейки. Надо полагать, что эта струя поможет ячейке исправить все недостатки и выздороветь окончательно.

М. Шапіра

Масавая работа, як яна ёсьць

(Н. Барысаў)

Барысаўскі гарком КП(б)Б правёў праверку становішча масавай работы і ступень выкананьня дырэктыў па гэтым пытаньні сакавіковага Пленуму ЦК КПБ ад 1927 г. Праверка гэтая праводзілася з шырокім прыцягненьнем партактыву. Пры ўсіх ячэйках былі складзены спэцыяльныя камісіі па праверцы, а ў больш буйных ячэйках і каляктывах па некалькі камісій, пры чым кожная камісія правярала якуюнебудзь галіну масавай работы. Вынікі камісій зацьвярджаліся на бюро ячэек. Да некаторых больш тыповых прадпрыемстваў прымацоўваліся прадстаўнікі гаркому для помачы ў гэтай рабоце і для больш глыбокай праверкі. Усе гэтыя матэрыялы далі вынікі, і матэрыял, атрыманы, ад ячэек, у большасьці выпадкаў досыць глыбока і аб'ектыўна малюе становішча масавае работы. Праўда, меліся выпадкі прадстаўленьня вельмі слабага, з пункту погляду якасьці, матар'ялу, дзе замест канкрэтных даных аб працы гаворыцца аб тым, што праца „наладжваецца“, спосабы „прыймаюцца“, „наогул і цалкам“ і г. д. Але-ж гэта рэдкія выключэньні. Увесь матэрыял быў абагулен у дакладзе пастаўленым на абгаварэньне пленуму гаркому. Вялікая зацікаўленасьць і актыўнасьць пленуму пры абгаварэньні гэтага пытаньня, кажуць аб тым, што пытаньні масавае работы зьяўляюцца жывымі і цікавымі ў практыцы кожнае партыйнае ячэйкі.

Як-жа з масаваю работаю на справе?

Масавая работа парт'ячэек

а) Адчыненыя сходы ячэек.

Адным з асноўных відаў масавай работы парт'ячэек, які зьвязвае ячэйку з беспартыйнымі масамі рабочых гэта адчыненыя сходы ячэек. Калі ўзяць суадносіны паміж адчыненымі і зачыненымі сходамі ячэек, дык у сярэднім па горадзе суадносіны больш-менш нармальныя: з 249 сходаў праведзеных усімі 18 ячэйкамі гор. Барысава, адчыненых сходаў было 134 г. зн. 54%. Гэта з мая 1927 г. па студзень 1928 г. г. зн. за пэрыяд летні і васеньні, уключаючы перадзьездаўскую дыскусію, якая павялічыла лік зачыненых сходаў ячэйкі. Але-ж па паасобных ячэйках маюцца значныя разьбежкі ад гэтых сярэдніх досыць нармальных суадносін, напр. яч. будаўнікоў правяла за вышэйпаказаны час 5 зачыненых сходаў і 12 адчыненых, яч. гарадзкога камбінату 5 зачыненых і 10 адчыненых сходаў, а ячэйка зав. ім. Леніна 12 зачыненых і 7 адчыненых сходаў, бязумоўна, гэта патрабуе, каб некаторыя ячэйкі павялічылі лік сваіх адчыненых сходаў. Таксама маюцца выпадкі калі абвяшчаюцца адчыненыя сходы, прыходзяць рабочыя, слухаюць уважна, разглядзелі адно пытаньне, другое, раптам сакратар ячэйкі

ўстае і абвяшчае: „зараз будуць разглядацца некаторыя закрытыя пытаньні, беспартыйных просім пакінуць памяшканьне“.

Усе ўстаюць, азіраюцца; некалькі беспартыйных на вачох усяго сходу пачынаюць праціскацца да выхаду, сюд-туд чуюцца сьмяшкі, выкрыкі „а ну пошевеливайся“.

Беспартыйны рабочы, раз вышаўшы гэтакім спосабам з партсходу, другі раз наўрад ці пойдзе на яго. Праўда, гэткія выпадкі ў асноўным выжыты, але-ж яны былі за даны пэрыяд.

Наведваньне беспартыйнымі рабочымі партсходаў нявысокае. На ўсіх 134 адчыненых сходах адмечана беспартыйных 1048 чал., альбо 9-10 чал. у сярэднім на сход. Магчыма, што частка беспартыйных ня ўлічана, што можа павысіць гэтую сярэднюю лічбу да 12-15 чалавек. Асноўным недахопам гэтай справы—зусім недастатковая ўвага гэтым беспартыйным з боку парт‘ячэек. Напрыклад, калі гарком зацікавіўся—ці склікаецца сталы кадр беспартыйных, наведваючых партсходы і колькі чалавек налічвае гэты кадр, выявілася што многія ячэйкі гэтага зусім ня ведаюць, а асноўныя рабочыя ячэйкі налічылі гэты кадр па ўсіх прадпрыемствах у 60 чал., тым часам як кастрычнікавы заклік даў 260 заяў аб прыёме ў партыю.

Выходзіць, што падаўшыя заявы альбо зусім не наведвалі партсходы, альбо наведвалі іх рэдка і нерэгулярна.

Апроч недахопаў вучоту працы тут і недастатковая падрыхтоўка адчыненых сходаў, а ў большасьці выпадкаў адсутнічаньне гэтае падрыхтоўкі зусім. Аб сходзе партыйцы звычайна паведамляюцца за 2-3 гадзіны да сходу—дзе ўжо тут падрыхтоўцы беспартыйных да гэтых сходаў.

Паміж іншым падбор пытаньняў у парадак дню ў большасьці выпадкаў добры і пытаньні разглядаюцца цікавыя для партыйных і беспартыйных рабочых.

Удзел беспартыйных на самым сходзе, актыўнасьць іх большаю часткаю заключаецца ў задаваньні пытаньняў дакладчыкам, выступленьняў у спрэчках, а тым больш унясеньнем прапаноў—вельмі рэдкае зьявішча.

б) Індывідуальная работа партыйцаў сярод беспартыйных.

„Індывідуальная работа кожнага камуністага разглядаецца як асноўнае партыйнае заданьне“. Гэта дырэктыва сакавіковага пленуму не атрымала пэўнага адбіцьця ў практычнай рабоце амаль усіх ячэек гор. Барысава. Надта слаба з кіраўніцтвам ячэек на гэтай рабоце. Напрыклад, яч. ф-кі „Чырвоная Бярэзіна“ ў сваіх выніках піша: „індывідуальная сувязь і работа камуністых сярод беспартыйных слабая, адпаведны пункт сакавіковага Пленуму ЦК слаба прывіўся ў парткалектыву, некаторыя камуністыя гэтую работу нерэгулярна праводзяць, ды-ж і тэй вучоту няма“. Ячэйка заводу ім. „Камінтэрну“ піша, што „індывідуальная работа праводзіцца некаторымі партыйцамі па іх асабовай ініцыятыве, але ніякай арганізацыі ў гэтай рабоце пакуль няма. Спэцыяльна высунутых для гэтае работы таварышоў таксама няма“. Ячэйка з заводу ім. „Домбаль“—„у цяперашні час гэта работа не вядзецца“. Прыведзеныя вытрымкі з вынікаў буйнейшых парткалектываў і прадпрыемстваў Барысава (Бярэзіна—1000 рабочых, „Домбаль“—800 і г. д.) вельмі яскрава малюе становішча гэтае работы. У астатніх ячэйках ня лепш; некаторыя ў сваіх выніках зусім не ўпамінаюць пра гэтае пытаньне, лічачы яго відаць малаважным.

в) Групавая агітацыя.

Групавая агітацыя праводзіцца ў шэрагу прадпрыемстваў („Бярэзіна“, завод ім. „Камінтэрн“, ф-ка „Рабочы“, зав. імя „Домбаля“ і др.),

але маецца шэраг прадпрыемстваў, дзе гэтая работа зусім не праводзіцца і не пачыналася („Прафінтэрн“, зав. імя „Р. Люксэмбург“, будаўнікі і іншыя). Там, дзе яна праводзіцца, праходзіць без належнай увагі з боку ячэек; тое-ж самае можна сказаць адносна кіраўніцтва гэтаю справаю з боку ячэек. Толькі 2 парткалектывы (зав. імя „Камінтэрну і „Чырвоная Бярэзіна“) давалі арганізацыйную дапамогу групавым агітатарам у выглядзе кароткіх канспэктаў-гутарак. На зав. ім. Камінтэрну праводзяцца арганізаваныя ячэйкаю „палудзеньнікі“ г. зн. чыткі газэт і гутаркі па прачытаным. У астатніх ячэйках палудзенны перапынак зусім не скарыстоўваецца для масавай работы і для групавых гутарак. Але нават там, дзе гэта работа арганізавана, яна вельмі мала зачэпвае мясцовыя пытаньні і абхопвае толькі „грядущие“ кампаніі і то далёка ня ўсе. На больш буйных прадпрыемствах (зав. ім. Домбаля і „Чырвоная Бярэзіна“) маюцца гурткі групавых агітатараў, ахопваючых 30 чал.; рэгулярна работа пачалася нядаўна і некаторую дапамогу ў практычнай рабоце, яны пачалі аказваць толькі апошнімі днямі.

г) Беспартыйны актыў і работа па яго выхаваньню.

Беспартыйны актыў з рабочых ахоплівае досыць шырокі пласт рабочых. Па падліку ячэек яго налічваецца 641 чал. Яшчэ да гэтага часу ня высьветлена пытаньне аб тым, каго лічыць беспартыйным актывам. Некаторыя ячэйкі лічаць беспартыйным актывам усіх зборшчыкаў сяброўскіх узносаў, усіх дэлегатак Жанаддзелу (нават тых, якія з моманту абраньня ў дэлегаткі за 4 месяцы ні разу не наведалі сходу). Вучоту актыву па выконваемай рабоце і па актыўнасьці няма. Напрыклад, ячэйка заводу ім. Домбаля ў сваіх выніках піша: „Беспартыйнага актыву на заводзе 90 чал.; з іх працуюць актыўна чал. 30, астатнія ніякай работы не вядуць“. Некаторыя ячэйкі лічаць беспартыйны актыў нейкай неазначанай катэгорыяй. Напрыклад, ячэйка зав. ім. Леніна піша: „Беспартыйнага актыву налічваецца 15—20(?) чалавек“.

Адгэтуль зразумелы прычыны слабасьці выхаваўчае працы сярод беспартыйнага актыву, адсутнасьць дакладнага вучоту, маючы ў некаторых выпадках штучна раздутыя „сьпісы“ гэтага актыву; ячэйкі проста адмахнуліся ад задачы сыстэматычнае выхаваўчае работы сярод беспартыйнага актыву.

Пленум у якасьці практычных мерапрыемстваў па гэтаму пытаньню рэкамэндаваў: для сыстэматычнае выхаваўчае працы (і для набліжэньня да сябе), ячэйкам узяць больш вузкі круг сапраўднага актыву, неадмаўляючыся, зразумела, ад працы па падвышэньню актыўнасьці ўсіх рабочых. Сама выхаваўчая праца павінна ісьці шляхам: пэрсанальнага запрашэньня актывістых на адчыненыя партсходы праз індывідуалаў; праз уцягненьне актывістых у партсетку і пэрыядычныя нарады беспартыйнага актыву, як па агульных пытаньнях, гэтак і па паасобных галінах работы. Трэба адзначыць, што першы від работы адсутнічаў зусім, што датычыцца ўцягваньня беспартыйнага актыву ў партасьветную сетку, дык у гэтай справе нейкая работа ёсьць; ва ўсе школы палітграматы ўцягнута 128 чал. беспартыйных актывістых. Нарада беспартыйнага актыву праводзілася, напрыклад, на заводзе імя Камінтэрну ў сувязі з выплыўшымі непаразуменьнямі аб парадку кіраўніцтва ячэйкаю грамадзкім жыцьцём; была склікана нарада, дзе абгаварваўся даклад „партыя як авангард і кіраўнік рабочае клясы“. Абгаварэньне было досыць жывое і актыў адклікаўся, што гэта нарада растлумачыла ім шмат незразумелых да гэтага часу пытаньняў.

Жваваму абгаварэньню гэтага пытаньня шмат пасобіла тое, што даклад быў пабудаваны на прыкладах свайго прадпрыемства.

Масавая праца прафарганізацый

а) Агульныя і дэлегацкія сходы рабочых.

Калі ўзяць колькасьць, дык дырэктывы Пленуму ЦК выкананы досыць здавальняюча. Прафсаюзныя і другія агульныя і дэлегацкія сходы рабочых склікаюцца адзін раз на месяц, а то і часьцей.

Як толькі пачынаеш больш уважліва прыглядацца да таго як праходзяць, падрыхтоўваюцца і якія даюць вынікі сходы рабочых, дык даводзіцца адзначыць, што хоць прайшоў амаль год ад дня абгаварэньня гэтага пытаньня на Пленуме ЦК, але-ж істотных зьмен у сувязі з дырэктывамі Пленуму няма.

Папершае, наведваньне застаецца нізкім, асабліва для агульных сходаў. Характэрна прызнаньне аднаго прафпрацаўніка: „калі трэба адчыняць сход, я стаю з аднаго боку варот, а старшыня фабкому з другога і накіроўваем выходзячых рабочых на сход, інакш нічога ня будзе—разыйдуцца“. Гэта на адным з буйнейшых прадпрыемстваў. Наогул наведваньне агульных сходаў хістаецца ад 30% да 65%.

Дзе-ж асноўны „корань зла“?

Па агульнаму прызнаньню Пленуму гэты недахоп аўтарытэтнасьці рабочых сходаў, выкліканы тым, што ўсюды адсутнічае сыстэматычная праверка выкананьня вынасімых пастаноў, і адгэтуль абыякавыя адносіны рабочага—„гавары не гавары, наведвай альбо не наведвай—усё роўна вынікаў ня будзе“. Напрыклад, ячэйка будаўнікоў у сваіх выніках піша: „пастановы часта носяць агульны характар, ня ўлічваюцца асаблівасьці і пастановы не правяраюцца з пункту погляду іх выкананьня. Значная частка пастаноў забыта камітэтам“.

Ячэйка ф-кі „Чырвоная Бярэзіна“ паведамляе: „праверка выкананьня выносімых пастаноў недастаткова і паведамленьне рабочых аб выкананьні даўнейшых пастаноў слаба праводзіцца“. Завод імя Домбаля—„інфармацыя рабочых аб выкананьні наказаў і пастаноў пастаўлена кепска. Сыстэмы заўсёдышняга інфармаваньня няма, а ёсьць бяссыстэмныя прыватныя размовы аб тым, што тая ці іншая пастанова выканана“.

Гэтакі-ж прыблізна малюнак наглядаецца і на іншых прадпрыемствах. Ці можна пасьля гэтага дзівіцца з нізкага процанту наведваньня рабочых сходаў і малое зацікаўленасьці да іх з боку рабочых.

Некалькі вышэй наведваньня дэлегацкіх сходаў, але-ж тут бяда другога парадку—дэлегаты нідзе ня робяць справаздачы перад сваімі выбаршчыкамі, рабочыя, мала інфармуюцца аб пастановах дэлегацкіх сходаў, ня кажучы ўжо аб іх выкананьні.

Зразумела, што высокі процант наведваньня дэлегацкіх сходаў (ад 75 да 95%) вельмі мала цешыць, бо пры такой пастаноўцы справаздачнасьці дэлегатаў іх сходы фактычна зьмяняюцца ў штучна-фармальны агульны сход рабочых.

Вытворчыя нарады і вытворчыя камісіі

Аб уцягненьні рабочых у вытворчыя камісіі сьведчаць наступныя даныя па 12 прадпрыемствах гораду. Усяго маецца ў гэтых камісіях 118 чал. з іх 105 мужчын і 13 жанчын. З агульнага ліку—камуністых 46 чал., камсамольцаў 12 і беспартыйных 60 чал.

Склад вытворчых нарад прасачыць цяжка, таму, што ён надта цякучы. Маецца шэраг прадпрыемстваў, дзе ўдзел камуністых і камсамольцаў у вытворчых нарадах вельмі слабы. Асабліва слабы ўдзел у вытворчых нарадах жанчын работніц, што тлумачыцца адсутнасьцю работы ячэек па ўцягненьню жанчын.

За апошні час значны рух наглядаецца ў камсамоле па падвышэньню ўдзелу камсамольцаў у вытворчым жыцьці. Напрыклад, ячэйка КСМ зав. імя Домбаля праводзіць конкурс на лепшага вытворца з моладзі, пры чым гэты конкурс выклікаў жывую зацікаўленасьць з боку рабочай моладзі заводу.

Процант выкананьня пастаноў вытворчых нарад і камісій досыць здавальняючы У некаторых прадпрыемствах 75-90 і нават 95%, але-ж маюцца факты такога напрамку, напрыклад, на ф-ке „Чырвоная Бярэзіна", дзе процант выкананьня пастаноў вытворчых нарад і камісій 53.

Адна акалічнасьць маецца ў гэтай справе трывожнага характару— гэта стан удзелу рабочых у вытворчым жыцьці на будаўнічых работах. Маюцца неаднаразовыя ўказаньні вышэйшых парторганаў аб зьніжэньні сабекошту будаўнічых работ, а паміж іншым і прафсаюзныя, і гаспадарчыя органы ня толькі недастаткова прыцягваюць рабочых да гэтае справы, а ў шэрагу выпадкаў адпіхаюць рабочага.

Вось як характарызуе ячэйка будаўнікоў становішча гэтае справы: „На некаторых буйных пабудовах, як мост праз Бярэзіну, тэхпэрсанал не заўсёды ідзе насустрач рабочым у справе ўнікненьня вытворчых дэфэктаў, а часта нават ігнаруе іх". Ці можна пры такім становішчы сур'ёзна ставіць пытаньне аб зьніжэньні сабекошту вытворчасьці?

І тут, як у справе аб агульных і дэлегацкіх сходах рабочых, асноўны недахоп!—адсутнасьць альбо слабая сыстэматычная праверка пастаноў і пажаданьняў рабочых з пункту погляду іх вучоту і праверкі правядзеньня ў жыцьцё. Напрыклад, ячэйка завода ім. Домбаля піша: „вучоту прапаноў і іх рэалізацыі ня было, пры праверцы вышла, што 75% прапаноў рабочых праведзена ў жыцьцё" Гэта палажэньне характэрна для большасьці ячэек. Зразумела, што адсутнасьць праверкі выкананьня пастаноў у шэрагу выпадкаў зводзіць на нішто добрыя пажаданьні рабочых, паніжае іх зацікаўленасьць да вытворчых нарад наогул.

Рабкораўскі рух і насьценгазэта

Рабкораўскі рух у Барысаве расьце і разгортваецца досыць пасьпяхова. Выпускаецца 18 насьценгазэт, рэгулярна працуе 12 гурткоў рабкораў—ахапляюць 212 чал. Фактычна лік рабкораў большы, бо пры 6-ці насьценгазэтах гурткоў няма. Як агульнае зьявішча ўзаемаадносіны рабкораў з партячэйкамі нармальныя. Толькі пасьля абгаварэньня пытаньня аб масавай рабоце на пленуме гаркому выяўлен адзін факт ненармальных узаемаадносін бюро парткалектыву („Чырвоная Бярэзіна" з рэдкалегіяй насьценгазэты, аб чым своечасова пісалася ў газэце „Рабочий"). Хоць гэты факт у ўмовах Барысава і адзіны, аднак на ім варта застанавіцца.

Справа ў кароткіх рысах такая: у Кастрычніку 1927 г. на ф-цы „Чырвоная Бярэзіна" на сходзе пераабіраецца рэдкалегія насьценгазэты. Праходзяць усе таварышы намечаныя на бюро парткалектыву—5 камуністых. За ўвесь час іх працы да 10 кастрычніка пытаньні рэдкалегіі на бюро калектыву ня ставяцца. Работу рэдкалегіі выконваюць большаю часткаю камсамольцы, маладыя кандыдаты партыі; абраны ў рэдкалегію член партыі з 1919 году з кожным тыднем адыходзіць і сваю працу амаль спыняе. Гурток рабкораў пазбаўлены моцнага (і наогул усялякага) парткіраўніцтва, варыцца ва ўласным саку. Актыўным супрацоўнікам насьценгазэты працуе „правадыр" апазыцыі камсамольскага калектыву (выключаны з камсамолу) Незаконаў. Зьяўляюцца размовы

і аб прасьледваньні рабкораў, пры чым пад прасьледваньнем прыймаецца нядопуск на работу спазьніўшага на 45 хвілін пасьля гудка рабкора, замена рабкора, які адмовіўся ад работы і аблаяў заг. цэхам вулічнаю лаянкаю, і т. п. факты. Тым ня менш газэта сама па сабе выходзіць рэгулярна і ня кепска. Жывы, цікавы матар'ял. Добры знадворны выгляд. Газэта добра чытаецца.

Пасьля таго, як у газэце зьяўляюцца заметкі і карыкатуры бічуючыя адказных працаўнікоў (дырэктара, старшыню фабкома і некаторых паасобных камуністых) 10 лютага на паседжаньні бюро калякгыву ставіцца пытаньне: „аб карыкатурах на адказных працаўнікоў" (заўважым, не аб рабоце і напрамку, але аб карыкатурах,) пры чым бюро канстатуе: што ўсе заметкі і карыкатуры, за выключэньнем аднае грунтуюцца на сапраўных фактах, як быццам ня так ужо кепска, але-ж бюро дае рэдактару газэты добрую славесную тропку, а ў пастанове запісваецца: „у зьвязку з тым, што падобныя карыкатуры па сутнасьці нічога не даюць (хіба М. Ш.), а толькі падрываецца аўтарытэт работнікаў, прапанаваць рэдактару ў будучым усе заметкі на адказных працаўнікоў загадзя ўзгадняць з бюро парткалякгыву да рэдкалегіі. „Акрамя гэтага выносіцца пастанова прымацаваць" для кіраўніцтва члена бюро парткалякгыву (гэта да 5 камуністых).

Высунуты „для кіраўніцтва" прыступае да працы. Зьявіўшыся на пярэдадні выпуску насьценгазэты, зьбірае ўвесь матар'ял і пайшоў; зьвярнуўшыся праз гадзіну зварочвае са словамі: „сакратар парткалякгыву дазволіў, можаце пускаць".

Назаўтра выходзіць газэта; на відным мейсцы карыкатура: „наш цэнзар" з надпісам: „Бюро парткалякгыву высунула т. Разэнблюма для праверкі ўсіх заметак у нашай газэце". На наступным паседжаньні бюро калякгыву пытаньне ўжо разглядаецца аб рэдактару пры чым бюро пасьля шырокіх спрэчак пастанаўляе „вынесьці суровы выгавар з занясеньнем у асабовую картку за высьмейваньне бюро калякгыву і за невыкананьне пастановы аб узгадненьні заметак на адказных працаўнікоў".

Гэтае пытаньне ставіцца на абгаварэньне гаркому, спэцыяльная камісія вывучае ўсю гэтую справу і бюро гаркому пастанаўляе: „адмяніць пункт пастановы бюро аб узгадненьні заметак і выдзяленьні члена Бюро, адзначаючы грубое нарушэньне партдысцыпліны з боку рэдактара, які замест апэляцыі да парторганаў на няправільную, па думцы, пастанову бюро калякгыву, бічуе гэтую пастанову праз насьценгазэту, чаму Бюро паставіла яму на від.

Гэтая гісторыя надта паказальна з пункту гледжаньня пастаноўкі правільнага кіраўніцтва насьценгазэтай. Недахопы кіраўніцтва могуць прывесьці да сур'ёзных вынікаў і дужа падарваць работу.

Трэба сказаць, што гэты выпадак зьяўляецца адзіным на працягу ўсяе практыкі работы гаркому КПБ.

Дабраахвотныя арганізацыі

Асноўныя дабраахвотныя арганізацыі (МОПР, Осо-Авіяхім, ОЗЭТ) растуць і разгортваюць сваю працу. Колькасны рост усіх дабраахвотных таварыстваў выказваецца ў наступных лічбах (за 9 месяцаў). Лік членаў з 7308 да 8030, лік ячэек з 80 да 117, лік гурткоў з 16 да 27 і г. д. асабліва трэба адзначыць разготваньне Асо-Авіяхіму, МОПР'у, ОЗЭТ.

Асо-Авіяхім вырас з 3000 да 3500 чал., з 13 гурткоў да 22, пры чым большасьць гурткоў працуе нармальна Гэта, напэўна не азначае

што ўсё добра, маецца значная колькасьць „папяровых“ членаў, некаторыя ячэйкі не праяўляюць ніякай дзейнасьці.

Малюнак росту можна наглядаць і ў МОПРаўскай арганізацыі, але-ж тут лік фармальных членаў яшчэ больш.

Хутка і досыць добра расьце і разгортвае працу ОЗЭТ: з 50 ч. членаў у кастрычніку гэтае таварыства зараз налічвае 362 чал. прычым члены ОЗЭТ праяўляюць значную актыўнасьць.

Слабым мейсцам у дабрахвотных арганізацыях гэта шэфтаварыства. Хоць большасьць ячэек шэфтаварыства працуе, выяжджае ў вёску, але-ж сыстэматычную працу вядуць толькі 2 ячэйкі, астатнія працуюць з налёту, кампанейскім спосабам.

Як агульнае зьявішча, недастатковая адказнасьць камуністаў кіраўнікоў ячэек дабраахвотных таварыстваў іх каля 90%. Там, дзе парт'ячэйкі ўмелі гэтую адказнасьць патрабаваць, праца разгортваецца нармальна, у астатніх мейсцах маюцца выпадкі заціраньня паасобных ячэек.

Кіно, тэатр, радыё

Гэтая галіна масавае работы хоць і не ўвайшла ў распрацаваны матар'ял да пленуму гаркому, але-ж па даручэньні пленуму, падпалі спэцыяльнаму разгляду бюро, пасьля папярэдняга абсьледаваньня. Забясьпячэньне фільмамі кіно праходзіць праз Белдзяржкіно. Толькі 50% карцін можа быць прызнана прыблізна нядрэннымі, астатнія, замежныя „баявікі“, альбо нават некаторыя і савецкія—вельмі сумленнай якасьці („Рейс Мистера Ллойда“, „Поцелуй Мэри“ і т. п.).

Што датычыцца прыбліжэньня кіно да рабочых і чырвонаармейцаў маюцца досыць вялікія посьпехі. Кіно „Люкс“ у Нова-Барысаве распаўсюджвае сярод рабочых на прадпрыемствах ільготныя білеты па 15 кап. прычым рабочы, атрымаўшы білет, можа ў працягу месяцу ў любы дзень і на любую карціну скарыстаць гэты білет. Чырвонаармейцы прапускаюцца дармова з такім разьлікам каб кожны чырвонаармеец, раз у 7—10 дзён наведаў кіно.

Некалькі дзіўную лінію адносна кіно „Люкс“, які наведваюць амаль выключна рабочыя і чырвонаармейцы, вядзе Белдзяржкіно, спасылаючыся на тое, што гэтае кіно дае некаторы заробак, які ідзе на выдаткі цэнтральнага рабочага клюбу. Белдзяржкіно лічыць гэтае кіно „камэрцыйным“ экранам і дае па 30 р. у дзень за пракат карцін, а калі скардзіліся на благі падбор фільмаў адказвае: „гэта не камэрцыйны экран, што-ж вы патрабуеце, мы даём тое, што атрымоўваюць іншыя камэрцыйныя кіно“.

Гарсавет, папаўняючы мяйсцовы бюджэт, на тэй-жа падставе сыскваe падаткі і выходзіць, што клюб атрымлівае на дзяржбюджэце 140 р. у месяц, а павінен аддаць падаткаў 150 р. Разгортвай масавую работу як хочаш.

З тэатрам Барысаў пакрыўджан. Ня гледзячы на блізкасьць і добрыя зносіны з Менскам (4 пас. цягнікі на дзень) ні беларускі, ні яўрэйскі тэатры, ні трупа Галубка сюды ня едуць. І вось маецца горад, не апошні рабочы цэнтр на Беларусі, які здавальняецца „рознымі аб'едкамі“ вандроўнікаў, фокуснікаў, апэрэтак і сваіх драмгурткоў, прычым апошнія ня маюць належнага рэпэртуару, асабліва беларускага напр.: для гурткоў „сіняе блузы“ ніхто яшчэ не займаў вольнага часу каб напісаць рэпэртуар, хоць бы адну, дзьве п'есы. Сапраўды ня шкодзіла-б пісьменьнікам розных груповак, замест палемікі аб напрамках, скласьці што небудзь жывое для гурткоў сінеблузьнікаў на прадпрыемствах.

Становішча радыё досыць жаласнае. Часта псуецца. Адсутнічае кваліфікаванае тэхнічнае абслугоўваньне. Няма плянавага дэманстраваньня. Таварыства „Сяброў радыё“ толькі, толькі пачала арганізоўвацца. Вынік—вялікія сродкі патрачаны без карысьці. „Громкамаўчацель“, гэтая клічка апошні год ш ільна замацавалася за радыёўстаноўкамі.

Клюбная справа

Пры буйных прадпрыемствах—клюбаў няма, іх замяняюць чырвоныя куткі, харчэўні, але-ж замяніць, напэўна, ня могуць і прыходзіцца завадзкім арганізацыям разьвязаць неразьвязаную задачу як на плошчы 3—4-х квадратных сажэняў разгортваць культпрацу для 850—1000 чал. рабочых. Адгэтуль малы абхоп клюбна-масаваю работаю. Адгэтуль значнае п'янства, праяўленьні хуліганства, няма чым і куды адцягнуць рабочага ад п'янства.

Напэўна пускаюцца на ўсялякія хітрыкі, наймаюць пакоі ў прыватных хатах, скарыстоўваюць клюбы сяброўскіх вайсковых частак, нагружаюць пакоі фабкомаў, ячэек, але-ж усё гэта напэўна становішча не выратоўвае. Намечаная пабудова клюбу хімікаў можа некалькі аблегчыць палажэньне. Таксама палягчаецца справа ўлетку: што-небудзь можна арганізаваць пад адчыненым небам.

Маюцца два цэнтральных рабочых клюбы, адзін у горадзе, другі ў Нова-Барысаве, абслужыць яны могуць 1/6 частку Барысаўскіх рабочых. На справе-ж гэтыя клюбы хварэюць хваробаю ўсіх міжсаюзных клюбаў і з вялікай цяжкасьцю разгортваюць працу.

Асноўны недахоп клюбнай працы—слабасьць работы па беларусізацыі. Яшчэ да гэтага часу рабочы праз клюбы ня можа ў дастатковай і зацікаўленай форме прыцягнуцца да беларускае мастацкае літаратуры, да беларускае культуры.

Праўда, гаркомам дадзены цэлы шэраг указаньняў, дырэктыў, але-ж іх выкананьне ўпіраецца ў цэлы шэраг цяжкасьцяў, асноўнае—адсутнасьць на мясцох дастатковага кадру кіруючых культурных сіл. Патрабуецца гомач з Менску.

Рост культурных запытаньняў

У заключэньне, неабходна адзначыць рост культурных запытаньняў рабочае масы. Добрая лекцыя зьбірае „поўныя зборы“; была размова аб арганізацыі нядзельнага рабочага унівэрсытэту, праводзіўся запіс на прадстаўленыя заводу імя Домбаль 15 мейсц, запісалася 80 ч. і каб запіс прадоўжыўся, запісалася-б шмат больш, але з гэтага нічога ня вышла. Гэта, як і цэлы шэраг другіх момантаў, гаворыць аб узросьце культурных запатрабаваньняў. Культурная рэвалюцыя стукаецца ў дзьверы!

Вучот настрояў рабочых

Добрым мэтадам вучоту настрояў рабочых гэта ўвядзеньне на большасьці прадпрыемстваў спыткаў запытаньняў і адказаў. Пры своечасовых і талковых адказах, гэтая форма работы дае вельмі добрыя вынікі. На падставе гэтага можна будаваць пляны масавае работы, можна ўлічыць, што трэба растлумачыць, на што трэба націснуць у даны момант.

Неабходна шырэй асьвятляць вопыт масавае работы

З часу абгаварэньня пытаньня аб масавай рабоце на Пленуме ЦК КПБ прайшоў год. Жыцьцё паказвае, што пастановы Пленуму жыцьцёвы, правільны. Пытаньне зараз стаіць не аб выданьні новых дырэктыў, а аб рэалізацыі маючыхся. Якім спосабам яны праводзяцца ў жыцьцё, якія мэтады пры гэтым ужываюцца—усе гэтыя пытаньні трэба шырэй асьвятляць. Праверка выкананьня пастаноў Пленуму дадуць магчымасьць іх лепш праводзіць у жыцьцё.

У ЦК КП(б)Б

Пастановы ЦК КП(б)Б аб беларускай літаратурнай, мастацкай і тэатральнай крытыцы

1. На падставе агульнага ўздыму народнай гаспадаркі і культуры БССР назіраецца шпаркі рост беларускай мастацкай літаратуры і мастацтва наогул (тэатр, музыка, кіно), а таксама значны рост літаратуры і мастацтва другіх нацыянальнасьцяў (яўрэяў, палякаў), таму літаратура і мастацтва пачынае адыгрываць больш значную роль у грамадзкім жыцьці працоўных мас БССР і ў працы па іх культурнаму выхаваньню.

Класава-выхаваўчая роля мастацтва і мастацкай літаратуры усё яшчэ зьяўляецца недастаткова вялікай і невыстарчальнай для таго тэмпу культурнага росту, які зараз патрэбен краіне пралетарскай дыктатуры ў інтарэсах пасьпяховага сацыялістычнага будаўніцтва. Гэтая клясава-выхаваўчая роля літаратуры і мастацтва будзе павялічвацца больш шпаркім тэмпам пры ўмовах, калі ў літаратуры і мастацтве будуць узрастаць яе сугучнасьць эпосе пралетарскай дыктатуры, калі яна будзе больш выразна адлюстроўваць нашу эпоху, эпоху дыктатуры пролетарыяту, нашу барацьбу за сацыялістычнае грамадзтва, гэроіку рэвалюцыі, працэс стварэньня сацыялістычнага грамадзтва і новага чалавека ў клясавай барацьбе і ў будаўніцтве, калі літаратурная і мастацкая творчасьць будзе прасякнута сацыялістычнай сьвядомасьцю і марксысцкім сьветапоглядам. Садзейнічаць гэтаму зьяўляецца першачарговай задачай кожнага камуніста, кожнага рэвалюцыянэра, асабліва працуючых у галіне літаратуры і мастацтва.

2. Шпаркі рост беларускага мастацтва і літаратуры стаў магчымым толькі ў выніку пабеды кастрычнікавай рэвалюцыі, утварэньня дыктатуры пралетарыяту і поўнага ліквідаваньня нацыянальнага прыгнечаньня народаў. Далейшае павялічэньне росту літаратуры і мастацтва народаў БССР магчыма толькі пры далейшых посьпехах сацыялістычнага будаўніцтва. Лёс літаратуры і мастацтва народаў БССР цесна зьвязаны з лёсам сацыялістычнага будаўніцтва і пралетарскай рэвалюцыяй. Сучасныя дасягненьні беларускай мастацкай літаратуры вызначаюцца ў утварэньні кадраў пісьменьнікаў, творчасьць якіх сугучна нашай эпосе, у набліжэньні да сучаснасьці старых пісьменьнікаў, у наяўнасьці каштоўных як па зьместу, так і па форме літаратурных твораў, у буйнейшых дасягненьнях у літаратурнай форме, у выяўленьні новага пісьменьніцкага маладняка з рабочых і сялян, у павялічэньні тыражу літаратурных твораў, у павялічэньні кадра чытачоў з пралетарыяту, сялянства, рабоча-сялянскай моладзі.

Але ў той самы час, калі ўзрост беларускай прамысловасьці, культурны ўздым вёскі і павялічэньне культурнасьці, арганізаванасьці пралетарыяту і ролі сялянскай беднаты, спрыяюча дзейнічаюць на рэвалюцыйнае разьвіцьцё мастацтва і літаратуры,—у той самы час, на другім канцы, у сувязі з павялічэньнем ролі кулака ў апошнія гады, узростам гарадзкой дробнай буржуазіі, а таксама і з прычыны невыстарчальнай працы па выхоўваньню пісьменьніцкага маладняка, сярод паасобных пісьменьнікаў пачаліся хістаньні, адзначылася з боку некаторых пісьменьнікаў набліжэньне да гэтых пластоў насельніцтва. Гэта выявілася у паяўленьні паасобных твораў, чужых сучаснасьці, а падчас варожых дыктатуры пралетарыяту, пралетарскаму сьветапогляду і працоўным масам. Нашай задачай у галіне мастацкай літаратуры зьяўляецца ўсямерна садзейнічаць разьвіцьцю творчасьці пісьменьнікаў, якія становяцца ці ўжо сталі на глебу пралетарскай клясавай барацьбы, набліжаць да пролетарыяту тых, хто хістаецца, асабліва з літаратурнага маладняку і весьці рашучую барацьбу з праяўленьнямі ў літарутуры нова-буржуазных і кулацкіх імкненьняў, упадніцтва і г. д.

3. Марксысцкая крытыка павінна адыгрываць вялізарную ролю ў справе выхоўваньня пісьменьнікаў паглыбленьня іх марксысцкага сьветапогляду, дапамагаючы ім стаць у творчасьці на шлях пралетарскай літаратуры. Марксыцкая крытыка павінна весьці няўхільную барацьбу з клясава-варожымі пралетарыяту і сялянскай беднаце плынямі ў літаратуры, з упадніцтвам, і арганізоўваць чытача і глядача вакол рэвалюцыйнай літаратуры і мастацтва, растлумачваючы як сацыяльна-грамадзкі, так і фармальна-мастацкі сэнс літаратурных і мастацкіх твораў.

Аднак жа сучасны стан беларускай марксысцкай крытыкі ў галіне літаратуры і мастацтва зьяўляецца нездавальняючым. На шляху стварэньня марксысцкай крытыкі маецца шэраг перашкод, паміж якімі асноўнымі зьяўляюцца:

а) амаль што поўная адсутнасьць марксысцкіх крытыкаў у шэрагу старэйшага пакаленьня беларускіх пісьменьнікаў.

б) невыстарчальнасьць выкладаньня гісторыі і сацыялёгіі мастацтва ў вышэйшых навучальных установах для падрыхтоўкі сталых літаратуразнаўцаў і амаль што поўная адсутнасьць дасьледчай працы марксыстых у галіне беларускай літаратуры.

в) недастатковае прыцягненьне да літаратурнай і мастацкай крытыкі найбольш кваліфікаваных у гэтых галінах камуністых і невыстарчальны культурны ўзровень і недастатковыя марксысцкая, а падчас і літаратурна-мастацкая падрыхтаванасьць маладых марксыстых, працуючых у галіне літаратурнай і мастацкай крытыкі.

Таму беларуская літаратурная і мастацкая крытыка не адыгрывае ў сучасны момант той ролі, якую яна павінна і магла-бы адыгрываць як у адносінах да літаратуры і мастацтва, таксама і ў справе арганізацыі шырокіх пластоў працоўных вакол літаратуры і мастацтва.

4. Пры невыстарчальным разьвіцьці беларускай марксысцкай крытыкі часам ацэнка буйнейшых літаратурных і мастацкіх зьявішч пераходзіць у рукі не марксыстых, не разумеючых сучаснай эпохі і тых сацыяльных зьявішч, якімі выклікана тая ці іншая плынь у літаратуры. Ідэалістычна-эстэтычны падыход да літаратурных і мастацкіх твораў, які часта яшчэ мае мейсца ў беларускай крытыцы, ня можа садзейнічаць рэвалюцыйнаму разьвіцьцю беларускай літаратуры і накіроўвае яе на ілжывы шлях адрыву ад сучаснасьці і сацыялістычных задач краіны. Эклектызм, які часам выдаецца за марксызм, таксама вельмі дрэнна адбіваецца на літаратуры. Усё гэта, узятае разам, часам садзейнічае нацыяналістычным тэндэнцыям—і „групавому" падыходу (беспадстаўнае кваліфікаваньне паасобных пісьменьнікаў, як надта блізкіх пралетарскай літаратуры, ці чужых нам, на падставе вырваных радкоў кантэксту паасобнага твору пісьменьніка, беспадстаўнае кваліфікаваньне ці дэкваліфікаваньне мастацкіх дасягненьняў таго ці іншага пісьменьніка і г. д.). Усім гэтым зьявішчам павінна быць абвешчана рашучая барацьба.

5. Канстатуючы значнае разьвіцьцё нашых нацыянальных тэатраў як з боку палепшаньня рэпэртуару, так і з боку мастацкіх дасягненьняў, а таксама посьпехі Белдзяржкіно, Бюро ЦК КПБ адзначае, што ў адносінах да іх наша тэатральная і кіно крытыка, як у газэтах, так і ў часопісах толькі ў нязначнай меры выканала сваю задачу.

Гэта адмоўна адбіваецца, як на росьце гэтых галін мастацтва, так і на выхаваньні тэатральнага і кіно-глядача. Значную ролю ў тэатральнай і кіно крытыцы павінна адыгрываць масавая рабочая крытыка, як у насьценгазэтах, так і на асобных сходах па абгаварэньню новых мастацкіх твораў (тэатральных і кіно-пастановак), пры грамадзкіх праглядах, на сходах глядачоў, у рабочых клюбах і г. д.); амаль што адсутнічае праца рабкораў і селькораў у гэтай галіне.

6. У мэтах разьвіцьця марксысцкай літаратурнай і мастацкай крытыкі, садзейнічаючай разьвіцьцю савецкай літаратуры і мастацтва, Бюро ЦК КПБ прапануе:

а) Наркамасьветы, АПА і Аддзелу Друку стварыць умовы, спрыяючыя падняцьцю культурнага ўзроўня, палепшаньню марксысцкага і літаратурна-мастацкага выхаваньня маладых пісьменьнікаў і крытыкаў. У прыватнасьці лічыць мэтазгодным у бліжэйшы час арганізацыю Дому Пісьменьнікаў для ўтварэньня ўмоў адпаведнай выхаваўчай літаратурнай працы.

б) Даручыць рэдакцыям газэт і часопісаў палепшыць аддзелы літаратурнай і мастацкай крытыкі, прыцягваючы да гэтай працы побач з спэцыялістымі-пісьменьнікамі і крытыкамі, камуністых, працуючых на культурнай рабоце ці маючых імкненьне да літаратурных і мастацкіх спраў,

в) Наркамасьветы больш рашуча прыступіць да выкананьня пастановы ЦК партыі па ўтварэньню нацыянальнага па форме і пралетарскага па зьместу тэатральнага і кінорэпэртуару.

г) лічыць неабходным утварэньне рабочай тэатральнай і кіно-крытыкі праз прыцягненьне рабочага кіно і тэатральнага глядача і рабкораў да абгаварэньня тэатральных і кіно-пастановак, як у прэсе, так і на паасобных нарадах пры рабочых клюбах і пры грамадзкіх праглядах.

7. Маючы на ўвазе, што ў БССР сялянскія пісьменьнікі і ў будучым будуць займаць значнае мейсца ў беларускай літаратуры, беларуская літаратурная крытыка павінна памагаць ім зжываць іх антыпралетарскія ўхілы дзеля таго, каб іх больш зьвязаць з задачамі пралетарскай дыктатуры і імкненьнямі пралетарыяту і сялянскай беднаты. Сялянская літаратура, як асобная мастацкая плынь мае ўсе даныя для таго, каб існаваць у пралетарскай дзяржаве. Таму, задачай марксысцкай крытыкі зьяўляецца не барацьба супроць сялянскіх плыняў, а садзейнічаньне такому разьвіцьцю сялянскай літаратуры, каб яна была прасякнута большай сьвядомасьцю неабходнасьці моцнага саюзу рабочае клясы і сялянства і энтузыазмам эпохі соцыялістычнага будаўніцтва.

8. Даручыць Аддзелу друку зрабіць асобны даклад аб становішчы яўрэйскай і польскай літаратуры і крытыкі.

Пастанова Бюро ЦК КП(б)Б аб вылучэньні работніц і сялянак на кіраўнічую работу ад 26 мая 28 г.

У дадатак да дырэктываў ЦК КП(б)Б ад 3/II-28 г. аб рашучым вылучэньні работніц і сялянак на кіраўнічую работу ў саветы, прафсаюзы, каапэрацыю і на прадпрыемствах— Бюро ЦК КП(б)Б прапануе:

1. Гаспадарчым, профэсыянальным і партыйным арганізацыям больш рашуча вылучаць работніц на адміністрацыйна-гаспадарчую работу і ставіць задачай на бліжэйшае паўгодзьдзе вылучэньне з работніц памоцнікаў дырэктароў на фабрыках, дзе пераважаюць работніцы, загадчыкамі цэхаў, аддзяленьняў; там дзе пераважвае жаночая праца (упаковачнае аддзяленьне дражджавых заводаў, с'ёмальнае і ўпаковачнае аддзяленьне запалкавых фабрык, бяльлевае аддзяленьне швэйных фабрык, анучныя і сартыровачныя паперных, чоска і ватэра тэкстыльных, матальнае аддзяленьне ткацкай фабрыкі).

Прафэсыянальным арганізацыям узмацніць вылучэньне работніц на сталую кіраўнічую работу ў Акраддзяленьня Саюзаў, адначасова працягваючы вылучэньне ФЗМК, ЦП Саюзаў і ЦСПСБ.

2. Перад арганізуемымі ЦВК курсамі грамадчыц паставіць задачу падрыхтоўкі работніц і сялянак да вылучэньня на кіраўнічую работу у с/с, гарсаветах, РВК, АВК, і Наркаматах, а дзеля гэтага курсы ўкамплектаваць работніцамі, батрачкамі і сялянкамі, намечанымі да вылучэньня на вызначаную работу, Акругкомам КП(б)Б зьвярнуць самую сур'ёзную ўвагу на адбор кандыдатур і намячэньне мейсца іх вылучэньня.

3. У арганізуемыя акруговыя жывёлагадоўчыя саюзы вылучаць па аднэй жанчыне дзеля сталай працы. Фракцыі Белсельсаюзу сумесна з Аддзелам работніц падрыхтаваць адпаведныя кандыдатуры.

Для падрыхтоўкі каапэрацыйных работнікаў лічыць неабходным на арганізуемыя курсы па падрыхтоўцы актыву па асобным сыстэмам і відам каапэрацыі ўцягваць ня менш 20% работніц і сялянак. Па сканчэньні курсаў больш актыўных з іх скарыстаць на кіраўнічай рабоце.

Для падрыхтоўкі каапэратыўных работнікаў з жанчын у гарадзкой і вясковай сетцы, больш шырока практыкаваць інстытут практыканства работніц і сялянак пры ЦРК і саюзах.

4. Пры надыходзячых перавыбарах партарганізацый лічыць неабходным павялічыць вылучэньне камуністак на сталую выбарчую партработу ў ячэйках, РК і АК.

Павялічыць таксама вылучэньне дзяўчат камсамолак на сталую кіраўнічую камсамольскую работу, ячэек, Райкомаў і АК.

5. Даручыць Наркамюсту маючыхся на курсах жанчын скарыстаць на розных галінах сталай судовай працы.

6. Акругкомам і фракцыям адпаведных арганізацый зьвярнуць увагу на далейшае прасоўваньне актыўна працуючых работніц і сялянак з нізавой работы на больш адказную кіраўнічую работу.

7. Прапанаваць Акругкомам і фракцыям адпаведных арганізацый увесьці ў практыку нагляданьне за работай вылучэнак, дапамагаючы ім у практычнай рабоце.

АК практыкаваць скліканьне пэрыядычных нарад вылучэнак для абмену вопытам работы і кіраўнікоў для высьвятленьня пасьпяховасьці вылучэнак у рабоце і зьніжэньня існуючых недахопаў у гэтай рабоце.

8. Усімі мерамі садзейнічаць малапісьменным вылучэнцам у ліквідацыі імі свае тэхнічнай няпісьменнасьці і малапісьменнасьці, садзейнічаць іх вучобе, дапамагаючы ім перамагаць цяжкасьці вучобы. Ячэйкі павінны зьвярнуць больш увагі на палітычнае выхаваньне вылучэнак.

9. Маючы на ўвазе некаторае вылучэньне жанчын на адміністрацыйную, гаспадарчую работу на транспарце, лічыць неабходным правадзіць гэтае вылучэньне больш узмоцненым тэмпам і зьвярнуць асаблівую ўвагу на вылучэньне на наступныя работы: у якасьці дзяжурных па станцыі, агентамі па службе эксплёатацыі, памоцнікамі начальнікаў станцыі і г. д. Фракцыі Саюзу прапрацаваць пытаньне аб практычным ажыцьцяўленьні гэтага рашэньня і аб мерапрыемствах па падрыхтоўцы работніц для вылучэньня.

Рэзалюцыя Сакратарыяту ЦК КП(б)Б аб масавай паліт-асьветнай працы на вёсцы ад 21 мая 28 г.

I. Сакратарыят ЦК КП(б)Б канстатуе:

а) нездавальняючае становішча палітасьветпрацы на вёсцы і слабае кіраўніцтва гэтай справай у першую чаргу з боку палітасьвет. органаў.

б) адставаньне палітасьветнай працы ад тэмпу гаспадарчага і культурнага будаўніцтва, у здавальненьні ўзросшых патрэбнасьцяў мас; адставаньне на паасобных вучастках палітасьветпрацы (каапэратыўная прапаганда, агранамічная прапаганда); нізкую якасьць палітасьветпрацы (кампанейшчына, шаблён, застойнасьць форм і мэтадаў работы) недас-

татковае выяўленьне клясавага характару ва ўсёй палітасьветпрацы, неналаджанасьць адзінага плянавага кіраўніцтва ў справе культурнага абслугоўваньня мас рознымі арганізацыямі, якія вядуць масавую палітасьветпрацу на вёсцы.

в) невыстарчальная палітасьветпраца ў мэтах выхоўваньня актыву з беднаты і батрацтва вакол чарговых задач партыі і савецкай улады (каапэраваньне сельскае гаспадаркі, калектывізацыя і г. д.).

г) слабы абхоп і ўцягненьне ў практычную палітасьветную працу дарослых сялян асабліва жанчын і нацменшасьцяй.

II. У далейшым Сакратарыят ЦК КП(б)Б прапануе:

1. Прыняць меры да больш рашучага разгортваньня і якаснага паляпшэньня палітасьветнай работы навокал наступных асноўных задач партыі: а) растлумачэньне пытаньняў клясавай барацьбы, б) уцягненьне мас у сацыялістычную перабудову вёскі і в) разгортваньне савецкай дэмакратыі, зьвяртаючы асаблівую ўвагу на арганізацыю масавае самакрытыкі.

2. Пытаньні калектывізацыі і культурнай рэвалюцыі на вёсцы палітасьвет установам паставіць у цэнтры свае працы. Наркамасьветы за летні пэрыяд перабудаваць праграмы сел.-гаспадарчых і каапэрацыйных гурткоў, у праграмах палітасьветтэхнікумаў і на курсах хатнікаў вызначыць гэтаму пытаньню адпаведнае мейсца. Разам з Белдзяржвыдавецтвам, Наркамземам і сел.-гаспадарчай каапэрацыяй выдаць і тым забясьпечыць наяўнасьць у гуртках і бібліятэках да восені бягучага году масавай папулярнай літаратуры аб калектывізацыі сельскае гаспадаркі і культурным будаўніцтве беларускае вёскі. Асабліва распрацаваць пытаньне аб палітасьветнай працы сярод калектыўных гаспадарак.

3. Работу сярод беднаты і батрацтва праводзіць сыстэматычна. узяўшы рашучы напрамак на ўцягненьне іх у Саветы, хаты-чытальні, нардамы, ва ўсе гурткі, асабліва палітычныя і агра-каапэрацыйныя. У месячны тэрмін распрацаваць мэтадычны лісток аб працы сярод беднаты і батрацтва і забясьпечыць палітасьветустановы адпаведнай літаратурай. На курсах хатнікаў увесьці спэцыяльны цыкль аб гэтай працы.

4. Аграпрапаганду і каапэрыцыйную прапаганду НКА ўвязаць з задачымі партыі па калектывізацыі сельскае гаспадаркі і будаваць яе на падставе асаблівасьцяй і дасягненьняў кожнага раёну, сяла. Хатам-чытальням наладзіць экскурсіі сялян у ўзорныя калектыўныя гаспадаркі; у штодзённай працы забясьпечыць агітацыю і прапаганду нагляднымі матар'яламі аб карыснасьці калектыўных форм гаспадаркі параўнаўча з дробнымі індывідуальнымі сельскімі гаспадаркамі (дыяграмы, плякаты ва ўсебеларускім і раённым маштабе).

5. Антырэлігійную прапаганду, якая цяпер праводзіцца ад выпадка к выпадку, і ў сувязі, галоўным чынам, з рэлігійнымі сьвятамі, перавесьці на рэйкі сыстэматычнай работы ў гуртках, увязаўшы яе з работай сельскагаспадарчых і прыродазнаўчых гурткоў і таварыстваў „Бязбожнік" і ажывіўшы разам з гэтым работу антырэлігійных гурткоў вывучэньнем імі рэлігійных абшчын і сэкт у сваём раёне. НКА забясьпечыць гурткі і бібліатэкі мэтадычнай і даведачнай літаратурай і кнігамі на беларускай мове.

6. У сувязі з задачамі аб сацыялістычнай перабудове с. гаспадаркі і перавыхаваньні самых чалавечых мас, зьвярнуць увагу на барацьбу за новы быт, супроць п'янства, хуліганства і г. д., уцягваючы насельніцтва ў гурткі санітарыі, гігіены, антыалкагольныя, прыцягваючы да гэтай працы інтэлігэнцыю (урачоў, настаўнікаў, аграномаў) і ячэйкі дабраахвотных таварыстaў, скарыстоўваючы савецкія бытавыя кіно-карціны і распаўсюджваючы праз вясковыя бібліатэкі мастацкую і навукова-папулярную літаратуру. Зьвярнуць увагу на растлумачэньне бытавых пытаньняў і фактаў у нашай бягучай прэсе і асабліва насьценных газэтах. Даручыць НКА ўключыць бытавыя пытаньні ў выхаваўчую працу школ і дзіцячых дамоў. Арганізаваць грамадзкую думку вакол зьместу працы школ, дамоў (школьныя саветы, сходы бацькоў, вучняў і г. д.).

7. У сувязі з задачамі абароны краіны і сацыялістычнага будаўніцтва БССР палепшыць масавую вайсковую прапаганду палітасьветустаноў, увязаўшы гэту работу з ваеннымі арганізацыямі „ТДА—Авіахімам" і таварыствам „Чырвонага Крыжу". Павялічыць склад гурткоў за лік сялянства. Паставіць сабе задачу поўнага ўцягненьня ў гурткі дэмабілізаваных чырвонаармейцаў і начскладу. У дакладах, гутарках, у мэтадраспрацоўках і інш. матар'ялах забясьпечыць клясавае выхаваньне кадраў. Прадугледзіць мінімум выданьня неабходнай для работы масавай літаратуры і літаратуры для актыву на беларускай мове і забесьпячэньня ёю гурткоў і бібліатэк з восені бягучага году.

8. Улічваючы вялікае значэньне для масавай работы кіно, радыё, тэатру ў большай меры ўвязаць гэту работу з практычнай палітасьветнай працай на мясцох. Перагледзець і папоўніць вясковы кінофонд ідэалёгічна вытрыманымі фільмамі адбіваючымі гаспадарчае і культурнае будаўніцтва, дабіўшыся ад Белдзяржкіно хутчэйшага выпуску фільм адпаведнага характару на беларускім матар'яле і асабліва арганізацыі беларускай кінохронікі. Забясьпечыць кіно-перасоўнікаў кароткімі тэзісамі для растлумачэньня карцін.

9. Адзначаючы слабую радыёфікацыю палітасьветустаноў і бязьдзейнасьць значнай часткі радыёўстановак, Наркампашцелю і Наркамасьветы наладзіць пастаноўку рамонту радыёўстановак; на будучы гаспадарчы год прадугледзіць павялічэньне водпуску сродкаў на радыёфікацыю палітасьветустаноў, пры чым дзяржаўныя сродкі павінны ісьці на дапамогу грамадзкай ініцыятыве на мясцох. Наладзіць тэхнічнае кіраўніцтва і інструктаж

гурткоў радыё-любіцеляў. Распрацаваць для савета, хат-чытальняў і гуртка мэтадычныя паказаньні па скарыстоўваньню радыё для масавай палітасьветнай працы.

10. Адзначаючы зусім слабую пастаноўку мастацкай работы палітасьветустаноў, нехватку п'ес, асабліва на беларускай мове для драматычных гурткоў у вёсцы і нездавальняемасьць іх зьместу (хаўтура, ідэалёгічная нявытрыманасьць) адсутнасьць мэтадычных паказаньняў, слабае разьвіцьцё іншых формаў мастацкай работы (гурткі харавыя, музычныя) і адсутнасьць кіраўнікоў гурткоў. Наркамасьветы распрацаваць мерапрыемствы падрыхтоўкі кіраўнікоў гурткоў, скарыстоўваючы для гэтага сілы гарадзкіх тэатраў, мастацкіх і музычных школ. Зрабіць выданьне мэтадычных матар'ялаў, павялічыць лік вясковых п'ес на беларускай мове.

11. Работа сярод дарослых жанчын у працы палітасьветустаноў яшчэ не займае належнага мейсца. Гурткі дамаводзтва, ільнаводзтва, сельска-гаспадарчыя і інш. знаходзяцца бяз уплыву палітасьветустаноў. Дні сялянак па хатах-чытальнях ня ўсюды праводзяцца; жанчыны-актывісткі ў працу хат-чытален амаль што не ўцягнуты; сувязь саветаў хат-чытальняў з жаночымі дэлегацкімі сходамі наладжана слаба. Часопіс „Работніца і Сялянка" распаўсюджваецца, галоўным чынам, не палітасьветустановамі. Прыняць рад мер да зьнішчэньня паказаных недахопаў.

12. Узмацніць палітасьветработу ў мясцовасьцях з нацыянальным насельніцтвам (палякі, латышы, літоўцы) праводзячы рашучую барацьбу з буржуазнымі нацыяналістычнымі і рэлігійнымі перажыткамі і ўвязваючы гэту работу з мерапрыемствамі палітычнага і эканамічнага парадку: сел.-гасп. падатак, каляктывізацыя сел.-гасп. і г. д.

13. У далейшым зьвяртаць больш увагі на працу з палітасьвет. актывам. Перад правядзеньнем розных мерапрыемстваў, склікаць нарады актыву, на якіх ставіць пляны правядзеньня гэтых мерапрыемстваў і абгаварваць вынікі работы. Пэрыодычна склікаць пры савеце хат-чытальняў кіраўнікоў чырвоных куткоў і актыву для інструктажа і мэтадычнага кіраўніцтва.

14. Улічваючы шпаркі рост чырвоных куткоў і чытальных пунктаў, знаходзячыхся на сродках саміх сялян, пры адставаньні росту хат-чытальняў, якія зьяўляюцца для іх кіруючымі цэнтрамі работы, паставіць задачай пашырэньня сеткі хат-чытальняў, знаходзячыхся на дзяржаўным бюджэце, згодна пяцігадоваму пляну ня менш 2-х хат-чытальняў у год на кожную акругу.

15. У сувязі з новымі задачамі партыі пераглядзець і ўдасканаліць функцыі палітасьветорганаў: палітыка-асьветныя камітэты абярнуць, галоўным чынам, у ворганы плянуючыя і каардынуючыя работу паасобных арганізацый, якія вядуць масавую палітасьветную працу на вёсцы, лепш арганізаваць работу апорных пунктаў: хат-чытальняў, чырвоных куткоў, бібліатэк, лікпунктаў; лепш скарыстоўваць практыкантаў саўпартшкол і ВНУ.

16. Наркамасьветы і Акрвыканкомам прадугледзіць у 28-29 гаспадарчым годзе палепшаньне матар'яльнага становішча і абслугоўваньня хат-чытален. У лістападзе 1928 г. даць даведку ЦК, што будзе зроблена ў гэтай галіне.

17. Дабіцца пералому ў радох вясковай партарганізацыі да правядзен ня масавай палітасьветработы, як часткі партыйнай работы. Рашучым чынам адмовіцца ад частай зьмены палітасьветпрацаўнікоў, а таксама ад масавай іх мабілізацыі на доўгі час для правядзеньня палітычных кампаній, бяз вучоту выкананьня імі асноўнай іх працы. На сходах парт'ячэек ставіць пытаньні палітасьветпрацы. На пасяджэньнях раённых камітэтаў партыі сыстэматычна заслухоўваць справаздачы райпалітпрасьветкомаў аб іх рабоце. Зьвярнуць увагу Акругкомаў і райкомаў партыі на адпаведны падбор кадраў нізавой палітасьветсеці.

Рэзалюцыя Сакратарыяту ЦК КП(б)Б аб масавай вайсковай агітацыі і прапагандзе ад 28 мая 1928 г.

У выніку шырока разгорнутай за мінулы год масавай вайсковай агітацыі і прапаганды (асабліва ў дні правядзеньня „тыдню абароны", 10-годзьдзя Кастрычнікавае рэвалюцыі і гадавіны Чырвонай Арміі) маецца значны колькасны рост членаў ТДА-Авіяхіма (з 87000 чал. да 140.000 чал.) разьвіцьцё самых рознастойных форм вайсковай агітацыі і прапаганды.

Разам з гэтым Сакратарыят ЦК КП(б)Б. адзначае шэраг наступных асноўных недахопаў:

а) Невыстарчальная канцэнтрацыя арганізацыі і кіраўніцтва вакол ТДА-Авіяхіма і недастатковая ўвязка масавай вайсковай агітацыі і прапаганды з задачамі гаспадарчага і культурнага будаўніцтва на падставе рашэньня XV-га зьезду УсеКП (б) і XI зьезду КП (б) Б: невыстарчальна чоткае выяўленьне клясавых момантаў у масавай агітацыі і прапагандзе на вёсцы; недастатковая работа з актывам;

б) Слабая ўвязка з ваенведам вайсковай падрыхтоўкі працоўных праводзімай грамадзкімі арганізацыямі (вучэбныя пляны, праграмы, падрыхтоўка тылу да будучае вайны);

в) Недастатковае скарыстоўваньне сеткі клюбаў, хат-чытален і дапрызыўных пунктаў;

г) Слабая якасьць агітацыі і прапаганды і недастатковасьць сыстэмы ў рабоце.

У далейшым Сакратарыят ЦК КП(б)Б прапануе:

1. Фракцыі ЦС ТДА-Авіяхіма ўзмацніць і сыстэматызыраваць працу па ўцягненьню ў рады таварыства новых членаў, з рабочых, і бедняцка-серадняцкага сялянства, зьвярнуўшы асаблівую ўвагу на ўцягненьне батракоў і работніц, сялянак і жанок рабочых.

Побач з гэтым шырэй разгарнуць і паглыбіць якасьць вайсковай агітацыі і прапаганды. Формы мэтады і праграмы будаваць на падставе вучоту асаблівасьцяй работы сярод паасобных катэгорый членаў і тыпавых ячэек (начсклад запаса, дэмабілізаваныя чырвонаармейцы, рабоча-сялянская моладзь, школьнікі і г. д.), ячэйкі вайсковыя, сялянскія, транспартныя, завадзкія, саўгаскія, савецкія, вузаўскія і г. д.

2. Вайсковую работу ТДА-Авіяхіма значна больш, чымся дагэтуль увязаць з гаспадарчым будаўніцтвам краіны, асабліва па лініі прыстасаваньня хэміі ў сельскай гаспадарцы (мінэральныя ўгнаеньні, барацьба з шкоднікамі) і на фабрыках і завадах (шкляныя, запалкавыя, піваварныя і інш.), якія маюць справу з хэміяй у вытворчых працэсах, шырока арганізаваць растлумачэньне рабочым і сялянам, пры практычным ужываньні хэміі ў вытворчасьці, значэньня хэміі ў мірны і ваенны час, скарыстоўваючы для гэтай мэты навуковыя і тэхнічныя сілы.

3. К пачатку асеньня-зімовага пэрыяду скласьці агульны плян вайсковай учобы членаў таварыства, падрыхтоўкі працоўных БССР да ваенна-хэмічнай абароны, па рабоце сярод дапрызыўнікаў і тэрыторыяльнікаў па ваенізацыі радыё-аматараў, спорту і інш. і ўвязаць плян з Рэўваенсаветам Бел В. А. і адпаведнымі грамадзкімі арганізацыямі, а таксама паставіць перад Ваенведам пытаньне аб поўным скарыстоўваньні вясковымі ячэйкамі ТДА-Авіяхіма дапрызыўных пунктаў.

Цэнтральнаму Савету ТДА-Авіяхіма заўжыць захады да ўзмацваньня ячэек ТДА-Авіяхіма на гэтых пунктах.

4. Пры распрацоўцы плянаў работы і практычным дапасаваньні іх да жыцьця, шырэй скарыстоўваць рознастайныя формы і мэтады работы (паходы, манэўры, экскурсіі, пагулянкі, агітпавозкі і сані, кіно-перасоўкі спаборніцтвы, конкурсы, папулярныя лекцыі і даклады на агульных сходах і па радыё і інш.).

5. Фракцыям ЦС ТДА-Авіяхіма ЦСПСБ і Наркамасьветы к пачатку надыходзячага гаспадарчага году распрацаваць мерапрыемствы па арганізацыі ТДА-Авіяхіму куткоў ва ўсіх клюбах, нардамох і хатах-чытальнях, надаючы ім характар масавых мэтадычных цэнтраў вайсковай агітацыі і прапаганды.

ЦС ТДА-Авіяхіма распрацаваць табелі гэтых куткоў і парадак іх працы.

6. Наркамасьветы, Белдзяржвыдавецтву, фракцыям ЦС ТДА-Авіяхіма і ЦСПСБ прыступіць да плянавага і сыстэматычнага папаўненьня ўсіх бібліятэк вайсковай літаратурай і да выданьня новай літаратуры галоўным чынам на беларускай і нацменаўскай мове.

ЦС ТДА-Авіяхіма прыняць меры да забясьпячэньня ячэек адпаведнымі папулярнымі падручнікамі.

7. Наркамасьветы распрацаваць пытаньне да надыходзячага навучальнага году аб увядзеньні вайсковых дысцыплін у тэхнікумах, рабфаках, сямёхгодках, школах сялянскай моладзі, прафтэхшколах і фабзавучах, Гомельскай савпартшколе, у Магілеўскім паліт-асьвет. тэхнікуме.

8. Фракцыі ЦС ТДА-Авіяхіма распрацаваць канкрэтныя мерапрыемствы па ўцягненьні ў практычную працу ўсяго актыву таварыства, яго выхаваньне, кваліфікацыя па паасобных галінах і відах працы, па вучоту і вылучэньню актыву, зьвярнуў асаблівую ўвагу на поўнае скарыстоўваньне, галоўным чынам, на кіруючай гурткавой працы, начскладу запаса, у тым ліку і малодшага і дэмабілізаваных чырвонаармейцаў. Практыкаваць пэрыядычныя і інструкцыйныя нарады па паасобных галінах работы, арганізоўваць курсы і сэмінарыі. Значна ўзмацніць жывое кіраўніцтва местамі, асабліва ячэйкамі, скарыстоўваючы ва ўсіх акругах БССР маючыся вопыт па арганізацыі і рабоце інструктарскіх і прапагандысцкіх груп.

З мэтай большай зацікаўленасьці і далейшага росту актыву ў рабоце з ім зьвяртаць больш увагі пытаньням тэорыі, увязваючы іх з задачамі абароны краіны.

9. У вайсковых ячэйках праводзіць работу па выпрацоўцы арганізатараў работы ТДА-Авіяхіма з дэмабілізуючыхся чырвонаармейцаў, якіх забясьпечыць адпаведнай літаратурай і прыладамі.

10. Зьвярнуць увагу Акругкомаў КПБ на неабходнасьць сыстэматычнай праверкі выкананьня дырэктыў партыі па вайсковай агітацыі і прапагандзе нізавымі партарганізацыямі і адпаведнымі фракцыямі КП(б)Б (асабліва ў вёсцы), шляхам абсьледаваньня і пастаноўкі справаздачных дакладаў.

11. Рэдакцыям газэт і рабселькораўскім арганізацыям больш поўна адбіваць у друку (пэрыядычныя агляды) работу ўсіх арганізацый ТДА-Авіяхіма на падставе поўнага скарыстоўваньня рабселькораўскіх заметак і вывучэньня работы мейсц, у адпаведнасьці з задачамі абароны, самакрытыкі, культурнага і гаспадарчага будаўніцтва краіны.

12. Фракцыі ЦС ТДА-Авіяхіма ў месячны тэрмін распрацаваць мерапрыемствы па адшуканьне сродкаў і ўзмацненьню матар'яльнай базы ячэйкі ТДА-Авіяхіма. Лічыць мэтазгодным правядзеньні лётарэі Бел. ТДА-Авіяхіма. Лічыць неабходным правядзеньне міжсаюзнага конкурсу ў мэтах выяўленьня ўдзельнічаньня паасобных профсаюзаў у рабоце ТДА-Авіяхіма.

ПАРТЫЙНАЯ ХРОНІКА

У ЦК КП(б)Б

Па акругах і раёнах

Аб працы кандыдацкіх груп

Менскі акругком па дакладу аб працы кандыдацкіх груп адзначыў, што існаваньне кандыдацкіх груп сябе апраўдала. З боку РК замала зьвернута ўвагі на кіраўніцтва і дапамогу ў працы кандыдацкіх груп, на перавод з кандыдатаў у члены партыі

Адсутнічае сталы вучот у дынаміцы пераходу кандыдацкіх груп у ячэйкі, а таксама і вучот працы кандыдацкіх груп.

Райкомам прапанована ў бліжэйшы тэрмін правесьці абсьледаваньне працы кандыдацкіх груп з мэтай больш лепшага вывучэньня іх працы і палепшаньня яе.

Пры папярэдніх перавыбарах бюро ячэек РК зьвярнуць увагу на перавод часткі кандыдацкіх груп у партыйныя ячэйкі, шляхам прымацаваньня да іх членаў партыі ад местачковых ячэек.

Зьвярнуць больш увагі на ўцягненьне іх у практычную партыйную працу.

Праца вясковых ячэек КП(б)Б

Ветрынскі райком адзначыў, што ў парт'ячэйках адчуваецца зрух да абгаварэньня і часткова практычнага вырашэньня пытаньняў гаспадарчага будаўніцтва. У апошні час узрастае актыўнасьць партыйнай масы. Маюцца дасягненьні ў узросьце вылучэнцаў на кіруючую працу. Узрасла зацікаўленасьць партыйнага актыву і часткі радавых членаў партыі да пытаньняў калектывізацыі і каапэраваньня насельніцтва. У асноўным маецца ўзрост аўтарытэту партыйных ячэек у гушчы сялянства, асабліва сярод беднаты. Наладзілася больш сыстэматычнае кіраўніцтва культасьветустановамі праз: агляд іх працы, пэрыядычныя нарады і вуснае інструктаваньне. Павялічылася жывое кіраўніцтва парт'ячэек з боку РК і дапамога ім у правядзеньні асноўных кампаній з прыцягненьнем райпартактыву. Як адмоўныя бакі працы райкомам адзначана: слабае кіраўніцтва з боку парт'ячэек работай сярод жанчын, заслабое парткіраўніцтва ячэйкамі камсамолу, у прыватнасьці па рабоце піанэр-арганізацый, недастатковай якасьці інструктаваньня работы ячэек, асабліва ў галіне практычнай дапамогі на мясцох. Слабая культурна-масавая праца партарганізацый, асабліва па лініі дабраахвотных таварыстваў, хат-чытален і чырвоных куткоў. На далейшае прыняты шэраг мерапрыемстваў па паглыбленьню працы ячэек і зьліквідаваньню недахопаў.

Вынікі партвучобы

У падведзеных ітогах па партадукацыі па Бягомльскаму раёну райкомам адзначана: здавальняючая актыўнасьць заняткаў, здавальняючая якасьць прапагандыстых, увязка партвучобы з некаторымі палітычнымі кампаніямі. Пытаньні партзьездаў у асноўным прапрацаваны. Палітычны ўзровень партыйнай арганізацыі ў значнай меры ўзрос за лік партыйнай дыскусіі, за лік практычнага ўдзелу ў правадзімых кампаніях і толькі часткова за лік партвучобы. Райкомам адзначана,

што ў выніку перагружанасьці партыйцаў бягучай кампанейскай работай — уся партвучоба праходзілася без належнай рэгулярнасьці. Выязная кансультацыя работала зусім слаба. Раённы партактыў, з прычыны яго перагружанасьці, ня быў ахоплены сыстэмай партвучобы. На лета для замацаваньня атрыманых ведаў пры ячэйках КП(б)Б будуць складзены гурткі бягучай палітыкі.

Вынікі працы дэлегацкіх сходаў

Бягомльскі райком падвёў вынікі зімовай працы дэлегацкіх сходаў. У існуючых па раёну 6 сходах налічваецца 180 чал. Перад пачаткам заняткаў пры райкоме былі праведзены трохдзённыя курсы кіраўнікоў дэлегацкіх сходаў. Сярэдняе наведваньне дэлегаткамі сходаў—90—95%. Пастановы па практычных пытаньнях выносяцца на ўсіх дэлегацкіх сходах і паступова самімі дэлегаткамі праводзяцца ў жыцьцё. Практычная праца дэлегатак зводзіцца к дапамозе каапэраваньня насельніцтва і ў прыватнасьці выяўленьня і каапэраваньня беднаты. Добра працуючыя сходы карыстаюцца аўтарытэтам сярод насельніцтва. Павялічыўся колькасны склад жанчын, як упаўнаважаных каапэрацыі і ўпаўнаважаных СКСУ. Райком ухваліў, каб у вяснова-летні пэрыяд працу сходаў не паслабляць; яна павінна, галоўным чынам, выражацца ў рашэньні пытаньня практычнага гаспадарчага зьместу, праверцы і ажыцьцяўленьні пастаноў сходаў.

У ЦКК КП(б)Б

Аб удзеле членаў ЦКК—рабочых ад варштату і сялян ад сахі ў агульнай працы ЦКК—РСІ

З агульнага ліку 41 членаў ЦКК і 15 кандыдатаў (усяго 56-ці) скліканьня XI Усебеларускага Партзьезду—рабочых ад варштату—20 (сюды ўваходзяць 5 тав., якія знаходзяцца на нізавой парт. і праф. працы) і сялян ад сахі—3. Сувязь іх з Прэзыдыумам ЦКК ажыцьцяўляецца наступным шляхам:

1 член ЦКК—рабочы ад варштату- зьяўляецца членам Прэзыдыуму ЦКК; 1—членам Парткалегіі ЦКК; 5 членаў ЦКК прымацованы для ўдзелу ў працы Бюро Скаргаў НКРСІ; акрамя гэтага працуючыя ў Менску члены ЦКК—рабочыя ад варштату прыцягваюцца да працы Парттроек ЦКК і адчыненых пасяджэньняў Парттроек на прадпрыемствах па разгляду партспраў—па чарзе. Таксама члены ЦКК прыцягваліся па паасобных абсьледваньнях партыйнага і РСІ-сцкага характару, якія праводзліся на мясцох. Акрамя гэтага члены ЦКК, працуючыя на мясцох выконваюць розную парт.-праф. і грамадзкую нагрузку ў нізавых арганізацыях на прадпрыемствах і іншых арганізацыях.

У пасяджэньні ЦКК ад 30/V было адзначана, што сувязь членаў ЦКК пакуль што зьяўляецца слабай. Таму прыняты гэткія прапановы.

У якасьці сувязі з Прэзыдыумам ЦКК і форм удзельнічаньня членаў ЦКК у агульнай працы ЦКК неабходна, акрамя ўдзелу ў пасяджэньнях Пленумаў ЦКК і азнаямленьня з пісьмовымі матар'яламі ЦКК (пратаколамі і інш.) у далейшым практыкаваць гэткія формы:

1. Пэрыядычную пасылку лістоў аб пытаньнях, якія хвалююць рабочых свайго прадпрыемства (як вытворчага характару, так і рабочага быту) і таксама іншых пытаньняў, патрабуючых рэагаваньня з боку ЦКК. У лістох трэба таксама асьвятляць свой удзел у вытворчых камісіях і нарадах і іншых пася-

джэньнях, куды запрашаўся, як член ЦКК, аб выступленьнях з дакладамі ад ЦКК на розных рабочых і парт. сходах, аб выступленьнях у друку і насьценных газэтах з артыкуламі і заметкамі і інш. пытаньнях, якія член ЦКК лічыць неабходным высунуць перад ЦКК.

2. Удзел у пасяджэньнях Выяздных Парттроек ЦКК па разгляду партспраў.

3. Удзел у працы АКК і пасяджэньнях Бюро Скаргаў. АКК РСІ з рабочымі заседацелямі—пры разглядзе вельмі важных скаргаў.

4. Прыцягненьне членаў ЦКК да ўдзелу ў абсьледваньнях, праводзімых ЦКК РСІ на мясцох, і ў абгаварэньні вынікаў і прапаноў па сканчэньню абсьледваньняў.

5. Дачу Прэзыдыуму ЦКК пасобных даручэньняў па вывучэньню некаторых пытаньняў, заяў, што паступаюць у ЦКК-РСІ і патрабуючых высьвятленьня ў парадку жывога азнаямленьня праз прадстаўніка (члена ЦКК).

6. Выступленьні з дакладамі па пытаньнях працы ЦКК на партыйных, рабочых ці сялянскіх і іншых масавых сходах.

Арг. Групе ЦКК даручана праз кожныя 3 месяцы падагульваць працу членаў ЦКК на мясцох, паведамляючы аб ёй Прэзыдыуму, а таксама асьвятляць гэтыя вынікі ў чарговых справаздачах ЦКК КП(б)Б.

Акрамя гэтага Прэзыдыум пастанавіў на спэцыяльнай нарадзе членаў ЦКК—рабочых ад варштату і сялян ад сахі (у час склікаНьня чарговага пленуму ЦКК) асобна абгаварыць пытаньне аб больш шчыльнай сувязі членаў і кандыдатаў ЦКК з Прэзыдыумам і ўдзеле іх у агульнай працы ЦКК.

Справа камсамольцаў Белмясгандлю

По справе аб неправільным зьняцьці з работы ў Белмясгандлю членаў ЛКСМБ Берштэйна і Брыля— ЦКК вынесена наступная пастанова:

1. Константаваць, што расьсьледваньнем справы аб зьняцьці з работы ў Белмясгандлю членаў ЛКСМБ Берштэйна і Брыля ўстаноўлена поўная неабгрунтаванасьць абвінавачаньня іх у разлагаючай склочнай рабоце, падрыве аўтарытэту парт'ячэйкі і блёкіраваньні з беспартыйнымі супроць ячэйкі.

Адзначаючы, што гэтыя няправільныя адносіны да членаў камсамолу ўпяршыню ўзьніклі ў ячэйцы ў сувязі з падачай імі выкрываючай заявы ў НКРСІ, і што ня глядзячы на асуджэньне гэтай адносіны ячэйкі з боку ЦКК КП(б)Б у мінулым годзе гл. паст. ад 18/IV—27 г. у рабоце ячэйкі па ранейшаму мелі мейсца зьявішчы „домашней спетости“, нецярпімыя адносіны да крытыкі, прасьледваньне камсамольцаў, і жаданьне вытлумачыць нездаровую атмосферу ўстановы выдуманай віной камсамольцаў.

ЦКК рашуча асудзіла гэтую няправільную лінію ў рабоце ячэйкі, якая супярэчыць дырэктывам партыі аб разьвіцьці і ўсялякім заахвочваньні самакрытыкі.

2. З прычыны таго, што сакратар Бюро ячэйкі т. Шчарбіна і член Бюро ячэйкі т. Верын ува ўсёй гэтай справе праявілі сябе з адмоўнага боку лічыць неабходным пры чарговых перавыбарах Бюро ячэйкі настойна рэкамэндаваць ячэйцы адвесьці іх са складу Бюро ячэйкі.

3. Паказаць ячэйцы на неабходнасьць устанаўленьня сапраўднага кіраваньня грамадзкасьцю ў установе на падставе дзелавой, хоць і рэзкай, крытыкі недахопаў і выкрыцьця апошніх у штодзённай дзейнасьці з прыцягненьнем членаў камсамолу і актыўных беспартыйных рабочых і служачых.

4. Адзначыць, што з боку Кастрычнікавага РК КП (б) Бел. у гэтай справе было недапусьцімае лёгкавер'е ў адносіне абвінавачваньняў супроць камсамольцаў, не пацьверджаных ніякімі фактамі. Паказаць РК на неабходнасьць больш

уважлівых адносін да ўсіх выпадкаў, дзе будзе мець мейсца барацьба з актыўным праяўленьнем крытыкі недахопаў апарату, або работы парт'ячэйкі, што XV-м партзьездам высоўваецца, як адна з асноўных задач.

5. Зьвярнуць увагу Менскага АК КП(б)Бел., што ня гледзячы на цьвёрдую і катэгарычную дырэктыву XV-га партзьезду аб бязьлітаснай барацьбе з прасьледваньнем крытыкі,—у партячэйцы БМГ, як раз пасьля зьезду мела мейсца скажэньне гэтай дырэктывы, выкрытае ЦКК насупроць думак камісіі райкому, стаўшай на шлях падцьверджаньня няправільнай лініі ячэйкі.

6. Зьвярнуць увагу КК ЦК ЛКСМБ на тое, што рашэньне канфліктнай камісіі Камсамола Кастр. раёну па справе камсамольцаў былі прыняты без абы якой праверкі абвінавачваньняў, у сувязі з даным рашэньнем прапанаваць гэтыя рашэньні пераглядзець.

7. Рашэньне парт'ячэйкі і райкому аб зьняцьні камсамольцаў Берштэйна і Брыля адмяніць.

Акрамя гэтага пастаноўлена зрабіць даклад на сходзе ячэйкі Белмясгандлю аб рашэньнях ПК ЦКК па гэтай справе, а таксама асьвятліць даную пастанову ў друку.

Аб вывучэньні самазабойстваў сярод партыйцаў і камсамольцаў

ЦКК у маі месяцы разаслала ліст усім АКК КП(б) Бел. з даручэньнем прыступіць да вывучэньня пытаньня аб самазабойствах сябраў і кандыдатаў партыі і камсамольцаў у КП(б)Бел. і ЛКСМБ за 1927 г. і I-ы квартал 1928 г.

У лісьце паказваецца, што маючыя выпадкі самазабойстваў і замахаў на самазабойствы членаў партыі і камсамольцаў, а таксама, у асобных выпадках, і самазабойствы членаў сем'яў камуністых, пры азнаямленьні з імі паказваюць, што на гэтае хваравітае зьявішча ў партыі—ячэйкі і райкомы партыі звароч-ваюць замалую ўвагу, кожны паасобны выпадак самазабойства вывучаецца ня поўна, а падчас нават бывае, што ўсё расьсьледваньне зводзіцца да абвінавачваньня самазабойцы ў нявытрыманасьці, слабахарактарнасьці і г. д. Асноўная-ж частка расьсьледваньня, якая ўскрывае прычыны штурхнуўшыя на шлях самазабойства, застаюцца нявысьвятленымі.

Нямала ёсьць выпадкаў самазабойства на глебе склокаў, падседжваньня, бюракратычнага, бяздушнага падыходу да таварышоў. Досыць яскрава гаворыць факт самазабойства камсамольца Гомельскай арганізацыі т. Аронава, які працуючы ў ЦРК, украў плітку шакаладу, Бюро-ж камсамольскай ячэйкі падышло да яго фармальна,—як да закаранелага злодзея, выключыла без прымяненьня выхаваўчых мер і такі чорствы падыход штурхнуў хлапчука 16 год на самазабойства.

Ёсьць іншы шэраг фактаў, паказваючых адсутнасьць чуласьці з боку партарганізацыі да членаў партыі ў іх цяжкія хвіліны.

У большасьці выпадкаў самазабойствы здараюцца на глебе сямейных неладоў і тут ёсьць выпадкі самазабойства таксама і жанок партыйцаў.

Для вывучэньня гэтага пытаньня, якому ЦКК КП (б) Бел. прыдае вялікае значэньне, усе паказаныя вышэй моманты павінны быць улічаны. Вывучэньне гэтага пытаньня праводзіцца сумесна з КК ЛКСМБ і скончыцца да 15/VI г. г. ЦКК прапанавала ў далейшым па кожным паасобным выпадку самазабойства ўтвараць расьсьледаваньне і матар'ял прадстаўляць у ПК ЦКК КП (б) Б.

Аб нарушэньні нацпалітыкі ў адносінах беларусізацыі

У заметцы, зьмешчанай газ. „Зьвязда“ № 82 „Вялікадзяржаўныя бюрократы“, было паказана, што Аргаддзел Дарпрафсожа Паўночна-Зах. чыгункі афіцыйна выступіў супроць беларусізацыі работы праф-

органаў на Дноўскім вучастку па абслугоўваньню мясцкомам гэтага вучастку ў межах БССР. ЦКК пастанавіла паведаміць фракцыі Чыгунаўнікаў і Паўночна-Зах. Абласную КК УсеКП (б) для узьдзейнічаньня і суадпаведнага рэагаваньня. ЦкК КП (б) Бел. з свайго боку лічыць няправільным выступленьне Аргаддзелу Дар-прафсожу, які не адпавядае дырэктывам партыі ў галіне нацпалітыкі і пастанавіла аб гэтым рашэньні абавясьціць у друку.

Аб ненармальных зьявішчах у Белдзяржкіно

По вытваранаму расьсьледаваньню ненармальных зьявішч у Белдзяржкіно—на падставе заметкі „Таямніцы Белдзяржкіно", зьмешчанай у газ. „Чырвоная Зьмена" № 37 ад 4/IV г. г. ЦКК пастанавіла:

Лічыць, што факты адносна кіно-будак і прапускоў, паказаных у заметцы ў асноўным падцьвердзілася і, што з боку партячэйкі прымаліся некаторыя, адносна гэтых зьявішч меры яшчэ да зьмяшчэньня заметкі ў друку.

Адносна-ж абвінавачваньняў Белдзяржкіно ў безгаспадарчасьці лічыць пытаньне нягрунтоўным, як гэта выяўлена папярэднім абсьледваньнем НКРСІ.

Кіраўніку Белдзяржкіно прапанована: а) безадкладна прыняць меры па ўстанаўленьню сталай сыстэмы вучоту, выдачы і кантролю прапускоў для выкананьня пастаноў Калегіі НК РСІ Бел. (да 21/1-28 г.), б) прыняць суровыя адміністрацыйныя меры спагнаньня да загадчыка Эксплёатацыйным Аддзелам за злоўжываньні дарэмнымі прапускамі і пратэкцыянізм, в) у мэтах падняцьця працдысцыпліны перакінуць у сярэдзіне БДК шэраг працаўнікоў кіно-тэатру, а ў далейшым узмацніць кіно тэатры партыйцамі і камсамольцамі.

Прыняць да ведама, што па пастановах ячэйкі БДК за брыдкія і недапушчальныя паступкі кандыдат партыі Райцес і камсамольцы: Гэлер, Красік і Левін прыцягнуты да адказнасьці.

Даручыць партячэйцы кіно-тэатральных працаўнікоў прасачыць за правядзеньнем гэтых мерапрыёмстваў, паказаўшы Бюро партячэйкі на памылковасьць пастановы Бюро ад 5/IV г. г., у якой прынята няверная пастанова наконт патрабаваньня прыцягненьня да адказнасьці працаўнікоў рэдакцыі „Чырвоная Зьмена" за зьмешчаны ёю фэльетон „Таямніцы Белдзяржіно".

Побач з гэтым адначасова зьвернута ўвага рэдакцыі газ. „Чырвоная Зьмена" на тое, што форма выкладаньня артыкулу не суадпавядае ў поўнай ступені меркаваньням дзелавой крытыкі.

БІБЛІЯГРАФІЯ

Кніжка аб Польшчы

В. Друнин „Польша, Россия и СССР“, гістарычныя нарысы з прадмовай Ф. Кона. ГИЗ 1928

Тав. В. Друнін, які мае бязумоўную заслугу прысваеньня расейскае мове некалькі прац аб Польшчы, выдаў сваю новую кніжку пад назвай „Польша, Россия и СССР“.

Што сярод чытачоў нашае дзяржавы расьце зацікаўленьне да нашага найбуйнейшага суседа—Польшчы відно хоць-бы са ўзрастаючага запатрабаваньня на друкаваныя працы аб Польшчы і выданьня на працягу апошніх некалькі год шэрагу кніжак аб ёй. Тэма Польшча—Расея была ў некаторых з іх парушана, але толькі павярхоўна—дзеля гэтага вельмі своечасовым зьяўляецца абмаўленьне ў паважнейшай працы гэтае тэмы, якой прысьвечана кніжка т. Друніна.

Праца т. Друніна ахапляе пэрыяд ад X-га века да найноўшых амаль часоў (да перавароту Пілсудзкага ў Польшчы). Нажаль, аднак-жа, аўтар у сваёй працы ня выпукліў, ня высунуў на першы плян таго, што мае асаблівае значэньне і спэцыяльна цікавіць нашага чытача, гэта знача ваенны і паваенны пэрыяд. Вельмі шырока ў параўнаньні з іншымі матар'яламі, на грунце апрацоўкі шмат матар'ялаў, аўтар піша аб пэрыядзе пястоўскай Польшчы, у той час, калі „вызволёнай Польшчы“ ён аддае толькі палову таго месца, якое вызначыў пястоўскай Польшчы. Гэта такая дыспрапорцыя, якая сама праз сябе значна прыніжае вартасьць абгаварваемай працы, бо найважнейшае значэньне для нашых працоўных мас мае апошні пэрыяд. У вельмі малым стопню апраўдвае аўтара ўказаньне на тое, што гэта „гістарычныя нарысы“.

Пры гэтым трэба падкрэсьліць, што аўтар, ня гледзячы на свае найлепшыя імкненьні,—ня здолеў даць марксысцкага агляду гісторыі Польшчы. Уся гістарычная частка кніжкі носіць характар компіляцыі, апрацаванай чалавекам слаба азнаёмленым з гісторыяй Польшчы і таму даўшага шмат памылак, гістарычных „нясьцісласьцяй“. Але ня толькі частка, якая належыць да мінулай польскай гісторыі, грашыць такімі памылкамі. Тое-ж тычыцца і бліжэйшага пэрыяду: узьнікненьня работніцкага руху ў Польшчы. Напрыклад, аўтар ані слова не ўспамінае аб расколе ў ППС, ані аб тактыцы „лявіцы“ ППС, ні аб сялянскім руху ў 1905 г. і г. д. і г. д.

Аднак-жа ня гэта зьяўляецца найвялікшым недахопам кніжкі. Галоўная яе памылка ў іншым. Аўтар закончыў, як мы ўжо гаварылі, сваю працу пераваротам Пілсудзкага. Якую-ж ацэнку перавароту ён дае? Цалком памылковую ацэнку тагочаснага (май 1926 г.) кіраўніцтва камуністычнай партыі Польшчы, ацэнку, якую яно сама потым зьліквідавала. Уся цытата, якой аўтар канчае сваю працу гаворыць аб тым, што „Пілсудзкі вядзе фактычна да грамадзкай капітуляцыі перад фашызмам“ і наогул разглядвае пераварот Пілсудзкага не як фашыстоўскі пераварот, але як „асуджаны на бясьсільнасьць у адносінах да фашызму“. А тав. Друнін ад сябе піша іншымі словамі, дадаючы, што „КПП адказала на падзеі арганізуючы мітынг“, на якім пасол Сахацкі „выступіў з заклікам стварэньня адзінага работніцкага фронту“. Аўтар ані водным словам не паказвае на тое, што ЦК КП Польшчы заклікаў тады да адзінага фронту для падтрыманьня Пілсудзкага—гэта значыць, што тагочасная тактыка нашае братняе партыі была поўнасьцю памылковай, што яна ў далейшым сама і прызнала. Пасьля правядзеньня вялізарнай дыскусіі па пытаньнях аб характары перавароту Пілсудзкага, пасьля прызнаньня фашыстоўскага характару майскага перавароту ў Польшчы ўсімі—аўтар з разбройваючай наіўнасьцю выпушчае на кніжны рынак СССР кніжку, у якой ён папракае Пілсудзкага за ня досыць энэргічную барацьбу . . . з фашызмам!

Кніжка была выдадзена ў пачатку 1928 г. Друкаваньне ў пралетарскай дзяржаве вышэйпаказаных думак аб перавароце Пілсудзкага ў 1926 г. зьяўляецца па меншай меры дзіўным, друкаваньне іх у 1928 г. бяз слова крытыкі зьяўляецца проста недапушчальным.

Калі мы нават вылучым іншыя памылкі, недахопы і няяснасьці гэтай кніжкі—выданьне іх хоць-бы толькі па прычыне ўказаных „выясьненьняў“ сутнасьці майскага перавароту зьяўляецца паважнай памылкай. Мы гаворым „іншыя памылкі“—бо іх вельмі многа. З палітычных памылак мы пакажам толькі на дзьве. Першая—калі аўтар гаворыць аб прычыне выхаду ППС з коаліцыйнага ўраду Скшынскага - дык ён выясьняе гэты крок тым, што ППС'аўскія правадыры

не жадалі браць на сябе адказнасьці „за рэпрэсыі да рабочых у дзень 1-га мая“. Гэта, зразумела, зусім неправідлова, таксама як неправідлова сьцьвярджэньне, што савецкая армія ў 1920 г. „чула сябе на занятых ёю абшарах абкружанай са ўсіх бакоў ворожасьцю і здрадай“. „Са ўсіх бакоў“— аўтар відаць ня ведае аб тым, што гарадзкі і вясковы пралетарыят амаль паўсюды падтрымоўваў Чырвоную армію—падтрымоўваў савецкую ўладу. Пакажам яшчэ на такія „кур'ёзы“, як перанясеньне тав. Друніным гораду Вялічкі з-пад Кракава на... Карпаты (старонка 196), або проста дзіўнае сьцьвярджэньне, што ў Польшчы з лясоў „засталіся толькі мізэрныя ўспаміны“ (25% вывазу Польшчы складаецца з лесу; трэба дадаць, што зразумела небясьпека зьнішчэньня лясоў у Польшчы пры сучаснай гаспадарцы вельмі вялікая).

Аўтара кніжкі можа часткова апраўдаць няведаньне польскіх суадносін. За тое незразумелым для нас зьяўляецца адсутнасьць хоць-бы аднаго слова крытыкі і выясьненьня нячуванае памылкі ў ацэнцы фашыстоўскага перавароту ў прадмове, напісанай т. Конам. Гэтая памылка добра знаёма т. Кону, які сваю прадмову пісаў пасьля пастановў Камуністычнага Інтэрнацыяналу па гэтаму пытаньню, пасьля IV-га Зьезду КПП у канцы 1927 г. Аднэй толькі недакладнай знаёмасьцю з абгаварваемай працай можна-б тлумачыць прамаўчаньне гэтае памылкі т. Конам. Але незразумела, чаму аднак-жа прадмова рэкомэндуе кніжку тав. Друніна марксысцкаю? Не зразумела таксама дзеля чаго кніжка, уводзячая ў памылку чытача, зацямняючая зразуменьне таго, што адбываецца ў сучасны момант у Польшчы, была горача рэкомэндована ў канцы 1927 г.?

Але і ў самой прадмове мы спатыкаем вельмі спрэчныя, мякка выказваючыся, палажэньні, як напрыклад, што „Пілсудзкі імкнецца ўсімі спосабамі дэзарганізаваць усе раней існаваўшыя партыі і арганізаваць сваю „надклясавую“ партыю. Гэта папхнула ППС на шлях апазыцыі“. Тутака не падкрэсьлена тое, што зьяўляецца найважнейшым, што праваднікамі фашызму, яго апораю зьяўляюцца „ўсе раней існаваўшыя партыі“, пры чым зусім ня „гэта“ выклікала псэўда-апазыцыю ў ППС, а неабходнасьць лічыцца з настроямі радыкалізуючыхся працоўных мас.

Зразумела, ня трэба думаць, што кніжка т. Друніна ня мае вельмі вартасных месц. Натуральна, гэта ня так. У кніжцы сабрана шмат каштоўнага гістарычнага матар'ялу, шмат момантаў прадстаўляе сапраўдную каштоўнасьць. Мы, аднак-жа, думаем, што памылкі пераважаюць і дзеля гэтага мы ў першую чаргу затрымаліся на іх. Яны робяць кніжку шкоднаю.

Ян

Ад рэдакцыі. У № 5 пад рэцэнзіяй на А. Смоліч „Організацыя сялянскай гаспадаркі ў цэнтральных раёнах Беларусі“—выпаў подпіс N.

Адказны рэдактар *В. Кнорын*

Члены рэдколегіі { *А. Сянкевіч*, *Абрамчук* }

ЗЬМЕСТ

Стар.

В. Кнорын. Аб самакрытыцы, ініцыятыве мас і савецкіх бюрократах . . . 3

У. Ігнатоўскі. Да пастаноўкі пытаньня аб паўстаньні 1863 году 7

Не профессор. Об одном профессорском документе 18

А. Дубіна. Роля сельска-гаспадарчага крэдыту ў сельскай гаспадарцы і нашы задачы 30

Л. Левін. і З. Федарынчык. Аб дапамозе беднаце 37

М. Зерницкий. На путях осуществления директив XV парт'сезда . . . 48

Ж. З. К вопросу о советской демократии 56

П. Пасюкевіч. Праца насьценных газэт на прадпрыемствах 61

НАША ТРЫБУНА

С. Гельтман. К вопросу о нацыоналбольшевизме 65

Е. Ривлин. О задачах комвуза 91

Янка Мялешка. Не пісаньне, а жывое інструктаваньне 97

НА МЯСЦОХ

Б. Шпітальнік. Партыйная арганізацыя на Мазыршчыне 99

З. Чухман. Состояние ячейки трудколлективов (Гомель) 102

М. Шапіра. Масавая работа, як яна ёсьць 106

У ЦК КП(б)Б

Пастановы ЦК КП(б)Б аб беларускай літаратурнай, мастацкай і тэатральнай крытыцы 115

Пастановы Бюро ЦК КП(б)Б аб вылучэньні работніц і сялянак на кіраўнічую работу 117

Рэзалюцыя сакратарыяту ЦК КП(б)Б аб масавай палітасьветнай працы на вёсцы 117

Рэзалюцыя Сакратарыяту ЦК КП(б)Б аб масавай вайскавай агітацыі і прапагандзе 120

ПАРТЫЙНАЯ ХРОНІКА

У ЦК КП(б)Б 121

У ЦКК КП(б)Б 122

БІБЛІЯГРАФІЯ

Кніжка аб Польшчы 126

ЦАНА 25 кап.

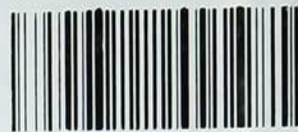
AU00000 1965489